M. Ordean

Dincolo

de bucuria dumbravei

2026

Mircea Ordean

DINCOLO DE BUCURIA DUMBRAVEI

2026

Bucura Dumbravă

(1868-1926)

Motto

"Principala grijă a unei societăți este să-și țină
în frîu bidivii / indivizii ce o alcătuiesc.
Promovarea adevărului nu îi este
o prioritate, decît în măsura în care
susține scopul pomenit anterior."
(autorul)

”Dacă nu aș minți, nu aș vinde”
(om din marketing)

„Prin definiție, poezia minte” (autorul)

Cu înaltă considera-
ție și prietenos
respect

„Într-o cheie”
din Bucegi”

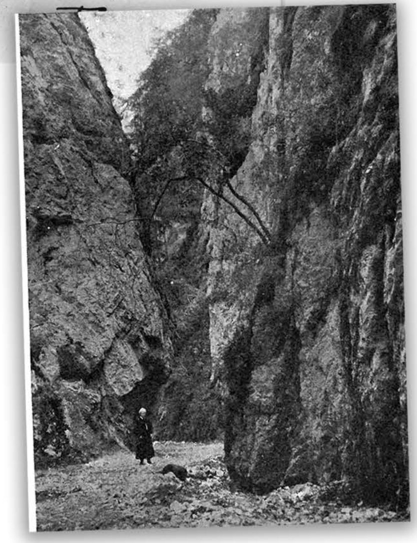

Prăpăstiile
Zărneștilor

La Bârsești

Cu alți membri ai Coloniei

Sinaia

Carol I

Iuliu Seculici

Villa Seculici.
Sinaia.

Primii ani

Cea cunoscută ulterior drept Bucura Dumbravă se naște la 28 decembrie 1868, în Bratislava de azi, aflată pe atunci în zona maghiară a Imperiului austro-ungar[1]. Nume de botez i-a fost Francisca[2] Iosepha Szeculicz (diminutiv în familie, *Fanny*). Aceasta se întîmpla la un an de la căsătoria părinților ei Július Bernhard Szekulicz și Louise Hannou, pe atunci ambii în vîrstă de 24 ani). Tatăl[3] fusese evreu mozaic, dar trecuse la catolicism cu un an înaintea mariajului. Fanny va fi botezată în confesiunea catolică.

> Fanny nu face vreodată referiri la vreun frate ori soră, dar pomenește la un moment dat că între combatanții din primul război mondial are „patru nepoţi şi trei prieteni"[4]. Totodată, într-un ferpar din 1926, „d-na Romalo"[5] este pomenită drept soră a lui Fanny.
> Ulterior, E. Bucuța o socotește pe Fanny drept "fiica lui [I. Seculici] *dintîi*"

Familia Seculici ajunge în 1873 la București[6]. Nu am date dacă prezența lui Iulius Seculici în capitala României a fost solicitată explicit de către domnitorul (ulterior rege) Carol, sau doar a venit în căutarea unor oportunități de afaceri, într-un stat condus de un german. Cert este că tatăl lui Fanny va fi un apropiat al lui Carol, mai exact un sfetnic de prim rang, cît și de durată...

---

[1] Germanii spuneau orașului Pressburg, maghiarii Poszony, iar slovacii Prešporok.

[2] „Francisca [...] provine din latinescul târziu «Franciscus», care înseamnă «francez» sau *aparținând francilor*" (https://namecalendar.net) .

[3] În „Jurnalul fericirii" de N. Steinhardt scrie că „fratele ei [al Bucurei Dumbravă] fusese căpitanul vasului austriac pe care a venit în secret Vodă Carol la şaizeci și şase...". Autorul doar reproduce însă acolo o afirmație a unui terț, făcută ca să treacă timpul, în celula unei închisori comuniste. În realitate, Iuliu Seculici avea 23 ani, la 1866, iar implicit nu putea avea un fiu care să fi ajuns deja căpitan de vas.

[4] „Învățături pentru Carol Eduard", în „Pe drumurile Indiei"

[5] Îi este alături „A. Romalo" - în primul război o persoană cu acest nume., și avînd grad de maior, este implicată în organizarea batalioanelor „A-B" ("ardeleni-bucovineni").

[6] Sînt anii în care domnia lui Carol I se stabilizează, după cinci ani furtunoși avuți cu o importantă parte a clasei politice românești (1866-1871).

> „[Carol I] *dacă a avut nevoie să se consulte cu cineva, a făcut-o la începutul domniei lui cu tatăl său, iar mai apoi cu Iuliu Seculicz, un slovac supus austriac, și Basset...”* [1]
> *„La moartea lui Kalinderu, regele Carol îl* numise [pe Barbu Știrbey] *administrator al Domeniilor Coroanei, după îndemnul lui Seculici. Fiind un vechi om de casă al familiei Știrbey, bătrîna «éminence grise» nădăjduia, se vede, ca tînărul principe Barbu să-și păstreze influența și sub noua domnie pe care o simțea apropiată* [...] *Iuliu Seculici* [...] *supus austriac, evreu botezat, era vechi prieten al lui Carol, încă de la începuturile domniei acestuia în România*.”[2]

> „*Seculici* [...] *după cîte se afirma, nu numai prieten personal al regelui Carol, dar și unul dintre cei mai prețuiți sfetnici ai lui*”[3]

...Asta, deși nu avea vreo funcție la palat, ci lucra în domeniul asigurărilor, mai exact era director (general) al firmei Dacia România.

> „*Societăţile de asigurări au existat de foarte multă vreme în România* [...] *La 1906, Bucureştiul număra cinci societăţi, iar «Dacia-România» era cea mai veche. Este rezultatul fuziunii (în 1881) societăţilor «Dacia» cu **«România»**. Prima a fost creată în 1871 având un capital de 3.000.000 de franci, iar cea de-a doua în 1873, având un capital de 2.000.000 de franci*. [...] *«România» l-a avut director până la fuziunea sa pe I. Seculici*.”[4]

---

[1] Ion Bulei, „Arcul aşteptării”.

[2] Cătălin Strat, prefață la ediția românească a cărții „I love you, my Marie”, 2023.

[3] „Adevărul”, 3 febr. 1926.

[4] *https://muzeulbucurestiului.ro/en/istoria-palatului-pinacotecii-orasului-bucuresti-palatul-dacia-romania/.* Ca atmosferă, în 1888, consiliul de conducere al societății era alcătuit din: „principele Dimitrie Grigore Ghika, preşedinte, [locuind în] sos. Kiseleff; principele A. B. Știrbey, vice-preşedinte și preşedintele consiliului de direcțiune, [Calea] Victoria 97; Banca României, piaţa st. G[h]eorg[h]e; M. de Besso; George G. Cantacuzino, Victoriei 143; George Chițu, Carol I 19; Nic. G. Chrissoveloni, Lipscani 17; Grigorie Cozadini, [str.] Manea-Brutaru 9; Eulogio Georgieff, Moșilor 70; Stefan Ioannid, Pensionatul 8; Ion Kalinderu, administrator al Domeniului coroanei, [Renașterii] 2; Mihail Cogălniceanu, șoseaua Kiselef; Alexandru Lahovary, Victoriei 162; Iacob Negruzzi, Romană 23; Em. Protopo-

În paralel investea, de pildă în „Stabilimentul de Băi” din str. Enei 11[1]. Prin urmare, a putut asigura familiei o viață înlesnită. Își construiește și o vilă, la Sinaia, una din cele dintîi pe acolo, după ce Carol I își stabilise reședința de vară în localitate.

În privința educației, Fanny Seculici a învăţat întâi la Sinaia şi apoi la Bucureşti – la ceea ce se numea în epocă pension. „A avut în totul creșterea unei fete de casă înstărită și a învățat, după germană, franceză, engleză, pe care le vorbea și scria desăvîrșit, și românește. Poate că românește a învățat la început ca vechii copii de boier, și ca fetele de boier din vremea ei, de la un mediu întîmplător[2].

Pe acest fond, Fanny nu are griji materiale, iar totodată pare destul de răsfățată (pe cît poate fi aceasta posibil, într-o familie cu spirit german...).

> Foarte posibil părinții ei și-au fi dorit un băiat (la o adică exista inerenta grijă de perpetuare a numelui), motiv pentru care viitoarea scriitoare este dezinvoltă, interesată de gesturi masculine precum mersul pe munte, dar și de investigații (urmate de romane) asupra unor personaje bărbătești precum Iancu Jianu și Tudor Vladimirescu. În același timp, coexistă în Fanny și o solidă parte a Evei, care o va împinge la un moment dat în mișcarea feministă. Iar totodată o va fi făcut să refuze servituțile mariajului, între ele aflîndu-se și procrearea.
> În context, Fanny își făcea întrucîtva un titlu de glorie din a fi domnișoară, la 32 ani, cît și ulterior. Pentru ineditul situației, adaug că ape-

---

pescu Pache, Colțea 39; **Iuliu Seculici**, **direct. gen**., Polonă 49; A. Totisser, sub-director, Victoriei 36; O. Dreuttel, casier, Lipscani 7; Rădulescu, șef bir[ou], Labirint 24; W. Dierke, idem [adică șef birou] Lipscani 2; Brüsshaver, idem, Zânelor 1; M. Langbank idem, Izvor 18; A. Kovesdi, arhivar, Lipscani 2; R. Pittiși, avocat, Pânzari 6; M. Dulgurov, idem, Lipscani 2; I. Vasilovici, lichidator, Moșilor 221; I. Minovici, inspector, Silfidelor 10; M. St. Popper, șef al Comptabilității, Lipscani 9”.

[1] Acesta, ce cuprindea (1897): „I. Secțiunea hygienică […]: 1) Baie de abur pentru bărbați (baie turcească, baie rusească, bazin de apa caldă și rece, masaj și duș sistematic; 2) Baie de abur pentru dame; 3) Baie de putină (de faianță sau metal); 4) Baie de lux pentru una sau două persoane […] II. Secțiunea medicală […]: 1) Secțiune de hydrotheraphie pentru bărbați; 2) Secțiune de hidroterapie pentru dame. Aceste secțiuni prezintă instalații complete, cerute de stiința modernă…”. În consiliul societății anonime ce administra stabilimentul: G. Gr. Cantacuzino (președinte), D. Șuțu, C. Boerescu), Gr. Triandafil, principele Barbu Știrbey, N. Xenopol și Al. Gr. Ionescu, medic-director fiind. A. Zusman.

[2] Cît și. „Educația germană din copilărie care făcuse din Fanny Seculici o scriitoare germană” (E. Bucuța, apud Șerban Cioculescu, „Adevărul”, 29 septembrie 1929).

lativul (venind din partea călăuzei Gheorghe Asandei-Cîrnu) a răsunat inclusiv în ascesiunea Văii Mălinului (cca. 1900) din Bucegii.

În preajma reginei Elisabeta

Cum la vremea aceea femeile – fie și înstărite – urmau rar vreo universitate, asemenea bărbaților, în cont îi putem trece lui Fanny doar amintitul pension german, în continuare fiind vizată inerenta carieră aristocratică. În acest sens, Fanny este introdusă de timpuriu la Palat, mai exact în preajma reginei Elisabeta, ce o remarcă prin intermediul unei poezii.

> Asupra acelui moment părerile diferă. Majoritatea autorilor (preluînd însă cifra unul de la altul) vorbește de 14 ani, în vreme ce E. Bucuța indică 16, oferind totodată și detalii:
>
> > *„Începuse cînd n-avea mai bine decît șaisprezece ani, la 28 mai 1885, cu versuri scrise la Sinaia. Am printre manuscrise și caietul de atunci, cu condeiul aproape caligrafic:*
> >
> > *O, liniște de codru sfîntă,*
> > *Tu glas al Domnului de sus,*
> > *Te-ascult și sufletul se-ncîntă*
> > *De-această pace-a ta, nespus!*
> >
> > *Versurile sunt în limba germană, și, după ce le-a citit, Carmen Sylva*[1] *a vrut să cunoască pe fata care le scrisese și* ***a făcut-o cea mai apropiată prietenă***[2]”

Sosind aici la vremea adolescenței - cea plină de acumulări, iar totodată de căutare a reperelor – Fanny adoptă valorile locului (și care, în bună parte, erau cele ale suveranei. Va avea din plin de cîștigat, dobîndind o amplă deschidere intelectual-spirituală, între care gustul pentru literatură. Se va ralia și apetitului Elisabetei pentru specificul național românesc, iar totodată în acțiuni caritabile:

---

[1] ”Numele de Carmen Sylva este ales de Elisabeta împreună cu Zoe Bengescu, doamna ei de onoare.” (Ioan Bulei, „Ziarul de duminică”)

[2] Scrisele lui E. Bucuța despre viitoarea Bucura Dumbravă trebuie luate cu prudență, căci el exagerează deseori, dacă nu inventează de-a dreptul merite, precum în continuarea pasajului de mai sus: „Cine va cerceta vreodată domnia regelui Carol, și cu alte criterii decît ale istoriei pragmatice va întîlni cu bucurie printre sfetnicii și realizatorii acelor ani făptura înzestrată a lui [Iuliu] Seculici, iar printre podoabele Curții pe Fanny, fiica lui dintîi, moștenindu-l într-atîtea și neînțeleasă, fără mintea scăpărătoare, cinstea dîrză, mîndria și stăruința tatălui...” („Gîndirea”, nr. 1/1927).

> *”În 1883 a fost înființată [sub patronajul reginei Elisabeta] Societatea «Tibișoiul», care se pare că purta numele primului copil adăpostit, și care, pe lângă ajutorul acordat în caz de boală sau incapacitate de muncă, avea și școli duminicale unde copiii săraci învățau să scrie și să citească.”*[1]
> *„La 18 ani, a fondat împreună cu Maria Brăiloiu primele şcoli de duminică pentru copiii sărmani*[2]*.”*
> *„Numele său apare şi printre cele ale fondatorilor Policlinicii «Regina Elisabeta a României».”*[3]

E de pus aici punctul din start pe *i*: acele activități ale reginei vizau dincolo de toate scopuri mai puțin poetice, și anume să familiarizeze țărănimea (80% din populație!) cu ideea de domnitor străin, unul ce are grijă de ea. Sau barim așa dorea Elisabeta, iar lucrurile neieșind (la 1907) așa cum au dorit animatorii fenomenului.

Datorită asemănării de fire cu regina Elisabeta, Fanny intră în grațiile acesteia și vor rămîne astfel pînă la decesul suveranei, în 1916:

> *„La sfârşitul anului 1886, secretar al reginei Elisabeta a fost numit Robert Scheffer* [...] *Înainte de venirea lui Scheffer în România, de secretariatul reginei Elisabeta s-a ocupat şi* ***Fany Seculici****, cunoscută și ca Bucura Dumbravă*[4]*. Aceasta era poetă și una din protejatele reginei Elisabeta. Domnişoara Seculici era prietenă bună cu domnişoara Elisa Ştirbei. Împreună au analizat versurile culese de Elena Văcărescu, apărute, în anul 1885, în volumul intitulat «Le Rhapsode de la Dambovitza», şi au ajuns la concluzia că acestea s-au născut de fapt dintr-o colaborare între Elisabeta şi Elena Văcărescu, deoarece nu abordau*

---

[1] „Activitatea filantropică a Reginei Elisabeta”, în „Orizonturi culturale italo-române”, de Ștefania Dinu.

[2] Inevitabil, nu Fanny le-a vorbit acelora, cu precara ei limba românească...

[3] Luiza Munteanu, „Bucura Dumbravă on the roads of India («Pe drumurile Indiei»)”.

[4] Acel pseudonim a apărut, la sugestia Elisabetei, odată cu întîia tipăritură ale lui Fanny (1907).

teme recurente în poeziile populare românești, ci în ele se simțea influența germană.”[1]

Tot acolo, tînăra va dovedi pricepere în interpretarea la pian a unor muzicieni precum Brahms, Bach, Schumann, Beethoven.

Ca atmosferă a locului:

„Conform Ceremonialului întocmit de Theodor Văcărescu în 1882, Curtea Regală era locul de reședință a suveranului român și era compusă din: Casa Civilă, Casa Militară a regelui Carol I şi Casa reginei Elisabeta. Din Casa Civilă făceau parte demnitarii Curţii şi persoanele ce îndeplineau anumite sarcini pe lângă regele Carol, personalul cabinetului regal, personalul însărcinat cu administrarea Curţii şi a Domeniilor Regale și cei din intendenţa reședinței regale. Casa Militară cuprindea adjutanții activi, adjutanții onorari și ofițerii de ordonanță ai regelui. Casa principesei, iar după anul 1881, Casa reginei era constituită din marea doamnă a Curţii, două doamne de onoare, domnişoarele de onoare, o cititoare și o mare maestră a veșmintelor. Doamnele de onoare aveau atribuții asemănătoare cu cele pe care le îndeplineau adjutanții. Acestea se ocupau de audienţe, îi ţineau companie Elisabetei, brodau, citeau sau discutau ultimele noutăţi din lumea mondenă a capitalei. La Curte îşi desfăşurau activitatea și câteva domnişoare care aparţineau boierimii scăpătate, Elisabeta încercând să le ajute să-și facă intrarea în lumea mondenă și să încheie căsătorii onorabile. Carmen Sylva considera că doamnele şi domnişoarele ei de onoare formau «marea sa familie», iar adesea se interesa de copiii şi nepoţii acestora. Uneori cerințele doamnelor de onoare ajungeau să o copleșească pe regina Elisabeta, care se plângea soțului său: „On coupe court à tous les appétits, mai numeroase decât firele de nisip de la malul mării. Ai de asemenea grijă cum li se aduce la cunoștință că nu mai sunt permanent în slujba mea, ci doar după necesități, ***altminteri îmi sar toate la beregată*** [...]*”*[2]

În timpul primei sale vizite în România, din toamna anului 1887, Pierre Loti se arăta încântat de domnişoarele de onoare ale reginei Elisabeta: «*Banda de domnişoare de onoare în costume românești brodate și paietate – atât de fermecătoare cu toatele, atât de franțuzoai-*

---

[1] “Structura şi organizarea Curţii Regale în perioada domniei lui Carol I: Casa Reginei Elisabeta”, de Codruța Șoroagă, în revista „Philohistoriss”, nr. 1/2021.

[2] Ultimele detalii arată că atmosfera nu era chiar de paradis, în acel *entourage* regal...

> *ce în cel mai bun înțeles al cuvântului; crescute de regină, știind toate să converseze despre orice lucru inteligent ca niște parizience foarte instruite, dar fără falsitatea și convenționalitatea lor»*. Domnişoarele de onoare fie brodau, fie citeau. Aşa și le amintea şi Pierre Loti: «*Pe lângă Majestatea Sa sunt aşezate, două sau trei fete, domnişoare de onoare, – tinere fete brune, al căror costum oriental are culori ciudate, aurite și paietate*”. Scriitorul de origine franceză era surprins de faptul că domnişoarele de onoare ale reginei vorbeau într-o franceză pură despre toate lucrurile inteligente și noi. În opinia sa, «*se simțea că regina formase la școala ei această pepinieră a aristocrației române, căreia franceza îi este limba uzuală»*”[1]

Poziția tatălui, pe lîngă monarh, dar și a ei însiși în anturajul reginei o fac să lege relații cu protipendada. Din prima tinerețe este de pildă prietenă cu Eliza Știrbey cea amintită mai sus (soție inițial a lui Alex. Marghiloman, iar ulterior a lui Ionel Brătianu)[2], care îi va traduce în românește cartea „Pandurul”**.** Fanny își cultivă asemenea relații și în cadrul unor manifestări precum următoarea:

> *„Ieri după amiază s'a deschis în sala de sus a Ateneului Român, expoziția de fotografií de amatori, organizată de comitetul societăței Policlinica Elisabeta, în vederea sporirei fondului ei* […] *Expoziţia a fost pusă sub Înalta protecţie a A. S. Regale Principelui României. Organizatorii acestei frumoase expoziţii sunt: d. dr. Costinescu,* ***d-ra Seculici,*** *d-na Râmniceanu, d-nii Nicu Cerkez, căpitan Berindey, dr. Patzelt, Bellet și alţii.*
> *Expozanți: A. S. R. Principele Ferdinand, cu încântătoare portrete ale A. S. R. Principesei Maria, făcute atât în mijlocul naturei, între flori, cât şi în Palatul de la Cotroceni. De remarcat portretul în costum național pe o plută. Afară de aceste neîntrecute portrete, A. S. Regală mai are vederi din țară și din călătoriile sale în Italia, etc.*

---

[1] Codruța Șoroagă, *op. cit.* Conform aceleiași surse, în perioada în care Fanny s-a aflat în preajma Elisabetei doamne de onoare au fost: „Olga Mavrogheni (1870-1883 și august 1894-1915); Zoe Bengescu (1887-noiembrie 1913); Ecaterina Slăniceanu (1886-1889); Natalia Voinescu (1889-1891); Maria Poenaru-Elena (1900-1916); Zoe Bălăceanu (1886?-1887): Livia Maiorescu (1883-1886): Zoe Davila (1886-1889); Natalia Romalo (1883-1887); Elena Văcărescu (1888-1891); Zoe Miclescu (decembrie 1890 – decembrie 1891)”.

[2] Eliza nu o înghițea pe Elena Văcărescu... Nu m-ar mira ca și Fanny să fi privit asemănător, la acea concurentă întru simpatiile reginei Elisabeta.

> *Interesante ca estetică și ca tehnică sunt lucrările Prințesel Nadège Ştirbey*[1]*, care nici nu se pot numi simple fotografii. Subiecte foarte variate: portrete, peisagii, alegorii, etc. Are un atelier la Buftea din care ies minunile acestea!*
> *Prinţul Valentin Bibescu, cu minunate fotografii din călătoriile sale* […]
> ***D-şoara Seculici** și d-na Râmniceanu, cu un panou foarte frumos.* […]
> *Au asistat la inaugurare: M. S. Regina, protectoarea Policlinicei, însoţită de d-nele Olga Mavrogheni şi Zoe Bengescu. Augusta noastră Suverană a fost întâmpinată de d. ministru Stoicescu şi întregul comitet al expoziției. D. Bellio a oferit Maiestăţii Sale flori.*
> *A. S. Regală Principele Moştenitor, însoţit de d-nii general Robescu și maior A. Demetrescu.*
> *D-na Zoe D. Sturdza; ministrul Franţel cu d-rele Henry; ministrul Belgiel; d-na Ch. Pherekyde; d-na și d-ra general Băicoianu; d. general G. Manu; d. și d-rele Băleanu; d-na şi d. C. C. Arion; d., d-na și d-rele Niculescu-Dorobanțu; d-na şi d. G. G. Assan; Prințesa Ştirbei; Prinţesa Bibescu; d-na I. Lahovari; d-na Mavrocordat; d-na şi d. prof. dr. Petrini-Paul; d-nele Păucescu, dr. Cutzarida-Crătunescu, V. Boerescu, A. Băicoianu, Duca, **Elena Râmniceanu**; d-na și d. I. Procopie Dimitrescu, d. G. Adamescu; d-na şi d. H. Catargi; d-na şi d. Barbu Catargi; d. prof. dr. Severeanu, d na şi d. Carcaleţeanu, d-na şi d. dr. Racoviceanu-Piteşti, **d-na, d-ra şi d. Seculici**, d-na şi d. Cerchez* […] *etc.”*

O va însoți și pe principesa Maria, în acțiunile ei de caritate[2], iar după ce aceasta va deveni regină, Fanny (ce abandonează „Chindia”) va activa în Asociația Femeilor Creștine (patronată de noua suverană).

> *Aceasta „a fost* [...] *creată după modelul societăţii mondiale Young Women’s Christian Association (YWCA)* [...] *Are o istorie care începea la 1855 în Anglia. Clădită pe principii democratice, asociaţia a îmbrăţişat tineretul din toate clasele sociale, de orice rasă, naţionalitate sau religie.* [...] *Prin această organizaţie, Regina Maria a dorit să asigure ti-*

---

[1] Soția prințului Barbu Știrbey.

[2] „A.S.R. Principesa Maria a dăruit suma de 8300 lei spre a se veni în ajutorul văduvelor de țărani morți de holeră în județele Vîlcea și Argeș după dezmobilizare [pare să fie vorba de 1913]. Alteța Sa Regală a binevoit a însprcina cu această distribuire pe domnișoara Fanny Seculici, d-na Elena Romniceanu și d-nul P.N. Slăvescu, fost prefect de Vâlcea, care cu ajutorul autorităților administrative și sanitare, au străbătut județele sus numite venind astfel în ajutorul a 70 de văduve...”

nerelor fete o educaţie fizică, intelectuală și morală armonioasă, în spiritul credinţei strămoşeşti, pregătindu-le profesional [...]
Cea mai activă și cunoscută, pe plan intern și internaționale președintă generală a ACF, timp de 22 de ani (1920-1941) a fost Natalia Slivici."[1]

În paleta celor mai diverse comitete și comiții, din care face parte Fanny, se află și acesta:

„Duminică 16 Octombrie, ora 5 p.m. se va inaugura în marea sală a Institutului Pompilian, Calea Rahovei 60, «Cercul Amicilor Analelor» (Cercle des amis des Annales). Comitetul provizoriu se alcătuiește din d. Camille Blondel, ministrul Franței, președinte de onoare; d-ra Elena Văcărescu, prezidentă; Rosalie Bernard, secretară, iar membrii: d-nele Aristia Dissescu, Frede Romalo, Sophie Ulubeanu, Jean Socec, d-ra Fanny Seculici, d-na Felicia Xenopol, d-nele Olympia Bossy, M. Delavrancea, Constanța Zosima, Zoe Caribel, d-nii C. Dissescu și N. Xenopol. Vor lua cuvîntul d-ra Văcărescu, d. Blondei, ministrul Franței și d. Const. Dissescu."[2]

În epocă Fanny își are și propriile activități:

„Societatea de binefacere «Tibişoi» va da un bal cu invitații la 31 ianuarie 1898 sub înaltul patronaj al M. S. Reginei. Balul va fi fără tombolă, fără plată de cotillion, fără orice vânzare. Intrarea costă 6 lei. Invitațiile se împart de doamnele din comitetul balului: Maria Al. Brăiloiu, Maria C. Arion, d-na dr. Rădulescu, d-rele Brăescu, Fanny Seculici, Elena Schina."[3]

Sau:

„Prin anul 1903 sau 1904, societatea de binefacere Tibișoiul a organizat la Teatrul Național un spectacol cu tablouri vivante[4] *după operele lui Grigorescu, însărcinându-mă cu aranjarea lor. Eu am făcut decorurile, și doamnele și domnișoarele din înalta societate bucureșteană au*

---

[1] Monica Negru, „Din istoria Asociației Creștine a Femeilor din România și liderele ei",

[2] „Dimineaţa", 15 octombrie 1911.

[3] „Constituționalul", iulie-decembrie 1897.

[4] Gen preluat din cercul reginei Elisabeta.

> *întruchipat personajele din tablourile lui Grigorescu. Spectacolul acesta a avut un mare succes, care dovedea cât de preţuit era Grigorescu.”*[1]

> Fanny activează și în alte asociații de acest tip, de pildă „Țesătoarea” („Societate pentru încurajarea și dezvoltarea culturii gândacilor de mătase și produsele lor”), pusă și ea „sub înalta ocrotire și direcțiune a M. S. Reginei Elisabeta [...] A înființat de doi ani un atelier de țesătorie în strada Popa Lazăr (Biserica Oboru Nou) care dă rezultate foarte frumoase. [...] Consiliul de administrație [...] Zoe Gr. Romniceanu, prezidentă: Alex. Gr. Cantacuzino, Alex. B. Gatargi, Zoe C. Golescu, Anath. Nica, Marioara Racotă și *Fanny Seculici*, membre.”[2]

Între valorile locului pe care le preia acum Fanny este și prezentarea edulcorată a valorilor satului românesc, a oamenilor săi. Împărtășește totodată și interesul Elisabetei pentru portul popular (posibil unul strict propagandistic, exclusiv pentru obiectivul fotografic).

> Și peste decenii, Fanny va afirma că „simțul armoniei este adînc sădit în sufletul său [al țăranului]. Portul său, cusăturile, jocurile, dovedesc cel mai desăvîrșit dar al proporțiilor” etc. Dincoilo de așa vorbe alese, diriguitorii epocii țineau țăranul departe de hotărîrile politice, prin intermediul sistemului electoral al colegiilor.

În contextul interesului pentru costume și dansuri populare tradiționale, Fanny se fotografiază în așa veșminte, iar la 1905 înființează societatea „Chindia” (1905)[3]. Va milita aici împotriva modernismelor afectînd domeniul, dar și a influenței orientale.

> „[Bucura] *avea atâta dragoste pentru tot ce era curat românesc şi purta pecetea creației artistice a ţăranului. Credea în el, ştia cum să-i vorbească şi ţăranii se simțeau bine cu dânsa. Era atâta convingere senină, atâta autoritate naturală în vorba ei. Cu tot felul ei glumeţ de a-şi spune gândul, țăranul sau ciobanul găsea nota justă, tonul cuviincios,*

---

[1] Fr. Storck, cf. https://dosaresecrete.ro/nicolae-grigorescu-in-amintirea-duioasa-a-celor-care-l-au-cunoscut.

[2] „Voinţa Naţională”, ianuarie-martie 1909.

[3] Între liderii asociației este pomenit și Vintilă Brătianu, dar este fără îndoială o poziție strict onorifică, întrucît era deja angajat pe atunci în politica înaltă (la scurtă vreme este primar al Bucureștiului).

dar fără sfială, care-o făceau să prețuiască într'înşii pe aristocrații neamului.

Despre ei și despre jocurile țărăneşti stam de vorbă într'o seară în casa mătuşei mele, Maria Vasile Boerescu. Erau de faţă familia Vasile Lascăr și Victor Miclescu, cumnatul meu. Acesta zise la un moment dat: «De ce n'ați fonda un cerc de jocuri chiar aici în Bucureşti, care să fie un fel de colecție a frumoaselor noastre dansuri naționale?». Fanu[1] *şi cu mine ne-am uitat una la alta, ea a izbucnit în laude entuziaste pentru idee... și «Chindia» s'a născut. Era în 1905. Ce corespondenţă, convorbiri, comitete, statute, dificultăți au urmat atunci pentru a închega această societate, care a trăit până în preajma războiului! Ideea era nouă și a prins repede. În primul rând ne întruneam pe la prieteni, apoi în sala Richter, unde bufetul era adus de membrii Comitetului. Încasator, la uşe, era unul dintre noi și vai de cel ce încerca să pătrundă prin fraudă! Cercul nostru fiind închis, trebuia să ne ferim straşnic de nepoftiții de tot felul. Apoi problema costumelor autentice – ce luptă am dus în primii ani ca să eliminăm «turcismele» –, introducerea jocurilor din diferite județe n'avea cine să ni le arate şi aduceam soldați, găsirea lăutarului priceput şi cu cobzarul, nu ne trebuia taraf gălăgios, fabricant de romanțe.*

Dar s'o lăsăm pe Bucura, preşedinta Chindiei, să spună prin scrisori adresate mie cum era pe atunci:

«Am jucat ca nebunii ieri, şi cu tot focul cuvenit. Nicu Berindei a primit să fie casier... Vintilă Brătianu a intrat și el în comitet și ne ia vajnic apărarea, căci ***grozav suntem atacate pentru exclusivismul nostru****... Mult* ***aş vrea să scap de pleiada de fete – le ştii – a căror graţie la joc seamănă cu a mamutului şi a căror ținută cam lasă de dorit***[2]*... Soldatul*[3] *a stârnit mirarea spectatorilor, cari l-au luat drept un tânăr din lume încă necunoscut și care se deosebeşte prin eleganţa şi noblețea purtării lui. Ah! țăranii mei iubiți! De altfel era mereu înconjurat de fetele noastre. Emil Costinescu, entuziast, m'a felicitat pentru ideea noastră într'adevăr patriotică. Duțescu, şi el foarte încântat, vrea să scrie despre Chindie și mi-a trebuit toate sforțările din lume ca să-l conving să nu publice numele. Eşti şi tu de părerea mea, cred? Patriotismul nostru n'are nevoie de surle şi trâmbiţi, şi-şi va croi singur un drum»*[4]*.*

---

[1] Numele de alint al lui Fanny. Se grafia îndeobște *Fanou*.

[2] Probabil unele ajunse acolo prin intervenții înalte.

[3] Va fi fost unul repartizat pentru asigurarea ordinii.

[4] Frosy Nenițescu-Boerescu, „Boabe de grâu”, nr. 10/1934.

O relatare a altui autor:

> *„După voga albumelor cu modele naţionale, autenticitatea a devenit o nouă miză pentru amatori ca și pentru specialişti. La câţiva ani după răscoala din 1907, tânăra Zoe Bengescu şi prietenele sale erau mândre că dansau de Paşti, alături de săteni, în «costumul naţional ‘autentic, nu fantezie din târg». Erau haine grele, din materiale lucrate și vopsite în casă, adunate de pe la bătrâne care le păstraseră cu anii; și care, până la urmă, le vindeau, pentru că tinerele din sat nu mai voiau să poarte o cămaşă «prea groasă şi veche»; ele «doreau, vai, din cele noi, cusute cu fluturi pe pânză topită, brodate modern cu ‘bleu şi cu liliachiu»*[1]*. Valoarea costumelor stimula și nevoia de autenticitate a dansurilor populare. La Bucureşti se înfiinţa societatea de dansuri «Chindia»*[2]*, care îşi propunea să îi înveţe pe tinerii orăşeni «adevăratul» dans popular, «nu jocul acela fantezist, ce se vedea la serbările şcolare de la sfârşit de an, când, în costume naţionale, băieţii cu fluiere la gură și fetele cu o floare la ureche ţopăiau un «ciobănaş» fără ritm, o horă săltăreaţă şi un ’Banu Mărăcine’ cu clopoţei la picioare». În numele acestui purism, societatea de dans intervenea, la rândul său, recalibrând tradiţia și căutând, cu tot dinadinsul, »forma primitivă, păstrată din bătrâni». În plus, maeştrii de dans erau la fel de preocupaţi, ca şi regina, de a evita vulgaritatea. Dansatorii trebuiau să păstreze o ţinută sobră, căci* ***doamnei Fanny Seculicz, animatoarea societăţii, «nu-i plăceau jocurile prea săltate la femei*** […] ***nici cămăşile subţiri de pânză topită și nici fotele fantezii****». Coregrafia era un reflex urban greu de evitat, oricare ar fi fost scopurile sale. Până la urmă, tot cei care trăiseră suficient «la ţară aduseseră adevăratul stil al jocului, aşa cum îl jucau ţăranii, fiecare din regiunea sa». Să îmbini însă autenticitatea frustă a satului cu rafinamentul «de societate» era totuşi o probă de măiestrie pe care puţini o puteau trece.”*[3]

---

[1] Dacă acele fete din stat ar fi spus boieroaicelor ce să poarte, certamente ultimelor nu le-ar fi plăcut...

[2] Legat de aceste manifestări: [Pirgu] „ajungea să se mire el singur de cît era de patriot și [...] mergînd odată să-i iau de la o adunare de cioclovine îmbrăcate toate în port național, dar fără a vorbi una boabă românește, m-am crucit și eu, ca de altă aia, cînd l-am văzut, dulce păstoraș al Carpaților, cu cavalul în brîu, învîrtind o bătută zuralie cu teosoafa Papura Jilavă [aluzie la pseduonimul Bucura Dumbravă]”. Pasajul (din Mateiu Caragiale, „Craii de Curte veche”) a trezit dezaprobarea fanilor Bucurei Dumbravă, care nu au contrazis însă ideea graiului uzitat în respectiva incintă.

[3] Cătălina Mihalache, „Costumul «naţional» românesc: geneza unui simbol identitar”.

Inevitabil trebuie spus aici că de bine ce Fanny înființează „Chindia”, la numai doi ani au loc răscoalele țărănești. Ceea ce probează că, totuși, ea și comilitoanele din acel domeniu erau destul de departe de realitate, sau măcar că nu au apucat să rezolve mare lucru[1] (la o adică, au întrebat vreodată *țăranul real* ce își dorește el, ori știau ele mai bine ce anume are el nevoie?).

> Oarecum la chestiune, e de spus că Fanny lasă la moarte o moșie, despre care nu pomenește vreodată în scrisele ei, cu atît mai puțin nu spune cum o administra, și în general cum își gestiona averea[2] – al cărui beneficiu îi permitea să plece fără mari ezitări materiale, de pildă (în deceniul trei) prin Elveția sau India.

„Haiducul” și „Pandurul”

Revenind la relația lui Fanny cu regina Elisabeta, cea dintîi preia stilul suveranei și în modul de a privi istoria, cu eroi romantici – tipar în care va trage și figura unor Iancu Jianu sau Tudor Vladimirescu, cărora le dedică în primii ani ai secolului XX cîte un roman – ambele concepute în limba germană.. E de notat că ele apar inițial la o editură din Germania[3], de unde supoziția că autoarea dorea să-și facă un nume în acel spațiu cultural[4]. La scurt timp, cele două opuri sînt traduse în românește, cel dintîi de Teodor Nica, iar al doilea de Eliza Știrbey[5]. Un pacurs similar urmează și o a doua carte, „Pandurul”.

---

[1] La o adică, nici activitatea unui Spiru Haret nu a dat rezultatele scontate.

[2] Avînd în vedere că bunurile lui Fanny ajung la prietena ei Elena Romniceanu, e de presupus că pînă în 1926 încetase din viață și mama ei, nu doar tatăl, despre care știm că a murit în 1915.

[3] „Der Haiduck” 1908; „Der Pandur. Geschichte des Rumänischen Volksaufstandes im Jahre 1821. Zweiter Band”, 1912 - ambele la „W. Wundeling Hofbuch handlung”, Regensburg (cf. C. R. Buleu, „Bucura Dumbravă’s Outlaw/Hajduk Novel”). În prealabil, „Der Haiduck” apare ca foileton într-un ziarul socialist ”Worwarts”.

[4] Similar procedează (va fi fost o modă?) Nestor Urechia, ce publică inițial în Franța „Dans les Carpathes roumaines” (1906), tradusă peste un an în țară drept „În Bucegi”.

[5] Eliza era la acea dată timp soția lui Ionel Brătianu, șef al Partidului național-liberal și de mai multe ori prim-ministru (între 1907-27). În contextul aceluiași roman, Fanny publică

Pentru documentare, Fanny cercetase arhive, biblioteci, iar totodată vizitase la Caracal casa haiducului Iancu Jianu.

> *„Izvoarele, de cari m'am slujit la studiul vieții lui Iancu Jianu şi a timpului său, sunt cele următoarele: Aricescu, Ioan Ghika, Heliade Rădulescu, Hurmuzaki, Ionescu-Gion, Iorga, Poboran (istoria oraşului Slatina), Tocilescu, Rangabe, Xenopol, Zallony.*
> *Genealogia familiei Jianu, precum și notițe din viața Haiducului, le datoresc amabilităţii d-lui Ion St. Cezianu, strănepotul eroului popular.*
> *Material folcloristic am cules din scrierile d-lui F. Marian și din cartea populară a d-lui N. D. Popescu despre Iancu Jianu, în care se găsesc adunate, cu laudabilă sârguință, multe detalii şi particularităţi istorice și culturale, care nu le-aş fi putut găsi în altă parte, fiindcă opere culegătoare de acest fel nu există încă în România. În linii mari m'am şi ţinut, în descrierea vieții de haiduc a lui Jianu, de felul, cum a descris-o d-l N. D. Popescu[1], m'am abătut însă acolo, unde istoria sau notițele mele particulare m'au luminat într-altfel.*
> *Cele mai prețioase desluşiri, însă, istorice și culturale mi le-a dat d-l Teodor Nica, care într-un mod cu adevărat prietenesc, mi-a pus la dispoziție tot tezaurul său încă nepublicat, de însemnări și observații, adunate de Domnia-sa în curs de mai mulţi ani, privitoare la obiceiurile și la viața poporului pomânesc*."[2]

> Tot atunci: „Bucura Dumbravă (d-ra Fanny Seculici), cunoscuta scriitoare, autoare a romanului „Haiducul", care acuma scrie un nou roman „Pandurul", în care este vorba de Tudor Vladimirescu, a fost zilele trecute în Fălticeni, și împreună cu d. Artur Gorovei au vizitat mînăstirea Secu, din jud. Neamț, localitate în care se petrece una din acțiunile principale ale romanului. D-ra Seculici a luat fotografii foarte reușite."[3]

Extrase aleatorii, din roman:

---

la 1915, în revista „Viața Românească" articolul „Despre scrisorile inedite ale lui Tudor Vladimirescu publicate de N. Iorga".

[1] „Pentru Haiducul [...] Bucura Dumbravă nu numai că a citit cartea populară a lui Nedea Popescu, și a stat de vorbă cu el; bietul om o învinuia pe urmă, după marele răsunet al Haiducului, de plagiat!" (E. Bucuța, prefață la ed. II a „Pandurului").

[2] „Prefață la ediția întâia"

[3] „Dimineața", 6 iulie 1909. La așa amabilități, inevitabil gîndul zboară la faptul că acționariatul principal al gazetei respective aparținea unor evrei...

„– Şi ce ceri în jalbă?

– Ţi-am spus-o, dreptate!» strigă Tudor. «Am cerut Sultanului să trimită, pentru a afla adevărul, pe un om credincios, care va vedea în ce hal se găseşte ţara. E de folos Porții, să nu fie jefuite ţările dunărene, care-i sunt şi grânar. Când va vedea, cât de repede merge țara spre sfârşitul ei, atunci poate ne va ajutà să scăpăm de caprele râioase.

– A murit Vodă? zise Moangă.

– A murit.

– Dar ce faci cu Grecii, până va venì trimisul Sultanului? Căci s'au răsculat şi eteriştii!

– Eteriştii, mârâi pandurul încruntat. Eteriștii să treacă Dunărea şi să scape ţara lor oriunde s'ar aflà ea. Eteriştii nu se pot măsură cu pandurii mei. Când m'aş duce cu la Bucureşti cu oltenii mei, atunci am fi noi stăpâni, iar nu eteriştii.

– Te duci la Bucureşti? întrebă Moangă, al cărui suflet înfocat se zbătea între bucurie şi teamă. Ai pe cine să te bizui? În vremuri ca cele prin care trecem, multe neprevăzute se pot întâmpla. Ştii cum stau lucrurile între ruşi şi turci. Mereu se aude, că oştirea împărătească e la graniţă, gata să treacă. Bucureştii stau în şes, neadăpostiţi.

– Nu te teme, zise Tudor, sunt aci tocmai pentru a-mi căta chezăşie. Am să întăresc mănăstirile. Cozia, Horezu şi Tismana şi am să le umplu de zaherele. Ispravnicii îmi vor iscăli poruncile trebuincioase pentru a le aduna.

– Crezi tu că te vor asculta?

– Ii voi sili. Şi d-ta trebuie să-mi ajuţi. Vino cu noi, tată.

– Eu să viu cu tine?" grăi Moangă încet...”

*

„– Ţi-au murit părinții amândoi în aceeaş zi? Sprâncenele tânărului se încruntară de durere; şi el începu a povesti cum se povesteşte în codru, seara, lângă foc, încet, gânditor, când liniştea sufletului pare a se adânci în minunata linişte a codrului.

– Stăteam la masă pe pridvor, zicea Dumitru, un pridvor în care pătrundeau crăcile unui măr bătrân. Feciorul aducea pe scară ciorbalâcul; dar nu ajunsese la capul scării, și deodată căzu ca trăznit. Unul zise: «L'a apucat», şi cum mă întorceam către părinţi, îi văzui căzând de pe scaune, tata, mama şi soră-mea Sultana. Slugile fugiră ca nebunii, numai Dobrina, doica mea, stătea lângă mine şi îşi frângea mâinile. Ceata scârboasă a cioclilor, care stătea la pândă la poarta fiecărei case boiereşti, năvăli în curte ca o haită de lupi flămânzi. Erau tâl-

> *harii cei mai neruşinaţi. Groaza ciumii deschisese închisorile toate, şi la urma urmelor cine oare era să îngroape pe morţi?*
> *Dumitru îşi încleştă pumnii şi scrâşni din dinţi:*
> *– Ce îngropare! Sfinte Doamne! Au tras trupurile cu căngile, coadele Sultanei alunecau ca doi şerpi după ea. Sub mărul din curte i-au îngropat pe toţi". Şi îşi înfipse dinţii în pumni.*
> *Ion îi puse mâna pe genunchi ca să-l mai potolească..."*

Întrucît nu mă aflu critic literar, alătur observaţiile pe care le consider de bun simţ, ale unui profesionist:

> *„**O caracteristică esenţială a romanelor Bucurei Dumbravă e bogăţia documentaţiei**. Minte ascuţită şi «mai degrabă rece» (notează Emanoil Bucuţa), scriitoarea s-a informat atît de minuţios şi multilateral, pentru a reconstitui perioada istorică marcată de momenul 1821 şi pentru a înfăţişa cît mai exact eroii, încît **cărţile ei sînt adevărate monografii. Ele nici nu se subintitulează, de altfel, «romane».** În **Pandurul**, o seamă de documente (scrisori, proclamaţii) sînt reproduse întocmai. Naratoarea nu ezită să expună anumite fapte istorice direct, să emită consideraţii asupra stărilor de lucruri din epoca sfîrşitului domniilor fanariote, asupra raporturilor de clasă, raporturilor dintre domnitori şi reprezentanţii puterilor străine, asupra huzurului şi corupţiei, în genere asupra modului de viaţă din înalta societate, **nu ezită, cu alte cuvinte, să-şi asume atribuţii proprii omului de ştiinţă**. Pe de altă parte, **naraţia e punctată de situaţii inventate, personajele istorice sînt puse în felurite relaţii cu personaje create de imaginaţia prozatoarei.** Nu scenele ieşite din ficţiune reţin însă în chip deosebit atenţia cititorului şi nu prin ele în primul rînd se înfăptuieşte în cuprinsul romanelor literarul. **Micile episoade sentimentale se menţin, la drept vorbind, în clişeele prozei foiletonistice**. **La nivelul adevăratei literaturi, cele două cărţi se ridică prin vigoarea paginilor în care sînt narate evenimente atestate istoric, prin forţa portreturii, prin expresivitatea zugrăvirii cadrului social şi a mişcărilor de mase, prin prospeţimea descripţiilor de peisaje.** Nu numai protagoniştii romanelor, ci **toate personajele posedă trăsături individualizante notabile**. În general, **scrisul Bucurei Dumbravă se distinge printr-o notă energică, bărbătească**. **Descrierile de natură, referirile la tot felul de realităţi social-politice, etalarea etnogra-***

ficului, incursiunile în folclor dau scrierilor, chiar în versiunea lor germană, o pronunțată culoare naţională, specific românească."[1]

În amintitele cărți, autoarea relevă statura excepțională a celor două personaje principale[2], iar în paralel se plînge de ciocoi (deși în acea largă cheie ea însăși ar putea fi privită astfel, după cum regele german pe care îl servește indirect Bucura este el însuși echivalentul fanariotului de altădată)[3]

Opinie despre același subiect, peste ani, a autoarei:

„Să ne îndreptăm privirile, acum, în vremea întunecării românismului – către un punct strălucitor din trecut, ca să ne luminăm calea spre viitor. Această rază purcede de la ***un chip în care geniul neamului a ajuns la culme*** [Tudor Vladimirescu]*. Nu e chipul unui cuceritor, unui domnitor, unui cărturar sau artist. Istoria universală ar fi pomenit de mult oameni de felul acesta. Chipul e mai rar, dar atât de modest, încât nu se reveleează decât aceluia care se apropie de el cu băgare de seamă şi cu dragoste, cunoscându-l ca un apostol. El n-a propovăduit decât o singură lege: dreptatea. El era curat la suflet ca cleștarul, înfricoşat ca un arhanghel şi fioros ca un om din începutul vremurilor[4]. Acest bărbat trăia într-un timp când* ***otrava din Fanar, de care România boleşte şi azi****, bântuia ţara. El se apucă să tămăduiască sufletul poporului, căci el era din neamul profeților care cred că puterea nu poate izvorî decât dinăuntru și că numai o astfel de putere poate avea durată lungă..."*[5]

Un spirit (naționalist) asemănător vădește în epocă și Nestor Urechia („În Bucegi", „Robinsonii Bucegilor" etc.).

---

[1] Dumitru Micu, „Tribuna", 1979, nr. 16.

[2] De pildă, „îl înfăţişează pe Iancu Jianu devenit erou de legendă, simbolul luptei pentru dreptate, răzbunătorul celor năpăstuiți". Sau: „cu un remarcabil dar al evocării este reînviată epoca fanariotă: luxul de la Curtea domnească, viața boierilor de țară și a curtenilor greci, moravurile orientale, costumele de epocă, soarta țărănimii (birurile, jafurile administrației, disprețul și cruzimea ciocoilor)". (*ibidem*)

[3] Asta dacă nu mai rău, dacă se are în vedere opinia unor Anton Bacalbașa („Moș Teacă"), Alex. Vlahuță („1907"), I.L. Caragiale („Arendașul român").

[4] Alex. Ipsilanti nu s-a tulburat de așa apariție, cînd a pus să fie ucis Tudor.

[5] „Steagul albstru", manuscris din 1919, publicat în „Pe drumurile Indiei" (1927). Vezi textul integral la *Anexele* acestui volum

Primirea pe care apropiații au făcut-o acestor volume a fost mai mult decît favorabilă. Regina Elisabeta[1] scrie de pildă, în prefața „Pandurului”:

> *„Autoarea acestei lucrări cuprinzătoare nu trebuie căutată la masa ei de scris, ci pe vârfurile cele mai înalte ale munților, în pusnicie, lângă bătrânii călugări, pe plaiuri lângă ciobani, pe malurile tăurilor liniştite ale Negoiului, pe vânt şi furtună, pe ger și zăpadă o găsim pe creştetele Carpaţilor, iar nopțile de vară în stâne sau lângă pâraie, răpind basmele sale lunii.*
> *De s'ar fi născut în România, ea n'ar fi putut-o iubi cu mai mare dragoste Țara românească pentru că este fără de cusururi. Totul e frumos aci, şi când am citit că chiar praful i se pare argintiu, atunci am înțeles cât de nemărginită îi este iubirea.*
> *Descrierile ei sunt atât de adevărate, încât cei cari le-au citit parcă văd țara, și când* ***i-am venit în ajutor ca să-şi găsească un pseudonim, nici unul nu mi s'a părut mai potrivit ca Bucura Dumbravă****. Unii au crezut că sub acest nume se ascunde Carmen Sylva. Din nenorocire nu era aşa. Niciodată n'aş fi avut răbdarea, să răsfoiesc nenumăratele arhive, niciodată nu mi-ar fi fost cu putință să cercetez toate locurile descrise de ea, niciodată n'aş fi fost in stare să scriu o lucrare istorică atât de serioasă ca aceea ascunsă aici sub forma uşoară a romanului.*
> *Am privit la făurirea acestor cărți cu o bucurie nespusă.* ***Autoarea purta planul lor de demult în minte****, şi pe când scria cartea cea dintâi, aduna elemente pentru a doua.*
> *Nu a cunoscut nici o clipă de îndoială sau de preget. Ea lucra cu energia conştiincioasă a bărbatului şi cu toată iubirea, pe care o poate simți un suflet de femeie.*
> *Văd cu bucurie că s'a strâns materialul* ***pentru viitoarele ei opere****, în care va zugrăvi timpurile cele mai grele ale unei ţări greu încercate* [...]

Din acest punct, Elisabeta se angajează în inedite considerații istorico-politice:

> *„Adesea am asemuit Ţara românească cu diga, stavila valurilor. De câteori n'a ținut piept valurilor furtunoase venite din răsărit pentru a înneca Europa. De câte a suferit puțini s'au sinchisit. E ciudat, de alt-*

---

[1] *„A scris enorm, peste o mie de poezii, nouăzeci de nuvele strânse în patru volume antologice, treizeci de opere dramatice și patru romane. A scris în limba germană, uneori chiar cu caractere gotice. Opera ei a fost transpusă în limba română de Mihai Eminescu, George Coșbuc, Mite Kremnitz sau Adrian Maniu.* ” (Wikipedia)

> *mintrelea, cât de târziu numai s'a ivit un interes oarecare pentru România și veacuri întregi ea a suferit în mijlocul unei nepăsări obşteşti.* [/] *Abia se ştia unde era locul României pe hartă.*
> *Numai atunci când ostaşi tineri, prin fapte vitejești, s'au distins pe câmpiile Bulgariei, numai alunci parcă lumea şi-ar fi reamintit, că, pe vremuri, neamul românesc avusese mari viteji cari niciodată nu încetaseră lupta impotriva năvălirilor orientale și purtau în ei credinţa că într'o zi neamul lor va ieşi biruitor din luptă şi că jalea lui trebuia să aibă un sfârşit* [...]
> *Înfățişarea serioasă a românilor, ei sunt totdeauna liniştiţi, la joc, la masă, la nuntă ca și la înmormântare. Abia li se schimbă fața. Şi glumele lor nu sunt niciodată însoţite de rîsele tari. Asta face deosebirea cea mare dintre dânşii şi dintre veselii, fluşturatecii italieni..."*

Tot acolo, Carmen Sylva acorda o importanță deosebită elementului dacic, în geneza poporului român:

> *„Despre strămoşii daci şi traci se ştie foarte puțin, însă urmele acestor popoare se găsesc încă dealungul Carpaţilor în puterea neclintită şi în liniştea adâncă a populației, care ne dovedesc un trecut măreţ de pe vremea când înşişi romanii le deveniseră tributari. Românii de azi se fălesc mult prea puțin de mândrul lor trecut. Au fost prea pătrunşi de civilizaţia mai târzie a romanilor care năvăliseră acì prin minunatul drum tăiat de dânşii dealungul Dunării, și le-a rămas, ce e curios, o mai mare mândrie de moştenirea romană decât de cea dacică, în realitate mult mai glorioasă."*

Suverana se pronunța cu același prilej și într-o spinoasă problemă a momentului, pe care o trata însă mai mult decît edulcorat:

> *„Țăranul nu cere decât pământ; vrea să-l dețină tot, orişiunde, numai să fie al lui. Este într'însul o putere necunoscută până azi, care-și deschide încet o cale şi această cale va uimi odată lumea.*
> *Toate câte le spusei mai sus sunt scoase la lumină în cărțile Bucurei Dumbravă. În ele simțim farmecul pământului, puterea strămoşească a poporului, creşterea şi propăşirea lui, împotriva vijeliilor şi a asupririlor prin care a trecut. Va veni şi vremea când vechia tulpină dacă sau thracă va înlătura tot puhoiul care a năpădit-o, şi atunci vor arăta românii de ce soi sunt și ce putere a stat pitită într'înşii. Bucura presimte această putere şi ne-o zugrăveşte destul de lămurit de pe acum în*

> *cărțile sale. Dânsa a luat ca subiect tocmai anii cei mai amari ai asupririi. Nădăjduiesc însă că, dacă puterea ei de scriitoare se menține cum este, ba chiar şi-o reînoieşte neîncetat în prelungitele plimbări ce le face pe culmile munților, va urma a ne da și alte chipuri din acest minunat și mult încercat trecut.* [/] *De nu s'ar pierde însă interesul și răbdarea cititorilor,* ***căci multora dintr'înşii nu le plac cărțile cari dau întâietate adevărului asupra romanului****.* [/] *Bucura Dumbravă însă este atât omul adevărului, încât nu e în stare să îmbrace în haine de poveste un fapt istoric."*

În ciuda remarcilor de mai sus privind adevărul (debitate de Elisabeta cu maximă seriozitate), cele două opuri au avut mare succes tocmai la publicul prioritizînd *romanul*, în dauna *adevărului*[1]. Prin urmare, cele două titluri vor avea parte de mai multe ediții.

În 1914, Fanny publică articolul intitulat „O candelă"[2].
El este deschis de un schimb de mesaje întrucîtva diurn:

> *„Bucuro dragă* [/]
> *Îmi pare bine, că în fine te-ai întors. Ce spui de această vijelie a iadului, ce s'a dezlănțuit asupra Europei și* ***a stins toate candelele, la icoanele lui Hristos****? Și când crezi că va putea străbate glasul aceluia ce va striga: «Veniți de luaţi lumină?».* [semnat] *Cozia"*

Cu răspunsul:

> *„Cozio dragă* [/] *Dacă aproape în toată Europa s'au stins candelele icoanelor, se vede însă c'a fost scris să se aprindă una din nou în țara noastră, ca un semn tainic, de care să ne bucurăm."*

Simt în răspuns întruceva *iuțeală de mînă*. Mai exact întrebarea inițială rămîne fără vreun răspuns, Iar totodată candela ce se va fi aprins (altminteri doar în mintea autoarei) nu compensa nici pe departe pe acelea care se stinseseră, iar odată cu ele sute de mii de vieți...

Apoi:

---

[1] „Pandurul" îndeosebi, va fi reeditat de numeroase ori, inclusiv în anii comuniști (40.000 exemplare, apud L. Kalustian, „Flacăra", 16 aprilie 1980), cît și după aceea.
[2] Revista „Flacăra".

> *„În întunecosul an 1914, s'au descoperit de către învăţatul arheolog Virgil Drăghiceanu în biserica Sf. Gheorghe Nou candela şi mormântul lui Constantin Brâncoveanu.* ***Întorcându-mă din străinătate****, în grabă am alergat la biserică şi m'am aşezat sub candela care păzeşte odihna voevodului martir din secolul al XVIII-lea, ca de pe acest loc de linişte şi de reculegere să privesc înspre trecut. M'am gândit de câte ori o fi stat şi îngenunchiat acolo Maria Doamna, văduva Brâncoveanului, după ce adusese la limanul țării scumpele oseminte, rămase şase ani de zile în mânăstirea insulei Halki, din marea de Marmara* [...]
> *Cernita Doamnă îngenunchia în tăcere, lângă piatra înconjurată de o împletitură de frunze adânc săpate şi împodobită cu stema țării, dar fără nume* [...]
> *Maria Doamna era vrednica soție a unui martir*[1]*. Căci după atâtea grozăvii, nu se aruncase în mare, ba şi mai mult nu-şi pierduse credința. Deci mai ştia să vrea, să dorească şi să împlinească visul ei: după şase ani aduse trupul soţului în țara unde domnise* ***cu atâta strălucire****. Îl aduse însă* ***numai de dragul țării****, nu întru amintirea strălucirii lui, şi-l înmormântă, fără să-i pomenească numele pe lespede, în una din multele biserici ridicate de el. Doar candelei îi încredință taina acestui mormânt, taina care putea să fie primejdioasă ultimei odrasle brâncoveneşti, scăpate tot prin vrednicia Doamnei, din măcelul dela Edikule* [...] *Candela şi-a păstrat taina timp de aproape două sute de ani... ”*

Dacă pînă aici s-a desfășurat liber imaginația, în continuare se remarcă o însușire ce va reveni des în scrisele lui FannY; și anume *trecutul de stradă*. Al celuilalt, mai exact a ce **trebuie să facă celălalt** – absolut întîmplător în ton cu interesele autorului...

Demersul este executat în etape:

> „[Candela în discuție] *ne-a fost dată la iveală în vremuri de vijelie, e o scânteie din focul sacru, pe care ne-o întinde trecutul strigând: «Veniți de luați lumină!». Lumina neclintitei smerenii, care e temeiul puterii sufleteşti...”*

Sînt tentat a comenta mai sus, la ideea de „neclintită smerenie”, că așa ceva – în practică - nu a constituit vreodată un atribuit al lui Fanny Seculici. Ea nu a luat în serios nici perceptele creștine în general, dar mi-am spus că la 1914 încă nu intrase în vîrtejul opticii teozofice (nu prea creștină de felul ei), asupra lumii. Imediat mai jos însă...:

---

[1] Subsemnatul autor nu subscrie ideii de mai sus. Asta, întrucît îi sînt evidente acolo elementele tipice construcției unui mit.

> *„...Lumina aceasta ne spune: căile Domnului sunt de neînțeles pentru mintea omenească*[1]*. Dar* ***omul e alcătuit din trei ipostaze****, și printr'****a treia, care e sufletul****, se poate ridica deasupra groazelor, în fața cărora încremeneşte mintea*[2]*...*
> **Ne spune** [e vorba de lumină]: *un popor nu ajunge la lumină nici prin bani, nici prin cuceriri de ţinuturi întinse, ci numai prin cultura sufletească. Misiunea cea mai înaltă a unei țări ca şi a individului este războiul în contra răului. Neamul care va fi înțeles acest adevăr, dându-şi seamă că pricinile întâmplărilor, atât ale celor personale ca şi ale celor istorice, adică naționale, nu sunt decât morale, va fi un neam dătător de lumină, fie el cât de mic, politiceşte vorbind. Iar factorul cel mai puternic spre a împlini idealul acesta sunt femeile*[3]*, căci ele sunt rânduite să aprindă şi să vegheze candelele sufletului.* ***Simbolic să ne fie, deci****, chipul cucernic al Mariei Doamna, care* ***ni s'a arătat***[4] ***parcă*** *mai de aproape, mai desluşit, în aceste vremuri de restrişte, închinându-se sub candela de argint.”*

Drumuri pe munte

Interesul lui Fanny Seculici pentru munți s-a datorat mai multor factori. A existat pe de o parte facilitatea de a avea o vilă, a părinților ei mai exact, la Sinaia. și posibilitatea, dacă nu chiar obligația, de a locui acolo o bună parte a anului.

Apoi, indiscutabil, a existat o predispoziție a Franciscăi pentru călătorii pe munte. Iar de aici e de explorat cîtă dorință de a evada *din urban* exista, iar implicit cîtă nevoie de a evita oamenii. Ultima ipoteză poate părea nerealistă, dar o iau în calcul, căci pînă la urmă – asemenea tuturor – Fanny purta și ea o mască, în cazul ei a omului dezinvolt, destins etc., iar implicit simțea nevoia la anumite intervale să iasă din acest rol.

---

[1] E aici și un mod de a descuraja gîndirea critică...

[2] Dacă înțeleg bine, mintea cea omenească a autoarei poate pricepe, aici, căile (cele socotite de neînțeles anterior, ale) pomentului Domn. Cum ar zice copiii, la ea *nu se pune...*

[3] Mențiunea de mai sus e un semnal că Fanny apucase deja atunci (și) pe căi feministe...

[4] Orice orator care se respectă folosește pluralul: *Noi...* Iar totodată îi stabilește sarcini care îi pică lui bine.

Să se odihnească, de la rigorile lui.

> Alceu Urechia prezintă o traiectorie interioară asemănătoare, cu intervenții energice în cotidianul social, pentru ca apoi să simtă nevoia (apud Bucura D.) de a se retrage nici măcar la mai aerisitul Schit Nou al Ialomiței, ci într-o veche chilie din gura peșterii omonime.
> În context, „Cartea munților” de Bucura Dumbravă cuprinde mai multe referiri legate la evitarea oamenilor, ori măcar de disconfortul pe care semenii i-l produceau lui Fanny.

Inevitabil, primii pași pe munte vor fi fost alături de părinți, în zone accesibile, dar cu timpul tînăra a abordat drumuri mai pretențioase. Aici, potrivit obiceiului epocii, a avut alături de o așa-numită călăuză (adică ghid, de felul său un bărbat de condiție inferioară, localnic ori venit din localitățile apropiate pentru a cîștiga un ban în sezonul estival), iar totodată oameni care să îi ducă bagajele, inclusiv cu ajutorul cailor. Va fi cunoscut destul de iute zona Peșterii Ialomiței, de care s-a îndrăgostit mai mult decît de oricare alt loc. Pe la 30 ani, cunoscute fiindu-i deja potecile clasice ale Bucegilor, a ținut să ridice ștacheta, pătrunzînd în abruptul prahovean al Bucegilor – într-o activitate ce poate fi considerată de pionierat:

> *„Cei dintâi excursionişti cari au urcat această sălbatică vale* [a ”Mălinilor”, din Coștila-Bucegi]*, au fost vestitele şi primele excursioniste române, d-na Râmniceanu și d-ra Fany Seculici, conduse de Gheorghe al Sandei. Nici una dintre dânsele nu cunoştea această vale, nici chiar unde duce, ci numai* ***după nişte indicii vagi, date de unii ciobani****, aşa că cu multă greutate au putut ajunge în vârful Coştilei. După aceasta au urmat d-nii N. Bogdan, fraţii Mihai şi Petre Gold, Paul Catargi, Alex. Florescu, Rudi Catargi, fraţii Grămăticescu*[1]*, medicul*

---

[1] E de văzut dacă sînt fiii generalului George Grămăticescu (1846-1901), iar în același timp dacă unul dintre ei (numele nefiind chiar comun), și anume George, cel care „în anul 1914, în Franţa [...] încearcă unul dintre primele avioane monoplane”. El va fi fost și cel pomenit într-o „list of pioneer aircraft built, planned or conceptualized before 1914”, cu „Gramaticescu No.1 monoplane” (https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_aircraft_(pre-

veterinar Eustaţiu Ionescu, Tita Eftimiu, Fany Bogdănescu, dr. şi inginerul Urechia, fraţii Costinescu, Dinu Arion, Petrică Ştefănescu, fraţii Turnescu, Dan Rădulescu și sub-locot. Gogu Ionescu-Sinaia."[1]

Ulterior, Fanny scrie și ea despre acea tură:

> *„Valea Mălinilor am urcat-o într-o zi pe dibuite împreună cu o prietenă şi doi oameni harnici dar care nu mai fuseseră nici ei vreodată pe acolo. Instinctul topografic al ţăranului născut la munte e însă foarte sigur. Mi-aduc aminte de conversaţia ce se repeta din zece în zece minute între una din noi şi omul care urca în frunte: Gheorghe, ce se vede? Mai merge înainte? Pînă unde se vede, e bine, domnişoară... Dar nu ştiu cum o fi înainte... La zece seara* [eram] *în vîrful Coştilei*..."[2]

În contextul unor asemenea rute, Fanny alcătuiește la un moment dat un clasament al celor mai dificile drumuri pe unde a umblat, în țară, la loc de frunte find cele din "Caraiman şi Coştila":

> *„Pe feţele lor* [...] *sînt cele mai interesante văi, valea Albă*[3]*, valea Mălinílor, valea Gălbinelului, o gradare de greutăţi turistice. Cea din urmă este cea mai prăpăstioasă; n-o poţi urca, din pricina unor săritori înalte, şi e nevoie de frînghie pentru coborîş; amănuntul cel mai original este, într-un loc, un fel de balcon cu jnepeni, peste care trebuie să treci* [...] *ca să ajungi dintr-o parte în alta a văii* [...] *Cui nu-i place, stînd drept şi uitîndu-se în jos, să vadă satul Buşteni tocmai la picioarele sale la o adîncime de peste o mie de metri, acela să nu se ducă în Valea Gălbinelului."*[4]

1914). În același timp, ca șef al Serviciului Geniu din Armata I, întîlnim pe lt. col. *(r) Grămăticescu I*.

[1] Nicolae Bogdan, în Anuarul Societăţii turiştilor din România, vol. VIII, 1910. Se poate înțelege că acele ture pe Mălin s-au desfășurat între 1900 și 1910.

[2] „Cartea munţilor".

[3] Despre Albă, Bucura nu dă detalii, din drumul ei pe acolo. De notat că există și azi denumirea de „Săritoarea Cîrnului", și care nu poate fi decît călăuza Gheorghe al Sandei. În context, nu am idee dacă asemenea botez s-a datorat Bucurei (nu există între propunerile ei de toponimice) ori altor turiști conduși de respectivul ghid.

[4] Nu ştiu cui aparţine cu exactitate acest toponimic, scriitoarei sau îndrumătorilor ei pe acea vale. Întrucît însă în Bucegi localnicii au atribuit cu precădere denumiri practice (Jepilor, Seacă, Albă, Caprelor etc. – excepţie face Mălinul, dar şi acesta nu-i exclus să fi fost botezat de orăşeni, la începutul secolului) şi mai puţin poetice, este de presupus că *Valea Gălbinelului* s-a născut în mintea Bucurei Dumbravă şi nu a celor *„trei sau patru*

Poziție de frunte nu primește și Valea Morarului, despre care Fanny scrie mai mult decît fugar:

> *„Urcasem la Om prin valea Morarului* [...] *Ploua şi ningea amestecat, iar pe Om ne primi un viscol cumplit. Casa fiind arsă, ne silirăm să mergem înainte, adică luarăm drumul spre Caraiman, unde se mai afla atunci un adăpost. Dar înaintarea noastră fu o luptă crâncenă împotriva unei vijelii de ace mărunte de ghiață, care ne orbeau şi ne înțepau obrazul, aşa de tare, că eram nevoiţi să ne întoarcem, când ne durea prea mult, și să răsuflăm o clipă. Nu mai eram în stare să înaintăm singuri, eram patru, două femei și doi bărbați ne luaserăm de mâini doi câte doi, și numai aşa fu chip să înfruntăm furtuna. Călăuza, cu care umblam eu, ne zorea, ca să ne aflăm pe poduri* [platoul Bucegilor] *până nu însera. Cam după trei sferturi de ceas înfricoşata deslănțuire se potoli, tocmai când ajunserăm pe* ***începutul podurilor Coştilei, deasupra văii Cerbului****...”*[1]

La chestiune, dintre acești îndrumători localnici (și plătiți, totodată) Fanny îi va consacra pe Gheorghe al Sandei (zis și Cîrnu) și, mai ales, pe „vestitul și răsfățatul” Ioniță Chioru:

Va pomeni cu simpatie și ghizii ardeleni („de dincolo”, formulează ea), mai exact de „limba lor nostimă și pitorească, împestrițată cu cuvinte germane sau ungurești, strîns legată de amintirile noastre din munții Negoiului, Parîngului și Retezatului”. Dintre ei, Fanny ține să nominalizeze pe „simpaticul Gheorghe Chicu din Porumbacu-de-Sus”.

Fanny întreprinde numeoase drumuri și în alți munți. De pildă:

> *„Mi-aduc aminte de un potop de câteva zile in munţii Negoiului. După mai multe ceasuri de urcuş şi de coborâş peste stâncăria uriaşă a trei sau patru munţi, Negoiul, Laita, Lăițelul şi Doamnele, pe când apa ne gălgâia sub picioare şi subt mâini, căci din când în când era nevoie să ne slujim şi de mâinile noastre, ajunserăm în mândra căldare a lacului Bâlea, dar nu găsirăm acest mărgăritar al munților Făgăraşului decât*

ţărani care vor fi cunoscînd locul”. În sprijinul aceste ipoteze vine şi faptul că buştenenii consultaţi de Radu Ţiţeica în anii 1920 nu cunoșteau această denumire. Localnicii numesc și astăzi cele două văi - de pe versantul estic al Coștilei - drept *Oaga mare* și *Oaga mică* (informație de la salvamontistul Ciprian Aldea).

[1] „Cartea munților”.

o clipă: un colț de oglindă neagră lucioasă, în care se prăvălea o limbă de zăpadă albă. Apoi perdelele dese de negură şterseră iarăşi tot. Prin ele umblarăm, pe cărăruia bătută de-a lungul malului, recunoscând cântecul sonor al apei, care din lac sare în adânca vale a Bâlei, trecurăm apa pe pietrele late cu «marchirul roş»[1]*, care-ți arată drumul, până dădurăm de altă potecă acuatică, ce ne duse pe o peninsulă, la mica zidire de piatră sură a adăpostului. Dar greaua uşă de fier a «hitei»*[2] *era închisă! Călăuza uitase cheia acasă, la Porumbacul-de-Sus!*[3] *Un voinic trebui să mai facă o cale de două ceasuri până la casa de adăpost mai mare, care se află mai jos in vale, ca să ne aducă de acolo o altă cheie.*

Uzi şi nemâncați ne aşezarăm pe nişte pietroaie lângă zid, ca să ne ferim de vântul care se juca prin căldare, făcând să fiarbă negura albă în rotocoale mladioase. Ce e drept, o fiertură cam rece! Din când în când numai un colț al maramelor plutitoare se ridica şi ne arăta apa tot mai neagră a lacului. Venisem de la Sinaia, o cale lungă, şi ne dădeam seama că nu era să vedem mai mult decât atât, căci vremea de ploaie şi de vijelie se aşezase deabinelea. Dar era nespus de paşnic de solemn, aci sus, în singurătatea albă! Şi apoi ştiam că eram lângă lacul nostru iubit, că-i respiram mirosul răcoros, că-i auzeam micile valuri şoptind printre pietrele malului. Ii văzusem şi în vreme de soare, plin de lumină, peretele, şi în nopți senine, plini de stele mari, care se răsfrângeau în el.

Ochii noştri zugrăveau acum aceste amintiri pe pânza albă întinsă pretutindeni, împreună cu chipurile tovarășilor, cu cari mai petrecusem ceasuri de veselie, de entusiasm şi de discuții serioase pe malurile lacului Bâlea - amintirile sunt un mare farmec al excursiilor făcute de mai multe ori, şi deci ceasurile lângă iezerul nevăzut erau armonioase şi ele, ba întăreau chiar legătura noastră sufletească cu acest loc încântător, arătându-ni-l într'o nouă şi tainică înfățișare. Cu o astfel de mentalitate turistul nu face nici un drum fără mulțumire şi fără folos..."

Ca atmosferă, între multe asemenea clipe:

„Frumos şi vijelios e şi focul de jnepeni, dar nu prea călduros, într'o zi strălucitoare de iarnă, 30 Noembre, - mi l-a aprins tovarășul meu, fostul cioban în vârful Jepilor Mari, adică pe o ieșitură îngustă stâncoasă,

---

[1] Să fie vorba de un marcaj (turistic)?

[2] E reproducerea fonetică (a ghizilor români) a termenului "hütte" (germ., adăpost).

[3] Probabil era vorba de Chicu, însă Fanny nu-i dă numele, ca să nu-i strice firma...

vreo zece metri subt vârf, unde ne aşezasem ca să fim mai apăraţi de vânt. Flăcările pârâiau și pocneau, și ceaiul din apa de zăpadă ni se afuma, dar petele de zăpadă alături de foc nu se topiră.”

Prieteni de munte

Alceu Urechia

Nu știu exact cînd Fanny îl cunoaște pe Alceu Urechia, însă legătura va fi fost înlesnită nu doar de gusturile montane comune, cît și de faptul că părinţii lor își construiseră vilă la Sinaia (pe care ei o vor moșteni). La 1907 erau amici buni, Alceu trimiţîndu-i la aniversarea zilei de naștere următoarele distihuri...

> *„Chindii nebune/ Excursii bune/ Picior de capră/ Stomac de şatră/ Vârstă de mugur/ Ochelari de vulture/ Iacă ce-ţi urează/ Toţi cei ce urmează: / Ioniţă Chiorul/ Ce bea cu ulciorul/ Bade Gheorghe Chicu/ și din Bran, N. Picu/ Sorea cel din Făgăraş,/ (Cel mai prima la gulaş)/ Doftorul Munţilor/ Matroana Românilor*.”[1]

...iar totodată vor fi efectuat o bună parte dintre drumurile în comun pe care le pomenește Alceu ulterior[2]:

> *„Zeci de ani am cutreierat munţii noștri cu Bucura Dumbravă. Cu Bucura am fost noi, nevastă-mea[3] și cu mine, pe Piatra Mare, pe Tigăi, pe Postăvarul, să cuprindem cu vederea Ţara Bârsei, departe, departe...*

---

[1] Luiza Munteanu, *op. cit.,* identifică în acea matroană a românilor pe soţia lui Alceu.

[2] „La Arhivele Naţionale ale României se păstrează un volum cu memorii [probabil este cel apărut la zece ani de la moartea lui Fanny], amintiri, versuri ale unor prieteni și colaboratori ai Bucurei Dumbravă, precum cele ale doctorului Alceu Ureche...” (*idem*)

[3] Bănui că e vorba de cea pomenită aici: „[Alex. Vlahuţă] se desparte de Margareta Dona în 4 martie 1896, în urma unei intrigi cu destule amănunte rămase misterioase până astăzi. Ceea ce se știe sigur este că Margareta se va mărita, după pronunţarea sentinţei de divorţ, cu vărul ei primar, doctorul Alceu Urechia»...” („Cabinetul de stampe”, Ștefan Ion Ghilimescu). Despre situaţie scrie și G. Călinescu, în „Istoria literaturii române..”.

> *Cu Bucura am bătut hățișurile caprelor negre în Bucegi, cu ea am urcat vârfurile lor însorite și am coborât văile lor misterioase. Aciuiți la Baba Mare, cu Bucura am auzit furtuna dezlănțuită în valea Ialomiței, urlându-și simfonia ritmată de trăsnetele care loveau în Cetatea Zănoagei, cu Bucura am asistat, smeriți,* ***noi, necredincioșii****, în fața Bisericuței la închinarea iluminatului părinte Ieronim, al cărui fierbinte lamento era purpurat de ecourile peșterii până în fundul munților. Până'n susul cerului, la Dumnezeu*[1]*.*
>
> *Cu Bucura am mâncat mămăliga blândului părinte Ioil și păstrăvii prinși de Badea Chircu. Cu scumpa dispărută*[2] *am suferit asaltul puzderiei de pureci din bordeiul lui Burlacu*[3]*...*
>
> *Cu Bucura, sus la Omu, ne-am încălzit sufletul la focul aprins de soarele care scăpăta în dosul Pietrei Craiului și al Făgărășenilor, cu Bucura am suit Biștea* [probabil Viștea] *și Negoiu, și ne-am rostogolit prin Strunga Dracului, până'n apele albastre ale Lacului Călțunului. Cu Bucura am urcat Parângul și Retezatul, cu ea, legănați de valurile Bucurei, am dormit zgribuliți în cortul nostru; cu Bucura am petrecut nopți și nopți sub bolta atât de înstelată a munților, și am dormit ascultând, departe, departe, lătratul câinilor din Jepul Mare.*
>
> *Ceasuri întregi am privit smeriți, cu Bucura, minunea ce se desfășoară ochilor, din Vârful Tătarului și rotogoalele vulturilor deasupra noastră,*

În amiciția lor va fi contat și faptul că amîndoi erau îndrăgostiți de zona Peșterii Ialomiței, asta datorîndu-se și existenței schitului de acolo, la care au tras de nenumărate ori.

> Acel lăcaș de monahi ființa acolo de mai multe secole, lui adăugîndu-i-se în 1909 *Schitul nou*, aflat în loc mai deschis, în contrast cu schitul devenit *vechi*, cel din gura peșterii Ialomiței (însă care își păstra monumentalitatea lui, sub bolta de de la gura peșterii, dar și sub zidurile de piatră ale Văii Ialomiței, ce încadrează locul.

---

[1] De notat că imediat în amonte Alceu se declara pe el și pe Fanny drept necredincioși...

[2] Materialul este ulterior decesului lui Fanny.

[3] Un Burlacu ridicase înainte de primul război mondial, în poiana Horoaba, mai multe construcții, cu rost de stînă, dar și de adăpostit oamenii care lucrau sezonier în zonă. Prin 1930 exista acolo o cabană turistică în toată regula.
Tot în contextul de mai sus, e de spus că, în mesajul său, îndeobște causticul Alceu este de-a dreptul poet cu Fanny, iar totodată amabil cu memoria stareţului Ieronim, la al cărui deces (1923) notase că s-a dus „la dreapta Domnului, **cu puricii lui cu tot**"; iar totodată că monahul fusese adversar al ridicării Casei Peștera, a „Hanului drumeților".

Fanny pare să fi preferat noul Schit, care nu va displăcut nici lui Alceu, însă acesta continua să tragă la o chilie dintre cele vechi.

Paralel acestui aspect, cei doi erau destul de apropiați ca fire. Mai exact ambii erau dezinvolți, fie și nu pe același tipic. El era dezinvolt cît și agresiv (vezi polemicile duse), în vreme ce Fanny se ferea să jignească pe cei din jur.

Elena Romniceanu[1]

> *„Doctor în ştiinţe economice şi politice,* [ulterior] *cu înalte responsabilităţi în domeniul protecţiei femeii şi a copilului la Societatea Naţiunilor (Geneva)*”[2]

Cu ea, și ajunsă de acum (circa 1900) la maturitate, Fanny are ceea ce poate fi numită *o relație de egalitate*. Vor sui împreună Valea Mălinului, dar le vom întîlni peste un deceniu și coborînd Jepii (probabil pe poteca Schiel), la începutul lui decembrie.

Legătura cu Elena va rămîne strînsă, ca dovadă averea lui Fanny rămînînd acesteia, la decesul ultimei[3].

Pe la 1910, Fanny ea atrage pe orbita-i socială, cît și montană cîteva fete mai tinere, cărora le va fi discipol (inerent, acestea fiind interesate de așa raport, *maestru-învățăcel*). Pot fi citate, dintr-un șir mai lung, Eufrosina (Frosy) Boerescu, Ottilia Michail, Natalia Slivici.

---

[1] Se pot întîlni mai multe forme ale acestui nume. Poate cea mai de luat în seamă este forma ce pare olografă („note de drum luate în calea ei din urmă spre Indii. [semnat] *El. Romnicianu*”, cf. Luiza Munteanu, op. cit.). Pentru uniformizare, cît și ușurința lecturii voi păstra însă forma de mai sus.

[2] Ştefania Mihăilescu, „Din istoria feminismului românesc”, 2006.
La 1938, intermediază venirea în țară a unei vizitatoare de seamă, primind din acest motiv mulțumiri în cadrul unei manifestări a Uniunii femeilor române. Cu acel prilej El. Romniceanu a vorbit inclusiv despre activitatea ei folositoare țării, din străinătate (cf. „Curentul”, 18 iunie 1938).

[3] Cf. Luiza Munteanu (*op. cit.*). În acel an moare și *Zoe* Romniceanu (1868-1926, același interval cu Fanny!), a doua – și mult mai tînără - soție a tatălui Elenei, dr. Grigore Romniceanu (1845-1913). Ultimul fusese medic primar la spitalul de copii din București [actualul Gr. Alexandrescu], cît și profesor la Facultatea de medicină. A avut și carieră politică (din partea PNL), culminînd cu demnitatea de vicepreședinte al Senatului.

Foarte probabil energia, tinerețea sufletească, optimismul lui Fanny s-au constituit într-un element de atracție pentru acele tinere, întrucît le lipsise un asemenea matur, în familia lor de origine.

> De aici poate porni discuție: ce fel de persoană ideală – prieten sau părinte (existînd firește loc și de vreun melanj...)?
> Istoric privind, există bărbați – primind cult în istoria mersului pe munte la noi – ce pot fi priviți ca *părinți*, în vreme ce Bucura e *un prieten mai răsărit* (tot ideal!), care face jocurile frumoase, în vreme ce un Cuxi Șerban e *prietenul pe același palier cu noi*, ce luminează scena, prin dezinvoltura lui.

Frosy Boerescu va rămîne pe orbita ei chiar și după căsătoria cu Mircea Nenițescu, amîndoi făcînd parte dintre fondatorii grupării turistice pe care Fanny o inițiază în 1920. Tot atunci, cel devenit soțul Ottiliei, Serban Oteteleșanu, o însoțește pe Fanny în drumul ei pe „Dintele Mare” al Morarului.

> Cu toatele parcurg în această perioadă muntele, pe drumuri deloc comune (cel puțin pentru conaționalii lor turiști), în masive mai depărtate decît Bucegii – fie și doar din Carpații Meridionali. Inerent, asemenea rute vor necesita mai multe zile, iar implicit înnoptat inclusiv la cort (asta, folosind nelipsitele călăuze). Ghizi vor folosi și în cazul unei coborîri pe Jepi (probabil e vorba de drumul Schiel) la Bușteni, la începutul iernii 1912.

În același context, al prietenelor ei mai tinere, Fanny socotește că alcătuiesc împreună *Colonia* (în sensul celei de vacanță, probabil), iar totodată găsește de cuviință să dea fiecărui asemenea tovarăș un nume. Astfel, Ottilia devine Cozia, iar Natalia *Laita* (fără îndoială va fi avut și Frosy unul). Fanny avea deja numele literar, de *Bucura*, în vreme ce E. Bucuța, cînd li se va alătura imediat după război, îl va primi pe acela de *Bucșoiul*.

> În stilul său pretențios, acesta din urmă oferă o explicație la un moment dat, acelei porniri a lui Fanny:

Eufrosina Boerescu (căsăt. Nenițescu)

Este fiica lui Const. Boerescu, la a cărui înhumare, în 1908, ziaristul „Adevărului” nota:

> *„Printre persoanele prezente am remarcat pe d-nii Emil Costinescu, ministru de finante, Petre Carp cu d-na, Constantin P. Vlahuţă, Nicolae N. Negri, Marie şi d. Urlăţeanu, d. și d-na Ion G Manu, Ion Calinderu, Scarlat Popescu, prim presedinte al Curţii de apel, căp. Zizi Cantacuzino, Olimp Bossie, Costescu Comăneanu, Emil P. Miclescu, Nicolae Filipescu, Em. Pantazi, Broşteanu, colonel G. Văleanu, general Florescu, căp. Avian, Ion Em. Protopopescu-Pake, Titu Maiorescu, Constantin Krupenski, N. Cucu, Starostescu, general George Manu, fost ministru de război, d-na Poenaru, doamnă de onoare a reginei, maior Toroceanu, aghiotant regal, Toma Stelian, ministru de justiţie, I. Rosenthal, avocat, Al. Marghiloman, Dem. Negulescu, prof. Universitar, Teodor Aslan, Const. Dissescu, Antimescu. avocat, Gogu Vlasto, Atanasie Simu. Nicu Butculescu, Alexandru Ghica, Radu Odobescu, Golescu, dir. Băncii agricole, Petrovici-Armis, Caton Lecca, Alexandru Florescu, Jean Mitilineu, d-na Zoe D. A. Sturdza, Sipssomo, prof. universitar, Emil Lahovari, Emil Gherghel, Gr. Cerchez, directorul Poștelor, Scarlat Arion, Iancu Păucescu, căp. Șuțu, adj. comand. al pieţei Bucureşti, Romulus Voinescu, inspector genera! de poliție, Mişu Deşliu, Const. C. Arion. etc.*
>
> [...] *Arhiereul Nifon, vicarul sfintei Mitropolii înconjurat de peste 14 preoți a oficiat un serviciu divin pentru odihna sufletului decedatului.*
>
> *După terminarea serviciului divin cel dintîi ia cuvintul d. Gr. Tocilescu, care vorbeşte din partea Ateneului şi a Universității, instituţiuni din cari regretatul C. Boerescu făcea parte, aratînd meritele ce defunctul a avut atit la fondarea ateneului romin st şi ca profesor universitar.*
>
> *D. Const. Olănescu fost ministru, vorbeşte apoi din partea partiduluï conservator arătînd meritele regretatului Boerescu ca ministru și ca politician. D. Const. Disescu, fost ministru, vorbind din partea baroului și a partidului conservator-democrat, arată cine a fost Const. Boerescu, spirit împăciuitor și de dreptate* [...]
>
> *Pe strada Clemenței* [unde locuise răposatul] *cît şi pe pista din fața Palatului şi calea Victoriel se aflau înşirate trupele care au dat onorurile cuvenite unui fost ministru* [...] *Două companii din bat. 2 vînători, două companii din bat. 6 vînători* [...] *două companii cu drapel și muzică*

din reg. Mihai Viteazu [...] *două companii din reg. 4 Ilfov* [...] *una baterie înhămată din reg. 2 artilerie; două escadroane din reg. 4 roşiori....”*

Ce e drept, Eufrosina va avea și clipe mai senine. De pildă împărțirea moștenirii[1]. Ori căsătoria, în 1913, a „distinsei d-re Eufrosina C. Boerescu, fiica mult regretatului fost ministru C. Boerescu și a d-nei Eliza C. Boerescu, cu d. Mircea I. Nenițescu, fiul poetului Ion Nenițescu[2] și al d-nei Elena I. Nenițescu. Au asistat d. P.P. Carp, d. C. Olănescu, d-na și d. Dim. S. Nenițescu, d-ra și d. Victor Miclescu [...] etc”. Ultimii doi au asigurat apoi „o recepțiune”, cu un număr nesfîrșit de invitați, între care fostul prim-ministru Titu Maiorescu, respectiv „d-na și d-ra Seculici”.[3]

„Mi-o aduc aminte [pe «Fanu»]*, pe când eram copilă, venind luni seara la primirile intime ale părinților mei, în casa unde m'am născut. Intra pe uşă, cu surâsul ei afabil, îmbrăcată de obiceiu cu o rochie albă de catifea lungă, cu trenă, strânsă în talie; în mână purta un evantali de dantelă albă şi pe cap conciul în formă de buclă mare, ținută de un pieptene de baga.*
Era ora când îmi terminam partida de biliard cu tata şi mă duceam la culcare. Atunci soseau oamenii mari, «prietenii casei». Mă agăţam de gâtul lui Fanu şi o sărutam pe obrajii rumeni de soare ce miroseau a săpun de lavandă și pe cari ochii mei curioşi de fetiță ***nu zăreau niciodată pic de pudră****; o urmăream cu privirea ca s'o văd cum dădea bunăseara mamei mele, făcând un «Knik»*[4] *protocolar.*
Mi-o aduc aminte la Sinaia, la Villa Arion, dansând cu vărul meu, un menuet, pe muzica lui Mozart, la o serată costumată, ce-o aranjase între prieteni.

---

[1] „Probabil *că mulți dintre dvs. ați admirat vilele elegante din zona Delavrancea-Kiseleff fără să fi auzit însă de parcelarea Boerescu. Numele face trimitere la proprietarul Constantin Boerescu (1836-1908) [...] După moartea sa, Comuna Bucureşti (vechea denumire a Primăriei Generale a Capitalei), condusă de Dimitrie Dobrescu, cumpără [...] de la moştenitoarele Boerescu un teren de 67000 m.p. pentru suma de 237000 lei, din care vor ceda Societăţii Locuinţelor Ieftine o suprafaţă de 14532 m.p. (58128 lei) spre str. Clucerului.*
Fostul teren Boerescu rămas Comunei este împărţit inițial în 20 de loturi (suprafaţa lor fiind de 21403 m.p.) care sunt licitate pentru preţuri cuprinse între 12 şi 25 lei/m.p. Suprafeţele loturilor erau cuprinse între 698 m.p. și 1424 m.p., fiind destinate unor cumpărători cu un statut social şi economic ridicat.” (facebook.com/ arhiva.dearhitectura).

[2] Autorul poeziei „Pui de lei”.

[3] Inevitabil, terenurile rămase îi vor fi expropiate după 1944.

[4] Probabil plecăciune, din germană.

Ca o maimuţă mică ce eram, mă pomenii şi eu schiţând pasul de menuet în ritmul dansului şi atunci ea, râzând cu poftă, îmi improviză imediat un costum de marchiză și găsindu-mi un cavaler, îmi zise să dansez în urma ei, imitând figurile de dans.

Cam la aceeaşi vreme veni rândul lecțiilor de sculptură în cămăruța din Str. Griviţei! ***Hotărîse într'o bună dimineață că trebuie să*** *fac plastica şi mă ducea, de două ori pe săptămână, la atelierul lui Carol Storck, unde ne apucarăm cu sârguinţă, eu cu lutul, ea cu cărbunele să atacăm capete de îngeri și tigri...*

Fantezia aceasta nu dură mult. Se topi ca primăvara. Îngerașii mei nu făcură aripi, iar Fanu era prinsă cu multe alte ocupații: mondenități, literatură, muzică multă, policlinică, cursuri religioase duminicale ale Soc. «Tibişoiul», cercetările la Academie și câte altele.

Se împlineau 25 de ani dela căsătoria părinților mei şi tot dânsa organiză la noi acasă serbarea nunții de argint, piesă de teatru, tablouri simbolice. ***Era una din plăcerile ei să fie bun regizor*** *şi câteodată chiar actor.*

Făcea multă muzică la două piane, cunoștințele şi biblioteca ei muzicală fiind foarte serioase. Vreo doi ani de-a-rândul ne-am întrunit mai mulți prieteni la dânsa să studiem muzica orientală bisericească cu maestrul Popescu-Pasărea[1]*.* [...]

*Apoi la munte****, când îmi făcu prima oară cinstea să mă ia cu dânsa, aşa de încercare, ca un «cuțu» mic****, nu putui să dorm noaptea de înfrigurare și ani de-a-rândul am păstrat nerăbdătoarea emoție ce-mi umplea sufletul în ajunul unei excursii pe munte. În ziua aceea, plecarăm patru inşi dela Vila Seculici* ***călări****, dis de dimineață.* ***Fanu mergea totdeauna înainte****. O ascultam cum sta de vorbă cu Ioniță Chioru sau cu Liza, faimoasa iapă pe care o încăleca de obicei, cu șaua ei specială de piele de căprioară. Parc'o văd în costum de postav verde închis cu o pălărioară puțin tiroleză şi un baston cu cap de barză de argint. Spre seară, în drum spre casă, mă mângâia uşor şi-mi spuse blând, cu blândețea pe care o avea totdeauna cu copiii: «Te-am adoptat la munte, Frozinel, dar* ***vezi să nu cumva să mai vii cu oroarea asta de cravată roşie****».*

Şi asta în fiecare vară, încetul cu încetul, se făcu obicei, Fanu mă lua cu dânsa la munte. Popasul obişnuit era Peştera Ialomiței, unde făceam pusnicie, cum zicea Bucura. Piatra focului era «locul nostru» în Poiana Schitului Nou. Acolo mâncam, acolo stăteam de vorbă cu pri-

---

[1] Apud Wikipedia, cel mai important compozitor și pedagog român de muzică psaltică. A trăit între 1871 și 1943.

etenii, târziu, în nopțile înstelate la lumina jarului, lipiți de pârâul ce curgea ascuns în pădurea de mândre «Telechia»[1]*.*

Câteodată, dacă fânul proaspăt cosit de Moş [călugărul] *Ioil, sau stelele prietene erau prea ademenitoare, întindeam sacul de dormit pe fâşia îngustă de pământ, între foc și pârâu, şi aţipeam acolo, sub stânca afumată. Odată, într'o noapte de acelea argintii, în care stelele parcă-ți pică'n poală, fusei trezită de un miros neobişnuit. Sacul de munte în care dormea Fanu se aprinsese la căldura jarului.*

Câte cântece de haiducie, sau de dor de ducă n'a auzit Piatra Focului; acolo îi plăcea Bucurei să cânte, seara la pâlpâitul focului cu glasul ei limpede şi plăcut. Câte glume, râsete, câte gânduri sau planuri de viitor nu s'au clădit la umbra acelei stânci! Vraja locului însufleţit de ***acea ființă puternică*** *a rămas pentru noi, prietenii, ca un simbol al drumeţiei făcută împreună.*

*Grupul nostru în munte, nu întrecea 5 sau 6 persoane. Plecam pe o zi sau două în Bucegi (**rareori pe un timp mai îndelungat, ca să nu lipsească prea mult de la părinți**) şi la întoarcere, rucksacul se umplea cu floricelele mirositoare de munte, care împodobeau, veşnic proaspete, masa de lucru a Bucurei.*

Pentru expedițiii lungi de 5-6 zile, în alte masive ale Carpaţilor, făceam planuri cu luni înainte. Cu ce bucurie ne întâlneam sau puneam la punct prin corespondență toate amănuntele excursiei viitoare, căci nu era tocmai uşor să mergi în masivul Făgăraşului, pe Retezat, Parâng sau Iezăr, acum 25 ani. Paşapoarte, bilete de liberă trecere pentru cai, angajarea călăuzelor, proviziile, ba chiar şi corturi uneori, și mai cu seamă greutatea de a ne aduna pe noi, prietenii, cari eram răspândiți prin ţară sau străinătate.

Imi amintesc de o noapte furtunoasă petrecută într'un han din Bran, unde coborîsem prin trecătoarea Strunga, călări pe caii lui ***Gheorghe Cârnu zis şi Păcală****. Ungurii voiau cu orice preţ să ne sechestreze caii, hârtiile lor nefiind suficiente, și a trebuit toată autoritatea şi amenințările Ministrului Germaniei care ne însoțea, ca să potolească zelul vameșilor. Dar, tocmai aceste preparative (iarna la gura sobei, sau ascultând muzică, brodam zicale cu tâlc pe şervete sau saci de provizii),*

---

[1] *Telekia speciosa* – bruscan, brusture, lăptucul-oii. Plantă asemănătoare margaretelor, cu flori mari, galbene, care poate atinge o înălțime de 80 cm -1,5 m. Crește pe lângă cursurile de apă și în zona de lizieră a pădurilor și înflorește în perioada iulie-august. Este o specie frecventă în Transilvania. a fost denumită în amintirea contelui transilvan Teleki Samuel, om de cultură, fondatorul Bibliotecii Teleki din Târgu Mureș (Wikipedia).

> *tocmai ele ne legau mai bine, întrețineau viu dorul nespus de munte, dorul de ducă. Și când sosea data plecării, nimic nu ne putea împiedeca să pornim la drum. Ploaie, ninsoare, acestea făceau parte din program şi ne erau prieteni. Niciodată n'am văzut-o obosită sau rău dispusă la munte.*
> *Iată-ne la Niță Bîlea din Negoiu, pe o ploaie neîntreruptă de 5 zile. Ajunsesem la sfârşitul pâinii (pâinea era problema aprovizionării, pe vremea aceea,* ***când Bucura nu creease încă «Hanul drumeţilor»***[1]*). Dar ce ne păsa nouă de ceață, ploaie, de locul strâmt, de şindrila găurită. Veselia, imaginația, bucuria lăuntrică, erau prea mari şi Fanu ştia prea bine să scoată din fiecare talente nebănuite și atunci ce baluri costumate din te miri ce, farandole, şarade vii, cântece improvizate*[2]*, în cabana strâmtă și afumată!* [...][3]*”*

Ottilia Michail (căsăt. Oteteleșanu)

Aceasta vorbește (1934) – într-un registru stilistic asemănător cu al Bucurei – despre cum a ajuns să o cunoască, respectiv despre drumurile făcute împreună.

> *„În acea zi* [„din luna august 1909”] *am cunoscut-o pe Bucura* [...] *Regina îi trimisese vorbă să vie pe la orele 10 în atelier* [în castelul Peleș]*. Ieşirăm întâi în balconaşul din spre munți, lângă micul colț pe care-l numea ea Eldorado. Unde și încăperea și uşile și ferestrele şi mobilele şi toate obiectele până la policioarele cu cărţi şi cărțile înseşi erau reduse la cea mai mică dimensiune pentru a mai putea servi cuiva. Regina Elisabeta avea o predilecție pentru încăperile mici care-i dădeau senzația că sufletul ei putea mai uşor să se izoleze în momentele de reculegere.*
> *Acolo îmi vorbi Regina mult despre Bucura, despre scrierile ei literare, de sufletul ei şi de iubirea ei de munte şi de natură. «Vreau să te încredințez ei ca să te ducă pe munte, și sunt sigură că sufletul ei ales şi*

---

[1] Dincolo de faptul că nu (doar) Fanny crease „Hanul drumeților”, acesta nu avea nici o legătură cu Făgărașii...

[2] Inevitabil la așa detalii mă întreb cum arătau / se comportaseră părinții acelor (mai) tinere prietene, în copilăria lor. Respectiv cum de s-a întrerupt (ar spune psihologii de mai tîrziu) dezvoltarea lui Fanny, la etapa acelor jocuri infantile.

[3] Frosy Boerescu-Nenițescu, material preluat (cu unele diferențe) în „Boabe de grîu” nr. 4/1932, respectiv Enciclopedia turistică românească 1946.

> *viața ei în mijlocul naturii va crea între voi o strânsă legătură». Și în adevăr, la orele 10 uşa se deschide şi Bucura intră* [...] *Imediat plănuirăm chiar pentru după masa aceea o mică plimbare pe Valea Peleşului, numai ea cu mine. Era probabil acea piatră de încercare de o oră comunicativă pentru a ne cunoaşte sufleteşte.*
> *De atunci multe şi minunate excursii am făcut împreună, colindând munții într'un grup restrâns de prieteni,* ***formați după preceptele ei turistice*** [...]
> *Mai târziu, în vara anului 1915, când* [Elisabeta] *locuia în Castelul Foişor și protocolul la Curtea ei de văduvă era mai îngăduitor, Bucura, câțiva prieteni şi cu mine în echipamentul de munte, gata de plecare am dat năvală în micul ei pavilion din pădure ca să o salutăm."*[1]

Soțul Ottiliei Michai, **Șerban Oteteleșanu**, descrie și el drumuri pe munte în compania lui Fanny Seculici, între care următorul:

> *„Dintre multele excursii pe care le-am făcut cu Bucura Dumbravă, una care mi-a lăsat o amintire puternică este aceea de la Omu-Caraiman-Peștera, prin valea Morarului din august 1915. Din Poiana Coștilei luarăm drumul care dă în Valea Morarului pe la Țimbal. Ziua era minunată și pădurile de fagi, cari începuseră să îngălbenească, păreau stropite cu aur.*
> *O văd și acum pe Bucura urcând tacticos cu pașii ei mărunți prin poteca nu tocmai ușoară pe alocuri din Valea Morarului. A face o excursie în munți în tovărășia Bucurei era desigur una din cele mai desăvârșite plăceri, căci totul era armonios – ținuta, gândul, vorba, veselia și seriozitatea ei, cultura ei care se arăta la cea mai ușoară atingere spirituală – pe deasupra calităților specifice sportive, făcuse din ea nu numai o turistă desăvârșită, dar mai presus o turistă aleasă*[2]*.*
> *(...) Turismul înseamnă să înfrunți unele greutăți de drumeție întru căutarea frumosului în natură și fericirea de a-l găsi și a-l înțelege. Și pentru aceasta nu se cer numai picioare. Până la jumătatea văii, timpul se menținu frumos, dar deodată de la Omul începură să se lase repede în jos pânze dese de nori și în curând o pâclă deasă ne învălui, așa că am urcat prin ceață partea cea mai grea a Văii Morarului,*

---

[1] Vezi, la *Anexele* acestui studiu, articolul Valentin Hossu-Longin despre ea (revista „România pitorească")

[2] Este întrucîtva neașteptată nevoia unui bărbat matur de a înșira asemenea complimente. Că **totul** la Bucura era armonios. Iar ea se afla totodată o turistă desăvîrșită. Inevitabil ai a cerceta aici societatea acelui moment, dar și mediul în care trăia Șerban O.

iar sub ultimul povârniș care suie la Omul, o ploaie măruntă și rece ne îngreună pasul. Când atinsesem platoul de sus, un vânt năprasnic ne izbi în față și ne sili să ne oprim în restul năruit al vechii case de pe Omul, unde am putut să ne ghemuim mai la adăpost într-un colț, căci casa nu mai avea acoperiș. Nici gând să rămânem acolo, voiam să așteptăm numai să treacă furia furtunii și într-adevăr numai după vreo jumătate de oră, ploaia încetă și ne-am hotărât să coborâm în grabă la casa de pe Caraiman, unde puteam petrece noaptea și unde ne așteptau caii cu bagajele și proviziile pentru o pusnicie de o săptămână în Stâna Burlacului din Valea Oarbei.

Ceea ce caracterizează pe Bucura Dumbravă și ceea ce datorăm noi toți este acea comuniune cu natura, învățându-ne să iubim muntele sub orice aspect, pe orice vreme, și atunci când nici un nor nu știrbește întinsul albastru al cerului, ca și pe ploaie, și pe vânt. Nici un murmur, nici o scânteie nu era îngăduită, căci vorbele erau totdeauna cuviincioase în jurul ei și vorbăria ***unora dintre noi*** *trebuia să rămâie în vale. (...)*

Grăbirăm pașii căci seara se lăsa și ploaia reîncepea. Cu greu, mai mult în întuneric și dibuind, am ajuns pe la orele 8 la casa de la Caraiman, unde caii sosiseră devreme și ne așteptau pentru a coborî a doua zi la Peșteră."[1]

Legat de relația ei cu Ottilia și Șerban, pomenita îndrumătoare scrie:

„Februarie 1916 [...] *Atunci s'a serbat, în această lume din poveşti* [a schitului din gura peșterii Ialomiței] *nunta a doi tovarăși drumeţi*[2]*. Afară de tânăra pereche nuntaşii erau în număr de unsprezece, adică nunul cu naşa*[3] *şi încă o prietenă, şi opt țărani însoțitori, cari ne duseseră merindele, lumânările şi hainele de sărbătoare la Peșteră; făcusem un drum de patrusprezece ceasuri de la Sinaia, căci* ***atunci numai mirele ştia să meargă pe ski***[4]*. Mai poftisem şi pe cei vreo opt sau zece soldați de la pichetul de grăniceri din valea Ialomiței. Starețul fiind bolnav, nu putu sluji; dar mirele, îndreptat de bunul călugăr Mihăilă, zburase la Moroeni, şi după două zile, se'ntorsese însoțit de un preot harnic și gata la slujbă; el se armoniza de minune cu avântul, care adusese peste văi și munți, în timp de iarnă, mica ceată de drumeţi iubitori ai Peşterii Ialomiței. Nu cred să se fi adunat vreodată în bisericile*

---

[1] Monica Negru, "Prietenii și drumeții montane".

[2] E vorba de Șerban Oteteleșanu și Ottilia Michail.

[3] Fanny și Alceu Urechia, cu particularitatea că ultimul era căsătorit cu altcineva.

[4] Deduc de aici că Fanny a învățat să schieze după 1916.

poleite de oraş oameni mai adânc pătrunşi de sfânta taină a căsătoriei, decât cei cari, aplecând capetele, trecură pe uşa scundă, a smeritei case de rugăciuni în creerii munților. Fratele Mihăilă împodobise cu multă grijă unicul policandru cu lumânările aduse peste culmile înzăpezite. Lumina lor neobişnuit de sărbătorească revărsa ca o mângâiere peste zidurile albe împodobite ici colea cu petele colorate ale unor icoane de pe Sfântul Munte, peste tâmpla modest poleită, peste figura simpatică a preotului cărunt şi peste tânăra pereche din fața lui, în straiele lor de o clasică frumusețe, căci erau îmbrăcați în haine țărăneşti, iar fruntea miresei era încercuită cu o cununiță de brad înstelată cu prescurele. Înnoptase când am ieșit din bisericuța cea făcută de oameni sub bolta celeilalte, ridicată de Dumnezeu, cu stâlpii ei de cleştar, în care se răsfrângeau licăririle lumânărilor de nuntă. Lumânările au ars toată seara în chiliuța împodobită cu brad, unde întinsesem masa, până ce însurățeii le-au dus din nou la biserică: îi priveam, mişcați, de pe pragul chiliei, cum înaintau, cucernici, între bisericuţă şi stăreție, înspre noaptea adâncă a peşterii; şi apoi micile ferestre ale naosului se luminară, căci tinerii aşezaseră lumânările la iconastas[1].”

Natalia Slivici

O altă prietenă de munte apropiată (din categoria ucenicelor) a Bucurei Dumbravă a fost **Natalia Slivici** (poreclită *Laita*, în vreme ce Ottilia este *Cozia*), cu care a colaborat în cadrul Asociației Creștine a Femeilor, dar și în cadrul „Chindiei”:

„Domnișoarei Natalia Slivici[2]

---

[1] Fie și pentru că erau alte timpuri, Fanny nu face vreo aluzie la noaptea de dragoste a proaspeților căsătoriți.

[2] Natalia Slivici, în context: „*Pe vremea când la noi, începuseră abia primele dibuiri întru ajutorarea femeii, mă stăpânea marea dorinţă de a înfiinţa o asociaţie care ar fi avut de scop îndrumarea și ocrotirea prietenelor noastre femei. Mi-am dat însă seamă că nu pot întreprinde nimic, căci fără o pregătire serioasă pe terenul acesta, rişti să dai greş. Și m'am hotărât să plec în străinătate să învăţ și să văd de aproape cum se organizează și conduce o asociaţie. În Rozana (Elveţia) unde am stat timp de trei ani am urmat şcoala de studii sociale, partea higienică și îngrijiri medicale. Când m'am întors în ţară,* ***Bucura Dumbravă*** *care-mi era prietenă, m'a îndemnat să intru la policlinica Regina Elisabeta unde am luat asupra mea secţia de îngrijiri medicale. Vărul meu,* ***Dumitru Neniţescu*** *pe atunci ministru de industrie făcând legea «asigurărilor muncitoreşti» m-a rugat să iau*

În oraș / Str. Teodor Aman 35 / duminică, 17 martie 1910
[...] *Laito dragă, ce ți s-a întâmplat că n-ai venit la Chindia aseară? Mult mi-ai lipsit. Am jucat cu turbare și am început să pregătim grupurile pentru concurs. Aș vrea să te am în grupa mea, da? Când ne vedem? Mă primești la tine miercuri seara? Am uitat numărul tău de telefonic și nu-l găsesc în listă!*

Sărutări dulci,
Bucura[1]

Interesul pentru schi

„În ziua de 9 Aprilie [1915][2] *s'au pus la Palatul Cotroceni bazele întemeierii unei noi asociațiuni sportive, pentru propagarea practicii Skyurilor. Întemeietorii «Ski-Clubului» sunt: A.S.R. principele Carol al României, d-ra Seculici, d-nii Th. Rosetti-Solescu și D. Pherekyde, d-nele Frossy Nenițescu și Elena Râmniceanu, d-nii Fr. Schiel, Șerban și Ion Oteteleșeanu, Frederic Manu, Mircea Nenițescu și Ion C. Nicolaescu."*

„*Dar iarna cu skiurile la munte! Și aci, Fanu a fost o înaintașă. În ciuda ochilor ei atât de miopi şi a picioruşelor ei atât de mici, Bucura începuse la 40 de ani să urce Bucegii cu skiuri, încântată de noile frumuseți ce i se dezvăluiau"*[3]

„Împreună cu grupul ei sportiv de prieteni, ea începu, la vîrsta de 40 ani – ***prin 1908*** *– să urce Bucegii cu skiuri, atunci cînd la Sinaia, copiii ne imitau mișcările pe pajiștea Castelului, alunecînd pe ciolane de bou... Mai tîrziu, vînătorii de munte făcură primele lor exerciții cu schiuri «Bilgheri» pe coastele Vîrfului cu Dor. În ciuda ochilor ei atît de miopi, și a picioarelor ei atît de mici, Bucura urca fără școală – căci școala a început mai tîrziu – și fără călăuză – căci Filică Pascu cu skiurile Bu-*

---

asupra mea şi să organizez «policlinica casele medicale muncitoare», partea medicală şi socială. Am condus'o şapte ani dea-rândul." (http://www.orizonturiculturale.ro/ro_studii_Monica-Negru-31.html)

[1] Biblioteca Națională a României, fond Bucura Dumbravă, dosar 652, f. 8f, v. În privința textului, Fanny îmi pare destul de intruzivă, fie păstrînd zîmbetul pe buze

[2] Ciudată prezența lui Fanny aici, cîtă vreme ea însăși scrie că în 1916 nu știa să schizeze.

[3] Frosy Nenițescu-Boerescu, în „Boabe de grîu", nr. 10/1934.

> *curei și-a făcut primii pași*[1] *– se urca încet cu skiuri aduse din München, încîntată de noile frumuseți ce i se dezvăluiau în natura de iarnă”*[2]

Jumătatea anilor 1910

Fanny Seculici primește în 1915 o puternică lovitură sufletească, datorată morții tatălui ei, Iuliu. Peste un an, trece în neființă și regina Elisabeta. Legat de ultima, se poate spune că momentul prezintă bune și rele. Pe de o parte, dispare persoana grație căreia Fanny avusese parte de o considerație socială de top, cu aferentul sentiment al valorii personale. În lipsa Elisabetei, Fanny simte fără îndoială un gol, pe care încearcă să-l compenseze[3], iar de aici intervine partea frumoasă a situației, și anume că – pentru remedierea situației – își poate lua libertăți pe care anterior, în preajma reginei, nu și le-ar fi permis.

De pildă scrie la gazetă, în ton cu orientările unei discipline (și anume teozofia), de care avusese idee, însă abia după decesul suveranei, iar totodată ulterior izbucnirii războiului a simțit nevoia să se aplece în mod serios.

În această perioadă, foarte probabil informată din sfere înalte că sînt șanse mari ca România să intre finalmente în război alături de așa-numita *Antantă* (eventualitate în care supușii adverselor *Puteri Centrale* ar fi avut inevitabil probleme, aici), Fanny depune o declarație, prin care „*renunț la supuşenia austro-ungară, îmbrăţişând supuşenia română de care sentimentele românești mă leagă, autentificată de judecătoria ocolului II, la 29 Ianuarie 1916.*[4] Deși vor mai trece șapte luni pînă la intrarea noastră în război, solicitarea ei nu pare să fi fost soluționată.

La munte, în aceeași perioadă:

> *„Pentru moment s-a pus pe ploaie, şi, ceea ce e curios, după ce a nins pe Caraiman! Chiar azi se mai văd limbi albe în vâlcelele de sub*

---

[1] Ulterior a devenit un apreciat schior.

[2] *Idem*, Enciclopedia turistică românească, 1946.

[3] Iau în calcul și amănuntul că Bucura ajunsese la ceea ce se avea să se numească o *criză de vîrstă*. Adică trecerea de la vîrsta a doua, la a treia. Și cînd descoperim că nu sîntem eterni, amănunt cîtuși de puțin confortabil..

[4] Sursa!

şa. Am asistat la pregătirea ninsorii acum trei zile pe Furnica, unde vijelia era atât de mare, încât a trebuit să înaintez încovoiată de tot şi cu capul plecat înainte, ca să pot să ajung la casă[1]; la ruină, mai bine zis, căci s-a dărâmat aproape de tot! Dejunasem iar la lăculeţul de pe Vânturiş, într-un rai de flori şi de singurătate, căci nu sunt oi pe acolo estimp. Opreala drumurilor bătute[2] face că descopăr mereu minuni necălcate, chiar destul de aproape, pe coastele Vârfului cu Dor şi ale Furnicăi. Ce brâuleţ încântător am găsit, ascuns ca nici un altul pe Bucegi, pe coasta de miazăzi a Vârfului cu Dor. L-am botezat Brâul Izvoarelor. Apoi, pe un picior de plai al Furnicăi e o stână tăinuită, unde vom putea lua ceaiuri prea dulci toamna, după plecarea turmelor. Vezi deci că mă mişc şi că n-am pierdut cheia raiului [...]
Nunul[3] a fost la Peşteră, mă rog, cu comisiunea de Schi! Căci preşedintele nostru[4] a muncit cât zece: ministerul de război clădind un adăpost pentru o sută de soldaţi şi vreo 20 de ofițeri, toți elevi-schiori, ne face acolo şi nouă o vilă, în schimbul cursurilor de schi predate gratuit de membrii clubului[5]!” (scrisoare 8 august 1916)

Alte ocupații, acum:

„Pe la mijlocul lui august [...] *mă duc la Râmnic şi apoi la Bumbeşti, în Gorj, unde se pregătesc serbări regionale prea interesante. Mă voi folosi de ocazie ca să mai vizitez şi unele locuri de care am nevoie pentru cartea mea[6]. Asta va fi, poate, spre învierea energiei mele literare. Adică, **cu legendele merg înainte**. Am scris jumătatea celei despre Eschyl. O revistă gorjană, «În slujba adevărată», cerându-mi o contribuție, i-am dat Doina despre Tudor. Revista aceea e cât se poate de simpatică: exista de 18 ani sub numele de «Şezătoarea Săteanului» şi şi-a îndeplinit o misiune de educaţie prin sate cu modestie şi cu evlavie. Acuma a trecut în mâinile d-lui M. – el e inspiratorul serbărilor de la Bumbeşti – şi acest om de omenie o duce înainte cu multă însufleţire.”* (idem)

---

[1] Poate pavilionul care exista antebelic în zona vîrfului Furnica.

[2] Este vorba de drumuri clasice cîndva pe munte, dar pe unde era interzisă deplasarea civilor, la vreme de război.

[3] Nefiind menționat în acea scrisoare numele acelui nun ori măcar al destinatarului scrisorii respective (reprodusă în volumul „Pe drumurile Indiei”, 1927), nu se poate ști cui anume era naș, cel pomenit în text.

[4] Probabil al Comisiei sporturilor de iarnă din cadrul Federației societăților sportive din România (FSSR).

[5] După război nu există vreun semn de existență al acelor construcții.

[6] „Autoarea se referă la Ceasuri Sfinte.” (C.R. Buleu, „Pe drumurile Indiei”)

Amintitul război al României împotriva așa-numitelor Puteri Centrale a adus o multiplă tulburare în sufleului lui Fanny, Austro-Ungaria fiind țara ei natală, iar totodată spiritul german fiind cel în care crescuse. Pune însă umărul, la efortul de război al țării ei adoptive, inclusiv mobilizîndu-se pe sine:

> *„Găsesc că în fața unei dureri, unei primejdii probabile trebuie să jertfeşti din capul locului toate dorințele tale, adică să fii totdeauna gata spre jertfă; căci dacă ţi s-a arătat posibilitatea încercării, asta e un semn că sufletul tău are nevoie de ea spre învăţătură. Mi s-a întâmplat ca această pregătire sufletească să fi fost, se vede, de ajuns, şi durerea s-a depărtat de la mine. Şi mi s-a şi întâmplat ca durerea prevăzută să mă fi lovit, dar fiind ca şi primită dinainte, Dumnezeu mi-a hărăzit totodată şi puterea de a răbda lovitura[1].”* (scrisoare 8/21 septembrie 1916[2])

> În paralel:

> *„De multe ori îmi amintesc gândurile cu amintiri turistice şi coloniale[3]. Câte clipe din rai ne-au fost date! M-am mirat în momentul când le trăiam, cum mă mir şi acuma, mulțumind lui Dumnezeu din fundul sufletului. Adeseori mă duc cu gândul la Peştera noastră. Dacă aş fi avut vreme, m-aş fi dus acolo şi cu piciorul, căci munții sunt liberi şi zilele erau strălucitor de frumoase. Dar, cu toate că nu fac lucru mare la Crucea Roşie, serviciile auxiliare nu îmi dau voie să mă plimb. Suntem vreo șase persoane, care ne ocupăm de la 9.30 dimineața până la 1 cu spălatul, uscatul şi «rulatul» bandajelor; iar de la 2.30 la 5 cârpesc uniformele răniților[4]. Nostimă era mirarea doamnelor infirmiere, care, pentru prima oară în viața lor, intraseră în contact direct şi mai îndelungat cu țăranii noştri. Să le fi auzit povestindu-mi cât de distinşi şi de blânzi sunt! Am avut bucuria să cunosc câteva suflete alese, noi! Două fete de la Ploieşti şi D-ra C[5]., cu care lucrez. Şi apoi mama tână-*

---

[1] Indiscutabil, asemenea vorbe sună foarte frumos. Din acest motiv nici nu mai cercetăm, dacă ele devin și fapte...

[2] „Pe drumurile Indiei”.

[3] E vorba de drumurile pe munte efectuate cu membrii așa-numitei *Colonii* (adică Fanny și prietenii ei).

[4] România intrase în război la 15 august 1916, iar la data scrisorii de mai sus luptele aveau loc în Ardeal.

[5] „Pe drumurile Indiei” apare în 1927, la un an după decesul lui Fanny, într-o atmosferă destul de conspirativă, cu prefață nesemnată (Luiza Munteanu, *op. cit,* identifică însă aici

> *rului R.. Ce suflet deschis şi drept! Un tip ideal de rusoaică. Îmi pare rău că pleacă în curând.”* (idem)[1]

Se implică și în funcționarea unei asociații feminine recent înființate:

> *„Sper să pot face ceva şi* ***cu cercetăşia****; am avut o şedinţă satisfăcătoare, mai pregătesc una, şi apoi cred că vom putea începe de-a binelea. Am trei instructoare bune, D-ra C., A. A. şi S. B.. Dorul meu ar fi ca ele, eu şi cercetașele să învăţăm să toarcem lână; sunt pe cale de a înjgheba asta, și atunci în şezătorile noastre de iarnă am lucra pentru soldați.”* (*idem*)
>
> În focul acelor evenimente, meditează cu nostalgie „dacă cercul nostru *colonial* se va mai întregi pe lumea asta? Frumos a fost. Să fim recunoscători”.

Nu se va refugia – după eșecurile de pe front – împreună cu autoritățile românești și mulți alți oameni spre Iași, poate și pentru că trebuia să fie alături de mamă, aflată la vîrstă înaintată[2]. În același timp, e greu de ignorat faptul că ocupanții se aflau de aceeași cultură cu ea, și chiar nație cu părinții ei. Ultimul amănunt nu a oprit-o însă pe Fanny, deși înstărită, să sufere inevitabil de pe urma unei ocupații mai mult decît riguroase, în spolierea resurselor locului.

1917-20

Sub așa-numita Ocupație, Fanny semnează în ziarul colaboraționist „Lumina”, din București[3]

---

condeiul lui E. Bucuța). În consecință, scrisorile lui Fanny reproduse în carte indică doar inițiala persoanelor la care se face trimitere.

[1] Foarte probabil datorită acestei activități a primit Fanny distincțiile *Bene Merenti*, respectiv Meritul Sanitar clasa I. În context, Leon Kalustian notează (*op. cit.*) că Fanny „va fi prezentă [...] la spitalul de răniți aduși de pe front, unde a depus eforturi disperate, cu o grijă și devoțiune absolut materne”, ultimele detalii părîndu-mi totuși inventate de L.K.

[2] În scrisori ce adresează unor prieteni imediat după război, Fanny adaugă că și mama ei transmite salutări acelui destinatar.

[3] ”Lumina” a fost al doilea ziar important în Bucureștiul ocupat de Puterile Centrale. Fondat la 1 septembrie 1917 de un grup avînd în frunte cu Constantin Stere. Vor publica aici

În căutarea unor noi drumuri (la sens figurat), Fanny se va afla și în ale muntelui, legînd prietenie la 1918 cu oameni ce gîndeau asemănător ei, între care Mihai Gold-Haret și Emanoil Bucuța.

> *Când am cunoscut-o eu* [pe Bucura]*, numele îi era de mult făcut; şi am căutat s'o cunosc tocmai pentru că avea acel nume.* ***Vorbesc, fireşte, numai de numele de drumeaţă****, singurul care ne priveşte aici.*
> *Aveam încă dinainte de război, poate de la 1909 sau 1910, un mic cerc de prieteni* [...][1] *Ne ziceam drumeţi*[2] [...] *Sub ocupaţia germană* [...] *s'a arătat într'o seară şi Bucura Dumbravă. Am fost de-atunci foarte aproape, nouă ani, până când s'a aşternut deodată între noi marea depărtare.*
> *De la întâile întâlniri, la biroul ei plin de flori*[3]*, am pus la cale treburi de drumeţie. Punctul meu de vedere social se împăca bine cu al ei, deşi se îndreptau spre scopuri deosebite. Fireşte că Bucura avea vederi mai largi. Omenirea mea trebuia să fie, mai ales pe atunci, mai restrânsă. E destul însă că amândoi căutam o formă pentru trezirea şi captarea atenţiei, îndeosebi, a tineretului*[4]*; prietena mea zicea: către munte, iar eu, către adâncirea din nou în mediul natural. Problema dintâi era aceea a adăpostului, a hanului vechi, însă de rândul acesta*

---

gazetari precum B. Brănişteanu, B. Nemțeanu, Ion Gorun, N. Wilensky, Liviu Rebreanu, M. Gheorghiu, Zamfir C. Arbore, Lar. Iliescu, Scrutator, I. Teodorescu (Tudor Arghezi), Rodion, N.N. Botez, D.D. Pătrăşcanu, Bucura Dumbravă, George Topârceanu.

[1] Poate este utilă și completarea lui Bucuța, acolo: [cerc de prieteni] „*cu care făceam, credeam atunci şi mai cred şi astăzi, drumeţie adevărată. Nu porneam adică după locurile de turism consacrat cu pârtie făcută şi cu descrieri prin călăuzele internaţionale. Măreţ ni se părea muntele, cu porţile lui de piatră în drumul cerului, şi măreaţă Marea, cu podul de safir până într'altă lume. Dar ni-era drag şi şesul cu văi leneşe, ducând la vreo mănăstire de demult, la vreo margine de Vlăsie de stejari sau neducând nicăieri, din preajma Bucureştiului, de pe Sabar sau de pe Moştişti. Pentru că ni-era drag mersul în sine, cu întâmplările neaşteptate pe care le poate aduce şi ni-era dragă vecinătatea apropiată a oraşului de reşedinţă, unde e firească şi uşoară revărsarea duminicală a mulţimii anevoie de urnit mai departe, în bucuria noastră drumeţească se amestecau şi gânduri sociale”.* Nu știu cum arătau ultimele. Totodată, Bucuța nu pomenește vreun nume, al acelor idealiști, de unde bănuiala că s-au dezumflat repede, în timp.

[2] Bucuța nu indică pe undeva vreunul dintre acei amici ai lui (probabil colegi de studenție). Oricum ar fi, termenul ajunge să privească niște oameni din afara cercului bucuțian de *drumeți*, mai exact cei aduși de Fanny sau de Mihai Haret, și care vor fonda „Hanul drumeților”.

[3] E interesant că Bucura se așează la întîlnirile lor, dar apoi îi cheamă la ea în birou.

[4] Vorba asta, cu tineretul, sună frumos, dar tot aș privi ce e în spatele ei. Mai exact, să pui pe altul să facă, întrucît îl simți mai naiv, ceea ce pică bine inimii tale...

de munte şi de singurătate[1]*. Aşa a ieşit «Hanul Drumeţilor», care, în câteva săptămâni, a ajuns o societate cu articole şi aliniate spre spaima glumeaţă a Bucurei...*"[2]

„După ***înapoierea noastră din Moldova*** **[**a lui M. Haret!]*, în septembrie 1918, am petrecut șase zile pe Bucegii tăcuți, triști, pustii – căci eram încă sub ocupația vrăjmașă –* [cu] *Bucura și cu Alexandrina I. Bianu, soția decedată a domnului Ioan Bianu*[3]*. Șase zile de lumină, de timp strălucit, de desfătare alpină, dar de cumplit zbucium sufletesc. În adevăr Bucura a plîns; a plîns cu noi, deasupra Peșterii, pe Coștile ca și la Omul, căci tratatul de pace din aprilie 1918 ne răpea toată această parte alpină superioară a Bucegilor*[4]*.*
Și în tot timpul excursiei noastre, ne sfătuiam ce ar fi de făcut, ca odată războiul terminat, cît mai numeroși – tineret îndosebi – să poată avea parte, de aceeași plăcere de care noi de șase zile ne bucuram cu nespus nesaț[5]*.*

---

[1] Identific mai sus e o contradicție: hanul clasic nu e de singurătate, ci în marginea unui drum circulat. Pentru amintita singurătate (montană) existau deja consacratele cabane, de pildă a SKV de la Mălăiești. Foarte probabil prima dată au plănuit ceea ce și de fapt au și înființat, și anume un „han" pentru „drumeți" într-un oraș precum Sinaia.

[2] Al doilea Anuar al Bucegilor. În continuare: „Mai târziu el s-a schimbat în Touring-Clubul României. O nouă muncă şi voinţă de organizare se adăugaseră. Noi, nemaisimţindu-ne după aceea atât de trebuincioşi, am rămas mai mult deoparte. În amintirea Bucurei, însă, acel nume dintâiu n'ar trebui uitat. Un despărţământ al clădirilor sau o secţie locală s'ar cuveni să-l ducă mai departe[2]. Touring-Clubul ar purta-o astfel ca într o firidă, pe aceea care i-a fost cea mai hotărâtă dintre ctitori".
Eu unul cred că Fanny va fi fost inițial mai entuziastă decît ceilalți (avea în paralel și experiența înființării de asociații („Chindia" ș.a.), pentru ca apoi să-și vadă de altele, ale ei. Cel mai hotărît, și totodată tenace *à la longue* a fost mai degrabă M. Haret.

[3] Ioan Bianu (care nu a plecat cu guvernul în refugiu la iași, ci a girat în continuare Biblioteca Academiei, căreia îi era director) a fost în acea perioadă și naș lui Mihai (Gold-) Haret, la cununia acestuia cu Suzana.

[4] O fi răpit-o, dar se putea circula nestingherit (cît și plînge) pe acolo...

[5] Preocupări asemănătoare vădește în epocă și Const. Beldie („Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București", cu care E. Bucuța va colabora la revista „Ideea europeană": *„Era în zilele tulburi de după război, când țările de cultură, sleite, suspinau după noi idealuri, iar țara* [românească] *pustiită, cu toate că acum întreagă, nu ştia unde să pună mai întâi mâna. Pacea adunase laolaltă câțiva prieteni și apropiase pe unii străini. Intelectuali toți, ei se simțeau răspunzători de orice clipă de inacțiune. Farurile se stinseseră de vreme rea şi pe scările rupte trebuia să îndrăznească cineva până sus cu făclia aprinsă. Gânditori sau literați, ei erau legați, peste gusturile şi creațiile personale, de convingerea că inteligenţa trebuie, cu conştiinţă şi entuziasm, cheltuită ca un bun social. Datoria dintâi era o curățire a drumurilor de ruine".*

> *De aici, din înțelegerea și pacea înălțimilor, din cultul pentru munte, pentru Bucegi, s-a născut «Hanul Drumeților», asociație antemergătoare. Căci Bucura era o altruistă. Ea se gândea neîncetat la tinerimea studioasă, ca și la intelectual interesanți cu punga mică, dar cu sufletul mare, care din cauza costului relativ mai ridicat – cum era pe atunci – al vieții la Sinaia, nu suntem nu se puteau folosi de binefacerile pe care acest masiv le oferă acelora ce-l practică."* [1]

E de precizat aici că atît Haret, cît și Fanny fuseseră înscriși în asociații turistice, însă implicarea lor acolo a fost redusă, pentru ca imediat după război să-și dorească o grupare unde să stabilească ei (fie și sub faldurile unor idei precum grija de tineret) regulile jocului...

Gînduri, la 14 septembrie 1919...:

> *„Prea stimate domnule Bucuța,*
>
> *Îți trimit încheierea, indexul și câteva legende pe care le-am însemnat pe index cu o cruce* [foarte probabil volumul care va apărea cu titlul „Ceasuri sfinte"]. *Și iată articolul. Aș fi vrut să adaug și originalul francez și textele citate, dar mi s-au tocit degetele scriind*[2]*. Te rog drege și îndreaptă d-ta. Presupun că „Balaurul"* [vreun articol propus atunci], *dacă-l primiți, nu va încăpea într-o singură „Idee Europeană"*[3] [...]
> *Stânca Focului de la Peșteră îți trimite amintirile sale. Am șezut lângă ea alaltăieri și ieri, apoi m-am întors prin* ***valea Jepilor****. Și acum e momentul să spun și eu cu cea mai adâncă remușcare: iertați-mă că v-am făcut să tuliți pe acolo!*[4] *Într-adevăr ăsta nu mai e drum pentru oameni însurați și părinți de copii mici, nu atât că sunt numai surpături, poți să le ocolești, când știi, firește, întrebuințând «Poteca berbecilor», din fundul văii, dar din pricina primejdiei de a fi omorât de ploaia de bârne, care curge chiar din legăturile de lemne, rău strânse se vede, de pe funicular, și de pietre pornite din loc prin trecerea lemnelor*[5]*. Toate aceste lucruri, cât și întâlnirea mea cu o doamnă rătăcită, Urlă-*

---

[1] Mihai Haret, „Boabe de grâu", nr. 3/1930.

[2] Nu realizez din acest detaliu dacă este vorba de un scris cu mîna, ori la mașină.

[3] Detalii despre acea publicație condusă de Motru și C. Beldie.

[4] Probabil îi indemnase cu alt prilej să meargă pe acolo.

[5] E posibil ca Fanny să înțeleagă, prin *Valea Jepilor*, poteca Schiel. Iar prin *Poteca berbecilor* o mai veche variantă în serpentine, ce continua sub canton.

> *toarea[1], care vrând să se întoarcă la Sinaia și negăsind nicăieri o tăbliță indicatoare, o apucase* **drept în sus** *spre Jepi, mi-au întărit hotărârea de a mă ocupa cu intensitate de chestiunile turistice. Mă gândesc să scriu un apel către toți foștii și viitorii turiști din țară, care să fie totodată un apel către cei de dincolo, experimentați în ale organizării turistice[2]. Ce zici? Ar fi ceva pentru „Ideea”.*
> *Cu prietenoase salutări,*
> *Bucura*”[3]
>
> După spusele lui M. Haret, parcurgînd Valea Horoabei în același septembrie 1918, scriitoarea ar fi meditat pentru întîia oară la ceea ce se va numi *Cartea munţilor*, pentru ca apoi, ajunsă la Omul, să își informeze tovarășul despre „*un proiect de societate turistică la care se gîndise tot timpul ocupaţiei*”.

În răstimp, Fanny are parte, imediat după încheierea războiului, de o neplăcută încercare.

Mai exact, la vremea *Ocupației*, ea lucrase la un nou roman, după „Haiducul” și Pandurul”, și care ar fi urmat să alcătuiască împreună ciclul „Sfărîmătorii de valuri” („titlu generic apărut doar în ediția germană [a „Haiducului”]” „Trebuia să se cheme, **cred**, «Sarea norodului» și se petrecea, **mi se pare**, în jurul figurii centrale a lui Câmpineanu, în aceeași întâie jumătate a veacului al nousprezecelea. O muncă de migală, anevoie de refăcut, dusese la o răscolire de ani de zile prin documente”.

Or, „în zilele cînd țara se mîntuise de ocupația străină și-și umpluse marele făgaș visat, ne-a urmărit blestemul să pierdem această avere de gînd, care ar fi fost o a treia parte a «Sfărâmătorilor de valuri»”.

Potrivit tehnicii transformării minusurilor în plusuri, Bucuța nu spune aici că lui Fanny, odată cu schimbările în viața ei și a lumii, îi trecuse cheful de romane precum „Pandurul” (ori de asociații precum „Chindia”). Din acest motiv cred eu că nu reia munca la romanul pierdut. Iar ea fiind acaparată în răstimp cu ale teozofiei, respectiv ale organizării turistice. Și care urmau să compenseze nevoile ființei proprii, aflată acum pe alt palier de vîrstă, cît și în condiții istorice diferite

---

[1] Va fi fost un joc de cuvinte decurgînd denumirea cascadei omonime, cît și a faptului că acea doamnă se lamenta sonor de situație.

[2] Inevitabil te întrebi de ce tocmai acum e interesată Fanny de aspectele respective, care existaseră fără îndoială și în perioada anterioară a mersului ei pe munte. Nu știu totodată ca ea să fi lansat vreodată acel apel.

[3] „Emanoil Bucuța și Bucura Dumbravă – o prietenie montană și literară”, filă Facebook a Arhivelor Naționale ale României.

> Și în continuare, Emanoil Bucuța e de o lunecoșenie aparte:
>
> *„...Amenințată de o cercetare **fără rost, prietenii*** [?] *s-au gîndit să înlăture tot felul de hîrtii, în care s-ar fi găsit nu temeiuri de vreo vinovăție, ci intimități scumpe* [dintr-o carte urmînd a fi publicată?] *numai celor potriviți să le înțeleagă. În brațul de **scrisori** și de **însemnări** pus atunci pe foc*[1]*, se nimerise și manuscrisul «Sării norodului». Bucura era mai tîrziu nemîngîiată și certa, cu rîsul ei tînăr și fără supărare, rîvna care o sărăcise. Se gîndea să reia drumul printre biblioteci!”*[2].
>
> Inevitabil, mă întreb aici... Dacă era fără rost, de ce se temea de ea? Totodată, ce le-a venit acelor prieteni să înlăture hîrtii prin casa lui Fanny, ba și unele în care nu s-ar fi găsit ”temeiuri de vinovăție”, ci doar „intimități scumpe”? Iar totodată, cum să arunci din întîmplare ditai manuscrisul (plus conspectele din biblioteci)?!
> Extrem de *întorcătoare pe degete* se vădește și formularea „Bucura era mai tîrziu nemîngîiată și certa [pe cine?], cu rîsul ei tînăr și fără supărare [păi, nu era nemîngîiată iar totodată certa?], rîvna [cui?] care o sărăcise”.

Dincolo de aceste zise ale lui E. Bucuța, intuiesc a fi fost vorba de teama lui Fanny că, în cadrul demersurilor ce doreau pedepsirea colaboraționiștilor cu ocupantul din 1916-18, ar fi fost vizată și ea. Care semnase articole de presă în vremea respectivă (inerent, iau în calcul să nu fi fost toate benigne, la adresa învingătorilor ulteriori). În același timp, nu e de pierdut din calcul că respectivul manuscris realmente a conținut zone – ivite din părerea că stăpînirea germană e de lungă durată – ce realmente ar fi făcut din ea o țintă a răzbunării[3], la vremea *întoarcerii de roată*[1].

---

[1] Opinia lui Paul D. Popescu (ziarul „Prahova”, 29 aprilie 2008) este diferită: „al treilea roman al trilogiei, «Sarea Norodului», [ce] evoca *figura lui Gheorghe Lazăr*, dar manuscrisul în limba germană s-a pierdut”. În aceeași ceață, L. Kalustian (*op. cit.*) afirmă că acel al treilea volum „nu a mai fost făcut”.

[2] „Gândirea”, nr. 1/1927.

[3] A existat un *Proces al ziariștilor*, cu detenție și pedepse (Slavici, Arghezi etc.), reduse la minim însă după o vreme.

Finalmente nu a avut însă parte de răzbunări, din partea taberei proantantiste...

> Am avut acces la un singur asemenea material[2], ce pare benign, însă, ca una care după război făcea referiri mai puțin amabile la adresa Europei (mai exact aceea dominată de învingătorii din război)[3], nu văd de ce ar fi fost mai galantă cu *Antanta,* în articolele publicate la vremea Ocupației.
>
> Atmosferă:
>
> *„Ici, colea licăreşte o zare în* ***bezna conştiinţelor*** [...] *Bezna mă doare pentru ceilalți, dar fireşte că* ***pe mine nu mă covârşeşte deloc****. În momentul de faţă ştii unde sunt? Sus, sus de tot pe Himachal, pe Giuvaerul cel de gheață, unde am fost la începutul vieții mele. Înţelegi că e vorba de o legendă nouă[4].”*

Din punct de vedere material, nu pare deloc strîmtorată[5]:

> *„Nu cred să mă plimb deocamdată prin Italia. Dar am un alt plan: să facem Crăciunul în Elveția. Şi am putea să ne întâlnim pe* [muntele] *St. Bernard, unde vreau să mă duc pe schi şi să mă joc cu cuții cei dulci de tot.”*

În consecință, plănuiește călătorii prin Europa:

> *„Deoarece s-au stabilit relații comerciale între România şi Elveția, cred că se va îmbunătăţi şi chestia schimbului* [valutar]. *În privința aceasta aştept în curând informații de la N., marele nostru financiar colonial.”*

---

[1] Oarecum neașteptat, într-o listă a „lucrărilor literare pe care [Bucura Dumbravă] ni le-a lăsat amintim: *Der Haiduck 1987, Der Pandur, Cartea munților, Răzbunarea lui Iancu Jianu*, Pe drumul Indiei, Însemnări din călătorii făcute în țară, lucrări filozofice” (prefață la fondul documentar Bucura Dumbravă de la ANR).

[2] Cel din „Lumina” semnalat de L. Kalustian.

[3] ”Poate că data asta se va supăra Europa pe mine, pentru adjectivele mele necuviincioase, **cum altă dată s-au supărat cucoanele pentru niște substantive, tot ale mele**... Dar n-am spus nici jumătatea lucrurilor ce le gândesc despre continentul nostru.” (scrisoare către E. Bucuța, pomenită în „Emanoil Bucuța și Bucura Dumbravă – o prietenie montană și literară”, filă Facebook a ANR)

[4] Deși există ca gen literar, este totuși derutantă folosirea noțiunii de *legendă*, pentru o scriere ce ia naștere în prezent (mai ales al unui 1920).

[5] Nici amicii ei nu par la vreo anaghie financiară.

> *„Da, şi L. are de gând să vină cu noi în Elveția. Ai scris* [lui] *I.. Fireşte că şi posibilitatea acestei întâlniri armonioase coloniale atârnă numai de noi, adică de cauze sufleteşti, de pregătirea interioară, de echilibrul nostru spiritual. Deocamdată nu mai ştiu nimic de cei de la vie, nici de L.* [foarte probabil alți amici]*,* ***de aproape două săptămâni***[1] *ei nu mi-au dat semn de viață. Parcă s-au opăcit, vorba de la Bârseşti*[2]*!".*
>
> Din nefericire, *„călătoria noastră a căzut în prăpastia* schimbului [mai exact, schimbul valutar urma să se facă la un schimb neconvenabil lui Fanny și *colonialilor* ei]. *Cu voia lui Dumnezeu, o vom face mai târziu."*
>
> Pînă atunci, Fanny se confortează prin faptul că *„primesc din Elveţia*[3] *adevărate comori spirituale, reviste, cărți pline de avântul cel mai înalt şi de conștiința creştină cea mai dezvoltată. Elveţienii simt datoria să lucreze pentru omenire, ei se simt răspunzători față de toate nevoile lumii. Și, prin urmare, sunt făuritorii cei mai de frunte ai erei noi, care a şi început şi care ne aduce pe Mântuitorul într-o nouă întrupare".*[4]

O compensație îi sînt și turele momentului din Bucegi:

> *„Ieri am fost pe Jepi. O zi de vară cu întinse plăci de zăpadă întărită pe coastele şi podurile aurii. Am dejunat tocmai în vârf şi am făcut nu zamolxiadă* [?]*, căci nu era destul de cald pentru asta, ci confuțiadă*[5] *fierbinte și bine afumată pentru năprasnicul* ***foc de jnepeni****, care pârâia ațâțat mereu de bătaia uşoară a vântului. Priveliştea era numai catifele galbene, arămii închise, verzi negricioase, iar cerul albastru deschis. Şi, fireşte, se vedea mult mai departe ca în timpul verii. M-am întors alene peste pieptul Furnicăi, pe când* [foarte probabil ghidul localnic] *F. îmi povestea toată campania lui* [militară?], *cu naivitatea deşteaptă a țăranului român."*[6]

Tot acum, urmează informațiile despre Vîrful cu Dor (Bucegi) oferite de Mihai Haret (în Anuarul S.T.R.) și revine entuziasmată:

---

[1] Deduc de mai sus că avea nevoie mai des de semne epistolare din partea lor. Iar implicit iau în calcul o teamă de singurătate.

[2] Probabil localitatea Bîrsești din Vîlcea, care o atrăgea pe Fanny și unde execută la un moment dat fotografii în costum popular.

[3] Să fie de la Elena Romniceanu?

[4] Scrisoare, 31 decembrie 1919 („Pe drumurile Indiei").

[5] Probabil ceva legat de filosoful chinez Confucius...

[6] Scrisoare, 1 decembrie 1919, *op. cit.*

> *„M-am repezit acolo, luînd drept călăuză pe tînărul care ciobănise pe aceste coaste, și am găsit raiul haiducilor, așa cum îl descrie Mihai Haret. Căci Colții lui Barbeș erau tainița lor în Bucegi!...”*
>
> În primul rînd e de spus aici că dacă Haret făcuse afirmațiile lui despre ascunzători ale haiducilor, de acolo, păstrînd un oarecare dubiu, Fanny trece peste ele, luîndu-le drept realitate. Iar totodată regretă că nu a știut de situație la vremea conceperii volumului „Haiducul”, cînd „am așezat [a se citi pus din burtă] ascunzătoarea lor pe o coamă a Tătarului, *înspre Transilvania*”.

În aceiași ani, Fanny informa că „aici, la Sinaia, toate bune şi nespus de frumoase. Facem schi la Stână deocamdată şi ne ocupăm de organizarea sportivă[1] [...] De Crăciun[2] aşteptăm pe N., B., M. şi F.”. Iar spre sfîrșitul lui februarie:

> *„Cu căldura pe care o avem de două zile n-am putea merge la Peşteră decât noaptea. Zăpada e moale, moale; dacă temperatura nu se mai schimbă* [mai exact, se răcește] *încă o dată, va fi greu să facem excursia dorită de M.. Acum opt zile era bine.”*[3]

Sînt de notat notațiile pe care le are în răstimp despre Emanoil Bucuța:

> *„Am făcut excursii minunate cu prietenul B*[4]*. şi în urma dovezilor de vrednicie date de el în munţi l-am botezat Bucşoiu*[5]*. Oare primeşti d-ta «Ideea Europeană»? Acolo, în rubrica sa «Din carnetul unui drumeţ», Bucşoiu povesteşte hoinăririle noastre cu tot darul de Stimmung*[6] *intimă şi de observație.* ***Pe mine mă persecută rău, ca să scriu, ceea ce, cum ştii, mi-e foarte greu, mai ales vara****, când cea dintâi datorie a Creştinului este să umble prin frumusețile lui Dumnezeu, proslăvin-*

---

[1] Dupa o întrerupere cauzata de razboi se reiau concursurile de ski organizate de Comisia sporturilor de iarna din cadrul FFSR, și la care, foarte probabil, Fanny pune umărul..

[2] Avînd în vedere că scrisoarea e datată 31 (și atît) decembrie, probabil ea privește ziua pe stil nou (introdus în acel an), în vreme ce Crăciunul urma să fie ținut după stilul vechi.

[3] Scrisoare, 1 decembrie 1919, *op. cit.*

[4] Autoarea se referă la Emanoil Bucuța.

[5] Fanny avea criterii aparte privitoare la vrednicia turistică, întrucît Bucuța își rememora astfel isprăvile din acel munte: „...pe brâna de sub Bucșoiu, cu ea [Fanny], spânzurați, pe unde ploile spălaseră pământul de pe stâncă, de câteva vlăstare deasupra prăpăstiilor”. Or, acolo este vorba de drumul marcat Take Ionescu...

[6] Traductibil (din germană și în funcție de context), prin *stare de spirit, dispoziție, atmosferă* ori *sentiment*.

> *du-le cu sufletul şi închinându-se. În fine, i-am dat «Quo vadis?»[1] pentru «Idee», şi apoi s-a întâmplat marea minune c-am scris un articol nesfârşit dar care n-a apărut încă despre «Umanitarism şi Naționalism», «Ideea» discută de câtăva vreme această chestiune într-un mod foarte frumos. Cu bucurie se poate constata că avem o serie de gânditori sănătoşi şi cuprinşi de dorul dreptății, nume noi din toate unghiurile ţării. Iar teza mea, care – ai ghicit-o desigur – este: umanitarism şi naţionalism, am întemeiat-o pe o carte măreață, «La Mission des Souverains»[2]. O avea M. de la prietenul său, bibliofilul teozof, şi mi-a dat-o. Altfel, **pregătesc legendele pentru publicație**. Acum vrei să ştii ce nu s-a făcut? Dar în lumea întreagă nu s-ar mai găsi destulă hârtie spre a-ți îndeplini dorința! Of, **câte subiecte de roman satiric[3]**! Dar să lăsăm satira, căci este sterilă. Înțeleg ici-colea o lovitură de bici şi mai ales o lovitură de trăsnet, dar înainte de toate învăţământ pozitiv, idealist, creştin şi valuri, valuri de dragoste. Numai dragostea va putea lecui rănile înveninate ale bietei omeniri. **Se zice[4]** că rasa a şasea, care se naşte acum, va avea darul dragostei foarte dezvoltat, darul frăţiei. Cu inima asta e uşor de presimțit, şi presimțirea aceasta te întăreşte. Dar cu ochii nu poți zări încă razele zilei celei noi; întunericul e încă prea mare, ba ți s-ar părea chiar că el se adânceşte împrejurul bietului nostru pământ... Probabil că amândouă faptele sunt adevărate. Oare nu ştim noi «care avem dor de munte», că tocmai înspre zori noaptea se face mai neagră?”[5]*

Activitatea teozofică

Iată un istoric[6] al mișcării în care se găsea agrenată Fanny Seculici, în deceniile doi și trei ale veacului XX:

> *„Nu departe de ambasada României din Paris, din şirurile de clădiri sobre şi elegante privirea se opreşte involuntar asupra unei faţade cu*

---

[1] Inclusă în volumul *Ceasuri Sfinte*.

[2] Lucrare publicată de Alexandre Saint-Yves, marchiz de Alveydre, în 1882.

[3] Indiscutabil, multă iubire (ea pretinde așa ceva, nu eu!) de semeni în rîndurile Bucurei...

[4] O observ că înălțătorul pasaj ce pornește mai sus e bazat pe un *se zice...*

[5] Scrisoare, 1 decembrie 1919, *op. cit.*

[6] Constantina Raveca Buleu, „Bucura Dumbravă și teozofia”.

inserţii aurii, pe frontispiciul căreia se poate citi «Société Théosophique de France» şi «Salle Adyar», nume venite din epoca de glorie a ezoterismului, părând însă extrem de vitale şi valide pe o clădire din Parisul secolului XXI. Fondată în 1875 la New York de către Helena Petrovna Blavatsky, colonelul Henry Steel Olcott şi William Quan Judge, sub deviza „Nu există religie mai presus de Adevăr", Societatea Teozofică se extinde rapid, înregistrând mai mult de cinci sute de loji [...] De o seducătoare anvergură umanistă, ţelurile declarate ale Societăţii teozofice erau: dezvoltarea sentimentelor de toleranţă reciprocă şi de bunăvoinţă între popoarele de diferite rase şi religii, încurajarea studiului filosofiei, religiilor şi ştiinţelor celor vechi, în special ale Arienilor, cercetarea naturii superioare a omului şi a puterilor sale latente. Miezul doctrinar al teozofiei se prelungeşte şi influenţează multe alte mişcări spiritualiste ale secolului al XX-lea, începând cu antropozofia lui Rudolf Steiner, ariozofia lui Guido von List şi Lanz von Liebenfels, şi terminând cu fenomenul New Age [...]

Helena Petrovna von Hahn [...] *mizează pe forţa hipnotică a personalităţii ei, concentrată mai ales în privire, şi pe abilităţile oculte demonstrate încă din copilărie, care au transformat-o într-un receptacol ideal pentru învăţăturile entităţilor spirituale care ghidează umanitatea şi care, prin Maeştrii Înţelepciunii, îi încredinţează misiunea de a revela umanităţii moderne esenţa iniţierilor antice, înţelepciunea eternă sau teosophia, tocmai pentru a accelera parcurgerea etapelor evoluţiei spirituale a omenirii. Stabilită la Londra din 1887, Helena Petrovna Blavatsky devine un centru de interes pentru o suită de personalităţi, precum William Butler Yeats* [...] *sau Mahatma Gandhi* [...]

Cealaltă figură feminină accentuată a Societăţii Teozofice este succesoarea Helenei Petrovna Blavatsky, Annie Besant [...] Convertirea ei la teozofie din 1889 [...] *Din 1882, Societatea Teozofică îşi mutase sediul la Adyar, lângă Madras (actualul Chennai), iar India devine un teritoriu fertil pentru câştigarea de adepţi* [...]

«Spiritul întunecat» al teozofiei pare să fie, în cele mai multe versiuni (nu şi în cele oficiale, fireşte), Charles Webster Leadbeater, preot anglican sedus de teozofism după lectura «Lumii oculte» a lui A.P. Sinnet, lucrare dedicată mai cu seamă fenomenelor spiritiste promovate o vreme de Helena Petrovna Blavatsky. Notorietatea sa ulterioară se leagă tocmai de continuarea acestor experimente, ***descoperirea noului Mesia – Jiddu Krishnamurti*** *– şi* ***scandalul cu implicaţii pedo-***

> ***file** care i-a urmat[1] fiind o consecinţă a practicilor oculte şi pretenţilor sale de clarviziune. Acestea l-au condiţionat să perceapă **extraordinara aură a copilului întâlnit în 1909 pe plaja de la Adyar şi să vadă în el vehicolul ideal pentru Stăpânul Maitreya**, entitatea care, potrivit doctrinei teozofice, s-a încarnat periodic în Mari Învăţători ai omenirii, Iisus fiind şi el o asemenea încarnare. Pentru a pregăti manifestarea acestui Învăţător al Lumii, în 1911 se creează la Adyar Ordinul Stelei Orientului, dizolvat de Krishnamurti în 1929, în urma unui profund şi îndelungat proces de transformare spirituală, psihologică şi fizică, la sfârşitul căruia se produce eliberarea sa de înrâurirea tutorilor săi teozofi şi disocierea sa de doctrinele şi practicile Societăţii teozofice[2].*

Interesul lui Fanny nu venea pe teren gol...:

> *„Potrivit lui Radu Cernătescu (*[volumul] *«Literatura luciferică»), Iuliuz Szekulicz ar fi fost pe la 1910 Întâiul Supraveghetor şi apoi Venerabilul deputat al lojii «Zur Bruderlichkeit»[3] din Bucureşti, ceea ce ar asigura un background iniţiatic familial nu numai pentru propensiunile teozofice ulterioare ale Bucurei Dumbravă, ci şi pentru activarea sa în cadrele unei societăţi secrete, ea conducând în perioada interbelică ritul de adopţiune al Masoneriei româneşti..."[4]*

„În 1912 [Fanny] începe să studieze teozofia, ulterior [foarte probabil după război...] ținînd o serie de conferințe cu subiecte teozofice în țară și străinătate"[5]. Influența domeniului este vizibilă în foiletonul semnat ea la 1917, în ziarul „Lumina"[6], cît și în „Cartea munților".

---

[1] Probleme asemănătoare a avut și H. Blavatsky, „părăsind India în urma scandalului provocat de dezvăluirile fostei sale asociate din Egipt, Emma Coulomb, care o acuză de fals şi de escrocherie". (C.R. Buleu, op*. cit*.)

[2] „La maturitate el a negat că ar fi Mesia și a cerut dizolvarea organizației creată în jurul lui pe post de Mesia" (Wikipedia)

[3] În traducere, *Fraternitatea* / *Frăția*.

[4] C.R. Buleu, „Bucura Dumbravă și teozofia"). În context: „După unii autori (Cernătescu 2010: 182) societatea „Chindia" era paravanul unei Loje masonice mixte, singura care permitea iniţierea femeilor în tainele masoneriei." (Luiza Munteanu, *op.cit.*)

[5] Cf. Introducerii la fondul Bucura Dumbravă, de la Arhivele naționale. Există și mărturisirea celei în cauză: "N-am cunoscut [...] teozofia decît după ce împlinisem treizeci de ani" („Învățături de viață..."), deci după 1898.

[6] „În nr. 52 cu data de 23 octombrie 1917, va tipări un lung foileton intitulat *Ceterum censeo*, o apologie a păcii şi a sensurilor cu care îmbracă responsabilitățile femeii. Redau din cuprinsul lui..." (Leon Kalustian, *op. cit.*)

> În ultima, între altele, privind o fotografie cu muntele Matterhorn, vorbește de „vîrful Lui, ieșind dintr-un strat de nori, vîrful Lui unic, ale cărui linii alcătuiesc semnul sacru al triunghiului”. Or, atît masoneria cît și teozofia folosesc respectiva formă geometrică pentru a reprezenta echilibrul, armonia și perfecțiunea...[1]

Între amintitele expuneri publice cu subiect teozofic, ale lui Fanny, una dintre ele, aferente păstrîndu-se sub forma unui text, intitulat „În lumina teozofiei” și fiind destinat lojelor românești. Ca în orice alcătuiri de acest fel, primordial este a se produce plăcere militanților respectivi, iar în paralel ca ideile lor să fie atractive mediului extern:

> *„Cel dintâi cuvânt al teozofului față de păcatele celorlalți este: «mea culpa, mea maxima culpa». El ştie, că dacă n-ar fi greşit, nu s-ar fi reîncarnat într-un mediu potrivnic, şi, dacă n-ar greşi şi în viața lui actuală, înrâurirea sa asupra cel puțin celor dimprejurul lui ar fi armonizatoare. Cu cât rangul lui este mai înalt, cu atât el se simte mai vinovat de greşelile celorlalți, pentru că ştie că puterea hărăzită lui ar trebui să fie folositoare într-un cerc întins, liniştind patimile şi luminând sufletele. Teozoful ştie, zice un scriitor ocultist, că fiecare sclipire din ochi îşi are o urmare, prin vibrațiile care le stârneşte în elementul suprafin ce scaldă toată firea manifestată. Ce factori dinamici, puternici, trebuie să fie, prin urmare, gândurile, simțirile, faptele noastre! Dacă aceşti factori nu dau rezultate bune, e evident că n-am ştiut să le întrebuinţăm.*
>
> *Această conştiinţă dezvoltată a teozofilor a deşteptat în mintea celorlalți o imagine răsturnată: foarte mulți ne privesc ca pe nişte revoluționari! Noi, care suntem propovăduitorii sistemului ierarhic! Greşeala e însă uşor de înțeles: materialistul, care caută pricina răului numai în afară de sine însuşi, e uimit, când ne aude zicând de pildă: bolşevismul nu este vina bolşevicilor, ci a celor care i-au împins la bolşevism. «Iată dovada», strigă neteozofii «că ţineţi cu ei!». Ei nu-şi dau seama că nu aprobăm pe bolşevici, că suntem, dimpotrivă, mult mai îndurerați de ororile şi de prostiile bolşevismului şi ale comunismului decât toate guvernele împreună, dar că le căutăm rădăcina acolo unde este.*

---

[1] Dacă dau crezare informațiilor privind afilierea masonică a lui Iuliu Seculici, e normal ca „așchia” Fanny să nu fi sărit departe de trunchi. În paralel, avînd în vedere prezența aceleiași în preajma reginei Elisabeta, e de spus că ultima a fost interesată de ocultism și spiritualitate orientală, dar fără să existe o afiliere teosofică clară, din partea ei.

Şi în această căutare ajungem, fireşte, la un punct, la care judecata noastră aristocratică se întâlneşte cu instinctul masei. Acest punct este răspunderea celor de sus față de cei de jos. Iar ceea ce ne deosebeşte de bolşevici, ca şi de imperialişti, e că judecăm cu imparțialitate amândouă taberele. Istoricii noştri ocultişti, Fabre d'Olive[1] *şi Saint-Yves d'Alveydre, au strigat de mult stăpânitorilor: Anarhia vă pândeşte dacă nu întemeiați ierarhia socială pe dreapta împărţire a răspunderilor morale! Oare înseamnă aceasta o aprobare a anarhiei? Nu; şi cei deştepţi printre materialişti nici n-au putut s-o creadă. Ei au văzut însă că judecata ocultiştilor primejduia samavolnicia celor doritori de putere brutală şi, deci, s-au grăbit să arunce asupra teozofiei bănuiala uneltirilor anarhice. Văzând că teozofii rămân mai presus de certurile naționale, de pildă, i-au pârât că sunt internaționali sau antinaționali, socotind sentimentul ce-l au față de patrie ca ceva şters sau oportunist. Cine cunoaşte logica punctului de vedere teozofic, ştie că nimeni nu e mai pătruns de fireasca necesitate a diferențierii decât noi; dar, pe când materialiştii privesc această diferențiere ca pe un prilej de ură şi de luptă necontenită, noi ştim că scopul este îmbogățirea armoniei universale şi căutăm să ridicăm nivelul patriotismului până la noțiunea frăţiei* [...]
Munca teozofilor tinde la întregirea conştiinţei omeneşti, atât a celei individuale, cât și a celei colective; reîncarnarea le deschide un câmp de acțiune nemărginit şi luminos, înlăturând fantoma neagră a fatalității."[2]

Cu aceeași tentă, Fanny redactează în epocă și materialul „Învățături de viață pentru Carol Eduard (netipărit în timpul vieții ei)[3]**.** Ca geneză a lui, Emanoil Bucuța menționează[4] că acele „**scurte**[**5**] [...] însemnări scrise de Bucura Dumbravă, mai ales în timpul războiului, au fost în gîndul ei să facă un tot[6], nu numai pentru că s**-au** născut sub această zodie**.** Ea le-a pus astfel în frunte semnul focului nestins[1] și le-a încheiat băiatului celei mai bune prietene a ei, ca niște învățături care să-i folosească în viață...”.

---

[1] Autoarea se referă la Antoine Fabre d'Olivet (1767 – 1825).

[2] De vorbe mari nu a dus niciodată lipsă, istoria lumii. Cu practica le-a fost mai greu...

[3] Anticipînd, menționez că, după moartea lui Fanny, Bucuța a ținut să tipărească scrise ale acesteia, aflate în arhiva moștenită de Elena Romniceanu, cît și scrisori trimise de ea, recuperate de la destinatari. Vor purta titlul „Pe drumurile Indiei" (1927).

[4] *Idem*.

[5] În continuarea acelei introduceri, se precizează că e vorba de „**șaptezeci de pagini** mari, germane, **de mașină de scris**". Or, în reeditarea cărții din 2016 se află 11 pagini A5, cu spațiu mare între rînduri...

[6] Cred că ultima grijă a lui Fanny la vremea producerii acelor pagini (dar și ulterior) a fost să facă un tot cu ele. Ce e drept, Bucuța avea dese moment în care – pentru a conferi valoare scriselor lui - mințea cum respira.

Nu-mi dau seama despre care *cea mai bună prietenă* e vorba, cel mai bine calificîndu-se pentru această postură Elena Romniceanu. În paralel, avînd în vedere că Iuliu Seculici are în certificatul de botez creștin și numele de Eduard, iau în calcul și vreun fiu al surorii lui Fanny (care ar fi preluat numele bunicului), declarat „mic prieten”. Oricine ar fi însă (sper că situația nu este inventată!), nu cred că asemenea sfaturi, date de un terț progeniturii sale, lasă unui părinte un gust plăcut. Asta, întrucît dă de înțeles a nu-l fi educat el ca lumea. Dacă nu mă credeți, puneți-vă în locul lui...

Totodată, acele rînduri[2] sînt departe de aspirațiile unui copil/tînăr, fiind mai degrabă idei ce o bîntuiau pe acea îndrumătoare ad-hoc. Și care, la o privire atentă, nu-i conferă lui Fanny o notă grozavă, inclusiv datorită accentuatului egocentrism, bun în cel mai bun caz într-un jurnal personal (fie și unul dorindu-se savant):

> *„Îţi trebuie o mare putere ca să crezi; să crezi înseamnă să te afli în stare de însufleţire, într-o stare ridicată peste tot ce e materie; credința e o luptă împotriva materiei, o prefacere de înțeles a ființei ei, o năvală prin peretele dintre aici şi dincolo, o vitejească luare cu asalt a Paradisului.*
>
> **
>
> *Și nu este altă mântuire decât în Hristos, cu toate râpile şi prăpăstiile lui.*
>
> **
>
> *Ceea ce ne loveşte totdeauna e condiționat lăuntric. Aceasta e înaintarea în cunoaştere pe care şcoala trebuie s-o facă pentru ca să crească oameni mai propășiți. Cum eşti tu, aşa ți-e viața. Aceasta înseamnă: Cum eşti şi cum ai fost în viață, atât în viața ta de acum, cât şi în existențele trecute. Întâmplările şi faptele au rădăcini lungi; urmările lor sunt matematic exacte. Niciodată nu ne lovesc trăsnete din senin, ci clipa, în care ne lovesc, chiar dacă pe din afară ele nu par să stea în legătură cu ceea ce facem, e numai clipa deplinei plămădeli*

---

[1] Bucuța are în vedere aici motto-ul însoțind acele „Învățături...”: „«Dă-ne pîinea noastră cea de toate zilele» [/] sau «Dă-ne, Doamne, foc nestins» [/] Pîinea de foc a vieții”. La chestiune, și în ciuda extazului lui Bucuța, eu unul, la enunțuri precum cel citat, nu uit că e vorba doar de o solicitare. Iar răspuns favorabil la ea, din partea divinității, nefiind obligatoriu să vină (de obicei, nu prea vine...).

[2] „Ea sfârșea, la 20 ianuarie 1920, frumoasele pagini în nemţeşte, scrise cu începere din aprilie 1917 pentru un mic prieten, când sfaturi de înţelepciune şi când minunate descrieri de plimbări pe munte sau cugetări în legătură cu războiul.”

> *lăuntrice pentru ce ni se întâmplă, sau, mai degrabă, întâmplarea de mult pe cale de pregătire şi-a ajuns în acea clipă împlinirea şi nici o împrejurare exterioară nu mai e în stare s-o ție în loc.*
>
> **
>
> *Şi prostia, cel mai nevindecat dintre toate pământeştile rele, e urmarea unei greşeli, a unei greşeli din trufie. Ca şi nebunia.*[1]
>
> **
>
> *Pământul nu este un loc al definitivului; de aici, groaznicele urmări ale materialismului care crede altminteri, şi prin aceasta a rupt legăturile cu ţinuturile spirituale şi suprapământeşti, aşa încât ceea ce el privea ca înaintare nu putea să ducă decât la dare îndărăt.”*

Urmează relatarea a două ture deasupra Sinaiei (toamna 1917), după care, în baza unei idei din apostolul Matei, e tras de urechi un filosof german:

> *„Sărmane, sărmane Nietzsche! Tu ai murit încercând să descoperi şi să lămureşti acest adevăr, când ai fi putut să-l culegi încărcat de roadă din adevăratul pom al cunoaşterii, de pe cruce. Dar tu ai socotit crucea drept un lemn de cazne şi pare să nu fi presimţit că ea e svastica*[2]*, sfânta unealtă de foc. Cu deosebire patetice sunt lipsurile tocmai în cunoştinţă ale filologului, căci sunt tocmai acelea pentru a căror împlinire el şi-a vărsat sângele inimii* [...] *Să nu fi citit acest mare elenist nimic despre mistere? Şi de n-ar fi răsfoit decât cel mai mic tratat de teozofie, ar fi găsit, ca principiu, învăţătura reîntoarcerii, a multiplicității existenţelor...”*

După ce coboară astfel steaua altuia (altminteri un ins deloc de colea: Nietzsche), Fanny și-o urcă pe a ei:

> *„Gândesc* [...] *la chipul liniştit şi fără nici o zguduire, cum m-am pătruns eu de acest adevăr. Întâia chibzuință, despre care mi-aduc aminte am avut-o despre viaţa veşnică. Era la Viena, eram de trei ani sau de patru ani, nu mai ştiu bine* [...] *Mă văd trântită pe un pat, rezemată în coate şi privind desenul velinței, unul mie foarte neplăcut: ca-*

---

[1] E. Bucuța asigură, în intro-ul său, că „Gîndurile [...] arată **aceeași iubire largă de oameni**”. De ochii lumii este și precizarea „[gîndurile] sunt din marginea înfricoșatelor întîmplări de atunci”, în condițiile în care nu am găsit în acele file vreo referire la război. Asemenea formule nu doar încîntă un anumit gen de public, dar îl și ridică la luptă, dacă cineva contestă acele pastile.

[2] Nu în sensul pe care i l-au atribuit naziștii!

> *pete de oameni bărboase, stilizate într-un fel de decor pompeian cu fund negru şi figuri roşii şi galbene. Şi am simțit cu o adâncă bucurie şi fior că fac şi eu parte din ea: «veşnicia»*[1]*. Mai tîrziu mi-am povestit întâmplări cu ființări ale mele de demult, am stat de vorbă despre ele cu prietenele: că fusesem un animal geologic, mai apoi o semizeitate indică într-o peşteră verde, mai târziu un ofițer roman şi, în sfârşit, Don Juan de Austria...”*[2]

Ciocniri, tensiuni

Oarecum paradoxal, un material care aduce a îndrumări date unui interlocutor neexperimentat („bunul meu tînăr”) se află într-o scrisoare (1/14 ianuarie 1919), cu destinatar neidentificat. Și care debutează cu o mișcătoare descriere:

> *„Azi de dimineață, plimbându-mă dincolo de Prahova, pe o vreme strălucitoare, m-am oprit lângă un izvoraş ale cărui zale de gheață se crăpau tocmai sub razele soarelui. Auzisem frumosul sunet, ca un foșnet de mătase și ca un clinchet de sticlă, şi apoi am stat şi am privit dunga mai închisă a apei liberate, care gâlgâia dulce printre fîşiile albe sclipitoare ale gheții lipite de maluri, rozându-le mâncându-le şi înghiţindu-le bucată cu bucată. Era un joc răpitor de lumini, de culori, de sunete şi de mişcări. Iar împrejurul acestei minuni mici se-ntindea minunea mare a falnicelor ziduri ale munților. Şi mă gândeam: frumusețea, armonia, perfecțiunea sunt şi vor fi înveci. Pământul e plin de ele; el este produsul lor vizibil şi palpabil...”.*

Din acest punct, se rupe fulgerător firul:

---

[1] E interesant cum juna Fanny privește o velință care nu îi face plăcere (inclusiv chipurile de acolo), dar aceasta îi trezește *„o adâncă bucurie şi fior”,* mai exact că „fac și eu parte din ea”, adică din velința cu personaje dezagreabile. Firește că e dreptul oricui să afirme așa ceva, dar eu unul tot văd acolo formule care să dea gata publicul ales, iar în același timp să descurajeze eventualele contraziceri.

[2] Între noi fiind vorba, ce poate fi mai frumos decît să-ți îndepărtezi insuportabila idee a morții personale, prin ideea reîncarnării, ba și în ființe de calibrul celor enumerate mai sus....

> *„...Numai voința bolnavă a omenirii strică această perfecțiune. De ce? Fireşte că aici se opreşte deducția. Am citit în* [poetul american] *Longfellow, într-o poemă dramatică, care altfel nu e o mare capodoperă, una din definițiile cele mai adânci despre spiritul răului: «Lucifer, the son of mystery»...*

Subiectul este iute lăsat baltă, deși spiritul anterioarelor observații subzistă:

> *„Ce fac?*[1] *Citesc, dar nu jurnale* ***care au ajuns abia suficiente pentru nivelul ramoliților*** [eterna iubire de oameni...]*, şi mă adâncesc în Brahms împreună cu D-na M.. Şi constat că împărații, regii, guvernele, armatele, victoriile, înfrângerile, măririle sau micşorările de teritorii sunt lucruri fără nici o importanță faţă de existența lui Brahms*[2]*, de pildă! Când pătrunzi arcanele simfoniei lui a patra, care e cea mai filosofică, cea mai abgeklärt*[3]*, înțelegi că frumusețea n-are sfârşit şi că ea va birui urâtul. Iar când te gândeşti că posibilitățile muzicii simfonice, dăruite omenirii numai în secolele cele din urmă, nu au hotar, atunci începi să simți cum este raiul: o dezvoltare veşnică a frumosului. Deci, vremea*[4]*,* ***bunul meu tânăr... cu eticheta fistichie****, vremea nu există, vremea face parte din calitățile neglijabile, pe care le-am înşirat mai sus. Şi d-ta meriți* ***încă o altă etichetă****: pembé*[5] *cu picățele stacojii şi cu inscripția* ***regretabilă*** *«tânărul uralist». N-aş fi crezut vreodată să te găsesc* ***în această tabără****, în care uralele înlocuiesc reflecțiunea şi judecata*[6]*. Hărțile geografice nu sunt de nici o dovadă de înaintarea sufletească...”*

Lui Fanny totul îi pute, legat de opțiunile acelui tînăr:

> *„Apoi, mai dau din cap şi din cauza planului d-tale de a merge în Italia. Ce cauți acolo? Trecutul? Acela îl poți studia mai târziu. Izvorul de să-*

---

[1] În ediția 2016, acest „Ce fac?” (un feld e stras singur de limbă...) vine în continuarea citatului din Longfellow, fără deschiderea unui nou paragraf.

[2] Pe Bucegi, în vremea Ocupației, avusese altă părere...

[3] Traducere din germană, de C.R. Buleu: „limpezit, clarificat, luminat”.

[4] Nu există în prealabil vreo trimitere la vreme, pentru a îndreptăți așa concluzie...

[5] „Sensul prim al cuvântului este roşu-deschis, iar cel secund, excentric, extravagant. În acest context, autoarea suprapune simbolismul cromatic peste nuanța de excentricitate.” (C.R. Buleu)

[6] Abia după aceste amănunte ne putem da seama întrucîtva de ideile acelui tânăr, și care o indispuseseră pe Fanny.

> *nătate pentru prezentul omenirii este Elveţia. N-o crezi, căci eşti speriat de strigătele reclamagiilor, care au înnebunit lumea. Peste zece ani vei vedea însă că am avut dreptate..."*[1]

Atitudinea autoritară îi aduce Fanny ciocniri inclusiv cu buni prieteni:

> *„H. R.*[2] [...] ***Ea*** *a venit de câteva zile şi ne-a adus veşti minunate din vatra umanității. Cea mai importantă din punctul de vedere al nevoilor arzătoare este Uniunea Mondială a Femeilor pentru Înfrățire. Visul meu! Ea a fost înființată la Geneva de o americancă, dar îi trebuia pământul elvețian ca să crească. Foarte curioasă a fost cea dintâi ciocnire între H. şi mine. Dorințele şi principiile noastre sunt la fel, însă ea venea din centrul cel mai evoluat sufleteşte al Europei, unde ți-e dat să teoretizezi în mod blajin şi binevoitor, şi m-a găsit pe mine la antipozii acestui centru, în plină* **luptă dreaptă**[3]*, aproape corp la corp* ***cu prostia. S-a înspăimântat, ca voi toți, de violenţa mea..."***

În respectivul material, lucrurile se domolesc apoi, iar mintea lui Fanny purcede s-alerge iar, de la una la alta...:

> *„... dar pe urmă ne-am înțeles, mai ales când ne-am făcut pelerinajul la locul de verdeaţă şi de odihnă pe care bunul Dumnezeu ni l-a hărăzit chiar pe acest pământ: la Peştera noastră. Am găsit acolo cea mai desăvârşită ospitalitate mănăstirească: schitul nou absolut nelocuit, dar o chilie restaurată*[4]*, cu fân pentru culcuş lângă uşă şi lemne de foc lângă sobă. Iar a doua zi, când ne-am dus dincolo de schitul vechi, starețul ne-a spus numai: «Am văzut eu că ieşea fumul aseară, sus la case». Călugărul* [...] *din anul două sute nu poate să fi fost mai simplu, mai nemeşteşugit şi mai liniştit în credința lui. Dacă nu era cumva un Kaimit*[5]*. Du-te la mănăstirea Tre Fontane*[6] *şi salută din partea mea grădina cu florile şi biserica cu izvoarele şi cu răsunetul minunat. Catolicismul? Un amestec de toate cele omeneşti, de bune şi de rele.* ***La***

---

[1] Dincolo de faptul că niciunul dintre editorii precedentelor două ediții nu găsește aiurea tratamentul de mai sus, însăși acel destinatar nu a trîntit vreo ușă în nas lui Fanny, ba a păstrat acea scrisoare, iar apoi a acceptat să fie publicată (fie și fără numele său)!

[2] Posibil să fie *Hélène* Romniceanu.

[3] M-aș fi mirat ca Fanny să nu își socotească acea luptă ca fiind dreaptă...

[4] Lăcașul va fi avut de pătimit, inevitabil, la vremea ostilităților...

[5] Probabil, eroare de ortografie în original. Ar putea fi vorba de cainiți (adepții lui Cain).

[6] Mînăstire din Roma.

> ***Roma, însă, vei vedea, cred, mai mult relele lui***. *Şi San Pietro mi s-a părut totdeauna expresiunea genială a acestor rele...”*

A o înțelege cît de cît pe Fanny Seculici cea din epocă se poate face – deloc ușor altminteri - prin intermediul notațiilor despre ea, ale lui Emanoil Bucuța (altminteri alambicate, subiective, inconsecvente[1]), tratate însă într-un capitol separat, al acestui material.. Pînă atunci, la chestiune găsesc foarte interesante următoarele notații, din registrul de impresii Casei Peștera[2]:

> *„Acum 27 de ani, lumea «elegantă» în vilegiatură la Câmpu-Lung povestea «aiurită» că două «nebune» sosiseră călare «peste munți» însoțite de țărani-călăuze!!! Astăzi lumea povestește cu «bucurie» că tot mai mult, tot mai des se duce tineretul «la munți» si se plimba «peste munți»! Oare în ăști 27 ani omenirea «a înnebunit» ca cele «două nebune» sau e pe cale de a se înălța, de a se cuminți, dezvoltându-se sufletește? Cer tineretului să-mi raspundă, dezlegând această enigmă[3]!*
> [semnat] *Elena Gr. Romniceanu, Delegată la Geneva a Consiliului Național al Femeilor Române etc*. [...] *Bucura Dumbravă, a doua din cele două nebune; foarte mulțumită de primirea și îngrijirea la cea dintâi casă de adăpost a noastră.*
> *Sinaia - Peștera 1-2 iunie 1924, Strunga-Simon-Bran 3 iunie 1924.”*

Dincolo de excesul de ghilimele (și care, să fiu iertat, îmi indică o elasticitate redusă a minții), remarc o deosebită conștiință de sine a celor două femei, dintre care una ținea să-și precizeze și funcția, completată de un *etc.* În paralel, sînt convins că tineretul pomenit în text s-a adunat scurt, iar din așa postură a răspuns acelor semnatare, ba și cum le convenea lor!

---

[1] „Îmi place s'o văd cu **acest chip**, de luptătoare [privești în amontele acelui articol din „Gândirea” și nu se vorbește nimic în respectivul sens]. Nu întâmplător condeiul scriitoarei a întârziat în zugrăvirea vremii Pandurilor şi a Haiducilor. Firile tari au atras-o totdeauna [nu există vreo legătură între întîrziere și ideea de firi tari]. Femeile ei, cu toate că nu le lipseşte nimic din gingăşia şi din puterea de iubire şi de jertfă, deosebitoare, au şi ele ceva bărbătesc...” [firile feminine tari din paginile ei sînt unele inventate, cum la o adică trase mult din condei sînt și cele masculine, inclusiv cele numite Iancu sau Tudor]

[2] Primul anuar al Bucegilor.

[3]

O traseu alpin de excepție

Tura Bucurei pe Acul Mare al Morarului din Bucegi (mai exact aeriana traversare a acestuia, de la est la vest) constituie o performanță excepțională nu doar pentru o femeie ajunsă la 52 ani, ci și pentru alpinismul românesc al epocii, care bifase pînă atunci doar văi și brîuri ușoare de abrupt. E de precizat aici că drumul s-a desfășurat sub îndrumarea lui Theodor Rosetti-Solescu, ce urmase anterior o școală de alpinism în Germania, țară aflată mult înaintea noastră inclusiv în respectivul domeniu[1].

Despre acea parcurgere a Acului Mare au scris Șerban Oteteleșanu...

> *”Cinci ani mai târziu, împreună cu Bucura, Th. Rosetti și încă doi tovarăși am revenit prin aceste locuri, de astă dată înecate în soare până în cele mai întinse depărtări. Escaladasem Colții Morarului, urcând prin Bușteni, prin* [Poiana] *Coștilei și apoi de-a dreptul pe o siștoacă*[2] *care ne scoase la baza primului colț. T. Rosetti era cel mai sprinten și cel mai antrenat pentru acest soi de turism cu frânghii, piolet și colțari. La început am crezut că Bucura se va mărginii să contureze colții, căci nu trebuia să uităm că trecuse de 50 de ani. Care nu fu mirarea noastră când ne declară că venise să escaladeze măcar primul ac care este mai puțin periculos*[3]*. Și cu o precizie și precauțiune pe cât de uimitoare, pe atât de îndemânatecă, Bucura s-a urcat la vârsta de 54 de ani pe unul din colții Morarului și cred că a fost ultima ei excursie mai grea și mai interesantă în munții noștri”.*

... cît și Bucura însăși:

---

[1] Decalajul se va menține inevitabil și ulterior. La vremea cînd frații Țițeica făceau în Bucegi primii pași în afara drumurilor cunoscute, în Vest era cucerit primul traseu de gradul VI. În paralel, aș adăuga că nu putem știi ce parcurseseră în zona Acelor sașii ardeleni, chit că nu au lăsat nimic scris (în afara inscripției cu vopsea, „Kronen Turm”, la baza viitorului Ac al Crucii.

[2] Se referă probabil la aceea ce va fi numită peste cîțiva ani valea Bujorilor.

[3] Probabil Fanny auzise pe ceilalți în Sinaia că vor să meargă pe acel Ac, și fascinată de zona acelora (folosise anterior advective destul de fioroase, în ce le privește), le-a cerut să o ia și pe ea pînă în preajmă.

„Urcuşul cel mai frumos în Bucegi l-am făcut pe Dinţii Morarului [...] *Plecasem împreună cu patru tovarăşi*[1]*, înzestraţi cu dichisul pentru o căţărare serioasă, adică cu frînghii. Conducătorul nostru era d-l T. Rosetti-Solescu, vestitul schior, care a învăţat în munţii elveţieni şi bavarezi teoria frînghiei. După două sau trei ceasuri de drum de la Buşteni în sus, prin păduri, pe poteci cunoscute, am intrat într-o şiştoacă verde, dreaptă, pe care* ***am botezat-o vîlcelul Ursului****, pentru că am găsit urme de urs pe ea şi care ne-a dus la nişte picioruşe de plai spînzurate deasupra genunilor, pe tăişul urcuşului, platouri mici şi înguste, acoperite de iarbă scurtă, deasă şi înstelată cu floarea Reginei. Raiul Caprelor. Nici turmele,* ***nici florarii, care pasc flora Bucegilor mai rău ca oile****, nu se duc pe aceste locuri. Din blana lor verde răsar cei patru Dinţi sau Colţi. Cînd te apropii de acei dinţi, ţi se pare că ai dat de şira spinării ascuţită a unui colos antedeluvian, care se cabrează. La poalele sale, conducătorul nostru descolăci frînghia, şi-o legă împrejurul mijlocului, apoi, lăsînd-o să atîrne vre-o zece metri, mă legă pe mine şi pe al treilea tovarăş din «cordée». Ceilalţi doi tovarăşi ne urmau nelegaţi. Conducătorul dădu poruncă să nu ne mişcăm, pînă nu ne va chema, şi începu să se caţere, uşor şi dibaci, de strîmtul perete ce se ridică aproape perpendicular înaintea noastră între prăpăstiile de patru pînă la cinci sute m adîncime ale văii Morarului şi văii Bucşoiului* [sic]. *Pe lîngă bucuria gimnasticii simţeam şi plăcerea să ascult poruncile binechibzuite liniştite ale unui turist iscusit şi de bun gust. Cîteodată nu-l mai vedeam, cînd dispărea după vreun colţ, şi atunci auzeam numai, după un timp: «Înainte!». Iar unul din tovarăşi zise: «Cînd aud acel Înainte, mi se pare că sînt iar la Cireşoaia – doar n-oi fi scăpat acolo cu viaţă ca să-mi las oasele pe Morar». Nu şi le-a lăsat, ci s-a deprins bine cu acrobaticele desfătări pe spatele uriaşului ictiozaur încremenit. Ele au ţinut cam un ceas şi jumătate, şi fură încoronate printr-o coborîre pe peretele apusean, nostimă mai ales pentru mine, deoarece, picioarele fiindu-mi prea scurte ca să ating unele din* prises *– ieşituri sau firide – îmi dădeam drumul încet, pe spate, ţinută de frînghie de către tovarăşii de deasupra mea. Cînd ajunserăm în iarba mătăsoasă dintre Dintele nostru – cel mare – şi vecinul său – numit* ***Degetul Roşu, căci e mult mai subţire***[2]*, doar un fel de căpăţînă de zahăr – primii felicitările tovarăşilor pentru că eram cea dintîi*

---

[1] După scrisele lui N. Baticu, în ”Amintirile unui alpinist”, doi dintre aceştia erau fraţii Vătămanu, „maiorul şi doctorul” (adică Alexandru, respectiv Nicolae V.).

[2] Neașteptată explicație: o însușire fizică („subțire”) conduce la o denumire privind culoarea („Roșu”)...

> *femeie care trecuse peste Dintele mare al Morarului, şi propunerea să i se dea numele de «Bucura Dumbravă»..."* („Cartea munților")

„Hanul drumeților"

După cum am arătat, ideea înfiinţării unei noi asociaţii turistice i-a aparţinut lui Fanny, "cel mai hotărît dintre ctitori" (după spusa lui Emanoil Bucuţa). Dorință care, grație acestuia din urmă, „a fost frumos concretizată în revista «Ideea Europeană»"[1]. În context, scriitoarea avea în vedere (și) un adăpost pentru iubitorii muntelui în Sinaia, sub forma unui „locaş confortabil [...] cu bibliotecă, muzeu și sală de conferinţe".

> I-au spus „Hanul Drumeţilor", într-un demers mai larg, voitor să reformeze lexicul românesc. Astfel, „în termenul „«drumeţ» vream să punem corespondentul neaoş al turistului"[2]. Totodată „han" era asociat ideii de cabană montană, „alpinist" devenea carpatist, „restaurant" – ospătărie etc.
> În ciuda acestor detalii pitorești, la imboldul pragmaticului Haret, „Hanul Drumeților" a fost organizat ca societate pe acțiuni, urmărind inevitabil beneficii materiale; s-a motivat această opțiune prin faptul că grupările turistice întemeiate în principal pe venituri din cotizaţiile membrilor „decedează metodic după o grea și scurtă durată" şi că „numai forma [...] pe acţiuni ar putea da rezultate apreciabile".
> Ședința de constituire a avut loc în decembrie 1920, **la domiciliul lui Fanny** din bd. Dacia nr. 4, pentru ca peste trei luni formațiunea să obțină personalitate juridică.[3]

În transpunerea unor așa deziderate în practică, lui Fanny i-a stat alături Mihai Gold-Haret (devenit în 1920 doar *Haret*). Iar totodată frumoasele planuri amintite anterior dovedindu-se mai greu de materializat, decît se anticipase.

---

[1] M. Haret, „Boabe de grâu", nr. 3/1930

[2] Idem.

[3] „Macheta pentru insigna «T.C.R.» [care va succeda în 1925-26 „Hanul Drumeților"] a fost executată de Ottilia Oteteleșanu, cum tot ei aparține și desenul Bucurei Dumbravă din «Cartea Munților», ea semnînd apoi copertele volumelor «Ceasuri sfinte», «Haiducul» și «Pandurul»" (Valentin Hossu-Longin, „România Pitorească, 1985).

Într-o primă fază, în 1920-22, a fost închiriată o casă țărănească, apoi o alta, puse la dispoziția turiștilor[1]. Inevitabil va fi fost angajat personal de întreținere, dar Fanny a contribuit la mersul lucrurilor cel puțin făcînd la un moment dat inventarul alimentelor din dotare:

> *“N-am mai notat conservele vîndute bizuindu-mă pe însemnările d*[umi]*tale, de la care puteam apoi să deduc ce datorez Hanului. Dar lista originală am găsit-o. Iată numărul de cutii total: 478 fasole cu carne, 96 slănină, 95 sardele, 71* ***sosbif*** [sauce beef]*, 48 cîrnaţi, 5 arpacaş, 5 sago. Te rog deci să faci socotelile necesare și să binevoieşti să-mi comunici și mie rezultatul ca să plătesc şi eu...”*[2]

Acțiunea cu cele două case a mers însă în pierdere[3], motiv pentru care în 1922 s-a renunțat la ea. S-a anticipat însă că un așa adăpost ar fi viabil economicește în alte locuri; prin urmare, *„Bucura a cerut lui Mihail Haret să ia în mână construcţia „Hanului" pe pajiştea din Cocora”*[4].

Deşi proiectase şi chiar botezase formațiunea, odată înfiinţat „Hanul Drumeţilor” Fanny Seculici a avut mai puţin a face cu el decît s-ar crede. Ea nu a făcut niciodată parte din consiliul de administraţie, iar prin 1924 nu cunoştea nici măcar costul unei acţiuni a societăţii (probabil datorită nepriceperii administrative, despre care ea însăşi avea „cea mai proastă părere”[5])[6].

A trecut însă pe la casa Peștera în cel puțin patru ocazii: inaugurare; sejur în care a lucrat la ediția secundă a Cărții munților; în iunie 1924, iar apoi de Crăciunul aceluiași an[7].

---

[1] „În vara 1920, **înainte de constituire**, a funcționat un mic hotel, «Hanul Sinaia», cu 4 camere și opt paturi” (Mihai Ciupagea, „Gazeta Sporturilor”, 2 noiembrie 1924.

[2] Scrisoare B. Dumbravă către M. Haret, 5 martie 1921.

[3] Nu știu cum va fi motivat Fanny insuccesul, cert este că Haret a făcut-o în stilul său: „românii nu iubesc şi nu apreciază muntele”, și care ar prefera codrilor verzi de brad postavul de aceeaşi culoare al Cazinoului.

[4] Frosi Nenițescu-Boerescu adaugă acolo, precum într-un banc ulterior, cu un elefant și un șoricel trecînd o punte („Ce tare tropăim!”): „Era primul adăpost confortabil clădit **de noi bucureştenii** în Bucegi!”.

[5] Scrisoare către Mihai Haret, 5 martie 1921.

[6] Nici Emanoil Bucuţa, pomenit deseori între inițiatorii „Hanului...”, nu a rămas multă vreme în conducerea „Hanului Drumeţilor”, absorbit fiind de obligaţiile profesionale.

[7] „În vale, la casa Hanului Drumeților, au avut bucuria să-i întîlnească pe Mihai Haret și pe Bucura Dumbravă; cu primul unii au vorbit despre viitorul turismului, în vreme ce alți membri ai echipei au discutat cu scriitoarea despre opera lui Panait Istrati” (adaptat de subsemnatul după un articol din „Gazeta sporturilor”, la finalul lui 1924).

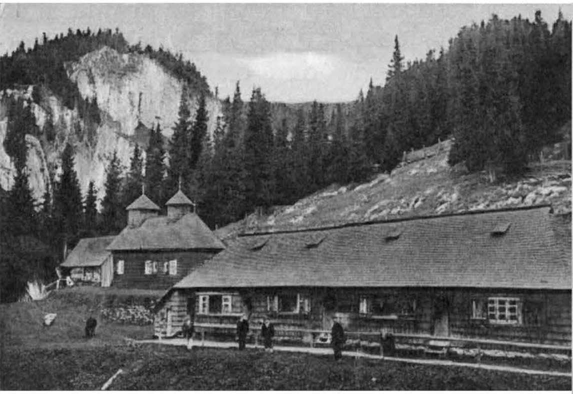

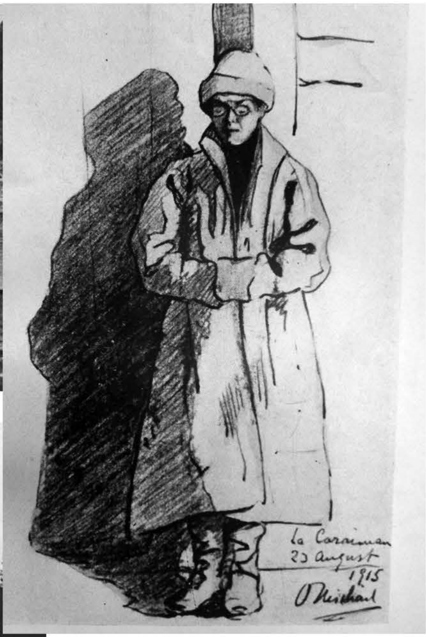
la Caraiman
23 August
1915
O Michail

„Cartea munților”

I

Foarte probabil și apariția acestui volum e legată de schimbările pe care i le-a adus viața lui Fanny, la jumătatea deceniului 1910-1920. Spun asta gîndind că nu fusese tentată anterior, de scrise privind muntele (altminteri marea dragoste a existenței ei...) Poate fi o întîmplare, o benignă așezare a simțămintelor, însă din vedere nu aș pierde nici o amplă acțiune compensatorie. Pe de o parte, a revăzut situații din drumurile ei cu prietenii, ce foarte probabil nu aveau să se mai revină vreodată. Pe de alta, ca orice autor, își va fi dorit și considerația publicului. Totodată, îndrăznesc să identific în filele acelei cărți și **o eliberare de agresivitate**, ce la rîndul ei compensa o nesiguranță existențială.

Voi explica mai jos de ce cred asta.

> Pînă în 1918-19 Fanny nu luase în calcul vreun text de munte, iar acum inițial și-a văzut asemenea rînduri ca parte a unei lucrări mai ample, la care să contribuie și alți autori. Deci, nu un material independent.
>
> Potrivit lui M.Haret, pe cînd se aflau la Omul (excursia comună din septembrie 1918), Fanny i-a adresat invitația „*Haide* [...] *să scriem **împreună** o* antologie[1] *a Bucegilor*”.
>
> Tot pe atunci: „Azi a fost la mine d-l B.. El are o vitalitate intelectuală şi spirituală cu totul îmbucurătoare, e roi de proiecte. Mi-a vorbit de „Gândirea europeană” [„Ideea Europeană”], îmi cere ceva pentru colecția lor de

---

[1] Cf Dex, „culegere de lucrări reprezentative, ale unuia sau mai mulți autori”.

> cărți, şi am reluat împreună cu el planul unui Codex turistic, aşa ceva ca o Pravilă a munților **cu mai mulți colaboratori**”.[1]

Fanny începe să-și scrie cartea, încă în ideea că amicii vor furniza partea lor, în acel *Codex*.

> **1 decembrie 1919**:
> „Azi am început *Cartea Munților*. Spune-o, te rog, lui B[2]. Poate ar face pentru cărțile galbene”[3]
>
> **31 decembrie 1919**[4]:
> *„Ţi-am primit scrisorica şi azi ți-am citit poezioara*[5] *în «Ideea» despre coşurile care-ți înalță sufletul deasupra omenirii care furnică în străzi. E bună.* ***Dar îmi trebuie altceva, şi foarte repede. Îmi trebuie câteva poezii despre munții sau dealurile româneşti****, un apus de soare, o Stimmung de iarnă, în fine, ce vei vroi, dar să fie din sufletul unui Naturpilger*[6]*. Scriu «Cartea Munților» şi,* ***ca niciodată, sunt grăbită s-o isprăvesc*** *şi s-o dau la tipar pentru că simt că va fi de folos. Sunt multe suflete tinere istovite şi îmbolnăvite de tragediile şi de luptele vremurilor actuale, cărora nu le poți face un bine mai mare decât punându-le în legătură cu natura...”*

Lăsînd pentru alții vorbele mari, inevitabil mă întreb aici ce este în spatele acelei griji pentru tineret.

Simt dorința de a aranja *jucăriile* umane după propriul gust. Căci ce poate fi pusul unei întregi categorii de vîrstă (tinerii, tineretul) să facă ce vrei tu? Îmi pare a fi acolo și teamă de îmbătrînire. În același timp, cînd vreun matur sau vîrstnic dă sfaturi tineretului, nu l-am văzut vreodată să întrebe în prealabil, acel tineret, ce vrea el. Ce are nevoie. Va motiva, acel matur (inevitabil iritat), că știe el mai bine...

---

[1] Scrisoare 19 iunie 1919.

[2] Probabil Constantin Beldie, secretarul de redacție al „Ideii Europene”, în a cărei colecție de „Cărți galbene” urma să apară cartea lui Fanny.

[3] *B.* pomenit mai sus nu-i exclus să fie Const. Beldie, redactor principal la „Ideii europene”, în vreme ce destinatarul scritorii este un alt B., și anume Bucuța. *Cărțile galbene* reprezintă o colecție pe care acea revistă voia să scoată. „Cartea munților”, a Bucurei Dumbravă*,* va fi un titlu sub egida lor.

[4] Toate epistolele din 1918-19 citate aici sînt expediate din Sinaia.

[5] Să fie vorba de Ștefan Nenițescu?

[6] Idem: „germ.: pelerin al naturii”.

La o adică, nu era prima dată cînd Fanny își dorea așa ceva – o mai făcuse în precedentul ei mod de a recționa cu tinerii – pe calea celor adunați în *Colonie.* Dar e posibil ca acel gen de echipă să nu-i mai fi dat satisfacții, după război, motiv pentru care caută alt mod prin care avea categorie să-i pară manvrabilă, mai exact pe calea genului de text ce punea la cale.

> *„... Scriu cartea munţilor cu multă bucurie; îmi pare rău că nu pot să ți-o citesc treptat. Stilul, caracterul ei sunt nemeşteşugite*[1]*, plutôt un ton de causerie*[2]*, dar care trece prin toate* Stimmungen[3] *ca la munte; sunt capitole scurte şi lungi, după subiectul lor. «Hrana», de pildă, e scurtă de o pagină şi jumătate, iar «Florile» au până acum cincisprezece pagini şi nu le-am isprăvit încă. Cartea începe cu «Plecarea» la drum. Apoi vin «Tovarăşii», «Cuviinţa», «Economia forțelor», «Focul», «Stâncile». Şi vor mai veni peisajele. Îți dau aceste detalii spre orientare pentru versurile D-tale.* ***Va colabora şi prietenul B***[4]*...”*
>
> La 25 februarie 1920, intenționează să trimită unor amici „«Cartea Munților» înaintea sosirii mele, ca s-o citiți [probabil, manuscrisul ei]. Dar, dacă îi trebuie încă contact cu muntele lui B. [probabil Bucuța], *ca să colaboreze*, atunci apariția cărții nu s-ar face decât la anul. **Asta n-o doresc**. În caz de nu se isprăveşte **greva** în curând, ce ar gândi B. [Beldie?] despre editura „Vieții Româneşti"? D-l P. mi-a trimis vorbă prin C., că ar primi orice de la mine. Acolo, mi se pare, nu e lockout[5]? I-aş scrie direct lui B. [tot Beldie?], dar e tot atât de bine crescut în privința **corespondenței ca generalitatea tinerilor noştri**[6], şi nu răspunde.”
>
> **Compensație:**
>
> *„Azi m-am dus să-mi găsesc cea dintâi floare, și am găsit-o, la locul ştiut, peste podul de fier* [de la ieșirea nordică a gării Sinaia]*, sub coasta Cum-*

---

[1] Mie unuia, o bună parte a cărții mi s-a părut din greu meșteșugită.

[2] Fr., discuție ușoară între amici.

[3] Stare de spirit (germ.). E un termen ce revine des în scrisele lui Fanny, preluat la origine de la Elisabeta. Foarte probabil, Fanny încearcă să reproducă – de această dată fiind ea în rolul maturului – modul în care trăise în prima tinerețe.

[4] Prietenul B[ucuța] nu a colaborat...

[5] Engl.: oprire, blocare, prin extensie grevă.

[6] Fanny îndrumă tinerii pe munte, le plînge pe umeri că au suferit în război, dar în paralel nu-și refuză așa aprecieri (unele privindu-i **pe toți**)... Deduc totodată că îl considera pe C. Beldie (cca. 33 ani în acel moment) drept tînăr.

> *pătului! E numai o biată floricică galbenă de podbal,* tussilago farfara*, şi care mai târziu nici nu se mai bagă în seamă, dar ca vestitoarea cea dintâi a primăverii îşi are prețul ei mare! Apoi, m-am aşezat la un colț de pod, mai departe, şi am ascultat şoaptele dulci ale Prahovei, m-am uitat la minunea Bucegilor, care aproape că se topeau în soare, mi-am făcut planuri de cățărări. Trebuie să mă duc la Portița Oilor[1], şi m-am gândit la împletiturile complicate ca un izvod persan ale vieţilor sufletelor,* ***complicate prin multiplicitatea existențelor, prin trecerea de la un sex la altul şi prin înceata dezvoltare a minții****."*

O opinie mai amplă, a lui E. Bucuța, despre această perioadă din viața lui Fanny...:

> *„«Ceasuri sfinte» trebuiau să fie o carte lucrată împreună cu Carmen Sylva. Ne-o spune Bucura în prefață. Proza ei avea să se împletească pe după regeştile versuri. La fel s'a gândit să fie şi acea cărticică, fără pereche în literatura noastră* [„Cartea munților”]*, în care munții trăesc şi stau la alt orizont decât cel geografic. Era o înrâurire a hotărîrii dintâi şi ca o încercare evlavioasă de înfăptuire cu alții şi în altă operă a ceeace nu se putuse atunci.* ***Trei inşi cel puțin credea că aveau s'o ajute****: Ştefan Nenițescu, care primea scrisori de îndemn pe drumurile lui italiene; Luca Ion Carageale* [sic]*, care şedea pe atunci mai mult la Sinaia şi căuta, cu ochii la Bucura, să aşeze în versuri ca nişte vase Gallé florile cu nume eroice și batjocoritoare ale muntelui, cum ar fi ca singură pildă zglăvocul;* ***şi eu****. Mă bucur că am izbutit în cele din urmă s'o răsconving şi «Cartea Munților» să apară curată, cum a apărut. Era, credeam, o biruință a sincerității artistice. Amestecul avea să iasă antologic şi hibrid, iar Bucura ar fi rămas poate în rătăcirea că scrisese, nu cele mai îndrăznețe amintiri şi gânduri ale ei, ci numai un capitol dintr'un cod turistic[2]. Aşa, armonia e fără greș, înşelarea cu neputinţă. Marea povestitoare, care se pierdea până acum în personajele ei, vorbeşte aici despre ce-i era mai drag şi face din întâmplări și gusturi proprii, subiect de carte. Şi o carte, care în înțelesul ei adânc, e o adevărată revărsare lirică, mişcată, visătoare sau războinică. Trebuia să încheie cu această poezie în proză..."*

---

[1] Nu-mi dau seama unde se găsea acel punct, dincolo de faptul că era vizibil din preajma podului feroviar amintit.

[2] La Bucuța e întotdeauna prudent să cauți în spatele vorbelor mari... De ce nu i-o fi spus el din start lui Fanny, că nu e cazul să colaboreze și alții, scăldînd-o în schimb că îi mai trebuie un drum la munte, ca inspirație?

În ce privește volumul în discuție, este de văzut în ce măsură E. Bucuța l-a stilizat, căci era totuși prima ei scriitură a autoarei în limba română.

> Oare ce a făcut-o să scrie în românește? Ce se schimbă, față de *Legendele*... la care lucrează în același timp (și unde nu simte nevoia unui scris direct în românește), în cazul „Cărții munților”?
> Totodată, va fi fost realmente cucerită de scrisul în aceasă limbă? Pe acest palier, într-o epistolă expediată din Adyar la 5 ianuarie 1926, Fanny scrie ce scrie în românește, după care în ultima treime a mesajului trece brusc în franțuzește (semnalizînd foarte probabil că îi este mai lesne exprimarea în acea limbă): „*Peisajul este încântător: vegetația bogată, plină de surprize pentru noi cei din Europa. Domeniul e mărginit la nord de râul Adyar, la est de Golful Bengal* [/] *Dar nu vă mai povestesc multe, căci ne vom vedea în curând. Şi nici n-am vreme.* ***Il se passe quelque chose presqu'à chaque heure, excepté celles de grande chaleur après déjeuner****...”,* și continuă astfel pînă la final.

II

Legat de volumul rezultat, prezentările anterioare au fost mai mult decît elogioase (nu am întîlnit nici cel mai mic reproș!). Dintre ele, ceva mai echilibrată – poate și pentru că vine din partea unui profesionist al criticii literare[1] –, este aceea a lui Dumitru Micu:

> *„«Cartea munţilor» a fost scrisă cu scopul de a servi drept ghid practic celor ce se aventurau să «cucerească» înălțimile carpatine. Inițial, Bucura Dumbravă a încercat să-şi asocieze, pentru redactarea ei, alți cîțiva scriitori. Încumetîndu-se, în cele din urmă, să o scrie singură, ea nu a compus un simplu ghid turistic, ci a realizat o veritabilă operă literară. Oferind alpinistului virtual căruia i se adresează la persoana a doua) sfaturi practice (cum să se pregătească pentru munte, cum să se îmbrace, ce alimente să ia pe drum, cum să-și economisească forțele fizice ş.a.m.d.), scriitoarea construieşte un discurs atît de agreabil alert, spiritual, cu inflexiuni lirice încît cartea se citeşte pentru ea însăși. Stilul ei interior aminteşte foarte vag,*

---

[1] Profesionist poate fi considerat și Emanoil Bucuța, însă el s-a dovedit mai mult decît subiectiv, în luările de poziție față de persoana și opera lui Fanny.

aproape deloc, de acela al prozei hogașiene, dar are, în schimb, ceva din verva caracteristică Falsului tratat de vînătoare *al lui Odobescu. Formulîndu-și recomandările și servind informații, scriitoarea utilizează un ton degajat, de cozerie, descrie, evocă, relatează, portretizează, se referă la alpiniști celebri, la cărți de călătorie «pe drumuri de munte», denunță comportări incompatibile cu calitatea de drumeţ* ***exemplar***; *într-un cuvînt își agrementează alocuția cu tot felul de digresii, care o umplu de savoare și poezie. Iubitoare a munților, Bucura Dumbravă a fost și o cunoscătoare a lor, și cartea nu e doar o pledoarie pentru alpinism; este și un veritabil manual, o scriere de inițiere.* ***Cartea munților*** *instruiește delectînd. Ea etalează frumusețile montane la un mod poetico-didactic, descrie florile și sistematic, asemenea unui manual de botanică, şi viu, sugestiv, asemenea unui poem:*

> *«Din aprilie pînă în octomvrie, Bucegii sunt un rug de flori. Și fiecare anotimp îşi are coloritul său caracteristic. Cînd grosul zăpezii abia s-o topit și iarba arsă și decolorată nu e nici galbenă nici argintie, iar jghiaburile sînt încă albe și pe plaiuri strălucesc ici-colea, în adînciturí, cele din urmă cearșafuri ale iernii, culorile cele mai răspîndite sînt alb şi liliachiu, căci poienile sînt ninse de ghiocei şi lîngă ei se-ntind scoarte de brînduşe şi de cocorei liliachii. Mai tîrziu se adaugă galbenul deschis al primulelor şi albastrul aprins al viorelelor, asemenea unor picături din cerul românesc; iar în vîlcelele umbrite, albastrul foarte dulce, aproape liliachiu, al* popilnicului anemone hepatica *ale cărui foi mari, adinc crestate, verde închis sau de culoarea bronzului, au rămas vii toată iarna, iar în aprilie, apar, deasupra lor, pe tulpini, stele frumoase, albastre, cu o coroniță de stamine negre, albe și verzi la mijloc. Și apoi un adevărat curcubeu se aşterne pe coastele munților...*»

Înflorirea, în iunie, a smîrdarului e, pentru scriitoare «minunea minunilor». Menționînd că «această falǎ a munților» se mai numeşte şi cocăzar, bujor de munte, merişor, iederă de munte, popdele, rujă și trandafiraș de munte, Bucura Dumbravă descrie «minunea» înfăptuită prin apariția ei astfel: «Cînd vremea a fost prielnică, cînd nu s-a întors nici un ger năpraznic în timpul îmbobocirii, smîrdarul împodobește coastele spre miazănoapte ale Bucegilor cu scoarţele lui de foc. Pe două fețe ale muntelui Furnica poți vedea jarul de flori chiar de jos, de la Sinaia; el se aprinde mai ales după amiază, cînd razele soarelui îl săgetează piezis (...) coasta, văzută de aproape, seamănă unei scări uriaşe, ale cărei trepte înflorite se urcă drept în cerul albastru. Și alergi de la una la alta, neştiind care e mai frumoasă, mai încărcată cu perne roşii, atît de înfocate că mai ales cînd te uiți la ele împoriva luminii, parcă se topesc în văpaie (...)».

> *Cînd autoarea **Cărții munților** nu mai descrie pentru a instrui, ci sub impulsul numai al stării lirice, al nevoii de confesiune, retorica ei dobîndeşte o vibrație sacerdotală, o tonalitate aproape franciscană, vrednică de unele viitoare prozo-poeme călinesciene: «În Bucegi nu știu care munte mi-e mai drag, fiindcă cunosc aproape toate minunile şi toate tainițele lor, izvoarele, vîlcelele și jghiaburile ascunse, brînele spînzurate, pereții de stînci care răsună și liniștita măreție a podurilor, sub toate înfățișările de zi și de noapte, de vară și de iarnă, în tăcerea nămeţilor și în vibrarea cîntecelor ciocârliilor de munte (...) Mi-e drag Vîrful cu dor pentru urcușul lui lin printre păşuni, singurul urcuș de care ne putem sluji și iarna, pentru frumusețea culorii lui în formă de triunghi (...) Drag mi-e și al doilea munte din şirul Bucegilor, înspre miazănoapte, Furnica cea cu pieptul lat și cu coama lungă, paşnica Furnică, cu brîne line la marginea de sus a pădurilor şi cu un mic giuvaer de stîncă ascunsă între brazi (...) Dragă mi-e Piatra Arsă cea îngustă și prăpăstioasă. Ce mai rai de flori de jos pînă sus (...)! Dragii îmi sînt Jepii Mari și Jepii Mici, cu podurile lor înălbite cu jnepeni (...)“.*
> *Consacrată Carpaților Sudici, **Cartea munților** e o adevărată replică la **Pe drumuri de munte**, un pandant, mai precis, al memorialului lui Calistrat Hogaș."*

Ce e drept, nefiind din branșa montană, D. Micu ia pe nemestecate lucrurile, emițînd inclusiv pretenția: „*Cartea munţilor a fost scrisă cu scopul de a servi drept ghid practic celor ce se aventurau să «cucerească» înălțimile carpatine*”. Or, din start e de spus că, deși se socotește *Carte a munților*, filele Bucurei nu-ți pot fi cîtuși de puțin un îndrumar, pe teren. Căci, prinsă cu finețurile descriptive, ea uită să îndrume pînă și din Sinaia la Peștera Ialomiței – pe care o cîntă cu atîta har. La o adică, mai peste tot nu pomenește nici măcar de unde pleci, către lăudatul punct X, ce să mai spun de reperele drumului urmat pînă acolo... Prin urmare, nu-mi pare cîtuși de puțin o carte care *să îndrume pe munte*.

La o adică, *munții* – cei cu articol hotărît din titlu – constau doar într-o parte a Carpaților Meridionali[1], și pe unde totodată Bucura a umblat exclusiv cu ghizi de-ai locului[2].

---

[1] A fost și în Parîng, Lotru. Iezer-Păpușa, Postăvarul și Retezat. În ce privește pe ultimul (de unde își alege prenumele literar – al lacului Bucura): „numai **o dată** am fost”.

[2] Autoarea își descrie la un moment dat însoțitorii (între ei foarte probabil și prieteni), pe un munte cu ceață, cercetînd o hartă. Din principiu le era un accesoriu util, însă aceia s-ar fi descurcat inevitabil mult mai greu, dacă nu ar fi avut alături și ghizi localnici.

> Legat de acest ultim obicei, nici cînd se duce din Sinaia la Poiana Stînei, imediat după război, Fanny nu se lipsește de un însoțitor („moș Comșa”), mai exact unul plătit[1]. Iese doar parțial din acest tipar, cînd pe merge pe Acul Mare al Morarului, dar și aici e condusă de alții (cunoștința Theodor Rosetti-Solescu).

Uneori nu dă detalii dintr-o detașare superioară (cazul „Văii Gălbinelului”, de care spune că se află în „Caraiman și Coștila” – să o tot cauți acolo!), iar alterori amănuntele sînt eronate:

> „*Valea Morarului* [...] *cea mai gravă din câte îl înconjoară* [vîrful Omul], *pentru că pereții de stâncă, acoperiți* ***până la jumătatea văii*** *cu codrii deşi de molifți întunecoşi, sunt apropiați;* ***mai sus*** *un cerdac mândru de piatră, Ţimbalu, iese din coasta dreaptă*...”
> Țimbalul nu se află dincolo de jumătatea văii (ci în partea ei inferioară), respectiv în aval de zona pereților de stîncă.
>
> *„...apoi vine stâncăria goală cu săritori, şi numai sub vârf valea se lărgeşte în obişnuitul circ glaciar*”
> Nu știu la ce se referă autoarea cînd vorbește de zona cu săritori, căci nu prea sînt în jumătatea superioară, iar totodată există acolo *două* (dacă nu chiar trei)[2] circuri glaciare.

De mirare este și pretenția autoarei că, pe Acele Morarului, ai în lateral valea Morarului, respectiv a... Valea Bucșoiului. În oarece context, trimiterile Bucurei la punctele cardinale sînt rare, iar mențiunile privind uzul busolei lipsesc total.

Foarte probabil, Bucura – avînd rezolvată de către alții (mai exact, ghizii) problema orientării – nu a fost foarte atentă la cele din jur. Faptul că vine în carte cu o mulțime de amănunte ține mai degrabă de lucrul în biroul de acasă, cît și de arta – deprinsă de copil, respectiv prin intermediul altor cărți – de a-și înflori stilistic rîndurile.

O explicație a situației:

---

[1] În contul acelei plăți, călăuza se ocupa și de adunarea lemnelor necesare focului, la un înnoptat pe munte (într-un adăpost sau cort). Bucura nu pomenește nicăieri a fi adunat lemne pentru foc.

[2] Iosif Gheție indică trei „terase” chiar („România pitorească”, 10/1973).

> *„Deprinderea drumurilor lungi, cu nebănuite surprize, obişnuinţa de a pleca în călătorie însoţită de carneţele pentru însemnări literare imediate, realizate în goana evenimentelor, în rarele momente de linişte şi de tihnă, obiceiul de a nu lăsa să treacă ziua fără a aşterne pe hârtie cele mai interesante descrieri ale momentelor acesteia, reprezintă o caracteristică a unui condei exersat şi a unei minţi disciplinate să gândească doar ceea ce ochiul vede, sufletul simte* ***şi cugetul poate transpune în cuvinte****."*[1].
> *„Bucura Dumbravă avea, ca scriitoare, deprinderea notaţiei imediate. Ca un pictor, îţi însemna uneori un efect de soare pe apă sau culoarea unui nor la un anumit ceas din zi, şi ca un compozitor, atmosfera şi tristeţea. Abia* ***răgazul de mai târziu aducea supunerea faţă de regulile compoziţiei literare****"*[2]

În opinia mea, opul vizează mai puțin informarea exactă despre un loc sau un drum, cît *legănarea* cititorului (precum bebelușul), prin specifice volute literare. Unele în ton cu principiile estetice desprinse de acel receptor, în școală și familie. Și unde i s-a spus totodată că pagini precum ale Bucurei sînt de aplaudat, iar implicit că, procedînd astfel, va binemerita din partea *învățătoarei*, cît și a mamei, încîntată de așa copil cuminte/silitor.

> Acel gen de educație insistă mai puțin pe atenția cu care să citești asemenea producții, cît pe aplauzele pe care este frumos să i le dedici (în văzul lumii, mai exact). În consecință, o asemenea lăudată carte este pusă nu o dată în bibliotecă, fără să fie lecturată cît de cît atent. Asta, întrucît grija dintîi a acelui copil este să își mulțumească mama și învățătoarea, iar în paralel să facă remarcat altora nivelul său de cultură (inevitabil una superficială), respectiv statutul de ins respectuos pentru valorile locului.

III

Cartea debutează cu o așa-numită *Închinare*:

> *„Închin această carte tineretului.*[3]

---

[1] Luiza Munteanu, *op. cit*.

[2] E. Bucuța , „Pe drumurile Indiei".

[3] Acea atitudine – a maturului de a da sfaturi tinerilor – este veche de cînd lumea. Asta, pentru că tinerii sînt uneori dornici să-și completeze experiența, dar de cele mai multe ori nu pot da peste nas vreunui matur, care ține să îi piseze la cap. Motivul este că în fieca-

> *Doresc tineretului dorul de munte.*
> *Dorul de munte să-i fie călăuza de pe pragul vremii noi.*
>
> *Vremea va fi nouă prin îndreptarea sufletelor, spre țeluri mai vrednice decât cele barbare din era care apune.*
> *Sau mai bine zis, care s'a înecat în sânge și ură. Ura şi vărsarea de sânge vor fi socotite ca păcatele cele mai rușinoase de omenirea viitoare. Viitorul nu este al forței brutale, ci al frăției[1].*
> *Ca să se desvolte mai bine frăția, trebuie să-i pregătim o atmosferă sănătoasă, atât morală, cât și materială.*
> *Această atmosferă se găseşte în forma ei cea mai desăvârșită la munte. La munte pier toate deşertăciunile şi sperieturile, piedicile cele mai de frunte împotriva duhului frăției....”*

Și care sună indiscutabil frumos. Atîta doar că e servită strict unor oameni care au fost educați să primească binevoitor un asemenea discurs...

> În cazul de față, dorind tineretului una sau alta (frăție, îndreptarea sufletelor, atmosferă **desăvîrșită**), iar în paralel (previzibil!) condamnînd ura și vărsarea de sînge.

...și nu vreunora privind neîncrezător așa gen de *speech*, ori porniți de-a dreptul să contrazică oratorul.

> Este cazul subsemnatului (fie și apărut mult mai tîrziu sub soare)[2]. Și care observă iute că dacă socotești „ura şi vărsarea de sânge [...] ca păcatele cele mai rușinoase de omenirea viitoare”, asta nu garantează cîtuși de puțin că ele vor dispărea. La o adică, cu dezaprobare fuseseră tratate și pînă în 1914, cu efect nul...
>
> Din unghiul meu, identific o problemă, cînd cineva – plecat spre munte cu *Închinarea* Bucurei în minte – descoperă că acolo NU *„pier toate deşertăciunile şi sperieturile, piedicile cele mai de frunte împotriva duhului frăției*.”
> Ce e drept, cineva luînd în serios asemenea vorbe nu apucă să plece pe lăudatul munte. Căci e suficient de nerealist, iar implicit de neieșit din casă

---

re dintre noi a fost plantată, de (foarte) timpuriu, ideea că bătrînul trebuie respectat, chiar dacă deseori el nu merită asta.

[1] Fanny se cam grăbea, (și) aici, cu predicțiile. Dădea bine însă, publicului ei...

[2] Pentru că erau oameni, niște polemiști redutabili precum I.L. Caragiale sau Alceu Urechia nu și-ar fi exersat niciodată așa glandă pe amici, de pildă domnișoara Seculici.

> (una aflată într-o zonă de relief contrastînd cu muntele), pentru a se aventura prin locurile de care autoarea vorbește atît de frumos!
> Sau, dacă cineva ia prin absurd în serios așa povești, acela deja a semnat de primire pentru *regulile jocului*, care, pe lîngă obligația aplauzelor și a promisiunii că va face cum spune *Căpitanul* (cel din cartea Bucurei...), conține și îndatorirea de a tăcea mîlc, dacă lucrurile nu-i vor ieși apoi precum a zis acel orator.

Pregătirea amintitului *sol* uman nu era unul de florile mărului, ci își avea rostul său, recte altoirea în respectivele suflete (supuse) a unor idei convenabile autorului. Unele care puneau la treabă:

> *„Organizați-vă viața astfel, ca să vă rămână vreme de dus la munte; atunci și munca voastră va fi sănătoasă și bine cumpănită.*
> *Cereți pentru toți dreptul la odihnă în mijlocul naturii, dreptul la lumina soarelui, la aerul curat, la codrul verde, la vârfurile dorului de înălțare[1]. Cereți și înființați mijloace bune și ieftine pentru drumeţie, de care toți să se poată folosi. Până acuma numai cei avuți au putut face turism în țara românească. Priviți dincolo de munți, unde turismul e organizat de ani de zile într'un spirit adevărat democratic, adică altruist şi pus la îndemâna tuturora[2].”*

> Îmi mențin o părere nu chiar nouă, și anume că asemenea discursuri nu vizează semeni egali valoric (cu atît mai puțin prieteni) cu noi. Între aceia, floricele precum cele reproduse mai sus nu merg, întrucît ar fi interpretate scurt drept încercare de a înșela.

Nu cred că asemenea scrise au avut vreo influență, asupra modului în care s-au desfășurat lucrurile prin munți la noi, în anii următori. Și cînd, dacă a avut loc vreun progres în acel domeniu, el s-a datorat altor factori, legați de dezvoltarea țării în general, ea însăși sub influența a ceea ce se petrecea la nivel european – unde, datorită industrializării, a crescut și bunăstarea.

---

[1] Pînă Bucura nu-și toarnă șabloanele, nu se simte bine... În paralel, s-ar simți tare prost, ca cineva să o întrebe: „Și cum arată, dragă domnișoară Seculici, acel *dor de înălțare*? Explică-mi și mie, că-s mai greu de cap...”.

[2] Inevitabil mă întreb de ce nu a purces Bucura ea însăși la așa acțiune, înainte de 1914. Căci și pe atunci oamenii aveau dreptul la lumina soarelui etc. De ce nu a ridicat o cabană (să acceptăm ideea exclusivității ei, în cazul Casei Peștera) atunci?

> În ce privește ideea că doar avuții au putut face turism (iar Fanny fiind unul dintre aceștia...), este pentru că o făceau cu ghizi. Iar asta costa mult, căci pentru un drum erau tocmiți nu o dată mai mulți asemenea oameni (deseori și caii lor), iar asta pe mai multe zile. Cînd la 1920-21 grupul Nae Dimitriu străbate creasta Carpaților Meridionali, el nu apelează la acel tip de ajutor.

Întorcîndu-ne la pomenita *Închinare*, e de spus că lui Fanny îi plăcea să aibă tineri în preajmă, întrucît ea însăși era tînără/ infantilă la suflet. Atîta doar că nu se întovărășea *cu oricine tînăr*, ci cu aceia pe care felul ei de a se prezenta – dezinvolt, optimist, îndrăzneț – îi atrăgea. Iar din acest punct intervenea *Do ut des* (ori caragialianul *Țal!...*):

> *„Spre seară* [după întîia tură comună pe munte], *în drum spre casă,* [Fanny] *mă mângâie uşor şi-mi spuse blând, cu blândețea pe care o avea totdeauna cu copiii: «Te-am adoptat la munte, Frozinel, dar* ***vezi să nu cumva să mai vii cu oroarea asta de cravată roşie****».”*
>
> **„Hotărîse într'o bună dimineață că trebuie să fac plastica** şi mă ducea, de două ori pe săptămână, la atelierul lui Carol Storck, unde ne apucarăm cu sârguinţă, eu cu lutul, ea cu cărbunele să atacăm capete de îngeri şi tigri... [/] **Fantezia aceasta nu dură mult**. Se topi ca primăvara. Îngerașii mei nu făcură aripi, iar Fanu **era prinsă cu multe alte ocupații**…”
>
> „Se împlineau 25 de ani dela căsătoria părinților mei şi tot dânsa organiză la noi acasă serbarea nunții de argint, piesă de teatru, tablouri simbolice. **Era una din plăcerile ei să fie bun regizor** şi câteodată chiar actor...”
>
> „La munte, când îmi făcu prima oară cinstea să mă ia cu dânsa, aşa de încercare, **ca un «cuțu» mic**…”[1]
>
> „Ceea ce caracterizează pe Bucura Dumbravă și ceea ce datorăm noi toți este acea comuniune cu natura, **învățându-ne** să iubim muntele sub orice aspect, pe orice vreme, și atunci când nici un nor nu știrbește întinsul albastru al cerului, ca și pe ploaie, și pe vânt. **Nici un murmur, nici o scânteie nu era îngăduită**, căci vorbele erau totdeauna cuviincioase în jurul ei și vorbăria unora dintre noi **trebuia să rămâie în vale**...”[2]
> (instrucție curată!)

---

[1] Frosy Nenițescu-Boerescu, ETR 1946.
[2] Ș. Oteteleșanu, *op. cit*.

> ”Multe şi minunate excursii am făcut împreună, colindând munții într'un grup restrâns de prieteni, **formați după preceptele ei turistice**...”[1]

> „Femeie prea de lume și **mândră** [...]. **Voința ei de putere, foarte vie**...”[2]

> „Bucura **a cerut lui Mihai Haret să ia în mână construcţia** „Hanului" pe pajiştea din Cocora”[3].

IV

Pe fondul de mai sus, e inevitabil ca și din paginile „Cărții munților” să răzbată pusee de autoritarism (deloc puține). La o adică, Bucura Dumbravă și uzează de termeni cazoni: superiorul (numit *căpitanul*)*,* respectiv inferiorii (*cătanele*).

Între altele, cel dintîi fixează subordonatului ștachete foarte înalte (ori suficient de neclare, pentru a deveni inaccesibile, iar în consecință să prezerve poziția inferioară a *cătanei*): „Excursia poate și **chiar trebuie**[4] să fie o operă de artă”, ultimul termen fiind unul extrem de elastic, în privința înțelesului ce-i poate fi atribuit: mai exact tu să crezi că ai atins așa nivel, iar *șefa* nu.

Cu bocancii în sufletul ucenicului intră autoarea și în alte situații:

> *„Curiozitatea nu e interes: acesta e adînc și răbdător, pe cînd cea dintîi se obosește repede și e superficială* [...] *Oboseala trupească este o greșeală mare la munte, pentru că dovedește că te-ai hotărît să faci o expediție fără să fii sigur de forțele tale; iar oboseala intelectuală, adică scăderea interesului pentru locurile prin care treci, arată lipsa de pricepere pentru natură”*

---

[1] Ottilia Michail-Oteteleșanu, „Boabe de grâu”, nr. 10/1934.

[2] E. Bucuța, „Gândirea”, nr. 1/1927.

[3] Ultimele două fraze (ale lui Frosy Boerescu) îmi trădează un gen de femeie învățată să dea ordine nu doar slugilor, dar și legiuitului soț... Cît și gata să se laude cu succese la care a contribuit doar în mică măsură, pe principiul glumei cu elefantul și șoricelul trecînd o punte („Ce tare tropăim!”): „Era primul adăpost confortabil *clădit de noi bucureştenii* în Bucegi!”.

[4] Imperativele, cu precădere cele așternute pe hîrtie, sînt semn că acel deziderat, de fapt, nu e viabil. Dacă era, exista deja.

Există mai sus *retezare* rapidă, a vreunui gest uman curent (de pildă oboseala), și unde, îdincolo de acea retezare, nu ți se arată cum anume poți remedia / deprinde acel.

Ștachetă foarte înaltă este și precizarea însemnătății punctualității, în sensul că cine nu a deprins așa obicei pînă la tinerețe, va fi greu să o dobîndească ulterior, și încă în urma lecturii (pe fugă...) a unei cărți. Admit însă că așa pretenție dă bine, celor care posedă deja acel obicei (și care se văd premiați), cît și celor crezînd că lucrurile se obțin bătînd din palme.

Discursul Bucurei Dumbravă cuprinde și multe alte norme de comportament. Între ele: „drumețul va tremura toată noaptea și nu se va simți bine, dacă, sosind la popasul de seară, el nu va lua o baie sau el puțin, unde e rîu, o cascadă sau un izvor în apropiere”. Asigurările că „nimic nu-l va odihni mai bine decît această toaletă făcută de cu seara”, nu cred că... încălzesc vreo *cătană.*[1]

Ce e drept, și fără să coboare țintele de atins, *ofizier*-ul alternează nuiaua cu morcovul. Mai exact *face* din vorbe, profitînd de credulitatea inconștientului uman. „Zîmbetul tău să înlocuiască zîmbetul soarelui [...] Cei care au darul să se deștepte ca ciocîrlia, cîntînd, sînt drumeți născuți”. La asemenea lumini, cătanele cuminți (care de felul lor nu au umblat pe munte, și, foarte posibil, nici nu o vor face) deja își fabrică mental un surîs, cu destinderea aferentă, iar în paralel se și văd amintiții *drumeți născuți*. Similară se află și vînturarea de idei precum „desăvîrșirea echipamentului [...] material și moral”, pricepere dintre cele pe care acei elevi și le văd deja în conduită, prin simpla întoarcere a paginilor volumului....

Idem:

„Fericirea acestor plăceri e plină de sfială; bucuria e atît de mare, încît inima abia îndrăznește s-o creadă [/] *Adică vom porni! Vom porni spre raiul munților...”*

Or, acele lucruri nu există în realitate, însă dau bine celor implicați: autoarei, care-i simte pe acei cititori cuceriți, iar implicit ca fiindu-i supuși (căci fac ce dorește ea); cît și *supușilor*, ce dobîndesc o iluzie, a fericirii, plăcerii, raiului. În context, respectivii – pentru că sînt cuminți – nu se îndoiesc o clipă, de sentințele magistrului...

---

[1] Inevitabil, încerc să mi-o imaginez pe Fanny punînd în practică acele idei.

Tot recompensă, pentru cătana căreia nu-i vine a merge prin răcoarea dimineții montane, este pomenirea „muritorilor cei de rînd – «regretabilii muritori», cum zice un prohod modern ‑ [care] moțăie încă și n-au habar de tainica frumusețea a zorilor” .

Lista observațiilor de acest fel, la textul Bucurei, poate continua.

În paralel, autoarea se lansează, cu multă dezinvoltură (și fără vreun dram de îndoială) în definirea noțiunii de drumeț/alpinist, mai exact cum trebuie să fie, să gîndească și să se comporte acesta:

„Nu e niciun loc pe munți care să nu fie drag adevăratului drumeț”[1]

„Adevăratul alpinist are simțul proporțiilor, pentru că e obișnuit să se uite departe, să măsoare distanțele, să socotească înălțmile cu ochiul; perspectiva orășeanului întrece rareori doi sau trei km., pe cînd drumețul vede, de multe ori, unde va ajunge, umblînd mereu, mîine seară: orizontul sentinde peste văi, râuri, sate și orașe depărtate. El e obișnuit să privească lumea de sus, de unde trenurile par niște omizi cu un fulg de nea în cap și tîrgurile, noaptea, un mic cuib de licurici[2]*”*

„Cînd e bine să te duci la munte? [/] *Totdeauna. Nu e anotimp, care ar putea să-ți închidă drumul către înălțimi. Pentru adevăratul drumeț nu există vreme «rea»., fiindcă el știe să iubească natura sub toate înfățișările ei.*

„Adevăratul alpinist trebuie să iubească muntele atît de mult, încît, după ce a trecut prin stadiul pasiunii necoapte și neechilibrate, iubirea lui să se spiritualizeze: să-i aibă pe munți în suflet, cu toate florile și pădurile, cu apele și vînturile, cu zilele și nopțile, cu sorele, cu luna și cu stelele, cu tot tîlcul lor dumnezeiesc și veșnic”

„Alpiniștii evlavioși [nu în sensul religios!] *fug cu groază de funicular”* (cel transportînd persoane, în munții occidentali)

---

[1] Nu încape și pace aici rezerva: „Stai, soro, că poate nu am eu chef să-mi placă vreun anumit loc... Uite, am eu sensibilitatea asta... Acolo m-am despărțit – să zicem – de aleasa inimii, și am încă o rană la inimă...”. În paralel, ghici cîți metri sare în sus vreo Bucură, dacă îi spui ei, ce să facă și ce nu, prin viață?

[2] Cum se văd munții de la cîmpie, și care poate fi la fel de depreciator (motive se pot găsi), Fanny nu își pune problema...

Bucura se aventuează fără complexe și în stabilirea criteriilor a ceea ce se chema în epocă alpinismui acrobatic... :

> „[Cățărătorul] *nu caută înălțimea, ci greutăți tehnice; ceea ce-l inspiră este dragostea pentru stânci și cultul adevăratelor guri de rai – cerdace de piatră brîne spînzurate de pieptul muntelui – unde dăinuie doar cu vîntul o floră fragedă și aleasă – și unde vulgul,* ***bietul vulg****[1],* ***de care nimeni nu are o groază mai mare decît iubitorul de stînci****, nu poate ajunge”.*

Autoarea se simte datoare să detalieze aici (în paralel, ea cît și fanii glosează despre dragostea de oameni a Bucurei Dumbravă):

> *„Prin ce se manifestă vulgaritatea care* ***ne*** *îngrozește? Prin nepăsare față de frumusețile naturii, prin nesocotirea lor. Piciorul elefantin al vulgului nu cruță florile, el nu caută să calce cu băgare de seamă* ***covorul viu*** *al plantelor pietroase, iar cînd se așează în mijlocul lor, el își azvîrle sacul, haina, bățul în toate părțile, frîngînd fără milă și fără pricepere tulpinile înalte și fragede ale ghințurii galbene sau ale labei ursului, ce-și desfășoară roata uriașă* ***în crăpăturile umbroase ale lespezilor****”*[2]

Inevitabil, standardele ajung să privească și domeniile conexe. De pildă vestimentația mergătorului pe munte:

> *„Un vestit alpinist italian* [Guido Rey] [...] *scrie că cea mai bună îmbrăcăminte pentru turist sunt hainele lui vechi, care nu-l stânjenesc în mişcări.* ***Dar această părere e învechită, pentru că e greşită****. Echipamentul constituie o parte integrantă a forțelor drumeţului.*
> *Ghete groase țintuite şi unse mereu cu grăsime, ca să fie tot odată moi şi impermeabile, jambiere, un costum bine croit şi bine cusut dintr'o stofă trainică, catifeaua groasă e admirabilă, ca şi țesăturile româneşti, călugăreşti sau țărăneşti, – o manta de ploaie şi un sweater sau vestă îmblănită, sunt lucrurile, de care turistul nu poate să se lipsească, atât din punct de vedere practic ca şi din cel estetic.* ***Estetica este tot atât de însemnată pe munte ca în saloane. Ea este însemnată faţă de tovarăşi, precum şi faţă de munți, a căror armonie nu trebue rănită prin linii sau culori urâte****.* [...]

---

[1] După ce este decretat *vulg*, acela primește drept bonus și depreciativul *biet*...

[2] Eu unul pricep mai greu cum poate strivi o haină, mai exact lăsată neglijent (pe niște lespezi!), o floare aflată într-o crăpătură...

> *Cuviincioasă **şi logică** să fie*[1] *şi îmbrăcămintea drumeţului.”*

Pe aceeași plajă, a vorbelor foarte mari (sau a patului lui Procust?):

> *„Forța morală a turistului este armonizarea sufletească cu natura; sufletul să fie atît de apropiat de natură, încît niciuna din manifestările ei să nu i se pară străină sau dușmănoasă. La această armonizare îi va ajuta înainte de toate simțul estetic. Îndată ce suntem în stare să vedem și să pricepem frumusețea unei furtuni, unei zile înegurate, contactul sufletesc cu natura este stabilit și nu se mai poate rupe. Atunci vom fi izbiți, în cele mai năpraznice vremuri, de amănuntele pitorești ale priveliștii sau chiar ale lipsei de priveliști!”*

Acestea privesc inclusiv stări de lucruri depășind cu mult fruntariile țării:

> *„Fermecat de lumina lor vie* [a florilor de rododendron], ***rostești***[2] *cu înțeles rugăciunea care umple Tibetul, de la un capăt al munților săi la altul: «Om mani padme hum» – «Comoara e în floarea de lotus» – comoara adevărului, comoara frumuseții și a fericirii prin adevăr – și nu-ți vine să te mai scoli de pe pe pernele adînci și moi, cu frunzele lor mărunte și cu mirosul ușor rășinos, sănătos, dătător de viață, care-ți parfumează hainele.”*[3]

Tratamentul este diferit cu aceia care nu se comportă precum *ucenicii* Bucurei, mai exact nu o bagă în seamă / nu știu că există, iar implicit nu-i ascultă perceptele. Este atitudinea tipică față de cei aflați în afara – i se va zice peste decenii – *bulei,* acelui orator. Acelora le sînt găsite hibe din nimic, în baza unui un cod valoric/moral pe care examinatorul are grijă să îl interpreteze favorabil sieși.

Unora li se reproșează că nu merg deloc pe munte, preferînd plimbările la poale, de pildă din Bușteni pînă la tunelul CFR spre vecina Azugă. Asta, în condițiile în care drumurile Bucurei pe lăudații munți se fac nu odată pe spinarea unui cal...

---

[1] Dacă cineva face caz de logică, asta nu înseamnă că el excelează pe acel cîmp...: „Dar această părere *e învechită, pentru că e greşită*”.

[2] De remarcat apelul (cu scop persuasiv) la persoana II, nu departe de vocativ.

[3] Mi s-a întîmplat să stau într-o zonă cu smirdar, însă hainele n-au preluat mirosul lor. Acea impregnare se întîmplă doar slujbașilor Corolei cu minuni a lumii....

> *„Îmi amintesc de o noapte frumoasă petrecută într-un han din Bran,* ***unde coborîsem prin trecătoarea Strunga, călări*** *pe caii lui Gheorghe Cîrnu zis Păcală”*[1]

Este luat totodată în derîdere portul (de către alții) unui accesoriu demodat...

> *„Alpenstockul uriaş a fost ucis şi apoi conservat, de tovarășul de drum doctorul* ***Urechie****, în spirtul său rafinat de o sută de grade. El a imortalizat tipul «adevăratului turist român», care, rezemându-se de un băț de doi metri, păşeşte de la gara Buşteni până la tunel*[2]*.”*
>
> Se profită aici de ocazie pentru a scoate în relief existența, cît și valențele polemice ale unui bun amic (fie și greșindu-i numele[3])

...pierzîndu-se din vedere că și piese ale vestimentației Bucurei (de pildă bocancii cu ținte) vor deveni desuete, nu peste multă vreme.

Hibe se găseau și altora, din respectivul cin:

> *”Când întâlneam o ceată de turişti improvizați, cu pantaloni și surtucuri de oraş, şi femeile cu ghetuțe de lac şi pălării înflorite, şi ne întrebam: „Cine-or fi ăştia?", Ioniță Chioru zicea cu dispreț: «Cine să fie? Junghie, tuse şi zdreanţă".*
>
> (foarte probabil, Bucura gîndea asemănător lui Ioniță, altfel nu ar fi reprodus în carte acea părere deloc elegantă, și mascînd multă invidie – socială cît și sexuală)

La zid sînt puși și mergătorii propriu-ziși pe munte, dar avîndu-și alte socoteli interioare[4].

> *„...Ochii noştri zugrăveau acum aceste amintiri pe pânza albă întinsă pretutindeni, împreună cu chipurile tovarășilor, cu cari mai petrecusem ceasuri*

---

[1] Frosy Nenițescu-Boerescu nu scapă aici ocazia de a informa despre înaltele relații ale grupului din care făcuse parte: „Ungurii voiau cu orice preț să ne sechestreze caii, hîrtiile lor nefiind suficiente și a trebuit toată autoritatea ministrului Germaniei, care ne însoțea, ca să domolească zelul vameșilor”.

[2] Pînă prin 1942, la ieșirea din Bușteni către Azuga calea ferată trecea printr-un tunel.

[3] Alceu semna în „Universul” *Urechiă*, în vreme ce fratele său *Urechia*.

[4] Ultimul lucru care îi dă prin cap celor precum Fanny este că altul poate nu are chef de apărarea munților, eventual că vede altfel decît ea, o asemenea treabă.

> *de veselie, de entuziasm şi de discuții serioase pe malurile lacului Bâlea – amintirile sunt un mare farmec al excursiilor făcute de mai multe ori, şi deci ceasurile lângă iezerul nevăzut erau armonioase şi ele, ba întăreau chiar legătura noastră sufletească cu acest loc încântător, arătându-ni-l într'o nouă şi tainică înfățișare.* ***Cu o astfel de mentalitate turistul nu face nici un drum fără mulțumire şi fără folos****.* ***El nu-şi va pierde cumpăna, ca un domn pe care l-am întâlnit odată la casele de adăpost pe Negoiu****, pe un timp ploios, într'o clipă de înseninare; acest domn pornise vijelios ca să apuce vederea de pe vârf: era a treia oară de când venea, și încă de la Oradia-Mare, în acest scop, şi nu izbutise nici de astă dată. O furtună nebună se dezlănțui, şi domnul fu nevoit să se întoarcă. El intră în casă strigând mânios:* ***«Pe mine Negoiul nu are să mă mai vadă niciodată!». Cum oare a putut Negoiul să supraviețuiască acestei osânde?!*****”**[1]

Cum se întîmplă nu o dată în cazul unor asemenea inflamări...

> ...și care sînt dublate nu o dată de laudă spre sine: „Ni s-a întîmplat [...] într-o vilă, unde ne aflam numai noi drumeții, și unde nu era nici o primejdie să trezim pe cineva cu tropăitul ghetelor noastre țintuite și cu glasurile noastre **vesele**, să umblăm **în vîrful picioarelor** și să vorbim **pe șoptite**...”

...Bucura freacă ridichea unor semeni, fără să ia în calcul că ea însăși picase la viața ei în respectivul păcat:

> *„Locurile pe care* ***drumeţul nu trebuie să le cerceteze singur*** [...] *Acolo unde turismul, ajuns adeseori la patimă, la exagerare, pricinuieşte întâmplări nenorocite, nu sunt munții de vină,* ***ci vestita prostie omenească****. Cele mai multe accidente le întâmpină aceia care pleacă fără călăuze, fără echipament desăvârşit, fără ştiinţă topografică şi geografică îndestulătoare sau cu o prea mare încredere în ceea ce ştiu şi în forța lor fizică. Prostia, amestec de vanitate şi ignoranță, îi ucide, iar nu munții.”* [2]

---

[1] Respectivul era tras de urechi și cu alt prilej, în „Cartea munților”: „Abia aşezarăm corturile [în Iezer-Păpușa] şi vijelia începu din nou. Apoi furtunile se ţinură lanț, până ajunserăm, a treia zi, în valea Tămaşului, apucând direcția Zărneştilor. Tot ce mai «văzurăm» în drum era fundul văei Dâmboviței superioare, un desiş încâlcit cu talpa căptușită cu nu-mă-uita şi cu fragi. **Totuşi nici unul din noi n'a jurat acestor munţi uitare veşnică, ci dimpotrivă aşteptam clipa să ne întoarcem acolo** chiar dacă am fi primiți și a doua oară cu potoape.”

[2] Asemenea gen de amabilități există și în viața curentă a lui Fanny: *„Citesc, dar nu jurnale care* ***au ajuns abia suficiente pentru nivelul ramoliților****...”.* Inevitabil, la așa vorbe te uiți (în acea scrisoare din 1/14 ianuarie 1919). cum stătea d-ra Seculici cu (ne)ra-

Ca un făcut, în carte, exact deasupra pasajului de mai sus, se află relatarea unui drum, pe unde nici măcar ghizii localnici ce le însoțeau pe Fanny și pe tovarășa ei nu mai fuseseră! Este vorba de Valea Mălinului, din Bucegi, unde au mers cu toții „pe dibuite”, pretenția că acolo le-a fost de mare ajutor „instinctul topografic al țăranului născut la munte” reprezentînd totuși o glumă...

> Imprudență este, cred eu, și a sta la contemplat (foarte probabil din zona șeii de obîrșie a Ialomiței) ultimele raze de lumină pe Acele Morarului, cînd ghidul îți cere să grăbești, pentru a sosi pe *podurile Coștilei* înainte de căderea întunericului. Asta, firește, dacă mișcătoarea scenă este reală, și nu inventată ulterior (s-au mai văzut cazuri...).

Ștachetă doar pentru alții se dovedesc și următoarele:

> *„Turistul cel bun poate însă, și trebuie chiar, să afle numele ținuturilor, munților și văilor care-l înconjoară, direcția potecilor ce se despart de a lui; cu cît bagă mai bine în seamă toate aceste amănunte, cu atît mai bine va putea să conducă la rîndul lui...”*
>
> Or, căutați asemenea detalii în „Cartea munților”, cea pasămite „vademecum al drumeților” (apud Perpesicius)!

Criticismul lui Fanny nu se diminuează, odată ajunsă în afara fruntariilor țării. Devine chiar mai complex aici, întrucît ia la ochi – legat de munți – și alte două categorii umane... Prima este a „vînătorilor de tantieme”, iar a doua a „trîntorilor de la orașe”[1] (cu extensia „tot snobismul şi toată prostia oraşelor”), pe care trenul îi ducea în Vest pe înălțimile montane:

---

molismentul, și chiar bine nu iese la examen. Sau măcar identifici o aprigă izolare de realitate: ”...*și mă adîncesc în Brahms împreună cu d-na M. Și constat că împărații, regii, guvernele, armatele, victoriile, înfrîngerile, măririle sau* ***micșorările de teritorii sînt lucruri fără nici o importanță*** *față de existența lui Brahms, de pildă! Cînd pătrunzi arcanele simfoniei lui a patra, care e cea mai filosofică, cea mai abgeklärt* [limpezit]*, înțelegi că frumusețea n-are sfîrșit și că ea va birui urîtul” .* Altminteri, de ochii lumii Fanny se mărturisea îndurerată de cedările de teritorii în Bucegi (pe care altminteri pe parcurgea fără opreliști...), impuse prin Pacea de la București, din aprilie 1918.

[1] Dacă nu ar fi existat vînătorii de tantieme (adică întreprinzătorii în căutare de activități profitabile), nici investitori precum Fanny nu ar fi primit dividendele care să le permită să trăiască fără griji (expresia „trîntori de la oraș” ține de gura păcătosului...).

> *„Cu cât deschiderea văilor locuite, prin trenuri electrice, îi e simpatică elvețianului, cu atât îi e scârbă de mijloacele mecanice care duc omenirea mai sus*[1]*. Cu instinctul lui sănătos, el pricepe că **funicularele** sunt **înjghebarea unor vânători de tantieme**, din fericire totdeauna dezamăgiți după o vreme* [!?] *—, și că nu sunt de nici un folos pentru alte soiuri de oameni; mai ales de nici un folos moral, ci dimpotrivă ele aduc printre populația simplă şi harnică din fundul văilor roiuri de trântori, cari nu trec fără fel de fel de stricăciuni. **Publicul, care se lasă cărat de un tren până în creierii munților, nu e în stare să simtă sufletul lor**. Nu ai decât să asculți conversația într'un funicular. Acolo nu domneşte evlavia drumeţului în prezența naturei! **Trenul nu duce altceva spre vârfuri decât tot snobismul şi toată prostia oraşelor**, şi le coboară de vale neschimbate. N'am auzit pân'acum ca unul dintre aceşti călători să fi scris vreo operă inspirată despre minunile văzute din fereastra vagonului*[2]*...”*

Din acest stadiu al pledoariei, se relaționează (via concluzii, plus imperative) cu situația din Carpații noștri:

> „...***Alpinistul român are datoria să apere din răsputeri pumnul nostru de munți.** Un pumn în comparație cu Elveția, aşa cum Elveția e numai un pumn de munți față de Himalaia!*
> *Sufletul Bucegilor ar fi cu desăvârşire otrăvit prin «cumpania» vorba lui Ioniță Chioru*[3] *pe care funicularul ar sui-o pe culmi. Dacă chiar în străinătate, unde s'adună mii de călători, din toate părțile lumei, nu se găsesc în aceste trenuri, afară de ipoteticul infirm şi de ipotetica babă, foşti amatori de turism **decât oameni aproape fără simțire față de natură şi cari nu se urcă decât ca să zică apoi c'au fost şi ei p'acolo**, pe când **alpiniştii evlavioși fug cu groază de funicular**[4], ne putem lesne închipui ce fel de nesimțitori s'ar urca la noi, unde turismul e încă în fașă! Un funicular ar ştirbi păşunile şi ar dezagrega coastele; căci munții noștri nu sunt vulcanici, şi conglomeratul lor se fărâmă şi se surpă uşor. **Se înțelege că cheltuielile enorme pentru consolidarea unei astfel de căi ferate nu s'ar***

---

[1] E de apreciat cît de ferm vorbește Bucura D. în numele locuitorilor (căci folosește articolul hotărît, adică **toți**) acelei țări.
[2] Nici *per pedes Fanny* nu scrisese despre minunile muntelui, pînă la 52 ani......
[3] Va fi fost, dincolo de aparențe, multă asemănare de caracter între Bucura și acel angajat al ei, din moment ce face mai multe drumuri cu el decît cu alte călăuze, iar în același timp simte nevoia să îl citeze, în speța de mai sus.
[4] Fanny iar vorbește în numele altora, în cazul de față alpiniștii evlavioși...

> ***acoperi niciodată prin produsul unui «sezon» scurt de vară**. Deci întreprinderea ar fi o greşeală şi economiceşte[1].*
> *Drumeţilor, apărați-vă munții!"*

VI

Trimiterile favorabile la elvețieni constituie o introducere la modul de-a dreptul idilic în care sînt descriși țăranii (între aceștia aflîndu-se călăuzele ei), respectiv segmentul acestora alcătuit din ciobani.

> *„Estetica este tot atât de însemnată pe munte ca în saloane. Ea este însemnată faţă de tovarăşi, precum şi faţă de munți, a căror armonie nu trebuie rănită prin linii sau culori urâte[2]. Acest adevăr, pe care orăşanul l-a descoperit după multe cugetări şi experiențe**, îl ştie țăranul din instinct, sau mai bine zis din instinct îl îndeplineşte**. În straiele sale seculare el e totdeauna în armonie cu natura. Şi oare de ce sunt frumoase hainele țărăneşti? Pentru că ele nici nu ascund liniile trupului, nici **nu le arată cu vreun gând provocator**[3], ci le urmăresc cu cuviinţă şi cu logică.*
> *Cuviincioasă şi logică să fie şi îmbrăcămintea, drumeţului."*

> *„Am petrecut zile şi nopți în tovărăşia țăranilor, dormind subt cort, sau afară lângă foc, sau, când tună şi fulgera, înghesuiți în vreo căsuţă de adăpost, unde sosea şi ciobanul scârbit de atâta potop şi revărsând peste noi şiroaie de apă din zeghea lui lățoasă; am rătăcit pe munţi, în sălbăticia jgheaburilor; am rămas toată noaptea cocoțați pe vreo coamă stâncoasă; am avut întâmplări dramatice cu cai îmbolnăviți sau pierduți, cu ciobani țanțoși, cu vameși nesuferiți, **dar n'am auzit niciodată o vorbă necuviincioasă**.*

> *„**Nu e cioban sau țăran care a ciobănit, şi cei de pe la munte au umblat mai toți cu oile, căruia să nu-i fie dragă această meserie**. «Ai venit sus la noi, la aer», îți zice binevoitor baciul, ieşind din gura neagră și joasă*

---

[1] Precum alt naționalist cîndva, privitor la drumul de fier ce omoară paserile pe unde trece, nici Fanny nu le nimerește, cu predicțiile legate de distrugerea muntelui, de către telefericele (devenite ulterior telecabine) transportînd oameni pe munți.

[2] Se înțelege că va decide Fanny, care linii și culori sînt urîte, și care frumoase...

[3] La amănuntul de mai sus, mă întreb de ce nu provoca (eroticește, mai exact) și Fanny, precum acea Evă cu ghete de lac. Iar implicit cum ajunsese – via educație în familie plus eșecuri sentimentale precoci – să adopte acea reținere de la semnale erotice.

a stânei, în lumina soarelui. Iar unul răspunse, unui turist, care-l întrebase, dacă nu-i e urît în singurătate: «Nu sunt singur, sunt cu oile și cu munții».
Cu cât plaiurile mai sunt neumblate, cu atât ciobanii sunt mai îndatoritori şi mai credincioşi datinelor vechi de ospitalitate. Mi s'a întâmplat de mai multe ori, să mă fii ospătat pe mine şi pe însoțitorul meu şi să nu fi vrut să primească nimic pentru asta. Darul de la stână nu se plăteşte. Iar dacă se întâmplă ca ciobanii să nu fie primitori, pricina nu e alta decât că au avut experiențe neplăcute cu turişti fără creştere şi lipsiți de tact. Asta îl scârbeşte pe țăran pentru multă vreme.
Câte ceasuri tihnite am petrecut la vatra ciobanilor! La vatra aceea milenară colț al încăperei căptușit cu bolovani, ca să nu ardă bârnele de la perete, lângă care şi vorbeşti de aceleaşi lucruri ca acu o mie de ani, de oi, de lupi şi de urşi. Iar de jur împrejur stau strajă, de zece mii de ani, munții falnici şi brazii înalți, neatinşi de luptele şi de zvârcolirile umanității de pe şesuri, chiar dacă ele trec câte odată şi peste coamele munților ca un val de nebunie. Valul se duce, cu nebunia lui, şi sus rămân stâncile, codrul, apele şi stânele. Iar când, după topirea zăpezilor, cântecul apei se'ntăreşte, codrul înverzeşte şi păşunea înfloreşte, atunci, împrejurul stânelor sure, sună tălăngile amestecate cu behăitul meilor şi cu lătratul câinilor, şi baciul cuminte vorbeşte de oi, de lupi şi de urşi, şi, câteodată ***cu îngăduială, şi de nebunia lumii***[1]*. El simte că oricât de mult s'ar lăuda această lume cu drepturile şi puterile ei, ea nu ființează decât prin munca baciului şi a fratelui său întru cinste şi hărnicie, plugarul*[2]*."*

Lista de calități ale ciobanilor (apud Fanny) e departe de a se fi isprăvit:

"În timp de vară nu poți rătăci de tot pe plaiuri. Chiar dacă negura îți închide vederea din toate părțile, aşa că nu mai ştii nici direcția din care ai venit, n'ai decât să strigi din răsputeri, acolo unde simți că coasta se lasă la vale: „Mă ciobane, mă-ă-ă!" şi, văile fiind mai toate locuite de turme, ***nu trece multă vreme până se arată, prin pânzele albe ale ceței****, un punct mai închis, care urcă repede, iese apoi din nori*[3] ***în chip de ciobănaş cuminte*** *şi te îndreaptă."*

---

[1] Nebunia lumii face parte din relele care se găsesc întotdeauna la alții.

[2] E de cercetat influența curentului numit sămănătorism, asupra ideilor lui Fanny. Pînă la urmă, îndestularea lumii a sporit nu datorită plugarului, ci culturii mecanizate. Idem în cazul creșterii animalelor.

[3] Să vezi ce repede se înființa ciobanul (asta, presupunînd că avea chef s-o facă) prin ceață... S-ar putea să nu fi fost încîntat nici de apelativul folosit, într-o vreme cînd se năștea versul „Măi, ciobane de la oi / Cît fac unu și cu doi?".

Ce-i drept, respectivii vădeau și limite:

> *„Călugărul nu ştia locul unde înfloreşte muşcata* [planta căutată de Fanny]*,* ***nici ciobanii de la stână; unul din ei însă veni cu noi în căutare****. Și multe ceasuri am rătăcit în prăpăstioasele văi ale Haiducilor. Nu ştiu dacă toți tovarășii erau la fel de încântați de această goană după o floare dar admirabila disciplină drumețească* [adică a Bucurei, și în detrimentul tovarășilor ei] *nu dădu greş, până ce găsirăm într'un târziu prăvălişul blagoslovit cu podoaba lui de muşcată!* [...] *Dar nu fu chip să ne întoarcem în ziua aceea la Stânișoara şi nici măcar la stâna de la Poarta Verde, pentru că* ***nici ciobanul nu ştiu să ne descurce din văile Haiducilor; ba ne încurcă chiar atât de bine pe o coastă dreaptă*** [...] ***că nu mai puturăm ieşi la luminiş în acea seară****. Amurgul întunecându-se repede, furăm siliți să poposim în fundul văii. Pământul, stufişul şi chiar aerul îți păreau ca un burete plin de udătură; un pârâu sonor curgea pe talpă. Focul din lemne verzi și pline de apă nu prea dădea căldură; ziuă fusese lungă, caldă, şi* ***toți duseserăm saci neobişnuit de grei în spate***[1]*; unii dintre tovarăși erau foarte obosiți*[2]*; dar dădusem de urma muşcatei şi eram cu sufletul împăcat!”*

Fanny trece repede peste nepriceperile menționate mai sus ale ciobanilor, dar măgăreața cade pe un însoțitor al ei *de la oraș*:

> *„După ce răzbirăm în sfâşit până la stână, o găsirăm în* [...] *stare de dărăpănare* [...] *Un drumeţ, o catană tânără de vreo șaisprezece ani, privind deznădăjduit la comarnicul plin de noroiu şi la păreții de bârne cu lacune cât brațul, zise disprețuitor călăuzei: «Asta e stâna d-tale? Mai bine mă lipseam de ea» Dar ce confortabil ne păru acest adăpost, după ce lacunele fură astupate cu cetină de brad şi fu aprins focul, uscând pământul dimprejurul lui şi răspândind căldura, care înveseleşte şi trupul şi sufletul.*[3]”

Favorabil este tratat și delicatul domeniu unde specialiștii epocii ne situau pe un nedorit loc fruntaș[4]:

---

[1] *Căpitanul* va fi avut vreo vină, în acea eroare logistică?

[2] Cît or fi înjurat aceia situația, mușcata cu pricina aflîndu-se doar dambla a lui Fanny, nu se spune... În context revista „Albina” (16 febr. 1935), cînd reproduce acest text, nu vede nimic bizar în acel egocentrism, neatent la stările produse altora.

[3] Spre deosebire de Frosy Boerescu, junele e foarte posibil să se fi lecuit atunci de drumuri sub comanda Bucurei...

[4] „Poporul român este citat de filologii străini ca cel ce înjură mai mult decât toate popoarele europene şi chiar decât turcii” („Cartea munților”)

> *„Am petrecut zile şi nopți în tovărăşia țăranilor, dormind subt cort, sau afară lângă foc, sau, când tună şi fulgera, înghesuiți în vre-o căsuţă de adăpost, unde sosea şi ciobanul scârbit de atâta potop şi revărsând peste noi şiroaie de apă din zeghea lui lățoasă; am rătăcit pe munţi, în sălbăticia jgheaburilor; am rămas toată noaptea cocoțați pe vreo coamă stâncoasă; am avut întâmplări dramatice cu cai îmbolnăviți sau pierduți, cu ciobani țanțoși*[1]*, cu vameși nesuferiți, dar* ***n'am auzit nici odată o vorbă necuviincioasă****. Unii țărani din Prahova n'au mai vrut să se ducă cu anumiți boieri după ce îi însoțiseră odată, pentru că «boierii înjurau»"*[2]*.*

Se găsește imediat și un vinovat, de situație:

> *„...Este a şcolii care nu-l creşte* [e vorba de poporul român] *altfel. El se lasă uşor îndreptat, fără vorbe multe, numai prin pildă. Simțul armoniei este adânc sădit în sufletul său. Portul său, cusăturile, jocurile, dovedesc* ***cel mai desăvârşit***[3] *dar al proporțiilor. Asta o dovedeşte şi purtarea lui, îndată ce se simte într'o atmosferă armonioasă. Când în țara românească nu vor mai înjura «superiorii», nu vor mai înjura nici țăranii."*

În răstimp, un anumit țăran slobod la gură e tratat cu simpatie chiar:

> *„Singur Ioniță Chioru, vestitul şi răsfățatul, se auzea câte odată de departe* ***tunând şi trăsnind*** *împotriva cailor săi, pe care îi iubea şi îi schingiuia. Dar asta nu i se întâmpla, când umbla cu noi, decât pentru motive adevărat grave. De pildă după ce Secărenii, duşmanii lui fireşti, căci aveau şi ei cai de munte, şi Ioniță era din Câmpulung, scoseseră aproape și al doilea ochiu din pricina unor chestiuni financiare*...[4]"

Iar de aici se poate deschide subcapitol aparte... Și anume al genului de trăsături – ale lui Ioniță (altminteri „urît foc la față") – care i-au adus răsfățul (ea o spune!) foarte simandicoasei Fanou. Aș identifica în context firea liberă, rezonînd cu a orășencei, cît și o simpatie erotică din partea ultimei. Și care-i depistabilă prin faptul că ea îl apreciază drept „falnic [...] pe unul din cei şase zmei ai lui"[1]. Va fi contat și faptul că Ioniță nu era din aluatul celor iuți la sluj, în fața mofturilor drei Seculici („J'aime qu'on me résiste", ar spune aici francezii[2]).

---

[1] Ceva îmi spune că ciobanii țanțoși amintiți mai sus fac parte tot din tagma ciobanilor, cei foarte lăudați de Bucura Dumbravă...

[2] Foarte posibill aceo boieri **îi *înjurau.***

[3] Oare exista pe atunci noțiunea de pleonasm?

[4] Bucura se grăbește să adauge aici, pentru ca favoritul ei să nu dea impresie proastă, că „**față de mine** Ioniță Chioru s'a purtat totdeauna cinstit şi în chestiile băneşti". Și din care simt că Ioniță nu-i obligatoriu să fi fost corect cu alții, inclusiv acei secăreni...

> Ioniță Choru mai bifa și alte calitate în ochii lui Fanny, de pildă rezona în păreri cu angajatoarea lui. De pildă cînd se uitau disprețuitori la vreo „ceată de turişti improvizați, cu pantaloni și surtucuri de oraş, şi femeile cu ghetuțe de lac şi pălării înflorite". „Ne întrebam: «Cine-or fi ăștia?»"[3], la care Ioniță verbaliza, într-un mod pe care educația i-l interzicea lui Fanny: „Cine să fie? Junghie[4], tuse şi zdreanţă".
>
> Tot el, *„pe brînele neumblate, unde calcă doar caprele negre, și* [...] ***cînd era în toane bune**,* se-ntorcea către noi zicînd*: «Ia spuneți, domnișoarelor, cum ați ajuns aici? Ori ați zburat?» și rîdea mulțumit* [...] *Îl întrebam atunci: «Ce spui, Ioniță, o fi raiul mai frumos ca locurile acestea?». și el răspundea cu tărie: «Nu, domnișoară»"[5].* Va fi fost un tratament primit cu plăcere de acele cliente, ce apelau în mod repetat la el, iar una dintre ele chiar îl va nemuri (împreună cu aprecierea de „o călăuză cunoscută a Sinaiei"), în volumul explorat aici...

Dacă tot a venit vorba, e de cercetat și de unde provine simpatia Bucurei pentru țărani, iar prin extensie pentru oamenii de jos.

Cred că, pe de o parte, e una strict oportunistă, deprinsă la școala Elisabetei (frecventată altminteri și de alte doamne din protipendadă). Și care se afla pe de o parte tributară curentului romantic, iar totodată își propunea să detensioneze – prin acea atenție idilică adusă țăranului mioritic – stările de lucruri de la baza societății românești[6].

Simt totodată și o rezonanță a lui Fanny cu primitivitatea acelor inși de rînd, în condițiile în care educația pretențioasă nu izbutise să-i plivească acea glandă. După cum va fi fost și un mod inconștient de a face în sîc – inițial apropiaților, iar apoi clasei sociale din care făcea parte, à la „Pe primitivii ăștia îi vorbesc frumos, iar pe voi, spilcuiții, nu (căci nu mi-ați satisfăcut cutare moft)!".

---

[1] Despre simbolul falic reprezentat de cal au glosat multe minți.

[2] „Îmi place să mi se reziste".

[3] Dacă traduc eu bine, era acolo o invitație la bîrfă.

[4] Nu realizez dacă este acolo singularul de la junghi, ori echivalentul pluralului respectiv.

[5] Inevitabil meditez aici cum vor fi arătat reproșurile lui Fanny, către cel care i se adresa cu „Doamnă..".

[6] Că – inevitabil – nu a reușit, e altă discuție.

VII

În lumina vehemenței punctate mai sus, abordez și subcapitolul – din „Cartea munților” – despre florile de munte (pe care, indiscutabil, Bucura Dumbravă le cunoaște și le descrie ca nimeni altcineva).

E de notat aici că, deși e foarte supărată pe aceia care atentează la sălbăticia muntelui (iar destui o laudă, ca precursoare a protecției naturii), autoarea în cauză procedează ca mai jos:

> *„Un mănunchi, **cules în Valea Cerbului**, de nigritele negre, de ochii-şarpelui albaştri, de* alyssum montanum *auriu, nu i-am găsit numele românesc, de arnica portocalie, de piatră-linte,* – astragalus -*, liliachie şi de ochii-şoricelului – o* saxifragă – *cu steluţele ei albe punctate cu roşu, e o simfonie de cele mai arzătoare culori.”*

Ce e drept, culegerea cu pricina e una făcută cu grijă...

> *„Să nu rupi nici o floare, dacă nu eşti hotărât s'o duci până acasă şi s'o îngrijești, aşezând-o într'un vas cu apă.”* [în cît timp și acelea se ofilesc, scriitoarea nu spune][1]

Pentru transportul spre casă al florilor culese era indicat „rucksacul”, cu unele excepții însă:

> *„Buchetele culese la marginea codrilor și în văile Bucegilor nu le putem așeza într-o traistă sau într-un coș; ele sunt prea mari și trebuie duse în brațe, ca un copil”*[2].

E loc aici și pentru de acum obișnuita *trecere de stradă*:

---

[1] Similar: „Când zărea vreo floare dragă, o striga pe nume, veselă, și-o culegea uşor, **îmbrăcând mănunchiul în muşchi umed**. Dragostea florilor ne-o spune atât de frumos, atât de sincer în «Cartea Munților»". (Frosy Nenițescu-Boerescu, despre Bucura, în *ETR*).

[2] E aici o glumă, căci un asemenea transport către Sinaia, fie el și în coborîre pe o potecă marcată, ar fi fost descurajant. Imaginați-vă scena, cît și situația acelor flori. Totodată, lipsea precizarea, cine anume să facă transportul: iubitoarea de flori în cauză, sau țăranul tocmit drept călăuză.

> „Mai învață, drumețe, și numele florilor, anotimpul și locul unde înfloresc. **Și mai ales tu, drumeațo**! Lipsa de intimitate cu florile este lipsă de grație intelectuală la femei.”

Grația intelectuală, a femeii ținînd așa discurs, privește și continuarea pasajului de mai sus:

> *„Dacă nu știi încă nimic despre aceste ființe ideale, de care* ***poeții zic***[1] *că-ți sînt surori, te rog,* ***soro dragă****, decît să susții că steregoaia este un mărgăritel, mai bine să nu emiți nici o părere”*
>
> Ce-i drept, probabil una din cinci sute ori o mie de Eve cade în atari confuzii (restul nu-și bat capul cu subiectul), dar ea e suficientă, pentru eterna doritoare a-și confecționa un palier superior altora...

Exista și un alt îndemn:

> *„Să nu dai în unele buruieni, urzici sau scaeți, cu un gest eroic, rupându-le subt cuvânt că sunt «rele». Ca să nu te vatăme, n'ai decât să nu te apropii de ele; «răutatea» lor nu e agresivă ca cea omenească; nu s'a văzut încă nici o urzică alergând după cineva ca să-l ardă. Apoi distrugerea ta superficială nu are alt efect decât sluțirea locului, pentru că o buruiană, fie chiar «rea», e mai estetică atunci când se ridică plină de viață, decât atunci când e pe jumătate ruptă şi veştejită.”*[2]
>
> Și aici avem de-a face cu glume. Pe de o parte, locul acela nu va fi sluțit (iar dacă va fi, prin lipsa urzicilor, aia să fie singura problemă). De urzici poți da însă în locuri unde nu le prea poți evita, iar în asemenea situații nimic în lume nu poate opri nervii vărsați pe ele.

De atenție au parte și florile de colți:

> *„Un adevărat alpinist nu cumpără niciodată aceste flori;* ***dacă într-un an n-a putut să le culeagă****, se lipsește mai bine de ele”.*
>
> (în paralel, Bucura se plînge de „[florari] care pasc flora Bucegilor mai rău ca oile”).

---

[1] Interesant argument, că poeții (toți!) spun vreun lucru...

[2] În opinia mea, nu cred că Bucura e interesată neapărat de acele plante, cît de a servi copiilor cuminți – pe care îi vizează – vorbe pe placul lor, iar implicit de a-și croi o poziție superioară în raport cu aceia.

Drept corolar:

> „Zile de potop și de vînt, cînd pe fereastra deschisă înspre lac [al Bîlei] nu se vedea decît albeața de nepătruns a negurei, iar, înaintea ei, pe pervaz, **un pahar[1] cu două căldărușe mari, albe și ele, o raritate botanică**!”

Devansînd subcapitolul dedicat opiniilor despre Fanny Seculici / Bucura Dumbravă, aș puncta despre „Cartea munților” că s-a bucurat de aprecieri – barim cîte mi-au căzut mie sub ochi – în totalitate pozitive/entuziaste. Nimeni nu a relevat amănunte precum cele pomenite de mine aici, de pildă despre neputința de a umbla pe munte după indicațiile cărții.

Există explicații ale acestei cecități/orbiri, care privește și multe alte producții umane, ajunse pe soclul hiper-elogiilor. Între ele se află superficialitatea. Și datorită căreia destui semeni pun în bibliotecă vreun lăudat voluma, dar fără să îl răsfoiască cu atenție. Iar, implicit, nu pot lega două vorbe despre acel op, dacă – prin absurd – ar fi solicitați să o facă.

Dovadă a neatenției de care vorbesc, Bucura Dumbravă face în carte cîteva propuneri de toponimii: Vîlcelul Ursului, Portița Oilor, Piatra focului, Colțul Gîndului, Brîul Izvoarelor ș.a., În același timp, dezaprobă denumirea existentă încă de atunci, de „Acul Cleopatrei”[2], cerînd să i se dea alt nume. Or, **niciuna** dintre aceste propuneri nu e luată în seamă ulterior! Mai exact nimeni nu a zis: „Acest loc a fost botezat de Bucura Dumbravă, iar prin urmare ar trebui să-i zică și lumea turistică astfel”. Nu a prins nici măcar propunerea, cam lipsită de modestie/realism[3], privind-o chiar pe autoare: ”Dintele Bucura Dumbravă” (recte Acul Mare al Morarului).

În altă ordine de idei, e de spus că volumul conține și abordări teozofice ale realității:

---

[1] Deci nu un ghiveci, în care ar fi stat din principiu cu rădăcini.

[2] Nu m-ar mira să fi existat acolo invidie feminină, pentru faima, cît și putința de a suci capul unor Cezar și Marc Antoniu...

[3] Chiar dacă va fi întrfost realmente prima femeie care a traversat Acul Mare, a-l numi „Dintele Bucura Dumbravă” eclipsează pe nedrept bărbații care fuseseră cu ea pe acolo, și care o lăseră balot cu frînghia, la capătul aerienei treceri. Se poate spune aici că unul dintre însoțitori ar fi venit cu propunerea, nu Bucura, dar ea se grăbește destul de suspect să reproducă ideea aceluia (nu m-ar mira să fi fost Șerban Oteteleșanu, destul de supus în relația cu ea).

„DUHUL MUNŢILOR

Filosoful elvețian Frederic Amiel spune în opera sa postumă «Fragments d'un Journal intime»: «Un paysage est un etat d'âme». S'ar putea traduce după înțeles: fiecare privelişte are un duh individual. Nu ştiu dacă Amiel s'a gândit la altceva decât la caracterul pitoresc al peisajelor, care poate fi eroic sau dulce, tragic şi violent sau visător şi liniştitor, şi aşa mai departe, trecând prin toată gama simțurilor, de bună seamă numai pentru cel care ştie să prindă înțelesul şi melodia liniilor. Dar mi se pare că această melodie are încă un alt rost şi mai adânc. Aş zice că ***fiecare privelişte este rezultatul unei stări sufleteşti, însă nu individuale, ci colective****. Adică ceea* ***ce se spune de înrâurirea latitudinii, a climei a conferinței solului asupra temperamentului popoarelor este exact, dar tocmai în sensul opus celui curent****. Căci la început este cuvântul, adică gândul, spiritul. Din el izvorăşte materia. Aceasta este legea unică, universală, cosmică*[1]*. Aşadar,* ***duhul fiecărui popor a ființat în regiunile spirituale sau ale gândirei, înainte să se fi încarnat într'un anumit loc pe pământ****. Sosind în acest loc, duhul poporului şi-l făureşte după chipul şi asemănarea sa. Și lucrul nu e mai improbabil sau mai fantastic decât faptul că fiecare om își face casa aşa cum îi place, sau așa cum poate. Puterea care făureşte aparența solului unei țări este ocultă pentru perceperea noastră încă puțin evoluată, dar cu atât mai mare decât aceea care ridică cu brațele o locuinţă individuală sau vreo altă clădire.*

Privit din acest punct de vedere, ***duhul românesc ne uimeşte prin varietatea şi bogăția sa***[2]*. El şi-a întocmit o țară, în care se desfăşoară toate soiurile de priveliști, de la marginea mărei până la culmile alpestre. El şi-a făurit visătoarele şi puternicele bălți dunărene, cu năpraznicele lor anotimpuri: iarna, când pe înghețatele întinderi umblă numai viscolul şi lupii şi – contrastul e curat românesc – blândele oițe cu harnicii lor ciobani; primăvara cu uriașele-i revărsări, când Dunărea se uneşte cu balta, înecând pădurile de sălcii, care răsună de cântecul privighetorilor, iar plaurii – insulele plutitoare din iezerele mai mici – se acopăr de flori; vara cu căldurile ei grele, născând roiuri de țânţari dătători de friguri. Toate au proporții mari, primordiale în baltă, de la gâză şi gândac până la peşte şi până la nuferii, care, în inima pădurilor de sălcii, instalează unele ochiuri de apă cu petalele lor lungi şi uşor trandafirii.*

---

[1] „Căci la început este cuvântul, adică gândul, spiritul. Din el izvorăşte materia....”. Nu pot să nu observ cum sosește, după cele de mai sus, imbatabil, argumentul suprem (pentru novici): „Aceasta este legea unică, universală, cosmică.”

[2] M-aș fi mirat să nu uimească etc.

Bărăganul are acelaş temperament climateric, când poetic şi când violent, când darnic, răspândind belşugul şi peste hotarele țării, și când aproape ucigaș prin căldură sau prin frig.

Apoi vine brâul minunat al dealurilor, împletit din păduri, vii, livezi şi ape curgătoare cu aerul dulce şi luminos, cu clima potolită şi orizonturi care se schimbă mereu împrejurul drumeţului. O regiune blagoslovită, plină de duhul blândeței. ***Ca şi celelalte însă, ea este şi plină de primejdia bogăției cea înăbuşitoare de suflete***[1]*.*

Dar în depărtare, în mijlocul ținuturilor româneşti, se ridică turnurile de veghe, cetățile idealului, ***vorbesc de un ideal curat spiritual****.* ***Oricât de orbit de patimi ar fi un neam în aceste vremuri ale agoniei materialismului, o agonie lungă şi sălbatică, pentru că forțele negre ştiu că înfrângerea lor se apropie, şi se luptă cu disperare ca să mai păstreze o clipă stăpânirea pământului****, cât de înspăimântător să fie asaltul acestor forțe,* ***munții veghează****! Munții sunt dovada dorului şi puterei de înălțare a unui neam. Câtă vreme el nu se clatină, acest neam îşi păstrează putința de dezvoltare, adică de propăşire morală.”*[2]

La chestiune, iată și o părere indirectă:

„Dincolo de aspectul practic şi de farmecul scrierii, «Cartea munţilor» înglobează şi o dimensiune ezoterică, spiritualitatea omenirii furnizându-i autoarei reperele necesare configurării unei geografii simbolice cu implicaţii mistice. «Învăţatul inginer Swedenborg – scrie Bucura Dumbravă apelând la una dintre figurile cheie ale resurecţiei ezoterice de secol XIX – a trăit de la 1688 până la 1772, deci într-o vreme când înţelegerea pentru Alpi abia mijea ici colo în lume. Timp de-un sfert de veac îi fu dat să aibă legături strânse cu regiunile spirituale despre care ne-a făcut o descriere amănunţită, aproape o geografie, de altfel foarte rece, fără frumuseţe de stil; Swedenborg nu era un imaginativ. El ne spune că aceste regiuni sunt împărţite în trei sfere, a căror aparenţă corespunde cu aparenţele de pe pământ – pământul fiind numai un fel de răsfrângere a lumei spirituale, – iar din acele trei sfere sau raiuri, cea mai aproape de Divinitate, împărăţia cerească, cum îi zice el, are aspectul munţilor! Iată pasagiul din cartea lui Swedenborg: «Cerul şi iadul»: «Îngerii din împărăţia cerească a Domnului locuiesc mai ales în locuri înălţate care au forma unor munţi, îngerii din împărăţia spirituală» – treapta mijlocie din ierarhia duhurilor – «locuiesc pe

---

[1] Se înțelege că bogăția lui Fanny, grație căreia scria fără griji materiale asemenea lucruri, *nu se punea*. Mai exact, în cazul ei, nu înăbușea sufletul...

[2] Să fiu iertat, dar Cațavencu e mic copil, pe lîngă autoarea de aici. Iar ea declarînd ziarele – altminteri pline de asemenea panglici – „abia suficiente pentru nivelul ramoliților”.

dealuri; iar îngerii cari stau în locul cel mai jos din cer, locuiesc în ţinuturi care au înfăţişarea unor grămezi de stânci. Aceste lucruri există prin analogie, pentru că valorile interioare corespund cu ce e mai înalt, iar lucrurile exterioare cu ce e mai jos. De aceea, munţii înseamnă dragoste cerească în sfânta Scriptură, dealurile înseamnă dragostea spirituală, iar stâncile credinţă». «Munţii înseamnă dragostea cerească», adică cea mai înălţată, cea mai rodnică, dragostea cea creatoare. Legea veche a fost dată omenirii pe vârful unui munte. Cuvântarea lui Christos care cuprinde toată legea nouă se numeşte: predica de pe munte. Descoperirea frumuseţii alpine a fost o izbândă a duhului asupra materiei." Sunt suficiente indicii pentru o validare a oricărei hermeneutici spiritualiste a muntelui în discursul Bucurei Dumbravă."[1]

În loc de încheiere:

„«Cartea munţilor» e cea mai frumoasă floare,
sădită în grădina literaturii româneşti,
pe care Bucura a adus-o din drumuri de treizeci de ani"
(E. Bucuța)

„«Cartea munţilor» [...] un superb poem al naturii
închinat tineretului"
(L. Kalustian)

---

[1] C.R. Buleu, prefață la „Pe drumurile Indiei".

Alceu
Urechia

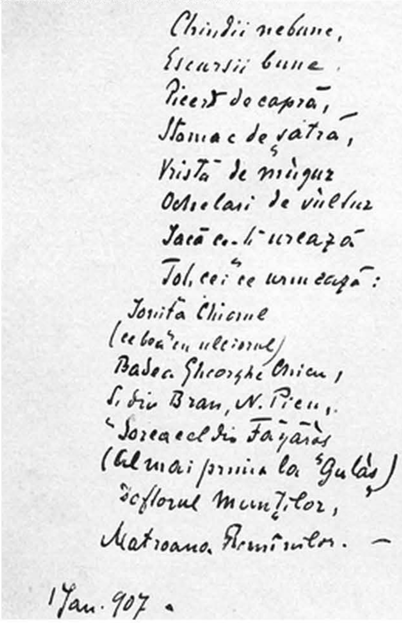

Chindii nebune,
Escursii bune.
Picere de capră,
Stomac de şatră,
Vristă de mugur
Ochelari de vultur
Iacă ce-ţi urează
Toţi cei ce urmează:
Ioniţă Chiorul
(ce bea cu ulciorul)
Badea Gheorghe Chicu,
Şi din Bran, N. Pieu,
Şi Sorea cel din Făgăraş
(Cel mai primu la gulaş)
Ş-florul munţilor,
Matroana Românilor. —

1 Ian. 907.

E. Bucuța

Cu Alceu
Urechia,
Valea
Horoabei

„Ceasuri sfinte” / „Cartea îngerilor”

Este perioada în care Fanny, „datorită poate în parte şi acestei plecări a regeştei prietene [Elisabeta], lăsase să dea îndărăt literatura în fața preocupărilor de o mai bună și sufletească orînduire [via percepte teozofice] a societății.”[1]

În așa condiții, cu dezinteres pentru literatură, Fanny totuși completează și încheie/publică volumul „Ceasuri sfinte”. Foarte probabil, inclusiv prin pomenirea reginei (hiperelogioasă, inclusiv trăgînd lucrurile în transcedent), își va fi dorit o consolidare a poziției sociale proprii. Cea care, după decenii de viață în anticamera suveranilor României, se vedea coborîtă din acel Olimp, iar totodată în asaltul vremurilor noi (cît și al vîrstei personale - ajunsă în pragul cifrei *50*).

Într-o primă fază, exprimarea celor știind de manuscrisul la care lucra Fanny (prin 1918-1919) este cît se poate de temperată. De pildă, ea însăși notează la un moment dat: „cu *legendele* merg înainte”[2]. Ori vorbește de „publicarea *Legendelor*[3] mele[4]”.

Editorul Emanoil Bucuța folosește și el inițial acea titulatură:

---

[1] E. Bucuța, „Regina scriitoare”; în „Boabe de grâu”, nr. 3/1931.

[2] Scrisoare, 8 August 1916

[3] Genul literar al legendei, de succes în secolul 19, a influențat-o și pe regina Elisabeta (alias Carmen Sylva), autoare a „Poveștilor Peleșului” – „însumând douăsprezece legende: Puiu, Vârful-cu-Dor, Furnica, Piatra Arsă, Jepii, Omul, Cetatea Babei, Caraimanul, Peștera Ialomicioarei, Peleșul, Lacul, Ceahlăul”

[4] În asemenea scene nu spune nimeni „minunățiile sfinte la care lucrez, închinate lui Dumnezeu, pupa-i-aș tălpile!”. Așa formule sînt rezervate discursului public, mai exact categoriei de public aleasă.

> *„Când am cunoscut-o* [pe Fanny/Bucura] *eu, era la «Ceasurile» ei «sfinte». La întâile întâlniri, în salonul unde am auzit atâta muzică bună, Bruckner și Brahms atât de iubiți, cred că am vorbit de drumeție* [...] *La celelalte întâlniri a izbucnit cearta în jurul* ***legendelor****..."*[1]

În materialul propriu-zis (cuprinzînd, să precizez, povestiri *inventate* de autoare) însă, lucurile stau infinit mai grandioase**.** Pe de o parte, se informează că volumul fusese plănuit inițial să conțină contribuții egale, a reginei Elisabeta (versuri) și a lui Fanny (proză). Cum o simplă mențiune a acestui lucru va fi fost insuficientă, Bucura nu face economie de mijloace artistice, în introducerea numită *Închinare*:

> *„Această carte aveam de gând s-o scriem împreună, Carmen Sylva si eu, şi urma să aibă numele «Cartea îngerilor». Partea slăvitei Doamne trebuia să fie în versuri, iar a Bucurei Dumbravă în proză.* ***Partea întîi n-a fost isprăvită***[2]*.*
> *Ne-am sfătuit adesea despre carte, citindu-ne una alteia ce scriam încetul cu încetul; multe din cele povestite ni s-au întîmplat în adevăr şi pe toate le-am trăit sufleteşte împreună,* ***cum o facem necontenit pînă astăzi, căci legătura duhurilor nu are sfîrşit****. De aceea aştern cununa cea dintîi a «Ceasurilor sfinte» la picioarele înaltei mele prietene, care avea în măsura cea mai bogată darul de a sfinți ceasurile. Am găsit numai în limba germană cuvîntul potrivit:* Stimmung *– ce vine de la* stimmen*, a acorda, a înstruna. Stimmung face parte din imponderabili, din curente, deasupra tuturor zidurilor cu care ne împrejmuieşte materia. Oricine se apropia de Carmen Sylva era răpit de acest curent.*
> *Chiar oamenii cei mai simpli şi nedezvoltați se deşteptau pentru cîteva clipe în preajma ei și* ***se întorceau acasă simțind că au priceput rosturile mai înalte ale vieții****. Cînd spiritul se împarte cu dărnicie, el este totdeauna roditor. Şi Carmen Sylva era totdeauna darnică cu duhul..."*

Pas de a putea contrazice, splendorile de mai sus! Dincolo de ele însă, este spus că nu s-a păstrat vreo filă din contribuția Elisabetei la acea compoziție (din care își citiseră „una alteia ce scriam încetul cu încetul")**.** Asta, deși suverana va fi fost suficient de rațională – îi fac această prezumție – pentru a lăsa din timp, ori măcar prin testament, ca acele pagini – dacă au existat cu adevărat – fie să fie transmise lui Fanny. Cred că nu vreau prea mult, de la aceea „totdeauna darnică cu duhul” etc. (adică Elisabeta)... Or asta nu s-a petrecut, ceea ce nu a împiedicat fosta ei pupilă să se producă foarte dezinvolt, legat de amiciția ce avusese cu Carmen Sylva.

---

[1] Nu fusese chiar ceartă: „Dăduse, din câte știu, una lui [Gala] Galaction, să i-o traducă. Urma să mă însărcinez eu cu alta. Și așa mai departe. Treaba i se părea ușoară, tocmai pentru că nu mai era vorba de un singur roman de trei sau patru sute de pagini..." (E. Bucuța, „Gândirea")

[2] Din formularea de mai sus se înțelege că a fost lucrată *în bună/mare parte*...

> *„Ea cheltuia chiar pentru aceia care nu erau în stare decît să ia sufleteşte, fără să poată da nimic în schimb – atîta putere spirituală, încît obosea cu trupul. Poate cîteodată ea îşi risipea mărgăritarele! Dar există oare o simțire bogată care să nu fi făcut aceasta? A munci şi a dărui din plin era pentru Carmen Sylva o nevoie sufletească. Și ar fi vrut să împartă și comorile materiale, fără a fi nevoită să țină socoteală, așa cum împărțea din cele spirituale...”*

> „[...] *Proiectul Cărții îngerilor s-a născut spre sfîrșitul războiului balcanic şi a fost urmărit prin toate zguduitoarele*[1] *întîmplări petrecute, pînă cînd sosiră cele din urmă şi cele mai sfinte ceasuri pe care mi-a fost dat să le trăiesc alături de Doamna țării, ceasurile privegherii lîngă patul ei de moarte, pe care ea zăcea în frumusețea spumoasă a dantelelor de mireasă şi între mii şi mii de flori. Era o convorbire adînc prietenoasă şi nicidecum o despărțire. Moartea nu ne era străină. Gîndul ei ne fusese intim, căci n-o privisem niciodată altfel decît ca pe o poartă care duce într-**o viață nouă***[2]*...*

Și în continuare (a prefeței), Fanny/Bucura brodează după cum găsește mai potrivit, *nec plus ultra* în ale imaginației fiind scenele din cursul unei călătorii cu vaporul pe Dunărea de jos, alături de familia regală, cînd se trece pe sub podul de la Cernavodă:

> *„...Dar Țara visurilor* [Delta Dunării] *îi domolise asprimea* [lui Carol I]. ***Poate** visa și el că toate s-ar schimba în bine pe acest pămînt **mereu** robit puterii răului. Într-o după-amiază* [regele] *se sui pe punte cu o mînă plină de telegrame citite şi, surîzînd vesel, le azvîrli peste bord, zicînd: **«Iată, am***

---

[1] În opinia mea, cînd cineva apelează la așa figuri de stil, o face pentru că-și găsește insuficiente restul mijloacelor de persuasiune, față de cititor.

[2] E vizibil aici condeiul marcat de rigorile teozofiei. În paralel, pot paria că încăperea de pe urmă a Elisabetei, cît și starea ei de spirit arătau altfel decît spune Fanny... Dar cine ar mai fi citit-o (ba și încîntat) dacă reproducea frust realitatea, mai exact agonia unei ființe umane?

> ***aruncat politica pe gîrlă!»***[1]*. Regina îi luă mîna şi i-o sărută din tot sufletul. Regele mulțumi cu un fel de mormăială amabilă şi-şi băgă repede două degete printre nasturii uniformei* [...]
> *Dar ceasul cel mai sfînt l-am trăit în călătoria pe Dunăre la cel din urmă apus de soare. Cerul şi apa jucau şi oglindeau culori opaline, iar la mijloc se întindea ca o diademă bolta de filigran a podului de la Cernavodă. Vaporul aluneca domol pe sub pod. Ca să mă bucur mai mult de priveliştea operei de artă, mă dusesem la proră.*
> *Nu era nimeni acolo, pentru că toți se adunaseră împrejurul mesei de ceai în salon, la celălalt capăt al vaporului. Atunci se apropie şi perechea regală, mînă în mînă, amândoi frumoși*[2] *și măreți, un grup care era în cea mai sărbătorească armonie cu ceasul opalin al serii. Voiau şi ei să se mai uite la pod – a fost pentru amândoi cea din urmă oară şi vorbeau de însemnătatea lui.* ***Regina zise că ceea ce îl adusese pe rege în România fusese putinţa să clădească această boltă îndrăzneață; ca urma să fie legătura între Apus și Răsărit, drumul cel mai scurt spre India*** [!]*. Și priviră simbolul cu gravă bucurie. Am simțit adînc fericirea că mi-a fost dat să petrec acest ceas singură cu acei oameni ai datoriei. La cîteva luni după luminoasa călătorie pe Dunăre, înalta Doamnă îmi telegrafia de la Sinaia*[3]*: «Şi cerurile s-au deschis»*[4] *– căci regele Carol adormise lin lîngă tovarășa lui de drum, după ce-i mai făcuse o slujbă de dragoste. Regina fiind suferindă, el o mîngîiase uşor, întrebând-o apoi: «Ți-e mai bine acum? şi cînd ea îi răspunsese, plină de recunoştinţă: «Fireşte, mult mai bine !», el zisese zîmbind: «Atunci pot să adorm!» şi «întorsese capul pe pernă, şi nu s-a mai deşteptat decît dincolo de porţile cerului."*[5]

Asemănător este tratată înhumarea Elisabetei:

---

[1] E greu de crezut că reținutul monarh s-ar fi exprimat cum pretinde Bucura, iar totodată că ar fi aruncat – el, neamțul doritor de ordine și curățenie – acele telegrame în apă...

[2] Trecuți de 70 ani, numai frumoși nu erau cei doi (corpolenta Elisabeta mai ales)....

[3] Eu unul nu cred că Elisabeta dădea în acele momente asemenea telegrame, inclusiv pentru că lumea aflase deja de situație, pe alte canale.

[4] Dacă Elisabeta ar fi trimis realmente acel mesaj, și încă atît de poetic, el s-ar fi aflat la loc de cinste în arhiva lui Fanny, cea ajunsă finalmente la Elena Romniceanu...

[5] „De la el [Ion I. C. Brătianu, prim-ministru în acel moment] am aflat amănuntele morții. În ajun, Regele fusese excepțional de ager și bine dispus, îl primise pe Virgil Arion într-o lungă audiență şi se culcase voios. Pe la 5 dimineața se trezise plângându-se că nu poate respira. Regina Elisabeta a sunat după ajutor şi a trimis în grabă să cheme pe dr. Mamulea. După câteva minute, Suveranul a oftat din greu de două-trei ori şi a aplecat ușor capul. Regina a crezut că doarme. Carol I [...] își dăduse însă [...] obștescul sfârșit." (I.G. Duca, ministru al Cultelor în acel moment).

> *„...Într-o zi furtunoasă de martie, în care nori grei de ploaie goneau peste întinsa priveliște, dar cînd alaiul mortuar ajunse în fața bisericii, soarele ieşi din nori cu putere şi lumină sicriul acoperit cu purpură pînă ce pieri sub poarta aurită. Atunci raza se stinse și nu se mai arătă.* ***Toți cei de față*** *înțeleseseră* ***cuvîntul ceresc****.*”

Iar ca încheiere:

> *„Astăzi clopotele casei şi ale mormântului ei îmi cîntau mie, pe cînd stoluri de rândunele se învârteau ciripind În jurul turnului. Iar* ***înalta strajă a îngerilor stătea jur-împrejurul bisericii, rezemați de paloşele lor*** *şi aşteptând vremea când vor putea să înainteze cu binecuvântarea, ca să mântuie omenirea de ură, aşa cum dorea slăvita[1] Doamnă.”*
>
> Inevitabil te întrebi aici ce s-a ales de mîntuirea omenirii de ură... Și îți răspunzi, nu tocmai greu, că ura nu a dispărut (cîtuși de puțin).. Iar totodată că lumea nu s-a mîntuit, în răstimp, nici de gargară...

Cartea e tipărită cu titlul „Ceasuri sfinte”, unul strict comercial, fără corespondent în natura *legendelor* care o compun[2].

Dincolo de sfințenia pretinsă de autoare și apropiații ei, eu unul văd în acel volum, *da capo al fine*, o invenție, fie și plasată sub mantia literaturii subțiri. Iar implicit, mai greu de plasat între sfințeniile *clasice* (altminteri și ele niște produse strict umane).

> Există de pildă o „legendă” („Quo vadis”) unde un înger anunță pe Papă (cel de la Roma, iar asta la vremea existenței a „mii de ziare”) că urmează să-l întîlnească pe Hristos – ceva ultra-mișcător fără îndoială, care nu s-a petrecut însă vreodată.
> În contextul acelei bucăți, e de spus că ea e datată 1890, ori nu există diferențe de stil cu celelalte „legende”, născute după 1911), de unde bănuiala că nu a existat atunci, ori a fost refăcută din greu ulterior.

În privința reacțiilor la această lucrare, ele au fost mai puține decît în cazul precedentelor volume, ori al proximei „Cartea munților”. Aceasta întrucît subiectul s-a aflat mai complex, dar și mai plictisitor pentru marea masă a cititorilor.

---

[1] Oare cum stă cu stima de sine, acela în nevoie să fie slăvit?

[2] Vezi bucata „Maneros”, la Anexele acestui volum.

Despre op glosează favorabil, imediat după apariție, Ion Georgescu[1]:

> *„În literatura noastră saturată de erotism, de sensualism, de materialism, de modernism şi de atâtea «isme» primejdioase, iată, în sfârşit, o simpatică apariţie de idealism transcendental, am putea zice chiar de misticism biblic! Publicarea acestui volum, ca şi a celorlalte («Cartea Munţilor», «Pandurul» şi «Haiducul») de Bucura Dumbravă, este o adevărată binefacere pentru sufletul românesc, mai ales între împrejurările de faţă.*
> *Cine ştie? Poate, că tocmai împrejurările noastre literare, atât de neprielnice pentru sufletele dornice de avânt, de entuziasm, de puritanism, de idealism adevărat, au provocat, ca o reacțiune firească, apariția aceasta simpatică şi necesară. Se ştie doar că contrastele stăpânesc lumea, fizică şi psihică, deopotrivă.* ***Uriel, unul din personajeile mistice ale acestor*** **Ceasuri sfinte*****, şi zice către Esra****: «Cel care-ţi dădu ție ochii omeneşti, mi-a dat mie pe cei îngereşti»...”*

Observ din start orientarea conservatoare a recenzentului, iar totodată că acel d. Georgescu ia în serios basmul cu Urien și Esra, cît și alte plăsmuiri din „Ceasuri sfinte”:

> *„Pentru aşa ceva însă se cere eroism şi abnegaţie, precum şi darul superior de a se şti recompensă prin bunuri spirituale pentru cele materiale, ori acela încă şi mai înalt de a contopi toate dezcordurile existenţei într'o armonie mai înaltă. Cine simte, ca sora de haiduc,* ***Oltea, că dacă i-se face dor de şoapte de dragoste, vântul de seara îl va dezmierdă mai bine decât cuvintele unei fiinţe drăgăstoase****; dacă i se face dor de îmbrăţişări, vijelia îl strânge la pieptul ei mai tare decât braţele unui bărbat; dacă i-se face dor de zâmbetul copiilor, n'are decât să se uite în ochii florilor; şi, dacă-i va fi dor de glasurile lor argintii, nu va avea decât să asculte paserile – acela va înfrunta cu uşurinţă năcazurile singurătăţii chiar şi în cel mai părăsit fund de codri şi nu se va simţi niciodată* **nenorocit.**
> [...] *Această pagină frumoasă şi plină de înţelepciune* ***ar trebui să dea de gândit şi scriitoraşilor noştri*** *cari se cred aşa de înțelepți, încât se suprapun lui Dumnezeu ori îşi permit să-i dea chiar sfaturi* [...]
> *Sunt şi* ***mediocrităţi ca Eutih****, care, ascultând predica sf. Apostol* [Pavel], *adoarme şi cade din pervazul ferestrei catului al treilea, făcându-se*

---

[1] „Transilvania”, apr. 1921.

> *fărâme, când ajunge jos. De aceea îl pune pe sfântul apostol Pavel să-i fie milă de el, să-l ajute să treacă prin toate greutăţile trupeşti şi sufleteşti, să-l învie. Aşa se impune răbdarea, virtutea cea mai necesară oricărui apostol. De aceea face autoarea noastră, după ce a înviat sf. Pavel pe Eutih, aceste remarcabile reflexii: «Astfel învăţase el (sf. Pavel) să fie răbdător faţă de treptele de mijloc ale dezvoltării sufleteşti şi-şi* ***simţi puterile însutite: căci înţelepciunea şi răbdarea dau tăria îngerilor».***[1]

În 1927 , Em. Bucuța reeditează cartea și, găsind titlul existent drept insuficient, adăugă mențiunea „Cartea îngerilor". Semnează totodată și o prefață, pe tipicul facerii din vorbe practicate de el (cît și de plecata lui prietenă) în mod curent:

> ***„Cuvinte Străine***
> *Bucura Dumbravă se gîndea să scrie două volume de Ceasuri sfinte. A spus-o în* ***gravele*** *rânduri ale «Închinării» şi ne-a spus-o nouă, prietenilor. Pe al doilea n-a mai avut timpul să-l scrie.*
> *Aceeaşi cădere de frază, ca o* ***bătaie adâncă de clopot****, cu care a arătat că tovarășa de scris, Carmen Sylva,* ***a fost oprită la întâile pagini*** *ale* Cărții îngerilor*, plănuită să iasă dintr-o împreună muncă, i se potriveşte şi ei. La 30 ianuarie 1926 Bucura Dumbravă s-a stins privind spre ţară, la Port Said...*

Indiscutabil, Bucuța vorbește minunat, despre „*cădere*[a] *de frază, ca o bătaie adâncă de clopot, cu care a arătat că tovarășa de scris, Carmen Sylva, a fost oprită la întâile pagini"*... În realitate, Fanny zisese un pic altfel: „Partea întîi **n-a fost isprăvită**[2]. Ne-am sfătuit adesea despre carte, citindu-ne una alteia ce scriam încetul cu încetul...". Temîndu-se însă de curioși, care să întrebe ce s-a ales de partea suveranei, Bucuța rezolvă prompt lucrurile: „a fost oprită **la întîile pagini**". Că vreun asemenea cîrcotaș ar răsfoi și volumul din 1920, nu și-a mai pus problema.

Peste ani, mai exact în perioada comunistă, D. Micu așternea următoarele, despre cartea avută în discuție aici:

---

[1] „Transilvania", apr. 1921.

[2] Din afirmația „Partea întâi n-a fost isprăvită", eu am înțeles că nu a fost terminată bucata ce ar fi fost scrisă de Elisabeta, nu că Bucura anunța continuarea cărții în viitor. Întradevăr, ea mai scris ulterior cîteva legende, însă nu le anunțase la 1921.

> *„Bucura Dumbravă a mai publicat volumul **Ceasuri sfinte** (1921) ce reunește legende, inclusiv românești, și un fel de portrete, biblice și indiene majoritatea.”*

Iată și opinia unui condei de la începutul mileniului III:

> *„Ceea ce trebuie remarcat ca trăsătură comună «poveștilor» din volum e alternarea fantasticului autohton cu cel al vechilor legende germanice. Totul se desfășoară în afara țesăturii tradiționale cunoscute, respectându-se doar structura tematică, fiecare poveste având o desfășurare proprie de lume siderală într-un univers plin de capcane, încheiată într-o aură de mister și destine insurmontabile.”*

> La un secol după nașterea înălțătoarelor rînduri ale Bucurei și ale lui Em. Bucuța, literatul în cauză nu pomenește nimic de sfințenie. Ce-i drept, în funcționarea-i își are propriile clișee înalte, mai exact *en vogue* în secolul XXI: *sideral, plin de capcane, mister, destin* (unul insurmontabil!).
> Ca părere a mea, poate de ins excesiv cu picioarele pe pămînt, cred că nu are nici un rost să te desfășori prin univers, iar de acolo să te întorci „într-o aură de mister și destine insurmontabile.” Ce e drept, și chit că sînt vehiculate de niște maturi, texte precum cel de mai sus își are ca principal scop legănatul bebelușului din noi. Și pe care nu ni-l dorim întrerupt.

Cartea este reeditată în 2002, de editura Compania. E preluat aici spiritul lui Bucuța, de pildă *umblîndu-se* la titlu (însă în sens invers). „Am restabilit titlul din proiectul iniţial, cel conceput împreună cu Carmen Sylva, mai potrivit cu conţinutul volumului şi **propriu autoarei**[1]”.

> Admițînd ideea că va fi fost conceput vreun titlu cu Elisabeta, el privea *ambele* contribuții, aceea doar a Bucurei numindu-se „Ceasuri sfinte”... Cum Elisabeta nu a contribuit până la urmă cu ceva, titlul plănuit pentru *cele două* calupuri nu îți poate avea rostul.

În inevitabila prefață (nesemnată) este preluat spiritul hiperelogios al ediției din 1927, iar asta încă din titlu: „Cartea angelică a Bucurei Dumbravă”. Și căruia i se adaugă un motto:

---

[1] Înțeleg de aici că *sfînt* nu era propriu autoarei...

> „[«]*Tare mi-ar părea bine să se adeverească părerea mea despre fata asta atît de inimoasă și spirituală; numai de ar fi scris în românește, să ne bucurăm și noi ! Ion Luca Caragiale – 1907* [»]
> [...] *Bucura Dumbravă (pseudonimul lui Fanny Seculici) este o foarte bună cunoscătoare a istoriei României şi, mai mult decît atît,* ***o magistrală mînuitoare a limbii române literare***[1]*. Autoare de succes a romanelor «Haiducul» (1907), avându-l ca erou pe Iancu Jianu, şi «Pandurul» (1912), inspirat de figura tragică a lui Tudor Vladimirescu, scrise în limba germană, Bucura Dumbravă a făcut cunoscută țara noastră unui public larg european* [?!]*. Scriitoarea a fost o apropiată a reginei Elisabeta (Carmen Sylva, pentru istoria literaturii),* ***împreună cu care ar fi trebuit să semneze volumul de față****.”*

Or, în respectiva atmosferă mai mult decît amicală, nu văd de ce Fanny nu ar fi găsit o cale pentru a dobîndi acel manuscris, ce ar fi *măreţit* odată în plus pe suverană. Ori de ce nu a întrebat de el, după decesul acesteia. Și eventual să facă vreo menţiune, în „Ceasuri sfinte”, ce s-a întîmplat de nu i-a mai fost accesibil.

Ca opinie strict personală, Fanny minte de rupe mai sus. Așa pare să fi fost epoca. Una cînd potentații își putea liniști inerentele angoase prin reprodusele mai sus *perii* (informație în sine, plus figuri de stil). Iar sistemul fiind extins la scara întregii societăți, de pildă cînd vreun elev avea de așternut pe hîrtie dragostea lui pentru mamă, membrii familiei regale, dascălul de la școală[2].

Ascensiuni în Alpi

> *„Ședeam acolo sus, lângă adăpostul lui Solvey – un dar făcut Elveției de către savantul belgian, – intr'o zi de toamnă călduroasă și fără nori, cum nu fusese în acele ținuturi, nici una în* ***vara anului 1921*** *– ședeam și petreceam unul din ceasurile cele mai fericite dar și cele mai grele ale vieții mele. Căci mai erau 500 de metri până-n vîrful Stâncii Stâncilor, și nu pu-*

---

[1] Fie și din calitate de profan, am citit scrisorile lui Fanny și nu am mirosit pe acolo vreo gheară a vreunui leu literar.

[2] Întreaga *Prefață*, la zona de Anexe a acestui volum.

> *team să-i urc; nu puteam mai ales din pricina mâinilor mele! Nedeprinsă cu un astfel de urcuş, nu eram echipată cum trebuie, mănușile mi se zdrențuiseră chiar după cel dintâi ceas de cățărare, și acum sângele era gata sa țâșnească din vârful degetelor roase prin contactul cu cea mai bună stâncă din lume. Apoi aflasem că frânghia și lanțul înfipte în piatră la vreo 60 de metri sub vârf, sunt amândouă foarte groase. Cum eram să le apuc cu mâinile mele? Și câtă vreme mi-ar fi trebuit să mă sui? Mai ales că nu făcusem niciodată o ascensiune atât de mare, așa încât se poate spune c-o făcusem dintr'odată, fară pregătire. Calăuzele elvețiene țin mult la un antrenament premergător, dacă vrei să te sui pe piscurile cele mai înalte ale Alpilor. Mă sfătuiam cu călăuza mea, «Mai cuminte ar fi fost», îi ziceam, «să* ***nu*** [eroare de tipar?[1]] *mă duc pe un alt munte, mai ușor de urcat, ca Breithornul», si-i arătam vârful lat și înzăpezit peste drum de noi, un drum numai adâncimi: în primul plan numai vreo două mii de metri în lung, de la locul unde ședeam până la piciorul, înfipt într'un ghețar, al Stâncii Stâncilor, apoi tot atât, sau mai mult, în lat, peste acel ghețar, până la Trecătoarea lui Teodul, după care se ridică uriașul clăbucet al Breithornului.*
> *Calăuza mea mă privia drept in ochi si-mi răspunse: «Mai bine ajungi la 400 de metri pe Cervin, decât în vârful oricărui alt munte». Și în cuvintele sale se simțea evlavia adâncă, cu care elvețianul se închină înaintea Stâncii Stâncilor.”*

Frosy Boerescu-Nenițescu completează relatarea de mai sus...:

> *„A făcut ascensiunea muntelui Cervin în Alpi, lăsînd tovarășa de drum în urmă, într-un adăpost de unde cu luneta, o putea urmări, cățărată cu frînghii și crampoane, alături de călăuză.”*

...adăugînd totodată:

> *„Cîteva luni înainte de plecarea ei în India, și cu mine, însoțite de o prietenă din Elveția[2], urcarăm ghețarul «Le Buée» din masivul Mont Blanc (3200 m. alt.)...”*[3]

Numeroși autori au preluat această informație, dar eu unul nu am găsit, la o căutare pe net, vreun semn despre existența acelui ghețar Le Buée. Există „Le Buée glacier”, însă e o marcă de cosmetice.

---

[1] Așa se înțelege din restul textului, mai exact din vorbele ghidului.

[2] Să fie Elena Romniceanu, care lucra în epocă acolo?

[3] ETR, 1946.

Activitatea teozofică (II)

Articol de gazetă, la începutul anilor ’20, ai veacului trecut:

> ***„Învăţămintele oculte în țara noastră***
> *1. Loja teozofică „Frăţia "*
> [...] *Mişcarea teozofică din țara noastră. Putem da lămuriri astăzi ca ea s-a statornicit deocamdata în Loja Frăția, care e socotită ca o ramură a marii societăți cu sediul la Adyar în India.*
> *Scopul sau este: a) de a alcătui un sâmbure de înfrățire sinceră între oameni, fără deosebire de neam, sex sau credinţă. b) de a dezvolta studiul religiilor, filozofiei și al Ştiinţei şi de a cerceta legile necunoscutului.*
> *Pentru aceasta se vor ține conferinţe, se va înființa o bibliotecă şi se vor edita lucrări originale şi traduceri.*
> *Membru al Lojei poate fi oricine, recomandat de alţi doi membrii şi care cu toata căldura voieşte să facă parte din grupare. Minorii sunt introduşi de către părinţi.*
> *Membrul care-şi calcă principiile, este îndepărtat.*
> *Cu timpul se vor creia și alte loji. Toate la un loc vor alcătui Cercul teozofic din România, al cărui comitet alcătuit din nouă membrii, ales pe timp de şapte ani, este compus din d-şoara* ***Fanny Seculici****, d-nele N. Pallady, M. Sachelarie și Alexandrescu, d-nii Mircea Nenițescu, profesorul D. Dimiu, avocat Ion Timiraş, Morel şi Costa Dabo.*
> *2. Cercetările spiritiste. Ca experiența aceste cercetări se practică de la simplele dibuiri până la rezultatele serioase. Acesea din urmă sunt conduse și executate cu multa sinceritate în Capitala de către o fervent ă adeptă a spiritismului, doamna P.* [probabil N. Pallady]
> *3. Elevilor mei. Mă adresez elevilor* ***mei,*** *cari* ***m-au vizitat*** *în atâtea rânduri și au stat cu mine de vorbă, căutând sa afle drumurile tainelor oculte și-i rog să aibă îngăduinţă cîtva timp, deoarece la toamnă vom alcătui împreună o înjghebare constantă şi cu ei.*
>
> [semnat] Sfinx[1]

În contextul ideilor pe care le vehiculează Fanny în această perioadă, prietena ei Elena Romniceanu relatează următoarele, despre o întrunire în Viena (7 iunie 1923) a Federației europene a Societății teozofice:

---

[1] Ziarul Științelor, 1922.

”Toți suntem fiii aceluiași creator"

[...] *În această intrunire* [...] *s'au discutat principiile fundamentale ale învățământului teozofic precum și legătura dintre teozofie și problemele sociale actuale, adică educația nouă a tlneretului, religia, biserica, internaționalismul, știința și arta. Conferențiara de căpetenie, în seara aceea, fu* ***domnișoara*** *Dijkgraaf din Amsterdam, secretara generală a secțiunii teozofice olandeze,* ***femeie de o oarecare vârstă****, care lasă publicului o impresie adâncă de bunătate, de cumpătare și de idealism social. D-ra Dijkgraaf vorbind despre strânsa legătura dintre teozofie și problema sociala de azi, insistă mult asupra faptului că revoluția nu e un mijloc de preschimbare socială, ci de retrogradare, că progresul nu se poate realiza decât printr-o regenerare pornită dinăuntru în afară bazată pe înțelegerea frăției dintre popoare care singură va mântui omenirea, ca toate religille se înrudesc pornind una dintr-alta și urcând una după alta câte o treaptă mai sus pe scara evolutivă a gândirii și a sufletulul omenesc, paralel cu gradul de evoluție al poporului însuși. Că de asemenea toate religlile conțin același principiu fundamental al unui adevăr nestrămutat exprimat numai prin forme diferite.*

*«****Un mare dascăl va veni spre a ne învăța cum putem aplica doctrinele creștine****. lubește chiar pe inamicul tău, ni s'a spus odată.* ***De astă dată dascălul cel mare ne va spune chiar că nu exista inamic deoarece suntem frați***[1]*, toți fii ai aceluiași creator». Cu aceste frumoase cuvinte își sfârșește d-ra Dijkgraaf conferința.*

Mișcarea teozofică, a cărei președintă e d-na A. Besant, de origine engleză, locuind și lucrând in India la Adyar, se întinde pe fiecare an. Există azi secțiuni în fiecare țară și România a urmat și dânsa pe calea acestui însemnat progres sufletesc având secțiunea ei națională teozofică care va trimite o delegație la congresul dela Viena in iulie a. c.

Similar:

„Din inițiativa cercului teozofic român «Frăția» se va ține în Capitală la 8 și 9 noiembrie [1924] *primul congres teozofic al României Mari.*

Programul și orice alte informații se pot obține de la secretarul congresului d. A.M Morel, strada Caragiale 30 A.

Cu ocazia acestui congres, cercul «Frăția» a mai organizat și două conferințe publice ce se vor ține în serile acelorași zile, la Fundația Carol I, orele 9 precis.

---

[1] Creștinii, biserica lor nu vor privi încîntați asemenea afirmații, în care învățătorul așteptat spune altceva, decît ce afirmă ei, de 2000 ani. Și anume că după viață nu există o alta, ci o judecată de apoi, iar apoi rai sau iad.

> *Vor vorbi: d-ra Fanny Seculici (Bucura Dumbravă), despre «Evoluția femeii», și d. John Cordea despre «Cele 9 noi lumini ale teozofiei»*[1].

În paralel, se fac demersuri pentru obținerea personalității juridice:

> ***„Societăți noi*** */ Ilfov / Societatea teozofică din România, cu sediul în București.*
>
> *D*[umnea]*lor Fanny Seculici, Mircea Nenițescu, Alexandru Popescu, Dimitrie Dima, Const. Dabo, Adine Vineș, Eugenia de Reus Ianculescu, Lucia Calomeri, Ioan Simiraș, Zoe dr. C. Palade, Rodica Păltineanu, Elena Alexandrescu, George Nicolescu, A. M. Morel, Marie Morel, Nathalia Oprescu, Alex. Panaitescu, Mihail Cernescu, Sofia Ștefănescu și Steliana Ciortescu din București, au constituit o societate cu scop să alcătuiască un sâmbure de frăție universală în omenire fără deosebire de rasă, clasă, crez, sex sau culoare, precum și de a dezvolta studiul religiilor comparate, al filozofiei și al științei sub denumirea de Societatea Teozofică din România cu sediul în București, calea Dorobanților nr. 4* [2].
> *Durata societății este de trei ani.*
> *Capitalul social va fi cel ce se va colecta din taxe de înscriere, cotizații lunare etc. Consiliul din administrație se compune din: d-ra Fanny Seculici, Hélène Lazar, Mircea Nenițescu, A. M. Morel, Elena Gr. Râmniceanu, Elena Alexandrescu, Paul Gabor, Bela Kovacs și Damian Ionescu.”*[3]

Foarte probabil la această societate se referă Monica Negru[4], cînd afirmă:

> *„Bucura, ca şi tatăl său care a fost membru mason, a fost o lideră a Primei Mari Loji Feminine din România, de fapt Prima Lojă Feminină Independentă din lume. A studiat istoria societății teozofice și a plecat în India.* ***Se pare*** *că din această societate au făcut parte și alte personalități feminine ale epocii: Martha Bibescu, Agepsina Eftimiu Macri, Zoe Pallade, Smaranda Maltopol, Claudia Milian-Minulescu, Elena Rose Prager, Mariana Huch şi Georgeta Davidescu”*

---

[1] „Universul”, 5 noiembrie 1924.

[2] Acolo se afla una din locuințele lui Fanny.

[3] „Argus”, noiembrie 1925. Recunoașterea juridică va veni după decesul lui Fanny, situație în care președinte al consiliului de administrație a devenit Elena Gr. Romniceanu („Dimineața”, 3 martie 1926).

[4] „Bucura Dumbravă, o deschizătoare de drumuri”.

Societatea mondială (teozofică), la care aderă amintita formațiune, vădește maximă apreciere pentru scrierile lui **Jiddu Krishnamurti** (1895-1986), un tânăr filosof indian văzut de adepţi drept un fel de Mesia.

În context, Fanny traduce în românește lucrarea „La picioarele Învățătorului” (acel *la picioarele* indicînd o atitudine hipersupusă, a intermediarului ce transmitea respectivele idei).

„Cuvânt înainte
Acestea nu sunt cuvintele mele; sunt cuvintele Învățătorului care m-a învățat. Fără El n-aș fi făcut nimic, dar cu ajutorul Lui, pașii mi-au fost purtați pe Cale. Și tu vrei să intri pe aceeși Cale, așa că vorbele ce mi Le-a spus te vor ajuta și pe tine, dacă li te vei supune. Nu este îndeajuns să spui că sunt adevărate și frumoase; un om care vrea să reușească, trebuie să facă exact ceea ce spune. Dacă un om înfometat se uită la mâncare și spune că e bună, asta nu-i ține de foame; trebuie să pună mâna să mănânce. Astfel, să asculți cuvintele Învățătorului nu e de ajuns; trebuie să faci ceea ce spune, atent la fiecare cuvânt, la fiecare sugestie. Dacă o sugestie nu este remarcată, dacă un cuvânt e pierdut, s-a dus pentru totdeauna; pentru că El nu vorbește de două ori.

Celor care bat la poartă
Patru calități sunt cerute pe acest drum:
Discernământ
Bună conduită
Lipsa dorinței
Iubire

Ceea ce Mi-a spus Învățătorul despre fiecare dintre acestea voi încerca să vă spun vouă.

I
Prima cerință este Discernământul; și ea este de obicei luată ca discernământul dintre real și ireal, care conduce oamenii la intrarea pe Cale. Asta este, dar înseamnă și mult mai mult; înseamnă și să îl practici, nu numai la începutul Căii, ci la fiecare pas al ei, în fiecare zi, până la sfârșit. Intri pe Cale pentru că ai învățat că doar pe ea pot fi găsite acele lucruri care merită câștigate. Cei care nu știu muncesc din greu pentru avere și putere, dar acestea sunt cel mult pentru o viață și, deci, ireale. Sunt lucruri mai mari decât acestea – lucruri care sunt reale și țin mult; când le-ai văzut o dată, nu le mai vrei pe celelalte.

În toată lumea nu sunt decât două feluri de oameni – cei care știu și cei care nu știu; și această cunoștință este ceea ce contează. De ce religie e cineva, de ce rasă – acestea nu sunt importante; lucrul cu adevărat important este cunoașterea – cunaoșterea planului lui Dumnezeu pentru oameni. Pentru că Dumnezeu are un plan și acel plan este evoluția. Când un om a văzut aceasta și o știe cu adevărat, nu se poate opri să nu muncească pentru el, pentru că este atât de glorios, de frumos. Astfel, pentru că știe, este de partea lui Dumnezeu, luptând pentru bine și rezistând răului, muncind pentru evoluție și nu pentru egoism..." etc.

În aceeași direcție, Fanny întocmește și următorul material:

*„**În lumina teozofiei**[1]*

În anii de după război mai ales, Bucura găsise o expresie a idealurilor sale în teozofie, care îi oferea o formulare mai vastă şi, prin aceasta, o posibilitate de mai mare şi mai puternică armonizare în aspirații, sintetizate în acel motto mereu sub ochii ei: «Dă-ne Doamne foc nestins». Prelegerea care urmează, una din cele destinate lojilor teozofice, este tipică pentru spiritul de nestrămutată credinţă şi pentru suflarea caldă în care regăsim, contopite, simțul răspunderii, al dreptăţii – şi, totodată, de largă înfrățire între oameni[2].

«Pe cât putem concepe şi pricepe scopul Dumnezeirii în manifestarea sa, acest scop, sau mai bine zis una din laturile sale, este diferențierea formelor. Un torent de gândiri izvorăşte necontenit din sânul Dumnezeirii, concretizându-se la nenumărate grade de densitate şi în nenumărate chipuri, de la puzderie de lumi şi stele, până la flori şi musculițe pe pământ, şi până la vietăți și mai mici. Toate aceste chipuri chiar dacă se ivesc în grupuri şi serii cu însuşiri comune, nu se aseamănă cu desăvârşire între ele, fiecare individ se deosebeşte măcar printr-o trăsătură, care e numai a lui; nici două fire de iarbă, nici două frunze de pe un copac, darămite doi oameni nu sunt la fel. Fiecare tinde la expresia originalității sale, la îndeplinirea idealului său, la atingerea arhetipului pe care e menit să-l întruchipeze la sfârşitul evoluţiei sale – pentru că în fiecare individ arde o scânteie a vremii de sine stătătoare, care este Dumnezeu [...]

În recenta sa călătorie în India, prințul moştenitor al Angliei[3], de altfel foarte iubit pentru fermecătoarea sa urbanitate, vizitând o colonie de făcători

---

[1] „Prelegerea care urmează, una din cele destinate lojilor teozofice..." Luiza Munteanu, *op. cit.*.

[2] Iintro nesemnat, în „Pe drumurile Indiei", atribuit de L. Munteanu, *op. cit.,* lui E. Bucuța).

[3] Viitorul Edward al VIII-lea (1894-1972), rege aproape un an (ian. – dec. 1936).

de rele osândiți la muncă silnică, zice persoanelor care-l însoţeau: «S-ar fi putut întâmpla să mă nasc eu în locul unuia dintre aceşti nenorociți!» Compătimirea prințului la priveliştea acestor existențe zdruncinate e vrednică de laudă; dar ***neştiinţa sa e mare. Un prinț inițiat n-ar fi vorbit astfel***[1]*, pentru că ar fi ştiut că naşterile nu sunt întâmplătoare, ci fiecare reîncarnare şi-o face omul, ea se desfăşoară aşa cum şi-a pregătit-o. Numai din acest punct de plecare ajungem la o psihologie dreaptă. Şi psihologie, cunoştinţa sufletelor, este sau ar trebui să fie o însuşire de căpetenie a celor meniți să conducă oamenii.*

Psihologia şi psihoterapia teozofică se deosebesc cu totul de cele obişnuite. Noi credem că nu e de ajuns, nici sănătos nu e, să plângem doar cu cei oropsiţi şi deznădăjduiţi, ci, ca să fie de leac, simpatia noastră trebuie să le arate pricina păsurilor lor. Unuia nedreptățit, de pildă, îi ajutăm să caute în sine cauzele pățaniei sale. Cu cât el va fi mai evoluat, cu atât cauzele vor fi mai subtile, mai puțin aparente, alcătuite de multe ori numai din simțiri şi gânduri, ale căror vibrații sunt însă puternice. La un suflet simplu, aflarea rădăcinii răului e mai uşoară, rădăcina aceasta fiind, de obicei, mai mult materială sau în legătură cu vreo manifestare materială, un viciu oarecare. Această descoperire a răspunderii nedreptățitului nu descarcă însă pe făptuitorul nedreptății. Cel lovit, ca şi cel care loveşte, au greşit. Cel dintâi a atras lovitura, dar celălalt a păcătuit la rândul său lovind, şi la rândul său va trebui să îndure urmările nechibzuirii sale. Iar leacul? Leacul este la fel în toate împrejurările: echilibrarea interioară. Cu cât omul se echilibrează mai bine, cu atât atmosfera, aura lui, trupurile sale de lumină ajung mai invulnerabile; el trăieşte într-un cerc sfinţit şi ferit, care nu mai are nici o atracție pentru rău, adică nu mai e expus la dezechilibru..."

Totodată:

„***Mişcarea ocultă***

Ca organizări de cercetări oculte în țară la noi, avem: Cercul teozofic Frăţia din Bucureşti.

Alcătuit acum trei ani, el a dus o activitate rodnică, ținându-şi şedinţele cu multă regularitate și căldură în casele unora din membrii săi.

Prezidenta Cercului e d-şoara Fany Seculici, Calea Dorobanților 4, Bucureşti, iar agentul prezidențial, care face legătura cu Adyar este d-nul E. F. D. Bertram-Ploieşti. Până deunăzi Cercul depindea de Secretariatul gene-

---

[1] Fanny nu-și refuză nici aici obiceiul de a urechea vreun seamăn (moștenitorul coroanei britanice, în cazul de față!) pentru că gîndește altfel decît ea.

> *ral din Franţa. Acum însă are legătura directă cu izvorul luminei teozofice Adyar (India).*
> *Membru al Cercului poate fi oricine, în urma recomandării a doi membri. Minorii pot fi introduși de către părinții lor.*
> *Cercul e condus de un birou, are un început de bibliotecă, iar cotizația anuală, e de 100 lei. Grupuri teozofice mai sunt la Turda, Chişinău, Sinaia şi alte centre din țară.*
> *Spre a fi membru nu se cere de cât aderarea la scopul cercului, adică frăția universală fără deosebire de rasă, crez şi sex. Cercul desvoltă studiul religiilor comparate, al filozofiei şi ştiinţei şi caută cercetarea legilor necunoscute ale firii și puterile încă nedesvoltate în om.*
> *Ca cercetări spiritiste cunoaştem* [...] *experiențele cari se fac în casa d-nei E. Petrescu,* [str. M.] *Eminescu 3, Bucureşti.*

Dincolo de toate vorbele mari (teozofice, ale lui Fanny) expuse în acest material (inclusiv la *Anexe*), se pune o singură întrebare... Și anume ce s-a ales de ideile, de prezicerile (atît de sigure pe ele) de acolo?

> Privitor la respectivele preocupări ale lui Fanny, la șansele lor de a deveni realitate, un Leon Kalustian[1] se dovedea elegant: „*Vedea, în visurile ei, o uniune mondială a femeilor, cum în teozofie – luînd act de propria-i mărturisire, că o descoperă după ce împlinise treizeci de ani – nădăjduia să afle soluțiile pentru înfrățirea și pacificarea lumii. Superbă candoare și mereu aceeași irealizabilă utopie!”*

Eu personal, cred că nu s-a ales nimic...

Naturalizarea

Vreme de decenii, Fanny Seculici și-a afișat alesele sentimente legate de spațiul românesc. În răstimp însă, nu a renunțat la cetățenia ei inițială (austro-ungară, devenită apoi ungară), ea solicitînd așa-numita *împămîntenire* abia în 1925:

---

[1] *Op. cit.*

„Subsemnata Francisca losepha Szekulics, născută în comuna Pressburg, Austria. iar de mai bine de 41 ani, domic. în România, actualmente domiciliată în Bucureşti, strada Cantacuzino no. 60, fostă strada Polonă, dorind a dobândi împământenirea ***cu dispensă de stagiu***[1] *am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune de a se trimite corpurilor legiuitoare următoarele acte prin care dovedesc sentimentele mele româneşti, solicitând în baza lor împământenirea. Aceste acte sunt:*

1. Certificatul meu de naştere din comuna Pressburg, din anul 1868, sub no. 73, pag. 573.

2. Actul arhiepiscopiei catolice din Bucureşti, din care se vede că subsemnata Francisca Szekulicz sunt de religiune catolică.

3. Certificatul societății Dacia Română din care se constată că defunctul meu părinte Iuliu Seculici a funcţionat în calitate de director general la societatea «Dacia România» mai bine de 41 ani.

4. O chitanță cu data de 25 Iulie 1915 din care se constată că părintele meu Iuliu Szaculics a plătit ***nişte*** *impozite comunei Sinaia.*

5. Decretul no. 4.200/906 prin care Maiestatea Sa Regele Carol I, decorează pe defunctul meu părinte I. Seculici cu ordinul «Steaua României» în gradul de comandor.

6. Decretul no. 1.327/914 prin care Maiestatea Sa Regele Carol I, decorează pe defunctul meu tată Iuliu Seculici cu ordinul «Coroana României» în gradal de Mare ofițer.

7. Brevetul no. 1.324/908 prin care se conferă defunctul meu părinte I. Seculici «Medalia Jubiliară Carol I».

8. Adresa ministerului de culte sub no. 19.701/909, semnată de defunctul ministru Haret prin care mi se conforă «Medalia Bene Merenti» clasa I, pentru merite literare.

9. Brevetul no. 880/9D9, prin care se conferă subsemnatei Francisca Seculici zisă şi Fani Seculici «Medalia Bene Merenti» clasa I.

10. Adresa No, 81.105/913 şi brevetul no. 51/913 prin care se conferă subsemnatei Fani Seculici «Crucea Meritului Sanitar clasa I».

11. Brevet no. 201/906, prin care se conferă subsemnatei Fani Sekulics «Medalia Jubiliară Carol I».

12. Lucrările mele literare «Haiducul» şi «Pandurul» ale subsemnatei Francisca Sekulics iscălite sub pseudonimul Bucura Dumbravă în baza cărora am fost propusă spre decorare de defunctul ministru Haret şi decorată cu «Medalia Bene Merenti», clasa I şi din care se poate vedea şi constata cât de scumpă și de iubită mi-a fost țara în care trăiesc şi am adoptat-o, «România».

---

[1] Inevitabil mă întreb dacă solicitarea grabnică („cu dispensă de stagiu”), după atîtea decenii de dezinteres asupra problemei, nu s-a datorat actelor necesare proiectatei deplasări în India.

13. Certificatul societății «Țesătoarea» no. 7.005/916, din care se constată că subsemnata încă din anul 1905 sunt printre fondatoarele societății «Țesătoarea» şi că încontinuu am lucrat pentru îmbunătățirea stării economice a populaţiunii noastre rurale.
14. Certificatul societății Policlinica «Regina Elisabeta» din care se constată că subsemnata încă din anul 5896 am fondat societatea policlinică «Regina Elisabeta», pentru căutarea gratuită a oamenilor lipsiți de mijloace şi că în continuu am lucrat pentru acest frumos scop.
15. Declarația din 28 ianuarie 1915 prin care se constată că subsemnata Fr. Sekulics din inițiativa mea am creat societatea «Chindia» al carei scop este: adunarea cântecelor româneşti, menținerea şi răspândirea jocurilor românești, păstrarea, vechiului port românesc etc.
16. Declarația societății «Cercetaşelor romånce» din care se constată că la 25 Aprilie 1915 din inițiativa subsemnatei s'a creat suszisa societate cu scopul de a då tinerelor romånce nouă îndrumare a educației fizice, morale şi naţionale.
17 Declarația de 30 Ianuarie 1916, a societăţii de binefacere «Tibişoi» din care se constată că timp de 27 ani încontinuu ca şi acum am vizitat săracii, dându-le ajutor moral şi material, ***ținând în toate duminicile timp de 27 ani cursuri de morală creştină*** *în toate școlile societăţii.*
18. Declarația subsemnatei Fr. Iosepha Sekulics că renunț la supuşenia austro-ungară, îmbrăţişând supuşenia română de care sentimentele românești mă leagă, autentificată de judecătoria ocolului II, la 29 Ianuarie 1916.
19. Certificatul de moralitate a primăriei Capitalei. [...]
Francisca zisă Fanny Szekulics, strada Cantacuzino no. 60.[1]

Călătoria în India

„O văd pe peronul Gării de Nord, cu fața luminată, cu ochii împăienjeniți, dar fericiți, căci pleca spre ţara visurilor ei. Icoana ei aşa mi-a rămas; aşa o port de atunci în suflet. ”[2]

---

[1] Monitorul Oficial, 17 febr. 1925. Apoi, „«Ministerul Justiţiei, prin autoritatea Jurnalului Consiliului de Miniştri din sesiunea din 17 septembrie 1925, se menţionează aprobarea procedurii de naturalizare a scriitoarei, [...] naturalizare discutată în raportul preşedintelui Consiliului de Miniştri no. 1706 din 13 iunie 1925»” (Luiza Munteanu, *op. cit.*)
[2] Frosy Nenițescu-Boerescu, *op. cit.*

> În acel periplu, Fanny s-a îmbarcat la Trieste, la Port Said alăturîndu-i-se pe vasul „Pilsna” și doamnele Ciortescu, din București, Elena Lazăr (președinta lojei *Transilvania din Turda*, una din veteranele mișcării teosofice românești) și fiica acesteia.[1]

Scrisori, din sejurul (de pe urmă...) al lui Fanny, către India, iar apoi plecare de acolo *către* casă...

> *„Piroscafo „Pilsna", 3 decembrie 1925, pe Mare*
> *V-am scris de la Trieste, alaltăieri, şi sper că această scrisoare va pleca mâine de la Brindisi, ultimul port european la care ne oprim. Ieri am trecut prin Veneția și am petrecut ziua, din fericire însorită, deşi soarele avea dinți, în acest oraş fără pereche prin îndrăzneața sa originalitate. N-am vizitat nici un muzeu, ci m-am plimbat doar, spre a căpăta o impresie generală. Şi am căpătat-o: frumusețe, frumusețe pământească fermecătoare. Nimic spiritual. Nici în biserică. În schimb, un simț arhitectonic desăvârşit în fiecare balconaş, în fiecare fereastră. Apoi linişte pe canalurile verzi şi oamenii umblând forfota prin ulițele strâmte. Piața San Marco – un vis de grandoare elegantă. Domul, singura clădire care nu-mi place, acoperişul e o horhotă nebună, fără stil. Dar mozaicurile sunt o minune, atât cele exterioare, cât şi cele interioare; acestea din urmă însă nu le-am putut vedea bine, căci dimineaţa era încă încețată. Mai târziu am nimerit într-o altă biserică, Giovanni e Paolo, biserica funerară a Dogilor. Aceasta e impresionantă, dar iarăşi, prin bogăția ei pământească. Am plecat seara, la 11, luna fiind atât de strălucitoare, încât cerul era albastru şi marea albastră. Azi n-am văzut decât apa: şi plouă şi aerul e îmbălsămat. Vaporul e foarte bun, şi plin de teozofi, cunoscuți și încă necunoscuți. Încetul cu încetul se fac apropierile. Şi cred, dragile mele, că voi asculta de sfaturile unora şi voi sta la Adyar până la 15 Ianuarie, deoarece multe adunări şi conferințe vor avea loc şi după primul congres, şi ocazia e unică...”*
>
> *„Port-Said, 7 decembrie 1925 [...]*
> *Am sosit aici pe un soare strălucit şi o mare prietenoasă, după patru zile de vânt, ploaie şi valuri splendide, care, ieri, mi-au făcut o vizită chiar în cabină, în care lăsasem ferestruica deschisă, în timp ce eram sus pe pod. Sunt la hotel, cu D-na şi D-ra L., care au aşteptat vaporul la P.-Said. Plecăm peste trei ceasuri...”*

În paralel, Fanny a ținut și un jurnal:

---

[1] „Dimineața”, 4. febr. 1926.

„13 Decembrie (1925)

Înaintăm liniştiţi pe Oceanul Indian: aerul e răcoros. Am scăpat de zăduful Mării Roşii.

Aseară, târziu, am ajuns la Aden. N-am vrut să mă duc în oraș, în întuneric şi căldură, şi am avut, pe bord, nostimul spectacol al invaziei negustorilor locali și al pasagerilor de clasa a II-a, toți Arabi, subțiri, negri la față, mlădioşi, şi ducându-şi nenumăratele lor bucăți de calabalâc, extraordinar de grele şi de forme extraordinare, până pe podul al treilea, înspre prora vaporului [...]

Armonia liniilor în Orient este poate vreo moştenire din vremurile îndepărtate, când frumusețea fiind la îndemâna tuturora, pătrundea întreaga conştiinţă a omului, plămădindu-l chiar pe el. Fără îndoială, noul sistem financiar, dând nevoilor noastre mai mare putință de îndestulare, ar da înapoi omenirii frumusețea ei de altădată, cea indiană, egipteană şi greacă; ba ar mări-o chiar, ne-ar aduce o frumusețe nouă. Căci propăşirea, sau, mai bine zis, înmulțirea frumuseței e fără hotare pe toate planurile manifestate [...]

14 Decembrie

Aseară, pe când vaporul aluneca în fâşâitul dulce al Mării Indiene, învăluit de o plăcută adiere, ne-am aşezat cu toții, pe pod [probabil, puntea vasului]*, înaintea ecranului cinematografic, şi am văzut filmul «Tao»*[1]*. Deşi titlul părea plin de făgăduieli esoterice, subiectul nu este decât obişnuita dramă europeană, croită pentru* ***nervii dornici de agitație ai acestei sub-rase intelectuale, care a căzut pradă stupidității****. Dar frumoase erau vederile din Siam şi frumoasă şi mişcătoare eroina, o tânără Siameză!*

Ce deosebire între farmecul femeii orientale Extremul Orient – şi ... ***lipsa de farmec a femeii occidentale****! Faptul e izbitor şi pe acest vapor. Femeia occidentală, în criza de tranziție prin care trece, are, chiar când nu e pionier combativ, un fel de asprime foarte obositoare. Bunătatea ei, fără îndoială existentă, nu e darnică; s-ar zice că o păstrează pentru ocaziile mari. Apoi, ea şi-a făcut, poate împotriva zguduirilor îngrozitoare ale războiului, un fel de scut din maniere masculine. E zgârcită atât cu lacrimile, cât şi cu surâsul ei. Iar la femeia orientală surâsul e încă spontan şi mereu gata să-i înflorească pe buze, şi, ceea ce e mai frumos, în ochi. Vai, mai ales ochii femeii occidentale şi-au pierdut orice dulceață; sunt reci, oțeliți, parcă mereu în căutarea unor aeroplane încărcate cu bombe*[2]*.*

---

[1] „Probabil, pelicula realizată în 1923 de regizorul Gaston Ravel” (notă în „Pe drumurile Indiei”, ediția 2016).

[2] Inevitabil mă întreb cît proiecta Fanny aici, din propriile sentimente și atitudini...

De altfel, ne dăm cu toții seama de greutatea întreprinderii acestei călătorii comune a teozofilor. [/] *D-na Kamenska*[1]*, excelenta oratoare rusă ne-a vorbit iarăşi despre internaționalism sau despre relaţiile între naţiuni, subiectul fiind în toate inimile şi pe toate buzele.*

Căci unii suferă vădit de dizarmoniile mai mari sau mai mici încă existente. O persoană mi-a mărturisit că s-a simțit de-a dreptul atinsă, când d-na K. a zis: ce iubitori de omenirea întreagă ne simțim când suntem singuri în camera noastră, şi cum piere această iubire în clipa când, deschizând uşa, ne întâlnim cu altcineva. Iar dacă individul are atâta greutate să se apropie de individ, ce fantastică pare încercarea de a împăca şi de a împrieteni națiunile!

15 decembrie

Am avut un bal costumat, organizat de teozofi, tot în scop de împrietenire pe planul material, şi a fost nostim. Am avut o conferință ținută de Miss Clara Codd[2]*, o excelentă oratoare, despre sosirea* Învățătorului Lumii*, și am avut azi o conferință a unui preot anglican despre deosebirea între teozofie şi creştinism, urmată de o discuţie, chairman fiind Sir Raja Gopala Chani*[3]*. Deci, o activitate intelectuală intensă. Nu cred că vreun teozof să se fi depărtat de sistemul lui de gândire, de Weltanschauung cea teozofică, în urma desluşirilor date de preot asupra punctului de vedere pur creştinesc,* ***insuficiența lui tocmai ne-a dus la teozofie****; insuficienţa lui s-a dovedit şi azi. Creştinul n-a fost tare decât în afirmații; îndată ce au început întrebările, el n-a ştiut decât să răspundă că acestea sunt chestiuni pentru teologie sau că atare punct nu interesează biserica creştină! Obişnuitul orizont strâmt, concluzia fiind că un teozof nu poate fi creştin. Larg, tolerant, înțelept a fost Raja Gopala Chani în felul cum a condus şi comentat şedinţa.*

Nu e de mirare că a trebuit să ne întoarcem înspre străvechea Indie, ca să ne împrospătăm înţelepciunea şi să ne întregim judecata.

Prin conversațiile ce le-am avut azi, am descoperit încă trei persoane care au trebuit să părăsească arta pentru munca teozofică; una şi-a lăsat pictura, un altul, d-l de F.-C., compoziția muzicală, nevastă-sa, în parte, cântecul. Însă, zice D-na de F., o olandeză gata de răzvrătire şi frondeuse [cîrcotașă]*, tocmai de artă are nevoie Societatea Teozofică. Arta poate să-i*

---

[1] Anna A. Kamenskaya (1867-1952), figură importantă a teozofiei ruse şi elveţiene, rezidentă în Adyar (1916), autoare a unei excelente traduceri din Bhagavad Gita (n. 2016).

[2] Personalitate a teozofiei americane (n. ed. 2016).

[3] Avocatul Chakravarti Rajagopalachari (1878-1972), politician, scriitor şi om politic indian, ultimul Guvernator-general al Indiei [pe atunci colonie a imperiului britanic] şi lider al Congresului Național Indian (n. ed. 2016).

ridice nivelul; artistul a fost totdeauna un inițiat nemijlocit. Şi, din nefericire, nivelul general al grupărilor teozofice nu este cel al unei culturi înalte. Răbdare, cercetare, încercare, muncă.

16 decembrie

Pe întinderea albastră pe care o văd din fereastra odăii deschise, mii de căişori cu coama albă aleargă unul după altul. Totuşi, vaporul nu joacă decât foarte puțin; se vede că vântul, care bate tot împotrivă-ne, nu atinge decât suprafața apei [...]

19 decembrie

La 5 dimineața văd sclipind, prin cerul ferestruicii, în noaptea vânătă, primul far al coastei indiene, adică al celei dintâi insule din arhipelagul care înconjoară portul Bombayului[1]*.*

După răsărit, se vede apoi frumusețea liniilor, culoarea de lut a apei, vase mari şi mici şi cheiul cu o clădire impozantă.

Pe debarcader mulțimea o aştepta pe «Pilsna».

Îmbrăcămintea albă a europenilor străluceşte printre culorile indigenilor. Acestea sunt de o mare delicatețǎ. De pildă, cămăşile galbene deschis ale hamalilor alcătuiesc o notă plăcută, surâzătoare.

Nu se aud răcnetele şi ţipetele pițigăiate ale mulțimii din porturile de pe Marea Roşie. Hamalii, care vin apoi pe bord, sunt liniştiţi, politicoşi, supravegheați de nişte funcţionari îmbrăcați în gherocuri[2]*, pantaloni albi şi fes.*

Şi de aci înainte populația indiană ni se înfăţişează demnă, cuviincioasă şi de grație fermecătoare. De altfel, multe chipuri nu ne par străine, nouă, celor din România, cum nu ne pare străină nici temperatura; avem impresia unei zile călduţe de Mai.

Coborându-ne pe chei, trecem prin hala vămii, şi, de acolo pe jos cam 7-8 minute, până la un mic hotel aşezat printre docuri; o clădire lungă şi joasă, cu un gard îmbrăcat cu un fel de [...] *. Ne depunem doar lucrurile în odăi și pornim în interiorul Bombayului.*

E cel mai frumos oraş ce l-am văzut vreodată. Falnicele sale clădiri au un stil dinadins, pentru a da Orientului impresia măreției britanice, şi totodată arhitecții au căutat şi au ştiut să se inspire de geniul indian [...]

În automobil ne plimbăm de-a lungul mării, al plajei pe care mişună sute de indigeni care se îmbăiază, şi de-a lungul cartierului vilelor elegante, toate într-un stil original local, înconjurate de verdeață [...]

---

[1] Actualul Mumbay, pe coasta vestică a peninsulei indiene.

[2] Redingote (n. ed. 2016).

La 11 seara am plecat din gara superbă şi curată, mult mai curată decât cea din civilizata gară europeană, unde toate bagajele noastre ne aşteptau, bine înşirate după numerele cabinelor, şi aduse acolo de către o societate de transport indigenă. Iar fraţi şi surori teozofi indieni, care plecau şi ei înspre Adyar[1]*, împodobiră pe câțiva dintre noi cu subțirele şi parfumatele ghirlande de chiparoase, care sunt, în India, un semn de bun sosit.*

Aveam un tren special pentru călătoria de două nopți şi o zi înspre Madras. Peroanele de drum de fier din India sunt atât de înalte, încât intri în vagon suind numai o singură treaptă joasă. Compartimentele sunt sau pentru trei persoane în clasa I, sau pentru cinci, în clasa II. De altfel confortul este aproape la fel în amândouă, pe când deosebirea de preț este foarte plăcut simțitoare pentru cine călătoreşte cu clasa II. Eram un grup simpatizant de cinci doamne – sexele sunt totdeauna despărțite aici. Şi călătoria a trecut ca un vis. Era răcoare în vagon, cu o fereastră deschisă, una doar cu rețeaua de sârmă trasă şi ventilatorul din tavan învârtindu-se şi cântând ca un fus mare. Ziua, împotriva soarelui se poate ridica un rând de geamuri albastre. Compartimentul are cam 3 metri pe 2 jum., cu trei bănci acoperite cu piele de-a lungul lui, una de fiecare perete şi una la mijloc; celelalte două paturi sunt aşezate deasupra acelora de lângă perete.

Bineînțeles, n-am văzut munții prin care am trecut noaptea, iar a doua zi am străbătut un şes sărac, a cărui înfăţişare nu se deosebea mult de Bărăgan, doar că stufişurile răzlețe erau de cactuşi cărnoşi şi spinoşi [...]

Staţiile sunt dese şi curate; toți funcţionarii drumului de fier, în afară de şeful gării şi de şeful trenului, sunt indigeni. Serviciul vagonului restaurant este perfect; servitori îmbrăcați cu cămăşi lungi albe, ca oltenii noştri, cu brâie albe cu negru şi cu un mare turban cu aceleaşi două culori și monograme ale căilor ferate, ne îngrijeau de minune, aducând ceaiul cu pâine prăjită şi unt de bivoliță. [...]

A treia zi de dimineață mai vedeam sfârşitul unei alte regiuni muntoase, străbătută iarăşi noaptea.

De astă dată suntem în plină Indie, adică într-o țară care nu seamănă cu nimic european, munții nu sunt înalți, poate între 6-800 de metri [...]

La gări omenirea e din ce în ce mai frumoasă, mai demnă, mai bine îmbrăcată. Printre ea predomină un tip subţire, cu trăsături fine, ochii mari şi o siluetă atât de mlădioasă, încât îți vine greu să distingi bărbații de femei, mai ales pentru că cei dintâi poartă un conci bine strâns din părul lor negru, lucios, pe care se reazemă mica tichie de postav negru.

---

[1] Zonă în Chennai (fost Madras), capitală a statului Tamil Nadu, cel mai sudic din peninsula indiană.

Iată suburbiile Madrasului! [...] *La gară, foarte spațioasă, ne aşteaptă un grup de tineri indieni, care se ocupă de bagajele şi vehiculele noastre. În mai puțin de 10 minute înaintăm prin oraş în automobil.*
Madras n-are aparența superbă a Bombayului. E curat, sau aproape curat oriental, cu bulevarde largi, verdeață multă şi clădiri mai mult joase, fără mare însemnătate [...]
Ajungem la râul Adyar, cu ape albastre, printre malurile sale verzi, şi dincolo de podul lung de piatră începe domeniul Societății Teozofice, căreia i se zice aici, scurt, «Societatea». Printre copaci zărim o clădire mare, Cartierul general [...]
Şi peste tot animația grațioasă a unei mulțimi orientale care păşeşte uşor, cu picioarele goale, atât lucrătorul aproape gol, cu pielea arsă ca tăciunele, ca şi cărturarul înfăşurat în pânzeturi albe. Şi toți ochii ne privesc prietenoşi, larg deschişi, bucuroşi de oaspeți. Ce binefăcătoare e curtoazia mândră a Răsăritului!
Mulțimea aceasta se alcătuieşte din teozofi indieni, funcţionari ai coloniei, din slugi şi grădinari, din elevii unei şcoli teozofice indiene, care şi-au închinat serviciul lor benevol congresului [...]
Mă dau jos din automobil, ca să mă prezint comisiei de primire care-şi are sediul sub umbrarul uneia dintre colibe, un grup de doamne olandeze, cu registrele pe masă şi lumea europeană umblând forfota în jurul lor cu sute şi mii de întrebări. Doamna Ciortescu este luată în primire de către nişte comisare amabile spre a i se găsi locuință; a mea, mi se spuse, este o casă numită Blavatsky Gardens [...]
Munca ce se desfăşoară acolo. Căci îndată ce-ți schimbi conștiința sau contactul sufletesc de la spiritual la intelectual, îndată ce nu te mai laşi răpit de armonia, care umple atmosfera acestor grădini blagoslovite, ci îți aținteşti băgarea de seamă asupra mijloacelor care făuresc acea armonie, auzi ca un zumzet dintr-un stup bogat şi sănătos. Toată lumea munceşte acolo şi în toate domeniile, atât în cel spiritual, cât şi în cel intelectual şi material. Iar niciodată mai mult ca în timpul congresului, când fiecare dă tot ce poate, fără zăbavă şi fără să se gândească la odihnă. Şi căutând să cercetez aceste munci, mari și mici, toate glăsuitoare, mi-am pus bine condeiul şi caietul de însemnări, n-am mai scris nici un cuvânt, ci am privit şi-am ascultat [...]"

Alte detalii, oferite de Fanny despre sejurul ei:

„Adyar, 5 ianuarie 1926
Poimâine părăsesc acest loc minunat prin natura sa și prin munca uriaşă a locuitorilor săi. Iar la 15 plec de la Bombay înspre Europa; dar nu pot să vă spun exact când voi sosi, pentru că vapoarele au câteodată întârzieri. Deci,

aşteptaţi-mă cam pe la 8-9 sau 10 februarie, adică aşteptați-vă la sosirea mea, fără însă să veniți la gară, tocmai pentru că nu pot să vă spun nimic sigur. Odată voi suna la uşa ***noastră*** [sic] *şi mă bucur mult să vă revăd!*
Aici zilele trec extraordinar de bogate, ne sculăm la şase în fiecare dimineață ca să mergem la rugăciunea comună la 7. Iar Preşedinta[1] *se scoală la 4. Și nu mă miră, căci munca ei îmbrăţişează într-adevăr toate interesele omenirii, atât cele spirituale, cât şi cele materiale.*
Acest congres a avut caracterul unui curs universitar, şi încă îl are, cu toate că zilele principale au trecut şi multă lume a plecat. Conferințele se țin lanț, când sub vestitul copac banian, când în marea sală a Cartierului general sau în vreun pavilion improvizat, înconjurat de flori străine şi de palmieri. Peisajul este încântător: vegetația bogată, plină de surprize pentru noi cei din Europa. Domeniul e mărginit la nord de râul Adyar, la Est de Golful Bengal. [...]
Am de gând să petrec două zile la Bangalore, în interiorul statului Mysore, la un prieten indian.”

Legat de o posibilă întîlnire cu ghidul spiritual Jiddu Kryshnamurti, visul lui Fanny „se împlinise. Conţinutul acestei convorbiri poate fi dedus **doar din volutele violete, de pe cantul manuscrisului**, ce sugerează aparent valurile oceanului pe care l-a străbătut pentru a-l cunoaşte”[2]

Din nou în jurnal:

16 ianuarie (1926)
[...] *Azi, la întoarcere, pe când vaporul alunecă iarăşi peste imensitatea apelor sinilii în fâşâitul regulat al valurilor ridicate prin chiar mişcarea sa, sufletul ne este liniştit, privind cu adâncă mulțumire spre cele aproape trei săptămâni, în cursul cărora vom putea medita asupra bogăției evenimentelor şi a experiențelor. Se mai adaugă şi faptul că numărul congresiştilor e mai mic şi că ne cunoaştem mai bine; cu unii ne leagă o simpatie adevărată, față de alții am ajuns la o filosofico-teozofică îngăduire; iar în unele cazuri, din fericire rare,* ***am judecat procesul şi am trimis vinovatul în ocnele uitării****, unde nădăjduim că-şi va pregăti o reîntruchipare mai bună.*

---

[1] Annie Besant (1847-1933), care a preluat conducerea Societății teozofice în 1907.
[2] Luiza Munteanu, *op. cit.*

Sînt ultimele înscrisuri care s-au păstrat de la Fanny[1]... Despre ultimele zile din viața ei relatează amplu însă un indian (ce semnează Suba-Rao[2]), ce i-a fost alături în ultimele săptămîni[3]:

> *„Gujarat, 2 Aprilie* [1]*926*
> *Scumpă Doamnă,*
> *Vă sunt recunoscător pentru scrisoarea[4] care mi-a fost înmânată prin secretarul meu în Gujerat[5], oraş istoric prin monumentele lui, la 1200 mile departe de locuința mea.*
> *D-na de Hild, o nouă prietenă a dragei noastre Fanny, mi-a istorisit sfârşitul ei tragic la Port-Said. Ştirea mi-a zdrobit inima. Puțin după ce pornise călătoria de întoarcere, Fanny mi-a scris o scrisoare lungă, mişcătoare, cerându-mi colaborarea pe care i-o şi făgăduisem, pentru că era o adevărată slujitoare a omenirii. Dacă aveți însemnările Ei[6], din caietul de drum, ele vă vor vorbi mai limpede despre Ea şi planurile noastre.*
> *Era chiar foarte nerăbdătoare să înceapă să scrie cartea despre India, unde ar fi stat mai mult, dacă n-ar fi avut greutăţi de înapoiere prin prelungirea călătoriei.*
> *Însă, hotărârea să revie în curând cu scumpa Ei prietenă «Romniceanu», cum obişnuia să zică numele iubit de atâtea ori pe zi, când vorbea de lucru, călătorie ori planuri, a făcut-o să plece mai repede decât vroia.*
> *Nu arăta cel mai mic semn de oboseală şi rămăsese întruna vioaie şi veselă până la despărțirea noastră de pe puntea „Acvilei".*
> *Nici nu vroia să audă că se putea să fie obosită sau că ar avea nevoie de odihnă. Spunea cu mândrie vădită: «Sunt munteancă» şi n-a arătat niciodată dorința să se odihnească mai mult decât obişnuia la intervale regulate. Mai mult, avea însuşirea minunată, rară, obicei napoleonic, să doarmă adânc, când vroia, în tren sau în automobil.*

---

[1] (Editorul) Bucuța face în paralel precizarea: *„Caietul de călătorie mai are abia încă pe atâtea rânduri câte am publicat; acestea din întâiele zile ale expediției indiene”.* („Boabe de grâu”, nr. 1/1933). El nu precizează motivele pentru care nu a fost tipărit și restul.

[2] Foarte probabil este persoana despre care Fanny notase: „Am de gând să petrec două zile la Bangalore, în interiorul statului Mysore, la un prieten indian”.

[3] Notă nesemnată a ediției din 1927: „Dăm această scrisoare a unui Indian, prieten făcut de Bucura în împrejurări care se văd dinăuntru. Ea arată multe: cum izbea personalitatea femeii şi pe acei oameni [la plural...] depărtaţi, planurile ei, felul cum şi-a petrecut cele mai fericite zile acolo şi mai ales ideea acelei cărți despre India, care n-a mai putut fi scrisă.”

[4] Se poate deduce că El. Romniceanu îl contactase inițial.

[5] Cea mai vestică provincie a Indiei.

[6] Am respectat grafia expeditorului.

Îmi scrieți de malarie, de țântari. ***Scrisoarea prietenei sale spunea că doctorii bănuiau o otrăvire. Şi eu cred acelaşi lucru****. Avea o rană la piciorul drept, de care mă temeam că avea să se vindece greu. Se înrăutăţise în ultima vreme. Dar, de câte ori făceam aluzie la rană, râdea, spunând că nu avea de ce să se îngrijoreze, că avea să-i treacă de îndată ce se va sui pe vapor şi va respira aerul mării.*

Îi dăruisem un borcănel de leacuri, dar nu vroia niciodată nimic. Era aşa de sigură de sănătatea ei!

Ca sute de alţi oameni, fusese înțepată şi ea de țântari şi mă întreb de ce tocmai în acest caz consecința a fost groaznică. De fapt, Madras şi Bengal sunt locuri unde se vindecă şi nu se contractează boli. Multe alte doamne au fost înțepate mai rău, pe tot corpul, fără să fi fost aşa de bine găzduite şi îngrijite ca Fanny, iar după ce au plecat din Adyar, n-au mai avut nimic cu țânțarii. Se expunea mai puțin decât altele care se duceau cu automobilele pe drum de țară şi aveau uneori accidente. Viața ei la Adyar era îngrădită de cele câteva activități care o atrăgeau; rugăciunile de dimineață, muzica şi arta, pe care le iubea atât.

Veena, un instrument indian, a şi fost prilejul cunoaşterii noastre. După ce s-a sfârşit muzica, Ea ieşi din grupul Europenilor şi începu să-mi vorbească. Comparând muzica din ţara Ei cu cea indiană şi spunând că doreşte să o mai audă; iar după trei ședințe de muzică, rămăsese atât de încântată, încât lăsă alte angajamente pentru ca s-o audă.

«Soarbe adânc, ori nu simți primăvara», era cuvântul Ei, şi-l trăia.

Înainte să pornim în călătoria de şapte zile, am fost cu automobilul la muzeul din Madras şi era atât de încântată de lucrurile de artă, încât voia cu atât mai mult să vadă şi pe cele din Misore, de unde admirase vederi, în picturile de muzeu. Faptul că la Madras era cald, chiar prea mult, şi că Misore cu Bengalul, fiind la 3200 m, erau răcoroase, cu o natură minunată, căderi de apă, grădini, luminații electrice, monumente de artă, temple, construcții moderne, i-au atras atenţia şi a trebuit chiar să mă întorc din Bengal, ca s-o însoţesc din nou în Bengal, în care timp ***am început să ne simțim ca mamă şi fiu****[1]. Astfel era afecțiunea Ei pentru mine. Nu vroiam să mă judece ca semenul Ei în materie de cunoştinţe, filosofie, religie, misticism, politică, ştiinţe sociale, de care vorbeam în continuu. Nota mereu, în caiet, ce gândea să-i împodobească scrierile. Mi-a cerut făgăduiala solemnă să-i scriu despre India pentru publicațiile ei.*

---

[1] Destinatarul era un om cu fată căsătorită, însă tot rămînea o diferență de vîrstă – în raport cu Fanny – cît să poată vorbi de mamă-fiu. La mijloc s-a aflat și firea liberă, energică, exuberantă a compatrioatei nostre, care dădea impresia unora mai tineri (foarte posibil cu părinți la antipodul lui Fanny) că deține secretul tinereții de durată.

Călătoria până în Bengal a fost un repaos de 8 ceasuri.

Schimbarea aerului şi priveliştea o făceau mai vioaie decât la Adyar, unde vorbea de «Adyarităţi», pe care voia să le înlăture. A scris de lucrurile acestea pe vapor înainte să se îmbolnăvească.

Am colindat cu automobilul prin locuri interesante; în răstimpuri ascultam muzica şi am petrecut veseli până seara când am luat trenul spre Misore. Timp de patru ore am dormit ca într-un leagăn.

După odihnă, masă şi plimbare, am văzut grădina zoologică, parcul Maharajahului şi palatul de vară. Varietatea şi frumuseţea vieţuitoarelor, flora, fauna din grădini, vederea de pe dealuri, picturile din palatul regesc, în care ne odihnisem, o fermecaseră. Adesea gândurile noastre se pierdeau peste pajiştile verzi cu flori atât de luminoase şi de surâzânde de-a lungul potecilor.

La amiază ne-am ne-am dus la picioarele dealului «Chamundi», aşa numit după zeul casei regeşti, pe care deal se ridică templul divinităţii, cu reşedinţa de vară a regilor.

Nu voiam să urcăm până la culme, crezând că Ea n-are să poată. «Nu uita că sunt munteancă»[1]*, îmi aminti, şi începu să urce treptele strâmte făcute pentru pelerini. Rana de la picior mă îngrijora, dar nici nu vroia să se gândească la ea. Ajunşi la templu, am stat în faţa priveliştilor şi, cum începea să se întunece, coborârăm încet treptele iluminate spre oraşul de la poale care semăna cu o mare de lumini plutitoare, oglindite în iezerele apropiate. O seară ca aceea! Cu* ***o prietenă şi mamă totdeodată***[2]*...*

Vederea Ei fiind slabă*, am coborât cele 750 de trepte cu mâna Ei proptită pe umărul meu. Avea vocea plină de bucurie şi de mulţumire pentru învăţătura pe care I-o dăduse natura.*

Ziua următoare am vizitat temple şi am cutreierat împrejurimile Misorelui. Datorită unui om de lege, am putut vedea câteva piese decorative de piară care nu se cunosc nicăieri. Am luat apoi câteva fotografii de lângă templu, alegând subiecte caracteristice pentru gustul Ei. Templele o încântau cu desăvârşire. Vroia să vadă ceva din pădurile noastre. În împrejurimile Misorei sunt unele în care trăiesc tigri, pantere, bizoni şi elefanţi. Pentru că ***fata mea locuieşte cu soţul ei*** *la marginea uneia dintre acele păduri, el fiind administrator, am plecat într-acolo după o noapte de somn bun, călătorind câteva ore cu trenul.*

Aici, la Bhadravati, am avut prilejul să stăm acasă la ai mei şi Fanny era încântată de copii şi de lămuririle despre păduri ale cumnatului meu, care e inginer silvic. După-amiaza am petrecut-o odihnindu-ne, vorbind şi as-

---

[1] Traduc aici nevoia (foarte posibil generală) de a-i fi apreciate performanţele pe munte.

[2] Foarte probabil, indianul ori fusese lipsit de mamă, ori avusese o relaţie nefericită cu ea.

cultând muzică. Dorința ei să vadă pădurile s-a împlinit mulțumită unui prieten, care ne trimise automobilul pentru câteva ore, aşa că am mers o vreme pe drum, plimbându-ne până pe înserate şi ne-am întors ca să audă pe fata mea cântând din Veena.

Era încântată de felul cum fata atingea coardele Veenei, cel mai sensibil instrument din lume. ***Fanny începu deodată să cânte din gură. Cântecele ei, încercate apoi pe Veena, îmi răsună până şi azi în urechi. Ele nu se pot uita, sunt pline de viață, ca să dispară****! Cânta cu un simțământ cum numai ea îl avea. A examinat apoi cu mult interes structura şi ornamentele Veenei şi dorea să-şi procure una, până voi putea să-i trimit un cântăreț indian în România. Atât de entuziasmată era de artă, încât părea că trăieşte din ea şi pentru ea. A doua zi dimineață am ajuns în Bengal după o călătorie de 8-9 ore. Amintindu-mi de rana Ei, i-am propus să se ducă la un doctor, cât timp va fi în Bengal, însă a râs de teama mea.* ***Odată ce spunea nu, nu mai era nădejde să o înduplеci****.*

A urmat încă o zi de odihnă şi mici preumblări, am vizitat proprietatea mea, am făcut câteva cumpărături, ocupându-ne astfel în frumoasa regiune Misore, care o încântase atât de mult pe Fanny, încât era hotărâtă să se întoarcă cât mai curând cu o prietenă mai avută, ca să se instaleze aici pentru o vreme mai îndelungată şi să lucreze, când era să-mi dea prilejul să o iniţiez în tot ce ar interesa pe «Copiii Ei spirituali», cum obişnuia să numească pe compatrioții Ei.

Ne-am dat făgăduințe solemne, pe care numai moartea din această viață ar fi putut să le sfărâme, și vai, moartea s-a ivit. Facă-se voia Lui! Dimineața următoare, după o ultimă oră de muzică a profesorului copiilor mei, a cărui carte «Psihologia Muzicii», i-o dădusem la Bombay, ne-am întâlnit cu vechii Ei prieteni, d-l Perez, d-nul şi d-na Peter Freemann și alții, la încrucişarea liniilor din Bengal şi Madras spre Bombay. În tren, a preferat să stea în compartimentul în care mă găseam cu alți indieni. La Bombay ne-am ocupat de paşapoarte, bagaje, bilete şi celelalte până seara. În răstimp am întâlnit pe D-na de Hild, D-ra Vavra şi D-na Lazăr. D-na de Hild şi D-ra Vavra ne-au însoţit în diferite locuri interesante, între altele, la casa unde D-na H. P. Blavatsky ar fi trăit şi lucrat.

Dorea să vadă o sumă de lucruri, şi cu deosebire nişte peşteri uriaşe, dar m-am gândit că nu era timp pentru o călătorie cu vaporul ca să-mi iau şi alte îndatoriri.

În dimineața aceea, am intrat în casa unui Parsis[1] de seamă, care ne-a oferit ceaiul şi ne-a ospătat pe toți cu multă inimă. El primise odată pe re-

---

[1] Grup etnic din subcontinentul indian, descendenți ai refugiaților perși care au venit aici din cauza războiului (sec. VII) în care Iranul a căzut sub stăpînirea arabă.

gele şi regina Angliei la Aden şi ne-a arătat scaunele de aur duse acolo cu prilejul acela.

Operele de artă şi numeroasele coifuri din casa Parsisului au încântat-o şi a spus că fiecare clipă îi răsplăteşte truda călătoriei. «Nădăjduiesc, spunea Ea, să ne vedem în România». Nu i-a fost dat să ajungă în România; s-a dus în lumea cerească. ***Era prea înaintată pentru timpurile de acum****. Pe seară ne-am dus prin parcuri şi în grădina zoologică, unde erau tigri, lei şi păsări minunate. Noaptea a dormit pe vapor, iar a doua zi ne-am întâlnit în port, ne-am fotografiat, am dejunat împreună şi ne-am suit într-o barcă numită «Kooja», făcută din alamă şi cu mânerul lopeților tot din metal, ca şi crăcanele pe care stăteau, şi din care voia să ia una. După plimbarea în barcă, ne-am înapoiat la vapor şi aici s-a întâmplat un incident fără de care scrisoarea n-ar fi completă. Voia să petrec ultimele clipe pe puntea vaporului. Când începu să urce scara de trecere, unul dintre agenți mă opri, pentru că nu aveam paşaport şi nu sunt «Alb». N-a voit să se urce fără mine. A trebuit să mă duc cu Ea la medicul vasului, căruia i-a cerut un permis pentru mine. Doctorul însă nu putea să mi-l dea fără o scrisoare de la agenții vasului. Ea a stăruit, fără rezultat. Atunci am căutat un automobil, ne-am dus la biroul agenților, pe care i-a făcut să elibereze permisul; ne-am înapoiat la doctor şi i-am cerut un paşaport pentru mine. Toate acestea în câteva minute, cu o hotărâre şi o energie care m-au uimit de la o femeie atât de blândă şi gentilă şi încă* ***cu atât mai în vârstă decât mine****. Pe punte m-a luat la o parte şi* ***mi-a arătat câte persoane în jurul nostru nu aveau priceperea lucrurilor****. Era un simbol de demnitate şi de independență în afară de principii, religii şi credință. Era plină de viaţă şi de energie. M-a prezentat la câțiva prieteni ai ei.*

«N-avem timp acum, dar ne vom reîntâlni cu ei, în țările lor», îmi spuse ea. După câteva convorbiri şi o reculegere în care ne-am amintit şi întărit făgăduințele, şi, după ce i-am urat drum bun, m-am scoborât de pe vapor pe când sunau clopotele plecării, ca dintr-un rai de simpatie şi prietenie curată. Pe când se îndepărta vaporul, ***a venit pe marginea punții cu o expresie de mamă care-şi părăseşte copilul înfiat***[1]*. Se uita lung şi surâdea, făcând semne cu batista, de lângă D-na Lazăr, D-na de Hild și alți prieteni, până când vaporul se făcu din ce în ce mai mic şi se pierdu în zare. Cât aş fi vrut să mai rămână încă!*

Era poate despărțirea cea mai dureroasă din viața mea *şi mă întreb cum am putut să fiu aşa de mâhnit.* ***A fost întâlnirea a două suflete legate de aceleaşi idealuri şi aspirații****, însă nu le-a fost dat să lucreze împreună în viața de acum!*

---

[1] Atitudinea lui Fanny nu e chiar de mirare la o femeie, fie ea și foarte independentă.

După câteva zile mi-a scris, gândindu-se la viitoarea mea călătorie în Europa şi povăţuindu-mă să iau mai degrabă vapoarele Companiilor Italiene.

***D-na de Hild spune** că pe punte formaseră un grup filosofic, unde discutau numeroase probleme şi plănuiau modalităţi noi de acţiune, în care eram adesea menţionat ca un colaborator în Europa. Tot aşa figurase şi Ea în planurile lucrărilor mele de aici, căci făgăduise să revie în curând să se stabilească la o prietenă sau la vreo cunoştinţă de aici. «Vroia să vă dedice cartea asupra Indiei», îmi scrie D-na de Hild.*

*Îmi arătase **fotografia nepotului ei, ofiţer în armata română**[1], şi îmi vorbise de **ajutorul pe care vroia să-l dea muncitorimii din ţara Ei, obţinând concesii de la stat ca să importe materii prime pentru ţesătorii, ca aţă, pânzeturi etc**. Era sigură că influenţa Dv va înlesni demersurile.*

Făceaţi parte din toate planurile Ei. Discutam împreună moduri de punere în practică, dar negăsind nici Ea, nici eu vreunul, propunea diferite mijlociri pentru materiale variate care pot fi folosite în România.

Eu sunt administrator şi director al unui mare magazin de cooperative pentru ajutorarea claselor muncitoreşti, ţesătoare, lucrători de coşuri, de pânze imprimate, sculpturi în lemn, ţesături de mătase, de mărgeane, sculpturi de fildeş şi aur, broderii, parfumuri extrase din ierburi indiene, medicamente, juvaericale, pietre scumpe şi altele.

Când Fanny a văzut ce se lucra aici şi după ce mi-a cunoscut principiile, a spus că eu practic ceea ce alţii predică. «Aceasta e adevărata Teozofie. Nu caut minuni, mistere şi manifestări divine, vreau ajutorarea săracilor, vrem slujitori pentru omenire, nu mântuitori!», erau părerile Ei.

***Era nemulţumită de câteva aspecte ale activităţii teozofice şi adăugase că, dacă i se impun credinţe şi doctrine cu sila, va demisiona îndată.** Aceasta e ce vroia să zică prin «Adyarităţi», de care scria, «nu m-am îmbolnăvit şi eu».*

*Era, cred eu, o entitate cu deosebire spirituală. **N-avea două idealuri, unul teoretic şi altul practic. Când întâlnea persoane care duc o viaţă dublă, se revolta**.*

*Spiritul acesta de revoltă a cimentat prietenia noastră în câteva clipe. **Era sinceritatea întrupată**, întotdeauna gata pentru progresul omenirii, o mamă devotată copiilor săi spirituali şi vroia «să înceapă lucrul, numai lucrul pentru hrana sufletească». În moarte, pare totuşi că trăieşte. N-a murit pentru mine, nu, niciodată, mă-ndeamnă și mă inspiră să-i urmez paşii. Cred că şi dv. simţiţi la fel, pentru că de nu, n-aţi fi colaborat cu Ea.*

---

[1] Nu-mi pot da seama cine este acea rudă ofițer. La moartea ei, semnează un ferpar și familia Romalo, din care un Grigore luptase în război, după cum un „A. Romalo” activase la organizarea forțelor „A.B.” (ardeleni și bucovineni) din armata română.

Vom urma-o cu toții în noua viață. Nu e decât chestiune de timp. Însă, cât mai este dat să rămânem, pe timpul activităţii trebuie, cred eu, să ne îndeplinim datoriile către Ea şi noi înşine, ducându-i mai departe lucrul. Îmi dăruise afecțiunea Ei.

Eu îi oferisem o piatră de cristal tăiată ca diamantul, cu un lanţ de aur. Îi plăcuse purtată pe o rochie galbenă. Ce au devenit lucrurile Ei, ce fac prietenii Ei din România? Ştiu unii din Ei limba engleză?

Dacă noi, prietenii, rămânem credincioşi imaginii Ei, nu vom avea linişte până nu-i vom urma calea datoriei. Calea devotamentului nu e lină, ci lungă şi spinoasă. E singurul drum ***spre ţelul tuturora, arătat acum două mii de ani de Mântuitorul nostru. Lumea lucrează pentru idealul Lui, însă ființele ca Fanny începeau să-l trăiască zi cu z****i.*

Astfel trăiesc veşnic. Pildele lor sunt nesfârşite.

Rămân devotatul d-tale
SUBA-RAO”

Regina,
în micul balcon

La masă, în centru,
Fanny Seculici

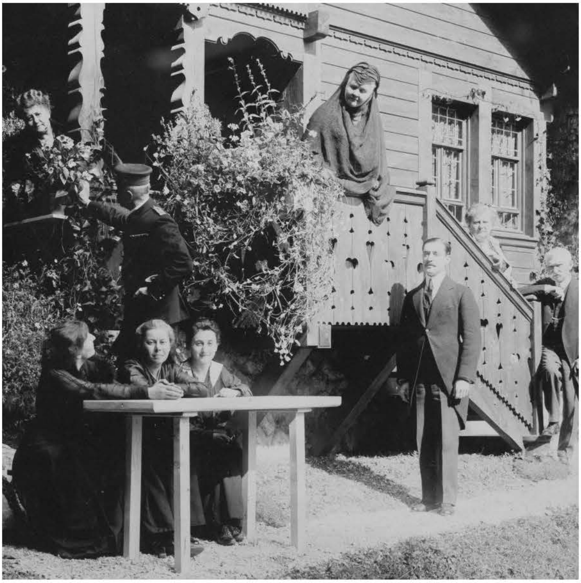

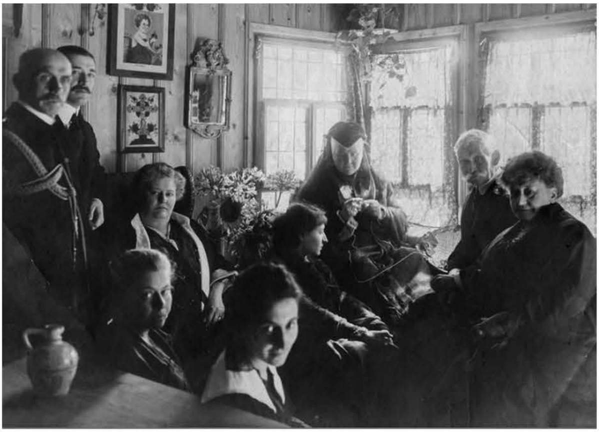

Fanny, stînga-jos,
întrucîtva în umbră

Atmosferă, în anturajul Elisabetei

Decesul

Motto:
L'homme propose, Dieu dispose...

„Dacă, după vrerea lui Dumnezeu[1]*, mă voi
aşeza şi eu, cu vremea, în rândul infirmilor
sau al babelor...”*[2]

Debarcarea la Port Said

Imediat mai jos e reprodusă scrisoarea unui indian ce a călătorit cu Fanny, la întoarcerea acesteia spre țară, ea promițîndu-i o vorbă bună – în Elveția - la prietena Elena Romniceanu. Asiaticul a fost martor la îmbolnăvirea noii sale cunoștințe, iar apoi la debarcarea ei în Port-Said, pentru spitalizare. De notat că acel N.P. Thadani, la momentul redactării mesajului, nu aflase de moartea lui Fanny.

> *„Iertați-mi libertatea de a vă scrie. Sunt complet străin*[3]*. Am aflat despre dumneavoastră de la draga dumneavoastră prietenă, doamna Fanny Se-*

---

[1] Nu avea de unde să știe că unii tineri ai epocii, cu „amabilitatea” specifică vîrstei, o considerau deja babă, ba vehiculau termenul și după ce ea plecase dintre vii.

[2] Vezi. p. nn din acest material. Extrasul de mai sus are continuarea: „Nu voi admite ca pentru un infirm sau o babă, adică pentru unica mea persoană, să se strice, să se rănească, să se batjocorească un munte. Cu cât îl voi fi iubit mai adânc, cu atât voi dori mai mult să rămâie neatins şi neştirbit. ” Ce e drept, după așa criterii, un schit ori o casă de adăpost la Peștera *ating, știrbesc* muntele...

[3] Originalul mesajului (reprodus de Luiza Munteanu, *op. cit.*) e în engleză. Această limbă nefiind punctul meu forte, nu am putut realiza cu certitudine dacă expeditorul este un bărbat, sau femeie. Am lăsat în traducere masculinul, iar „you”-ul din text l-am tradus totodată în forma politicoasă, „dumneavoastră”.

culici din București. A fost pasageră la bordul vasului S.S. Aquileia, alături de grupul de întoarcere al delegaților de la Conferința Teosofică Mondială de la Adyar. S-a îmbolnăvit la bord chiar înainte de a ajunge la Port-Said. Deoarece nu a putut primi hrană și tratament adecvat la bord și se simțea prea slăbită pentru a suporta efortul călătoriei pe Marea Mediterană, s-a internat la Spitalul Britanic din Port-Said.

A fost destul de trist că a fost obligată să rămână în urmă, dar sper nu fiți îngrijorată în privința prietenei drumneavoastră. Se simțea bine, iar totodată era bine îngrijită. Am motive să cred că se simțea confortabil și că și-a recăpătat deja puterile și va ajunge la Trieste cu următorul vapor-curier italian. Poate că doamna Lazar v-a scris scris deja despre ea.

Am petrecut împreună multe ore lungi și plăcute pe punte. Îmi vorbea adesea despre dumneavoastră – despre activitățile dumneavoastră de la Geneva, despre cercul dumneavoastră larg de prieteni din toate naționalitățile, despre cunoștințele dumneavoastră asupra funcționării Ligii Națiunilor, despre cultura și intuiția dumneavoastră, despre simpatiile și dragostea pentru India, tradițiile, religia, filosofia și poporul ei.

Inevitabil, a ajuns să-mi vorbească despre despre dumneavoastră când a aflat motivul vizitei mele în Europa, iar implicit despre intenția mea de a locui la Geneva.

Îmi doresc să studiez Liga Națiunilor la fața locului, procedurile sale din ultimii ani și diversele probleme internaționale aflate în prezent în vizorul său. De asemenea, sunt interesat de activitățile Ligii Internaționale a Femeilor în direcția unei posibile reforme și ameliorări sociale în India, prin intermediul femeilor din această țară, în direcția răspîndirii aici a ideilor Ligii. Pentru a putea înțelege mai bine procedurile Ligii, am studiat limba franceză timp de câteva luni și sunt îmi doresc să fac asta în continuare, odată ajuns la Geneva.

Permiteți-mi să mă prezint. Sunt indian, am 34 de ani și lucrez în serviciul public indian, mai exact în serviciul administrativ superior din India. Stat în Europa de cinci ani, studiind filosofia la Cambridge, unde mi-am luat diploma în 1914. Am promovat concursul deschis pentru ICS la Londra în 1915 și am lucrat nouă ani în India.

Doamna Seculici plănuia să vă scrie, pentru a vă întâlni la Genova, dacă este posibil. Intenționa să mă prezinte personal sau să-mi dea o scrisoare de recomandare.

Intenția ei era să mă ajutați în cercetările mele asupra modului de funcționare al Ligii, iar totodată în studiul limbii franceze, prezentându-mă prietenilor dumneavoastră din Geneva, prieteni care mi-ar oferi șansa de a cunoaște lucrurile direct [...] *făcîndu-mi astfel sejurul la Geneva mai plăcut și mai profitabil decât ar putea fi altfel. Cred că este în interesul idealurilor*

> *Ligii ca oamenii să călătorească departe și să studieze alte națiuni, astfel încât înțelegerea să le poată lărgi sfera simpatiilor până când, printr-o cultură comună și o perspectivă intelectuală comună, sceptrul războiului să poată fi definitiv eliminat.*
> *V-aș fi recunoscător dacă ați avea amabilitatea să-mi scrieți.*
> *Cu stimă / N.P. Thadani* [...]
> *Adresa mea permanentă este c/o Thomas Cook &Sons, Ludgate Circus, Londra* [sau] *Parkers Hotel, Napoli"*
>
> **[PS]** *31/1/26 Am stat aici 3 zile și voi vizita Roma și Florența, Veneția și Genova timp de aproximativ 3-4 săptămâni. V-aș fi recunoscător dacă mi-ați putea scrie.*

Totodată, „la Biblioteca Academiei Române se află[1] [...] un document extras din publicația *The President's Watch Tower in the April Theosophist*[2], pe care-l consider edificator pentru felul în care s-a produs debarcarea scriitoarei suferinde, în absenţa antibioticelor şi a analizelor clare, care să-i precizeze diagnosticul"[3]:

> *„Îmi pare foarte rău să aud de trecerea în neființă a prețioasei noastre colege, doamna Seculici, secretarul general al T.S.* [Theosofist Society] *din România. M. Perez, secretar general al T.S. din Egipt, a scris că, după ce vaporul a plecat din Aden, inima ei părea să fie afectată și era atât de bolnavă încât domnul Perez a mutat-o de pe vapor la Spitalul englez* [din Port-Said]*. După câteva zile,* ***inima ei, care era constituțional slăbită, ca urmare a unei infecții cu malarie malignă****, a refuzat să funcționeze și a decedat pe 30 ianuarie* [...]
> *Regretăm mult dispariția doamnei Seculici, care a activat atât în cercurile literare, cât și în cele de la Curte, iar cărțile ei despre tradițiile românești erau foarte apreciate. O persoană cultă și femeie fermecătoare, ea lasă în urmă nu mare un mare gol... "*

---

[1] „în fondul ms. A 1135"

[2] Cf. AI: *„The query "The President's Watch Tower in the April Theosophist" likely refers to articles or editorials by the President of the Theosophical Society [...] in a specific April issue, possibly discussing spiritual insights or work, but without the exact year, it's hard to pinpoint, though it's a common style for early Theosophical journals to feature presidential messages or reflections on spiritual observation/duty. "*

[3] Luiza Munteanu, *op. cit*.

Sosirea tragicei vești în România

> *„O telegramă laconică primită de d-na Romalo, a anunțat duminică după-amiază că la Port-Said, în Egipt, a încetat din viață **sora sa**, d-na Fanny Seculici (Bucura Dumbravă)*[1].
> *Telegrama era expediată de d-na Râmniceanu, din Genova* [Geneva][2] *și nu dădea nici un amănunt, decît acela că Fanny Seculici a murit în spitalul din Port-Said, sîmbătă dimineață* [...]
> *Corpul a fost încenușat* [incinerat]*. D-na Rîmniceanu așteaptă cenușa la Genova* [idem, Geneva] *și o va aduce în țară”*[3]

Imediat, apar diverse materiale de presă, pe acest subiect:

> *„Se anunță din Port-Said” (Egipt) moartea d-rei Fanny Seculici, cunoscută în literatură sub pseudonimul Bucura Dumbravă* [...]
> *Defuncta era fiica lui Seculici, directorul general al societății Dacia-România, și, după cîte se afirma, nu numai prieten personal al regelui Carol, dar și unul din cei mai prețuiți sfetnici ai lui.”* [...]
> [Cărțile „Haiducul” și „Pandurul”] *au fost scrise în nemțește. Ele ridică astfel o interesantă problemă literară: dacă autoarea face sau nu parte din literatura românească, date fiind subiectele ce trateză, dar mai cu seamă dragostea cu care le tratează...”*[4]

> *„La Port Said, prima vamă englezească în drum spre Indii, a murit Bucura Dumbravă, sau, cu numele ei adevărat, Fanny Seculici. Președintă a societății teozofice din România, Fanny Seculici plecase la Madras, in fruntea unei delegații, care **și-a unit glasul la imnul de slavă al celor ce au proclamat noul Mesia**. Pe drumul spre ţară, **a fost răpusă de vârstă şi de osteneală**.*
> *Cei mai mulți vor afla, desigur abia acum, că Bucura Dumbravă a fost pseudonimul lui Fanny Seculici, sau mai exact, că Fanny Seculici este*

---

[1] Într-o listă cu membri asociației, într-un Anuar S.K.V., printre membrii asociației, figurează, alături de Fanny, și „Seculici Natalie” (și ea „frl.”, adică domnișoară). Nu cunosc însă gradul lor de rudenie. Nu putea fi mama, pe care o chema Louise.

[2] Foarte probabil Fanny indicase – colegilor ei de pe vas, cît și personalului spitalului –, drept persoană de legătură privind situația, pe El. Romniceanu. În același timp, Elena îi va lua locul lui Fanny la conducerea lojei „Frăția”, ceea ce lasă de înțeles că aveau relații pe această linie cu masonii din Port-Said.

[3] „Dimineața”, **joi** 4 februarie 1926.

[4] „Adevărul”, 3 febr. 1926.

numele real al Bucurei Dumbravă, autoarea celor două strălucite romane din trecutul poporului nostru Haiducul şi Pandurul"[1]

„Fie că boala era molipsitoare, fie că așa a fost cea din urmă dorință a Bucurei Dumbravă, rămășițele ei au trecut prin cuptorul funerar și, peste câteva zile, cenușa amicei noastre ne va sosi, într-o glastră din pământ egiptean”[2].

„..La cinci ani lua drumul României, unde a rămas, și dacă hotărîrea prietenilor s-o aducă de la Port Said se va împlini, unde se va odihni în veac, pe o cîntată poiană de munte”[3]

„Sfîrşeşte la Port-Said, ori în urma unei puternice crize de malarie pe care a contractat-o în India, ori ca o consecinţă a unei infecții generalizate de la o rană la picior, aşa cum rezultă dintr-o frumoasă epistolă a unui important teozof indian cu care se împrietenise la Adyar [...] *A fost incinerată la Port-Said, iar în 1928 urna funerară a fost adusă în țară de Emanoil Bucuța, Ştefan Nenițescu şi de sora acestuia, Fanny, căsătorită Boerescu, iar cenușa împrăştiată la Virful Omul, în cele patru unghiuri ale lui, ca să-i împlinească* ***vrerea olografă aşternută pe hîrtie inainte de a se mîntui****.”*[4]

„Urna funerară a fosta dusă în țară de prieteni, iar cenușa îmărăștiată la vîrful Omul, în cele patru vînturi, pentru a i se îndeplini ultima dorință”[5]

„Informaţiile despre moartea sa, care ajung în ţară, sunt contradictorii. Toată lumea e de acord că decesul i-a fost provocat de o boală infecţioasă, însă unii afirmă că a fost ciumă bubonică, alţii vorbesc despre malarie. În 1925, fuseseră înregistrate câteva zeci de cazuri de ciumă la Madras, iar malaria, la rândul ei, îi afecta frecvent mai ales pe europenii neobişnuiti cu specificul Indiei. ”[6]

„Decedată la 22 ianuarie 1926, la Port Said, scriitoarea a fost înhumată acolo, departe de Carpați”[7]

„... o boală teribilă și neiertătoare – ciuma”.[1]

---

[1] „Aurora Bukarest [sic]”, 5 febr. 1926.

[2] Gala Galaction, *op. cit.*

[3] E. Bucuța, „Gândirea”, nr. 1/1927.

[4] L. Kalustian, *op, cit.*

[5] Magdalena Mușat, „Educația Fizică”, 1981.

[6] Andreea Nicole Coward, despre Bucura Dumbravă, pe grup Fb „Femei frumoase”.

[7] Dumitru Micu, *op. cit.*

> *„Pe când se întorcea din India, s-a îmbolnăvit de ciumă bubonică și a murit la 30 ianuarie 1926, într-un spital egiptean, la Port-Said...”*[2]
>
> *„La întoarcerea de la Congresul Societăţii Teozofice de la Adyar, unde l-a şi întâlnit pe Jiddu Kryshnamurti, pe vas se spune că Bucura Dumbravă s-a îmbolnăvit şi a fost debarcată la Port Said de către doctorul, responsabil de carantină, fiind internată la British Hospital, unde şi-a dat sufletul. O convenţie internaţională de curând semnată şi de Regina Maria a României referitoare la carantină şi la stăvilirea răspândirii bolilor molipsitoare în Europa din India şi Asia prin intermediul mijloacelor de transport, prevedea ca toţi cei suspectaţi de o posibilă îmbolnăvire să fie debarcaţi la Port Said.”*[3]

După cum se vede, există opinii diferite, privind motivul îmbolnăvirii lui Fanny, respectiv a aceea ce s-a făcut ulterior cu rămășițele ei. În ultimul context, la Biblioteca Academiei Române se află un mesaj util, destinat probabil Elenei Romniceanu (traducerea îmi aparține):

> *„Pension des Etats Unis/ 8, rue St. Francois de Paule/ Nice* ***le 31 -1 -33***
> *Dragă doamnă,*
> *Scrisoarea dumneavoastră mi-a făcut multă plăcere, vă mulțumesc mult pentru gentilețe. Eu însumi îmi doresc asta, păstrînd despre dumneavoastră o frumoasă amintire, din perioada pe care ați petrecut-o la Port-Said.*
> *Cînd veți ajunge aici, vom putea discuta ce e de făcut pentru mormîntul dragei dumneavoastră prietene.* [În context] *cred că nu-și are rostul amenajării aici a unui cavou, cîtă vreme aveți de gînd să-i duceți rămășițele în România*[4] [...]
>
> *Cl. Roth”*[5]

Dacă data de mai sus este corect transcrisă, mesajul este din ianuarie **1933**. Și e trimis din Nisa.

---

[1] „Renașterea bănățeană”, .../1993.

[2] Fond personal Bucura Dumbrava, la Arhivele Naționale.

[3] Luiza Munteanu, *op. cit.*

[4] În original: „C'est peut etre domage de faire une tombe en priere si vous prentez la ramener en Roumanie.”, ce bănui a fi: „C'est peut-être dommage de faire une tombe en prière si vous *pensez* la ramener en Roumanie”

[5] Luiza Munteanu, *op. cit.*

Expeditorul, femeie[1], a cunoscut-o pe destinatară la Port-Said, unde Elena se aflase anterior pentru o scurtă perioadă.

Se plănuia, pentru „cînd veți fi aici” să vorbească împreună, iar apoi să decidă ce va face cu mormîntul bunei ei prietene. Este formulat, în franceză, „la tombe de votre chere amie”, și nu „urne funéraire” (în eventualitatea că Fanny ar fi fost incinerată).

Aceeași persoană nu găsea potrivită ridicarea unei capele (așa traduc „une tombe en prière”), cîtă vreme se plănuia ca rămășițele să fie duse în România.

În consecință, e foarte posibil ca numeroasele informații (din gazete românești, preluate în alte publicații) privind incinerarea lui Fanny după deces să nu fie adevărate. Iar implicit, nici asertiunile vorbind de răspîndirea cenușii ei la vîrful Omul, din Bucegi.

Moștenirea

Am arătat la un moment dat că Fanny vorbește de nepoții ei, în vreme ce în presă îi este indicată o soră, „d-na Romalo” (prima dintre cei din țară pe care ține Elena Râmniceanu să anunțe, despre decesul lui Fanny). Totodată, într-un ferpar, alături de „Frederica și A. Romalo[2]” este pomenită și familia „Seculici-Spiro”*[3]*.

Nu se cunoaște dacă scriitoarea apucase să facă un testament, cert este că o parte[4] a averii sale a revenit Institutului social român[5], ce urma să acorde un premiu anual („Bucura Dumbravă”), în sumă de 20.000 lei, pentru o lucrare cu subiect de etică generală. Întîmplător sau ba, întîia ediție a respectivului premiu e acordată lui E. Bucuța.

---

[1] Deduc asta din forma „hereuse”, chit că nu am tradus-o identic.

[2] Cu acest nume, am întlnit pe net un maior care se ocupa la vremea războiului cu organizarea voluntarilor „A.B.” („ardeleni-bucovineni”).

[3] „Viitorul” [ziarul Partidului Național-Liberal], 7 febr. 1926.

[4] „**Part of** Szekulics' estate was passed on to Elena Râmniceanu and the Romanian Institute for Social Studies” (Wikipedia).

[5] Fanny fusese membru al ISR („Institutul Social Român. 1921-26”), unde Elena Romniceanu continua să activeze.

Manuscrisele rămase de la Fanny au intrat în posesia prietenei Elena Romniceanu[1], care a a ridicat drepturile de autor cuvenite lui Fanny, de la editura „Cartea Românească”[2] (probabil pentru „Cartea munților” din 1943).

Cultul Bucurei Dumbravă

În asemenea întreprinderi, succesul e legat de efortul pe care îl depui, acolo. De amploarea elogiilor, dar și de întinderea în timp a operațiunii. Mitul Bucura Dumbravă nu face excepție, de la această regulă nescrisă.

Pînă la a vorbi propriu-zis despre acest mit, se impune o privire asupra particularităților lui.

Ca și în cazul manifestării asemănătoare privindu-l pe Cuxi Șerban, a fost un cult *demarat de alții*, nu de către cel în cauză (cum au stat lucurile cu M. Haret sau E. Cristea). Ce e drept, Fanny Seculici confecționase anterior, poate fără să știe, o *bază* importantă pentru o asemenea acțiune.

A făcut-o prin modul ei de a fi. Dezinvolt, liber, sigură pe ideile și gesturile ei. Ceea ce a atras oameni dornici a o vorbi de (foarte) bine – asta mai ales după dispariția ei –, aceștia făcîndu-și totodată loc la umbra statuii rezultate. Alții i-au cultivat mitul pentru foloasele pe care le putea aduce propriei construcții – e cazul liderilor „Hanului drumeților” și, apoi, al Turing-Clubului României.

Cu excepția prefeței semnate cîndva (la cartea „Pandurul”) de chiar regina României (Elisabeta), seria de caracterizări favorabile privind-o pe Fanny/Bucura Dumbravă, se pornește abia odată cu moartea acesteia[1]...

---

[1] Peste ani, acele documente vor fi *achiziționate* (deci contra cost) de Academia Română. Deduc de aici că Academia le socotea drept valoroase, iar totodată că Elena R. sau moștenitorii ei nu au alergat la București, mulțumiți că acea arhivă este primită. Foarte posibil tranzacția a avut loc în primii ani comuniști.

[2] Luiza Munteanu, *op. cit.* Datorită războiului și anilor care au urmat, e foarte probabil ca El. Romniceanu să nu fi revenit vreodată în țară.

Înainte de 1916 Fanny nu scrie despre munte, iar oricum nici nu ar fi avut pe cine da gata: existau în peisaj cei de la STR, dar aceia nu erau chiar veniți cu pluta, în materie de elogii răspîndite în jur. Asta și pentru că ei înșiși produceau file turistice frumoase, altminteri ceva mai puțin inflamate. Ei nu au ținut să clădească însă o statuie, vreunuia dintre ei. ..
Este drept că nici nu au avut între ei vreun Emanoil Bucuța, Mihai Haret sau... Dinu Mititeanu[2].

Iată mai multe exemple:

„Atît «Pandurul», cît și «Haiducul» își au subiectele alese din Zbuciumul redeșteptării naționale românești din preajma anului 1821. Haiducul e faimosul Iancu Jianu; iar pandurul, Tudor Vladimirescu.
Întreaga societate românească din acea vreme, întreaga viață a acestei societăți este, magistral și evocativ reînviată în paginile Bucurei Dumbravă. Deși scria în nemțește numele ei de autoare, subiectele tratate, modul de tratare a acestor subiecte, ne dau dreptul să revendicăm pe Bucura Dumbravă pentru literatura noastră, îndoliată azi de moartea ei neașteptată, într-un îndepărtat port levantin. (Z.S.)”[3]

„Într'o notiță din săptămâna trecută am adus şi noi ştirea despre moartea scriitoarei Bucura Dumbrava (Fanny Seculici) [...]
Ca un omagiu adus sentimentului popular Bucura Dumbravă a căutat în romanele sale «Haiducul» şi «Pandurul», două din cele mai legendare figuri de la începutul veacului trecut ale românilor din Principate: pe Iancu Jianu şi pe eroul Tudor Vladimirescu. Sentimentalismul cu care poporul a îmbrăcat viața și faptele lor, Bucura Dumbravă l-a aşezat in cadrele unor puternice descrieri a întregii societăți contemporane.
Scriitoarea a studiat amănunțit documentele vremii, legendele şi tradiţiile populare, şi ne-a dat admirabile icoane a suferinţelor din trecutul atât de apropiat a românilor de dincolo de Carpați.

---

[1] În context, este de spus că deși s-au scris multe *despre* ea, Bucura a făcut – cu excepția drumurilor (tratate superficial!) și a simțămintelor pe munte (în cheie melodramatică) – destul de puține mențiuni la viața ei.

[2] De notat că elogiile privind un N. Bogdan sînt reduse (asta cînd un M. Haret nu-l coboară de-a dreptul!), deși a scris multe lucruri interesante. El nu a trezit însă interesul vreunui *lăudător*...

[3] „Aurora Bukarest”, 5 febr. 1926. De remarcat (și) aici umanul vorbit în numele altora, mai exact al tuturor: ”Moartea ei e adînc regretată de **toți** aceia care ...”

> *Bucura Dumbravă nu s'a mulțumit să se încânte singură de frumusețile țării noastre, ci a lucrat din răsputeri ca să sădească şi în sufletul altora dragostea de natură. Ea a fost printre cei dintâi propagatori şi înființători a turismului român. Moartea ei e adânc regretată de toți aceia cari i-au cetit operele în care a cântat viața românească cu suferințele, frumuseţile şi aspirațiile ei."*[1]

> *„S'a stins pe neaşteptate, în pământ străin, pe drumul din India, unde fusese la proclamarea noului Mesia, către țară, Fanny Seculici, cunoscută în literatura noastră sub pseudomnul,* ***odinioară celebru****, de Bucura Dumbravă.* ***Scriem «odinioară», fiindcă tinerele generații, care se îmbâcsesc cu literatura nouă, seacă şi artificială, cunosc cunosc mai puțin «Haiducul» şi «Pandurul»,*** *cele două minunate romane ale Bucurei Dumbravă, in care, marea scriitoare, folosindu-se de figura lui Iancu Jianu în primul, de aceea a lui Tudor Vladimirescu în al doilea, evocă întreaga viață românească dela începutul secolului XIX, unind reconstituirea istorică de o rară frumusete, cu adânci analize filozofice, şi superbe pagini de descripții pitoreşti, alături de studiul serios si documentat al condițiilor sociale din acea vreme.*
> *Dacă «Haiducul» şi «Pandurul» și «Ceasuri sfinte», un al treilea roman al Bucurei Dumbravă, ar fi fost scrise în româneşte, nu am fi ezitat o clipă să le calificăm drept* ***cele mai bune romane ale literaturii noastre*** [...]
> *Fanny Seculici a avut o vastă activitate culturală şi în afară de preocupările strict literare. A scris studii filosofice şi essai-uri beletristice. A întemeiat şi a condus organizațiile teozofice din România.*
> *În sfârşit, turistă pasionată, a organizat turismul în România; Fanny Seculici este întemeietoarea «Hanului Drumeţilor» ..."*[2]

De notat încă de aici pretenția că dispăruta ar fi inițiat turismul în România. Este o afirmație contestabilă din mai multe puncte de vedere. Pe de o parte „Hanul drumeților" – la înființarea căreia care Fanny a pus hotărîtor umărul (dar nu înființat de una singură, cum lasă de înțeles textele favorabile), transformat în 1925 în Turing-Clubul României – nici nu apucase să pornească bine, ca realizări, la momentul dispariției ei: poseda o singură casă de adăpost, iar pe lîngă ceea ce se numea Centrala, avea doar o secție - cea a Bucegilor). În același timp, „Hanul..." nu era prima organizație din turismul montan autohton, cu atît mai puțin a turismului românesc în general...

---

[1] „Patria", 12 febr. 1926.

[2] „Rampa", 5 febr. 1926. Va fi fost inevitabil o publicație la antipodul celor naționaliste, altfel nu ar fi vorbit elogios despre cineva ce fusese la *„proclamarea noului Mesia"*

> Este o exagerare, ca să nu spun minciună, care se regăsește în mai multe materiale omagiale din 1926. Iar de aici sentimentul meu că cineva livrase gazetei respective (cît și altora) un set de informații privind-o pe Bucura – între care informația privind organizarea turismului la noi. Iar acei gazetari, poate absolut normal, nu stătuseră să verifice ce li se adusese (sursa fiind inevitabil una cu pile la patron, dacă nu direct șef al locului etc.)[1].

Nu știu cine va fi alcătuit acel material informativ, bănuiala îndreptîndu-se succesiv către grupul de vechi prietene, Emanoil Bucuța (altminteri familiarizat cu presa) și/sau Mihai Haret. Cert este că bulgărele urnit atunci se rostogolește pînă în ziua de azi – cu inerentele completări, din același buzunar al imaginației interesate.

> **1939**, de pildă**:** *„O lideră aparte a ACF* [Asociația creștină a femeilor] *a fost Fanny Seculici (pseudonim: Bucura Dumbravă),o feministă revoluționară, care a înființat prima asociație de turism din România..."*[2]

Legat de stilul acelor elogii, nu există vreo reticență, acolo, în a exagera sau mistifica, atari deformări fiind la o adică ceva normal, în cazul ființei omenești. Și care trăiește îndeobște într-un grup, căruia îi prinde bine a-și confecționa un zeu al locului, care să ofere grandoare acelui spațiu („Fiind un zeu important, sîntem și noi, supușii lui, importanți"..."). Iar totodată să fie plimbat în exterior, asemenea unor moaște, într-o competiție cu alte grupuri umane ("Zeul nostru e mai breaz ca al altora!"), fiecare doritoare să ocupe (și) astfel o poziție cît mai înaltă la nivelul întregii societăți.

Altminteri, mai nimeni din grup nu cercetează ceva mai atent persoana, faptele atribuite acelui zeu al locului, dacă nu adăpostesc vreun neadevăr cumva. Asta pentru că, în sinea fiecăruia de acolo, esențial este aportul de onorabilitate pe care îl aduce acel zeu, supușilor săi. Cît și faptul că nu e bine să faci opinie contrară, dacă ții să viețuiești acolo.

---

[1] Așa se scrie istoria, cel puțin pînă vreun rătăcit se apucă să o scuture...

[2] Monica Negru, „Din istoria Asociației creștine a femeilor din România și liderele ei". În același calup, întrucîtva din senin, se afirmă că „Arhivele Naționale ale României" dețin o scrisoare de protest a Bucurei Dumbravă la adresa celor care denigrau activitatea ACF, trimisă redactorului publicației «Ideea europeană», Constantin Beldie". Nu se dau detalii însă cum arătau acele denigrări. Ori ce-și va fi zis C. Beldie, primind misiva... Totodată, iau în calcul și ca încriminata notă să-i aparțină lui... E. Bucuța, căci el – *apud* Beldie – era în spatele multor notițe nesemnate din revistă.

> În așa demers, dostoievskian zicînd, totul e permis... De pildă să spui că notesul Bucurei „s-a întors [din India] fără aceea care-l umpluse de scrisul ei mare şi citeţ ca un desen”[1]. Or, am văzut prima filă a manuscrisului „Cărții munților” și scriitura de acolo nu mi s-a părut deloc citeață...

Să înceapă filmul...

> *„E un talent strălucit al literaturii noastre. Nu vom găsi multe romane ce pot sta alături de* ***Haiducul****. Pe langa grandioasa concepție, stil sobru şi plin de poezie* [!]*, plasticitate vie, conducere măiastră, mai e şi caracteristic românesc.*
> *Afară de* ***Haiducul*** *ne-a mai rămas* ***Pandurul****,* ***Ceasuri Sfinte*** *şi* ***Cartea Munţilor****. În toate aceste scrieri se remarcă un talent de primul ordin,* întrunind *calități inerente nu unui bun scriitor, ci unui mare scriitor.*
> *Pe lângă darul natural mai era înzestrata cu eminente calități sufleteşti datorite unei educațiuni îngrijite.* [...] *Și totuşi nu era mulţumită de ea, ci căuta să se perfecționeze, să se înalte sufleteşte, astfel devenise o mare adeptă a teozofiei. Cucerită de noua credință, Bucura Dumbravă plecă în Indii la marele congres teozofic din oraşelul Adyar. Din nenorocire, moartea, acest agent inconştient al naturii, i-a curmat drumul la Port-Said. S'au strâns cu ea atâtea frumuseţi ce se pregăteau să răsară în lumină. A căzut gheața peste frăgezimea florilor. Totuşi au rămas – destule pentru a-i încununa strălucirea – generațiile viitoare.”* (Ada Xenopol)[2]
>
> *„Bucura Dumbravă, deşi născută pe pământ străin* [...] *trăind* ***de la vârsta de 5 ani în Bucureşti*** *şi-a simțit sufletul şi inima înțelegând şi pulsând în ritmul cald al sufletului şi inimii neamului nostru tânăr politiceşte dar bătrân şi glorios în suferinți și viață istorică. Și înțelegând din cea mai fragedă vârstă că, neamul românesc dacă era lipsit de bogăţia şi strălucirile civilizației nu era lipsit şi de ceea ce înaltă desăvârşit un popor: bogăția sufletească. Fanny Seculici pe adevăratul nume şi-a făcut din cultivarea şi expresia acestei bogății sufleteşti a poporului român, idealul suprem. Astfel* ***ne explicăm*** *cum și activitatea socială şi cea literară a Bucurei Dumbravă*

---

[1] E. Bucuța, „Bobe de grâu”, nr. 1/1933.

[2] Adela Xenopol (1861-1939), scriitoare feministă. În 1925, a înființat Societatea Scriitoarelor Române, organizație menită să încurajeze femeile a-și publica lucrările.

au stat în ***cea mai desăvârşită armonie****. A interesat-o deopotrivă: sănătatea fizică şi morală a poporului îngrijindu-se şi de păstrarea notei lui specifice, jocurile naţionale şi portul străbun, cât şi expresia bogăției sufleteşti a acestui popor, realizări literare în spirit şi cadru național. Deşi publicate în limba germană, romanele istorice «Haiducul» şi «Pandurul» trebuie să le socotim ca podoabe ale literaturei noastre.* ***Ambele, vroia să le încoroneze printr'o nouă lucrare epică «Sarea Pământului»***[1]*. Un culegător pios ar face o operă vrednică de laudă, strângând în volum articolele, schițele şi povestirile pe care scriitoarea le-a răspândit în viață, prin diferite reviste*[2]*. Pe lângă lucrările amintite, Bucura Dnmbravă ne lasă şi un volum îmbibat de misticism «Ceasuri Sfinte» căruia i se alătură paginile de preamărire a naturii «Cartea Munților».*
Dragoste de trecut, dragoste de natură, înțelegere adâncă a sufletului nostru naţional şi cinstirea suferințelor, aspirațiilor, nevoilor şi a eroilor acestui suflet prin lucrări migălite cu trudă ani îndelungi... (Sandu Teleajen)[3]

„Trebuie să vorbim de o scriitoare, care s'a dezvoltat în preajma lui Maiorescu, fără să facă direct parte din cercul revistei «Convorbiri literare»[4]*. Este vorba de Bucura Dumbravă, autoarea romanelor româneşti, scrise în nemţeşte, «Pandurul» şi «Haiducul» şi a eseului scris în româneşte, «Cartea munţilor», o capodoperă de inspiraţie şi de limba românească sănătoasă, de stil viguros şi bogat în limpezimea, prospețimea şi cursivitatea lui savantă. Cartea aceasta o sorbi ca pe o apă de izvor. Este într'însa o atât de mare iubire de natură, o atâta intimitate cu frumuseţile dumnezeieşti ale munţilor, atât de măreţi şi puri în singurătatea lor, o atâta cunoștință de ascunzişurile şi taina vârfurilor greu accesibile*[5]*, că e, fără doar şi poate, una din cele mai frumoase ale literaturii noastre.”* (Mihail Dragomirescu) [6]

---

[1] Pomeneam cu cîteva pagini înainte despre un text despre Bucura ce va fi fost înaintat redacțiilor prietene, de către un interesat, cu rugămintea de a fi încropit - în baza lui - un material omagial... Or, Bucura nu scrie nicăieri despre avatarurile acelui al treilea roman al ei. Avea cunoștință de așa ceva doar E. Bucuța, care i-a fost apropiat în respectiva perioadă. Și iar *or*, e greu de crezut că Teleajen de la Iași avea cunoștință, pe cont propriu, de bucătăria literară în cauză...

[2] Subsemnatul este probabil primul asemenea culegător, fie și unul mai puțin pios...

[3] „Gândul Nostru”, Iași, ian.-febr. 1926.

[4] E singura informație de acest fel. Iar Fanny nepomenind vreodată de T. Maiorescu, cu atît mai puțin vreun înscris venit din partea lui/

[5] „Ascunzişurile şi taina vârfurilor greu accesibile”... E o formulă pentru cei care NU calcă pe munte. Totodată, și logic lucrurile scîrțîie în citat, chit că e vorba de un critic literar cu pretenții: caracteristica acelor vîrfuri este inaccesibilitatea, ori că faptul se află ascunse?

[6] „Sămănătorism, poporanism, criticism”, 1934.

„Bucura Dumbravă, suflet duios şi avântat, în cutele căruia se ascundea pururea o neţărmurită iubire pentru pământul şi poporul românesc. [...]
Bucura Dumbravă a poposit în ţara noastră unde curând o atrase măreaţa frumuseţe şi felurítul colorit al plaiurilor noastre. Către noi o atrăgeau tainice legături sufleteşti şi blândeţea aproape legendară a ţăranului român, în care recunoscuse mlădițele foştilor eroi ce-i vrăjise imaginaţia.
Coborînd la vatra căminului sătesc Bucura Dumbravă a ascultat păsurile trudiţilor ţărani iar în clipe vesele s'a înfruptat din mulţimea poveştilor, rostite cu glas molcom, poveşti cu viteji încrâncenaţi pe pământurile lor, cu odrasle domneşti, cu iubiri pătimaşe şi eroice.
A atras-o însă mai mult, viaţa cu adevărat minunată a ***haiducilor****, a acestor* ***viteji ce porniseră spre codru nu din dorinţa jafului sau uciderii, ci din iubirea țarinei cotropită de greci şi fanarioţi. În ţările de unde venise şi copilărise, în Germania cu oamenii spelbi şi greoi*[1]*, nu întâlnise asemenea fapte de isteţime şi de volnicie, aşa cum asculta minunată din gurile vrednicilor rumânași****.*
Şi într'o zi, în clipe de urgie, când viforul frământărilor ţărăneşti din 1907 izbucni, femeia aceasta cu sufletul îmbătat de vitejiile străbunilor noştri, începu să zămislească pagină cu pagină, amintire cu amintire, acel roman faimos «Haiducul».[2]
Cartea a scris-o în limba ei natală, germana, pentru că dorise să facă cunoscute și pe alte meleaguri, viaţa noastră necunoscută, de acum o sută și mai bine de ani [...]
Bucura Dumbravă a fost şi o visătoare, dorind binele omenirii sub toate formele. Pentru acest crez, al unei religii de blândeţe şi de împăcare a tuturor oamenilor, ea şi-a închinat energia ultimilor ani de viaţă. Neobosită, a picurat unde a putut, un cuvânt bun şi o mângâere prietenească.”
(Dan Smântânescu[3])

„S'a stins departe, în Egipt, la PortSaid.
Departe de țară - ale cărei frumuseți le-a cunoscut şi iubit ca nimeni alta - departe de munții pe care-i adora, sufletul ei, de-o olimpică seninătate, s'a înălţat în împărăţia spre care gândurile ei se ridicau totdeauna.
Rareori se ivesc pe pământ suflete luminoase, bune, ideale cum a fost al Bucurei Dumbravă şi sufletul acesta bogat in darurl rare, sufletul acesta care a înălţat în sine cel mai frumos altar prieteniei şi bunătății; sufletul

---

[1] Inevitabil meditez aici că în epocă și acei oameni spelbi și greoi, din țara de origine a lui Fanny, se credeau mai cu moț – fiind arieni - decît alți semeni...
[2] Inevitabil, îmi zboară aici mintea la vorba „Țara arde, baba se piaptănă”...
[3] „Albina”, 16 febr. 1935. Se reproduce acolo pasajul din „Cartea munților”, unde Fanny își cravașează tovarășii de munte, pentru aflarea unei mușcate în munții Coziei.

acesta, avântat mereu spre înălţimile culmilor şi spre slava lui Dumnezeu, s'a dus dintre noi atunci când ne așteptam mai puțin.

Cel ce au cunoscut de aproape pe Bucura Dumbravă şi nu se puteau uimi în destul de perfecta ei sănătate fizică şi morală, rămân încremeniți într'o mută nedumerire in fața telegramei din Port-Said [...]

Cea mai bună alpinistă a ţării noastre, cea dintâi femeie care a trecut peste «Dintele mare» al «Morarului» din Bucegi, ființa care a umblat atâţia munți prin toate vägăunile lor ascunse şi pe toate crestele lor falnice, din iubire şi veșnic dor de înălțare și înfrățire cu tainele naturii [...]

Ultima operă a scriitoarei: «Ceasuri sfinte» este un mănunchi de povestiri, de legende de o rară seninătate în cugetare, cu un fond moral superior. Citirea lor purifică şi înalţă ca tot ce a gândit acest nobil suflet de femeie [...]

Neuitate vor rămâne conferinţele ei ținute tineretului dela Asociația creștină a femeilor, în care îi vorbea despre blândețe, iubire de oameni, bucurie, despre datoria femeii [...] *să guste* ***bucurii nebănuite de grăbiţii şi superficialii vieții, nu putea să sufere graba fără rost[1] şi spunea adesea că omul trebuie*** *să-şi împartă astfel timpul, încât să-şi albe în fiecare dimineaţă clipele de reculegere în care să-şi fixeze ideea călăuzitoare de peste zi.*

Activitatea ei ca membră fondatoare a societăţii «Hanul Drumeţilor» a fost una din cele ce lasă nu numai amintiri neșterse, ci norme de conducere, pilde luminoase şi călăuzitoare[2] [...]

Vom plânge de acum pe Bucura Dumbravă, ne va fi dor de zâmbetul ei încântător[3], de strălucirea luminoasă a ochilor el, de bunătatea sufletului său [...] *În ceasurile de deznădejde, de durere şi de mângâieri – gândul ni se va duce îndemnător de refugiu spre înălţimile ei iubite, unde domneşte pacea odihnitoare şi frumusețea consolatoare a firii spre înălțimile pe ale căror cărări ne va călăuzi spiritul el nemuritor.*"[4] (Veturia-Mileva Marcovici[5])

---

[1] Sînt convins că tineretul în cauză doar cu gîndul la Bucura Dumbravă nu era, iar totodată că nu se înghesuia la acea conferință. În același timp, e de notat alternanța ideii de iubire a omului, cu reproșurile că unele exemplare umane se află grăbite și superficiale...

[2] Se va fi instaurat stupoare aparte pe chipul acel autor, dacă îl întrebai cum arată respectivele norme de conducere, pilde etc.

[3] În fotografiile lui Fanny pe care le-am văzut eu cel puțin, nu am văzut-o zîmbind (ce e drept, nici încruntată nu e).

[4] „Aurora Bukarest", 7 februarie 1926.

[5] O întâlnim în iunie 1930 între participanții la adunarea generală a Institutului Social Român. A publicat între altele, „Mişcarea feminină mondială", în Almanahul ziarelor Adevărul şi Dimineaţa, 1931.

„Respectând într-o măsură ireproșabilă sensul adevărului istoric, făcînd să strălucească sub ochii noștri colțuri cunoscute ale pămîntului românesc și deschizînd perspective încăpătoare pe seama acțiunii povestirilor sale, Bucura Dumbravă ne-a dat, cu gestul simplu al artiștilor adevărați, ***două capo d'opere ale romanului istoric****, pentru care literatura românească îi va fi recunoscătoare*[1]*.*
Mîna sa de cenușă, care se va întoarce, liniștită, din depărtări sudice, va găsi un bun adăpost pe pămîntul acestei țări – primitoare și caldă mamă ***pentru toți cei care o înțeleg****..."* (nesemnat)[2]

„A murit Bucura Dumbravă! A murit energia, veșnic tînără și nebiruită! A murit voia bună! Au murit munca fără preget și dragostea de viață![3]
Am cunoscut-o pe Bucura Dumbravă, în fosta ei locuință din strada Dionisie [Lupu?], *unde mă chemase să-mi spună câteva cuvinte de mulțumire pentru articolul meu „Tudor Vladimirescu"*[4]*. Citisem cartea ei „Pandurul" și căutasem să strâng, în câteva pagini, generoasa răscoală sufletească pe care mi-o pricinuise. Dar nu era cadrul cel mai potrivit ca să cunoști pe Bucura Dumbravă.*
Adormita întru fericire Carmen Sylva, mama sufletească a Bucurei Dumbravă, începe astfel prefața care împodobește ediția originală a romanelor „Haiducul" și „Pandurul": «Să nu cauți niciodată pe tânăra poetă, autoarea acestor cărți cu bogat cuprins, să n-o cauți la masa ei de scris, ci s-o cauți pe munții cei mai înalți [...]
Cu părere de rău, vie, lungă și acum iremediabilă, nu am văzut-o niciodată pe Bucura Dumbravă, în cadrul și în lumea din sfatul Carmen Silvei! Nici zilele în care ne-am cunoscut (de la 1912 încoace, timp în care s-a schimbat fața pământului), nici viața împovărată pe care o trăiesc, nici... nu știu câte împrejurări rău venite nu m-au iertat să iau parte la vreuna din acele excursiuni pe munți, întreprinse de Bucura Dumbravă și de coreligionarii ei întru turism.
Mărturisesc, cu remușcare, că n-am avut pentru acest suflet excepțional luarea aminte, dinadinsul și devotamentul pe care-l merita [...]
Nu-mi este aminte să vorbesc de literatura ei... Ce a scris – cât a tipărit, cât a rămas în vrafuri manuscrise, peste care va cădea într-o zi lumina no-

---

[1] Literatura română i-a fost atît de recunoscătoare, că nu o pomenește în Istoriile... sale.
[2] „Țara noastră".
[3] Doar periile nu sucombă vreodată...
[4] Fanny nu merge ea la acel om care îi făcuse un bine, ci îl cheamă la ea... Legat de așa obicei, Florin Ștefănescu (1909-1992) îmi reproducea cîndva o vorbă a inginerului Iosif Sângeorzan, șef interbelic la Ocolul silvic Sinaia: „Nu te duce tu la el, ci cheamă-l la tine. Va sta în picioare, iar tu jos...".

torietății – a rămas aici cu noi, în lumea pământească. Mă înfioară subitul ei exod și, ca un vultur, care știu că planează în azur, deasupra capului meu, mă obsedează zborul ei cel nou... L-a început prea devreme! Era o nobilă bucurie să întâlnești, în putreda noastră congregație[1]*, acest suflet închinat frumuseții și bunătății. Convingerile spiritualiste ale Bucurei Dumbravă, mersul ei în viață – ferit, atent și curat, ca pe cărările din munții ei iubiți –* ***mândria ei nebiruită în fața adversarilor și a adversităților din ultimii ani***[2]*, așază pe Bucura Dumbravă în galeria marilor personalități.*
Fără frică și fără vină![3] *Cuvintele acestea ar trebui scrise cu linii de mărgăritare pe amfora care va păstra cenușa ei. A știut să fie inimoasă, voioasă, cumpănită, zi de primăvară, pentru toată lumea – și când ieșea din palatul Carmen Sylvei și când ieșea din bordeiul unei cerșetoare.*
Moare când se întorcea din India, de la un congres spiritual. ***Probabil*** *că se întâlnise acolo cu principii idealismului indian și că, sosită printre noi, ne-ar fi împărtășit și nouă ceva din comorile sufletești adunate de pe malurile Gangelui*[4]*.*
Bucura Dumbravă era adepta unei înțelepciuni care proclamă nemurirea părții celei mai nobile din noi și predică iubirea de oameni și virtutea. Este o doctrină respectabilă ca multe altele, care cresc azi ca niște vlăstari împrejurul tulpinii creștinismului. Bucura Dumbravă pleacă fără să-mi fi dat prilejul să aud din gura ei mărturisirea acestei doctrine... A scăzut cu unul numărul atât de mic al idealiștilor[5] *din lumea atât de mică și de robită pământului, în care trăim...* (Gala Galaction[6])

---

[1] În același alb-negru autorul prezintă, la finalul materialului său, și altă situație: „*Am trecut aseară, purtând în inimă parfumul dureros al plecării Bucurei Dumbravă, pe lângă casa unuia dintre pontifii afacerilor veroase, ai milioanelor stoarse din oasele mulțimii, ai corupțiunii universale și ai rușinii naționale. Un șir de automobile vegheau sub geamurile cu storuri lăsate. Înăuntru,* ***desigur****, era timp de liturghie politică. și mi-am spus resignat: «Da, așa trebuia să fie! Ca să-și mai aducă aminte Dumnezeu de noi și să nu ajungem toți lupi și porci, trebuia să plece dintre noi, spre lumile cerești, nu acest idol al turpitudinii noastre, ci sufletul de viorele – Bucura Dumbravă!»*"

[2] Mărturisesc a nu ști care au fost acele adversități. Să o fi luat la ochi naționaliștii? Totodată, cea mai bună reacție în acel gen de situație nu îmi pare mîndria...

[3] „Chevalier sans peur et sans reproche" (fr.), *cavaler fără teamă și fără prihană*, apelativ privind pe cavalerul medieval Bayard.

[4] Am arătat în altă parte că, la Adyar, Fanny începuse deja să strîmbe din nas la decurgeau lucrurile, între teozofi.

[5] Noțiunile de idealism și idealiști au un farmec irezistibil, dar ele se traduc totuși prin nerealism.

[6] *Op. cit*. Gala Galaction (1879-1961), fost scriitor român, **preot ortodox, profesor de teologie**. A promovat înțelegerea între creștini și evrei (inclusiv în anii '30); astfel se explică lejeritatea cu care trece peste gusturile spirituale ale lui Fanny Seculici.

„O credincioasă [/] **Bucura Dumbravă**

Din potecile umbrite ale munților pe cari i-a iubit cu atâta înțelegere[1]*, i-a străbătut cu pas vioi niciodată înfrânt de oboselile anilor şi i-a descris în rânduri încrustate în trunchi mirositor de brad, Bucura Dumbravă pornise acum zece ani spre țărmurile fantastice ale Indiei, spre Madrasul cu pretenții bethleeniene, în care* ***se spunea*** *atunci că ar fi răsunat glasul profetic al unui nou mântuitor.*

Chemată poate de aceeaşi credință tainică, prin a cărei putere ne-a grăit în pagini colorate cu sânge și patimă românească, cu însufleţire de adevărată preoteasă a artei, Bucura Dumbravă a plecat atunci dintre noi cu gândul ***poate*** *să ne aducă ceva din flacăra unui crez în care i s'a părut că desprinde limanuri mai luminoase decât limanurile noastre obişnuite.*

N'am știut niciodată ultimul ei gând, n'am aflat niciodată bucuria, sau tristețea decepției lui. Am fost însă siguri că, dacă Bucura Dumbravă ar fi descoperit acolo un colț de senin, ni l-ar fi adus aici, ni l-ar fi dăruit cu tot sufletul ei generos, în toată limpezimea frazei ei picturate – aşa cum ne-a dăruit mai de mult, în paginile în veci umede de rouă ale «Haiducului», ceva din sufletul de piatră şi de lacrimă al bătrânilor erol al codrilor noștri.

Dar am aşteptat-o atunci in zadar, căci Bucura Dumbravă nu ne-a revenit. Obosită de atâta farmec cât a respirat lung în viața ei călătoare, a închis atunci ochii în azurul unui port îndepărtat - a închis ochii orbiți de flacăra soarelui care s'a sărutat, prin el, cu flacăra ***celui mai cuprinzător suflet din lume****.*

Ne-a lăsat amintirea unui pseudonim rupt din melodia unui vers, ne-a läsat însfârşit amintirea dureroasă că a murit o romäncă, una din prea puținele noastre romănce în stare de a fi smuls din trecutul nostru imagini vii şi patimi solemne... deși Bucura Dumbravă, în tot ce ne-a dăruit ea mai bun şi mai aproape de noi, a scris in nemțește.

A scris în limba lor, dar ne-a înțeles şi ne-a iubit pe noi. De la moartea ei, n'au trecut decât zece ani. Ar fi păcat s'o uităm.”

(Mircea Ştefănescu[2])

Broșură omagială 1934

Alceu Urechia:

„Cu Bucura am trăit o viață de munte, Bucura a fost tovarășul nostru cel mai bun, cel mai scump.

---

[1] Mărturisesc a nu pricepe cum pot fi iubiți munții cu înțelegere. Și în care noțiune văd o trecere cu vederea a defectelor cuiva...

[2] „Gazeta”, 4 aprilie 1936.

Bucura a fost o fire profund optimistă, toate le primea cu voie bună: de ningea primăvara, când eram pe munte, îi părea bine, căci ce frumoși sunt roșiii rododendroni în zăpada albă, de-o ardea, nemilos, soarele, râdea de inseparabila mea umbrelă, de ne uda ploaia până la piele, Bucura asculta cu drag cântecul ploii și privea uimită cum se ridicau fantastic, negurile din cazanele în care fierbeau și dacă rămâneam nemâncați, Bucura se înveselea, c-o să fim mai ușori la drum.

Inimă mare, Bucura nu vedea decât binele, decât frumosul, urâtul ea nu-l vedea, nu vrea să-l vadă[1]*.*

Bucura iubea, firește, florile, de la modesta pyrola, până la mahalagioaica dalie, Bucura iubea nu numai florile, ci și toate vietățile – cine ca ea știa să vorbească câinilor la stână? – iubea toate animalele, chiar și pe cele mai rele: oamenii!

Cu atâtea însușiri, se putea ca Bucura să nu fie tovarășul ideal de munte? Se putea, se putea, dacă față de măreția naturii, Bucura n-ar fi știut... să tacă! Câți în fața unui apus pe Omu, ori a unui răsărit pe Negoiu, pot să spună prostii?[2]*”*

O adăugire, pe o hartă a Bucegilor

Este vorba de a zonei Bucegi-Gîrbova, sub egida Turing-Clubului României (autori M. Haret, Ion Protopopescu și Radu Țițeica) și apare în 1934. Aici apare pentru prima dată – mai mult ca sigur din inițiativa lui Mihai Haret – toponimicul „Vf. Bucura” (ca de obicei, „nașul” nu va fi întrebat pe nimeni, dacă e bine ce face...)[3].

---

[1] Stilul literar de mai sus al lui Alceu aduce întrucîtva cu al Bucurei Dumbravă – ceva surprinzător din partea unui înverșunat polemist. Știa însă a schimba macazul, cînd interesul o cerea, spre exprimarea de copil cuminte, deprinsă cîndva la școală.

[2] Exprimarea e destul de neclară, nedîndu-mi seama dacă în respectiva situație Bucura spunea, sau nu (Alceu dixit!) prostii.

[3] În context, Andreia Nicole Coward afirmă: **„**Ziaristul Mihai Ogrinji [...] avansează un nume: «Scriitorul Emanoil Bucuţa, el a avut ideea ca vârful să capete numele de Bucura Dumbravă. **În orice caz** [deduc de aici a nu fi fost sigur pe informație], apelativul apare în documente şi pe hărţi începând cu anii 30»”. Deși prolix în epocă, Bucuța nu are în scrisele lui așa idee.

El înlocuia denumirea de „Vîrful / Colțul Ocolit”, o ridicătură secundară în corpul muntelui ce culminează în punctul Omul (cel mai ridicat din masiv[1]). Cele două denumiri vor circula în paralel în anii comuniști, pentru ca după 1990 să fie pomenită mai des – mai ales în tabloide – varianta amintind de scriitoare[2].

> Reiterez aici observația că, dovadă a „atenției” cu care i-a fost lecturată de către fani lăudata „Carte a munților”, nu este preluat (ori măcar amintit că a făcut acele propuneri) niciunul din toponimicele vehiculate de Fanny – inclusiv acela de „Dintele Bucura Dumbravă”, pentru Acul Mare al Morarului.

O situație aparte: Emanoil Bucuța

> Pe numele real Emanoil Popescu, se naște la 27 iunie 1887 în Bolintin-Deal, a fost un scriitor și bibliograf român.
> A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie (1911), specializarea limba și literatura germană. Urmează urmat timp de un an cursuri doctorale la Berlin, renunțând din cauza lipsei de fonduri.
> A fost preocupat de cercetări de etnografie și folclor, de istorie literară, și a scris poezie și romane poetice.
> Pornește ca șef de birou clasa III la Casa centrală a meseriilor și ajunge în timp, între altele, director în Ministerul Muncii, director al publicațiilor la Fundația Culturală „Principele Carol”, director la departamentul Educației Poporului din Ministerul Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, director la Casa Școalelor, secretar în Ministerul Cultelor și Artelor. Spre deosebire de Bucura Dumbravă, George Călinescu îl pomenește pe trei pagini în „Istoria literaturii române”, romanul „Fuga lui Șefki” (1927) fiind apreciat de

---

Tot acolo: „«Mihai Haret este cel care introduce pentru prima dată denumirea de Vârful Bucura Dumbravă pe o hartă a Bucegilor întocmită de Radu Ţiţeica», spune Mircea Săndulescu, de la «România Pitorească»”. Se confundă cu harta abruptului Bucegilor.

[1] E interesant că nu se vorbește niciodată de muntele Omul. Asta, întrucît se consideră că acolo e doar locul unde converg radial mai multe muchii.

[2] Dacă perioada comunistă a favorizat comunitatea (cea socialistă...) în detrimentul individului, după 1990 se merge în sens invers, cu ample personalizări. De pildă, instituțiile (inclusiv școli generale) capătă aproape automat numele unui seamăn, apreciat drept important. Este o acțiune care face plăcere „nașilor” din aparatul de stat, cît și oamenilor simpli, cărora le este populat *cerul*.

> pildă drept „cea mai însemnată dintre narațiuni... [ale lui Bucuța], un tablou încărcat de colori și amănunte etnografice asupra turcimii din partea occidentală a țării”.
> Din anul 1928 a fost membru al Societății Scriitorilor Români. A semnat și Emanoil Popescu, *Ion Ordeanu, Ion Ordean* [sic], ori cu inițiale.

Bucuța își publică întîiul material omagial privind-o pe Fanny din Al doilea anuar al Bucegilor:

> „*Drumeţia românească şi-a pierdut pe cel mai bun prieten al ei, iar Touring-Clubul pe unul din întemeietori* [...]
> *Mai târziu el* [„Hanul drumeților”] *s-a schimbat în Touring-Clubul României. O nouă muncă şi voinţă de organizare se adăugaseră. Noi, nemaisimţindu-ne după aceea atât de trebuincioşi, am rămas mai mult deoparte*[1]*. În amintirea Bucurei, însă, acel nume dintâiu n'ar trebui uitat. Un despărţământ al clădirilor sau o secţie locală s'ar cuveni să-l ducă mai departe*[2]*. Touring-Clubul ar purta-o astfel ca într o firidă, pe aceea care i-a fost cea mai hotărâtă dintre ctitori*[3]*.*
> *Tot pe acea vreme am mai vorbit şi despre o carte a munţilor* [...] *În ea* [„Cartea Munţilor"] *trăeşte nu numai muntele nostru şi duhul adevăratei drumeţii, dar trăieşte Bucura întreagă, cu plecările ei la Peşteră, cu popasurile la stână, cu negurile de pe Negoiu, cu florile din poieni şi cu prietenii de înălţimi. Sunt acolo date de ziar al unei vieţi de drumeţ, cu întâmplări, gânduri şi visuri, aşezate apoi ca în nişte mănunchiuri înmiresmate, în capitole deosebite. «Cartea munţilor» e cea mai frumoasă floare, sădită în grădina literaturii româneşti, pe care Bucura a adus-o din drumuri de treizeci de ani. Cu ea scriitoarea ne însoţeşte de-acum neîntrerupt, şi va mai însoţi multe rânduri de oameni după noi, atât în căţărările pe piatră, cât şi în citirile din ceasuri de odihnă. Aerul tare de acolo, plin de stele, va înconjura feciorelnic şi va pune pace în zbuciumul nostru. Iar cei cari au cunoscut-o, şi ca mine i-au mers alături, pe brâne înguste sau pe vâlcele gâlgâitoare, vor avea vedenia pasului, şi mai ales a neasemănatului ei zâmbet*[4]*.*”

---

[1] Interesantă formularea: „noi nemaisimțindu-ne” (cît și „**atît** de trebuincioși”). Nu zice „nemaifiind”. În același timp, e de spus că „Hanul...” - în structura stabilită de inițiatori – s-a dovedit finalmente neviabil... Știu, văd partea goală a paharului, însă excesul meu tempereazǎ un altul, al fanilor TCR și în general al prezentării edulcorate a lucrurilor.

[2] Nu doar propunerile toponimice ale Bucurei nu au prins, ci și cea de mai sus.

[3] Eu unul cred că cel mai hotărît a fost Haret, dar l-a lăsat pe Bucuța să creadă ce spune mai sus. Asta, pentru că avea nevoie de moaște, iar ale Bucurei venind la fix.

[4] Eu unul nu prea am văzut-o pe Fanny să zîmbească, în pozele existente (altminteri, nu stătea nici încruntată)...

Spre deosebire de alți *închinători la Bucura*, care scriu foarte frumos despre ea, însă numai... o dată, Bucuța o pomenește în mai multe materiale, în care totodată își pune la bătaie întreaga pricepere, ca om de litere.

În acest context, este de spus din start că dacă ceilalți fani ai Bucurei o priveau ca pe un semizeu *deasupra unui grup*, Bucuța își construiește unul strict pentru iluminarea/însorirea propriului univers. Este un Pygmalion clădind o Galatee, dar finalmente una pe care o vrea apreciată și de public. Fără ultimul, i-ar fi un zeu trist, ce doar l-ar însoți în durerea lui, și nu l-ar ridica de acolo...

> Pentru a obține acele aprecieri externe, iar Bucuța fiind un copil educat, uzează de panglicile pe care a învățat să le folosească, în relația persuasivă cu ceilalți.

Totul, în baza a ce eu cred a fi fost o adevărată pasiune pentru Fanny Seculici. Și care izvora din firea aparte a lui Emanoil Bucuța.

> Despre sufleteștile acestuia vorbește pe larg Const. Beldie (au fost colegi la revista „Ideea europeană”), rînduri pe care, pentru mai buna înțelegere a lui Bucuța, le reproduc la *Anexele* acestui volum. Și în care Beldie nu îmi pare cîtuși de puțin răutăcios, la adresa lui Bucuța (pe care l-a și apreciat, de cîte ori i s-a ivit ocazia)[1].

Relația cu tatăl i-a fost mai mult decît neplăcută (B. senior era alcoolic), ceea ce a lăsat urme în comportamentul fiului. Din acest motiv, semnează în publicații cu alt nume de familie decît al său, mai exact cel fată al mamei, iar finalmente îl adoptă pe ultimul și ca nume oficial. În răstimp, a încercat să-și reprime o masculinitate deloc moale la origine, frîna intervenind în calea acesteia dînd naștere unei accentuate timidități. Cum nici relația cu mama (pe care altminteri C. Beldie o aprecia) nu i-a fost simplă[2], alegerea perechii de viață nu i-a lui bucuța fost un gest inspirat.

---

[1] În context, Octav Onicescu afirmă: „[Const. Beldie] a fost foarte bun prieten cu Emanoil Bucuța, care era căsătorit cu o româncă de dincolo de Dunăre. Tatăl lui [al lui E.B.] murise beat și de aceea el era un abstinent. Bucuța a murit terorizat de ruși. Era un cast. Se laudă femeile care susțin că i-au fost amante – sau bârfesc”. (postfață N. Leonăchescu, la „Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București”)

[2] Aceasta, de pildă, nu refuza consumul de alcool.

Ca urmare, Bucuța îmi pare a o fi idealizat pe Fanny –cu inevitabila discreție a omului timid... Îi va fi admirat nu doar dezinvoltura, buna dispoziție, (aparenta) siguranță de sine, eventual și tendințele dictatoriale cu cei mai slabi decît ea[1], cît și faptul că trăise între zeii locului (a se citi regina Elisabeta)... Ultimul amănunt se afla mai mult decît strălucitor, pentru un om cu extracția, dar și perspectivele de viață ale lui E. Bucuța.

În 1927, Bucuța dobîndește – prin intermediul legatarei - acces la arhiva Bucurei. Și în care cel ce dobîndise în timp pricepere de editor, vedea conținutul unui volum omagial.

Exista acolo jurnalul ținut de Fanny în peripluul ei indian, dar și scrisori ce trimisese de acolo, spre țară. Cît și unele manuscrise, cum ar fi „Steagul albastru” (privind pe Tudor Vladimirescu), „Învățături de viață pentru Carol Eduard” și „În lumina teozofiei”. Totodată, Bucuța a dobîndit acces acm la conținutul unor scrisori, expediate de Fanny în timp, către diverși prieteni (unul a fost Ștefan Nenițescu[2]).

> S-au ivit, ce-i drept, și probleme. Mai exact, Bucuța ori alții au găsit că e publicabil doar jumătate din jurnalul ținut de Bucura în India. Asemănător (dacă nu în măsură mai mare) s-a procedat cu amintitele „Învățături...”. Totodată, amintitele epistole către amici vor vedea lumina tiparului într-o formă întrucîtva incomodă cititorului, și anume cu numele – celor menționați în ele – reduse la inițială.

Le-au fost alăturate două epistole ale unor indieni, ce făceau trimitere la ultimele săptămîni din viața lui Fanny.

Volumul rezultat va fi numit „Pe drumurile Indiei” (cu subtitlul „Cele din urmă pagini”)[3]. Și căruia Bucuța i-a alăturat inevitabila prefață, cu rotirea de acum exersată, a cădelniței:

> *„Bucura Dumbravă avea, ca scriitoare, deprinderea notaţiei imediate. Ca un pictor, ea însemna uneori un efect de soare pe apă sau culoarea unui nor la un anumit ceas din zi, şi ca un compozitor, atmosfera şi tristețea.*

---

[1] *Cheamă la* ea pe Bucuța, cum vor veni și cei care vor fonda „Hanul drumeților”.

[2] „Cărțulia postumă scoasă în 1927 de Emanoil Bucuța și de Ștefan Nenițescu.” (L. Kalustian, *op cit.*)

[3] Bucuța ar fi completat materialul și cu republicări de articole, precum „O candelă” din revista „Flacăra” (1912), atîta doar că a aflat de el abia la 1927.

> *Abia răgazul de mai târziu aducea supunerea față de legile compoziției literare. Un carnet de asemenea notații ni s'a intors* [...] *El prinde atât peisajul, cu punctații uneori de minunată evocare, cât şi sufletul larg, deschis la orice vibrare puternică, al scriitoarei şi gânditoarei. Prietenii o recunosc la fiecare rând, ca şi cum le-ar vorbi din întuneric, dela biroul cu cele din urmă flori ale sezonului, cum îi era firea.”*
> ***Scriitoarea e sigur că s'ar fi împotrivit să arate cuiva aceste rânduri, cu totul intime, ca amintire, şi cu totul nelucrate, ca artă****...”*

Prefațatorul procedează însă exact pe dos, dar în baza unor motivații mai mult decît înalte:

> *„... Dar gânditoarea înțelege*[1] *de ce cuvintele ei din urmă, cu atât mai prețioase şi mai pline de viață, cu cât au fost spuse fără gândul să fie auzite de cineva,* ***trebuie împărtăşite*** *celor care, prin voința ei, aveau aproape un drept să le-audă.*
> *Toți cei câți o prețuiau pe Bucura Dumbravă, fie pentru literatura ei puternică, fie pentru însuşirile mari ale unei personalităţi înflorind* ***fără sfială între prieteni***[2]*,* ***au să citească mişcați aceste pagini****. Ei au s'o regăsească în ele întreagă, cu dragostea de drum, de oameni*[3]*, de India şi de flori..”*

Și mai în largul său este Bucuța într-un articol din același an, tipărit în revista „Gândirea”. Și în care eu văd apogeul campaniei lui pro-Bucura Dumbravă (altminteri deloc sleită în anii ulteriori!).

Nu e simplu să contești respectivul material, căci vreme autorul își înfașă mai mult decît seducător ideile. Și care, astfel ambalate, pot impresiona pînă și oameni care nu au habar de subiect. Căci nu poți să nu te înmoi, în fața pretențiilor că Bucura spunea pe nume **tuturor** florilor, iar asta inclusiv în **cel mai ascuns vîlcel**. Ori că nu s-a sfiit de moarte.

> *„A putut trece un an de când cea mai drumeață dintre scriitorii români a plecat dintre noi. Ea, care se cățăra pe munţi şi le zicea pe nume tuturor flo-*

---

[1] Ce e mai frumos, decît să vorbești în numele altuia – inclusiv plecat pe lumea cealaltă - că ar simți ori ar face aia sau aia...

[2] De duc de aici că, în afara prietenilor, se rupea firul...

[3] În ultimul paragraf, al al notațiilor lui Fanny din India: „Numărul congresiștilor e mai mic [cei rămași pe vas la întoarcere] [...] cu unii ne leagă o simpatie adevărată, față de alții am ajuns la o folosofico-teozofică îngăduire; iar în unele cazuri, din fericire, **am judecat procesul și am trimis vinovatul în ocnele uitării, unde nădăjduim că-și va pregăti o reîntruchipare mai bună**”.

> *rilor din cel mai ascuns vâlcel, nu s'a sfiit nici de acest drum, drum, după credința ei, cu nenumărate metamorfoze şi tot mai luminoase întoarceri.*
>
> Iar lista de asemenea măreții e nesfîrșită, în acel articol.

Nu e ușor deloc să înoți nici împotriva altor curente. De pildă acela ce consacră mistificările (ori măcar nerealitățile) drept (înaltă) literatură. Ori filosofie șcl. Aceasta, întrucît ataci nevoia de drog a ființei umane, care este totodată una încurajată de Stăpînire, căci îi asigură liniște în ograda de ființe pe care le păstorește.

Dar îmi voi asuma acest mers împotriva curentului...

Bucuța excelează în producerea de minunății. Unele dintre ele sînt, se poate spune, generaliste:

> *„...Istoria literaturii a luat obiceiul să adauge la cercetarea în sine a vieții şi operei unui scriitor, un capitol cu ceea ce a însemnat în diferite vremuri şi mai are viu astăzi acea operă. Acelaşi artist apare în cadrul tot altei lumi tot altul. Odată el umple toată zarea, aurit pe umeri de lună sau de soare, și mai târziu se amestecă numai printre figuranții unei mari scene din trecut. E o metamorfoză mai sigură şi sunt reîncarnări literare care n'au nevoie de Sfinx nici de Upanișade. Bucura Dumbravă stă deocamdată înaintea* ***noastră*** *ca într'o firidă de Panteon sau de Santa Croce. Trecerile ei prin diferite înfăţişări abia încep..."*

Altele se apropie întrucîtva de concret, dar nu mult, ci doar țopăind pe acolo:

> *„...Îmi place s'o văd cu* ***acest chip***[1]*, de luptătoare. Nu întâmplător condeiul scriitoarei a întârziat în zugrăvirea vremii Pandurilor şi a Haiducilor. Firile tari au atras-o totdeauna. Femeile ei, cu toate că nu le lipseşte nimic din gingăşia şi din puterea de iubire şi de jertfă, deosebitoare, au şi ele ceva bărbătesc. Fiecare om iese din mâinile ei, aşa cum îl dorea şi în lume, un ostaș al dreptății..."*

Fiecare frază de mai sus are probleme de continuitate, cu celelalte care o înconjoară. Întîia din extras nu este precedată de vreo mențiune a militantismului de care se vorbește (al Bucurei). Și care-i justificat în continuare prin faptul (întărit altminteri de formula „nu întîmplător”) că „a întârziat în zugrăvirea vremii Pandurilor şi a Haiducilor”. Mai exact, Bucura fiind luptătoare, a zăbovit în amintita muncă. Drept componentă a respectivei putinți de luptă este indicat și faptul că **firile tari** au atras-o întodeauna. Ca urmare, personajele ei feminine se află și lăptoase, și devreme acasă: „cu toate că nu le lipseşte nimic din gingăşia şi din puterea de iubire şi de jertfă, deosebitoare, au şi ele ceva bărbătesc”. La o adică, *„fiecare om iese din mâinile ei* [a se citi condeiul ei]*, aşa cum îl dorea*[1] *şi în lume...”.* De pildă*, ”un ostaș al dreptății”*.

---

[1] În prealabil, nu s-a spus nimic despre asemenea însușire a Bucurei.

Întreaga epopee de mai sus născîndu-se doar în mintea scriitoarei în cauză, la biroul ei cel departe de tumultul și grijile lumii...

În așa condiții, totul devine posibil:

> *„De aceea nu se putea să treacă pe lângă Ioana Darc* [sic]*, **fără să n'o pună să se mişte printr'un episod*** [al „Ceasurilor sfinte”]*, care era de lagăr de după război, dar şi de zâmbet şi de împăcare, al unui suflet mai dedat cu florile decât cu paloşul. E o Ioana Darc semănând, cu capul gol aproape zâmbitor sub cârlionții părului şi cu mâna pe scutul subțire proptit în pământ, aidoma cu Sfântul Gheorghe al lui Donatello. Eroina are ceva bărbătesc şi Sfântul o nevinovăţie de femeie care se întâlnesc tocmai bine în acest vis de piatră. Ca o asemenea purtătoare de scut în repaos, mi-o închipui şi pe Bucura Dumbravă. Trebue să fie întâia înfăţişare pe care a luat-o*[2]*, nevăzută într-o firidă de deasupra noastră.”* etc.

Măreţiile se succed asemănător tot restul articolului (în tandem cu vorbitul în numele altuia: Gemania, Fanny etc.).

> *„Călătoria ei din urmă, în India, are ceva din călătoria lui Goethe în Italia. Era ca o fugă. La capătul drumului aştepta **o înoire întreagă a ființei**. Ceea ce putea fi la o ieșire dintr'un veac rațional ist Italia şi clasicismul, însemna acum țara minunată, leagăn de noroade şi de credinţe, după care **de un veac suspina Germania** şi toţi câţi îi absorbiseră cultura* [...] *Călătoria în India era o adâncire pe mai multe laturi în teozofie. Ea trebuia s'o ducă pe*

---

[1] Dezacordul de timp al verbelor din frază nu-mi aparține.

[2] Deduc din text că e vorba de prima înfățișare literară, de după deces, deși aici mă poate trage cineva de mînecă, că nu am înțeles valențele înalte, ale textului ce purec...

> *la Gandhi, pe la Tagore[1] şi pe la alți frământători de mulțime, în haine de țesător flămând sau în caftane de purpură stropite cu stele. Şi a dus-o.*

La un moment dat, Bucuța pomenește mai mult decît incitant: „Bucura Dumbravă era de la o vreme într o stare de criză....”. Două alte propoziții sporesc tensiunea: „Femeie prea de lume și mândră, ea n-o arăta. Voința ei de putere, foarte vie...”.

Continuarea este însă dezamăgitoare... Într-o primă fază, autorul informează că amintita voință de putere „se cheltuise mai mult în singurătate sau într-un cerc restrâns. Poate că în anii din urmă am făcut parte și eu din el și îl cunosc...”. Iar de acolo purcede a vorbi de sine, iar totodată a sări de la o idee la alta, cam fără legătură între ele:

> *„Mă văd parcă pe brâna de sub Bucşoiu, cu ea, spânzurați, pe unde ploile spălaseră pământul de pe stâncă, de câteva vlăstare deasupra prăpăstiilor* [!]*, spre castelul de vânătoare al lui Karoli* [?] *şi spre casa dela Mălăeşti[2], sau la biroul ei destul de lat, din Bucureşti, ca să ție în mai multe căni şi vase tot felul de flori ale anului, când seara se înălţa roşie de peste acoperişuri şi copaci cu păsări. Iată condeiul făcut dintr'o pană lungă de vultur al Bucegilor, pe care Visarion, scriitorul, o cunoscuse că era a douăsprezecea din aripa dreaptă, şi iată locul de lângă catarg unde înfăşurată în tartane luase însemnări la lumina singură a lunii noi, până când stufărişul şi satele de pescari se şterseseră ca intrate în Dunăre. Toate îmi sunt aievea, ca de adineauri. Şi mi-e mai ales aievea Bucura...”*

Nu uitați: inițial fusese vorba de o perioadă de criză, respectiv de voința de putere a prietenei Fanny...

> *„...Ce poate să însemne toată* ***această schimbare, sub alte nume decât le aveau, a tuturor prietenilor ca şi a ei****[3]? Era ca trebuinţa unei desfaceri de viața de toate zilele. Ea se mişca în tovărăşia unor munți, de care îi venea greu să se despartă. Cu trei cuvinte de descântec, lumea se făcea sau redevenea ermetică, cum într'adevăr e şi uităm că rămâne. Fanny Se-*

---

[1] În scrisele ei, Fanny nu pomenește de aceștia...

[2] E vorba de poteca Take Ionescu, pe care e foarte posibil ca Bucuța să fi pășit pentru prima dată, la vremea drumului alături de Fanny, din 1918. Acel contact superficial nu a oprit-o pe scriitoare să atribuie prietenului ei *numele colonial* de „Bucșoiul”...

[3] Numele de Bucura Dumbravă este datorat reginei Elisabeta (bănui că în urma unei discuții în limba... germană), nu și l-a dat Fanny.

> *culici se făcuse pentru totdeauna Bucura Dumbravă, ducând cu ea vârfuri și tăuri de pe Retezat, altcineva era o Cozie, cu o mânăstire, cu flori și cu ascunzişuri de haiduci anevoie de ajuns, departe deasupra apelor Oltului, sau o Laită mai mică, mai crestată şi mai argintie între culmile vecine Negoiului, sau un Bucşoiu răzlet şi plin de căldări cu aburi ai diavolului sau de prăvălişuri cu capre negre şi flori ale reginei. Mă amețește și pe. mine această prefacere și dezgrădinare, de, proporții, a lumii cunoscute. Tot aici trebuie să trec şi* ***marea plăcere pentru serbări, sau simple întâlniri de seară, la un ceai, costumate****. O panglică de argint care aduna părul sus făcea un cap de romană, un şal legat turban şi prins cu un surguciu de diamante o arătare de rajah. Pianul cânta întovărășind o voce caldă de altistă, şi nu mai credeai. Era ca o pătrundere unele în altele de timpuri şi locuri. Înconjurimea, cu lucruri obişnuite, ea începea să pară o vedenie. Aievea era numai omul, cu perspectivele de istorie şi de cultură dărâmate. Nu mai exista decât un singur plan, dar nu geometric şi plastic, ci sufletesc și astral.*
> *Lumea se rânduia,* ***la porunca unui gând****, în grup social...*

Prin urmare, prin schimbări de nume, respectiv întîlniri costumate se ajunge la ideea de grup social...

> *„...în care se adâncea la lucrul lui zilnic* ***un zidar*** *al mai binelui, plin de vioiciune, sau într'o plasmă artistică,* ***supusă legilor închipuirii****. În Bucura* ***lupta între reformatorul social şi scriitor era mai veche****. Materialul social era însă dur şi se împotrivea cu încăpăţânare..."*

Ferească Dumnezeusă te-apuci tu a o schimba pe numit Bucura... Numai ea avea un asemenea drept, cu alții!

> *„...Împrejurările pe de altă parte, de naştere şi de viață, ale Bucurei, şi apoi* ***gusturile înăscute şi câştigate, o împiedicau să ajungă la el pe căile obişnuite. Din grupul social se desprinsese astfel, grupul mai mic, nu de experimentare, ci de realizare prin selecție, al cercului de prieteni****. El era societatea ideală, zbuciumată de tot felul de aspirații şi porniri, dar dintre ele mai cu seamă de aspirația, mereu discutată şi îndreptată, şi de pornirea mereu hrănită şi dusă mai departe,* ***a desăvârşirii***[1]*. Poate că*

---

[1] Cu cît o vorbă este mai mare, cu atît mai puțin are chef să o contești... În rest, Bucuța îmi pare a le fi avut din plin, cu *panglicile...*

> *acestea toate, creşterea, împreună cu făurirea unui mediu, rupt, e drept, din cel mare, dar după criterii care-l făceau foarte puțin asemenea lui: şi tocmai de aceea, artificial, dacă celui dintâi nu i se poate zice decât natural,* ***duceau la un idealism luptător, optimist şi radical****. Lumea se putea crea oricând din nou, mai bună, şi* ***sabia de foc pusă de pază la intrarea Raiului, lua de-acolo cu arhanghel cu tot****. Dacă o viaţă n'ajungea, rămâneau celelalte vieți, nesfârşite; fiinţa primară nu se pierdea şi* ***opera aproape că nu era încredinţată altor mâini, chiar dacă ducerea la capăt ar fi cerut o sută de mii de ani****; şi dacă n'ajungea știința omenească, mai era o ştiinţă! Ezotericul, ocultismul şi teozofia apăreau deodată, ca un fundal firesc şi statornic...”*

În continuare Bucuța pornește a trata despre nașterea cărților Bucurei, apoi narațiunea revenind la grupul de amici - cel ce căuta atît de frumos desăvîrșirea**...**:

> *„«Haiducul»* [...] *a fost tipărit pe vremuri ca foileton în «Vorwärts», ziarul partidului socialist german. Bucura n'avea înclinări socialiste. Firea ei era prea aristocrată, iar* ***părerile politice o îndreptau spre domnia celor aleşi şi buni****, adică a celor puțini, în folosul celor* ***încă neluminați*** *și mulți. Dar era o răzvrătită, cu duhul, împotriva părerilor primite şi a urâtului şi răului, sub oricât de strălucite haine s'ar fi plimbat printre noi. E ciudat că toate aceste gânduri şi simțiri,* ***neschimbate*** *în linia lor mare de la foarte timpuria păşire în societate,* ***au întors dela ea pe atâtea prietene de inimă****, tocmai atunci când s'a ivit prilejul examenului de consecvență*[1]*, de potrivire între spuse şi purtare în ciuda oricăror piedici, sau cu cât piedicile erau mai dureroase. Credințele femeii şi scriitoarei erau cunoscute de mai înainte. Le discuta doar cu aprindere şi nu se sfiise să le scrie. Se uitase că le are sau se aştepta să şi le lepede? Unii au ascultat de consecvența lor sau au călcat-o, supunându-se unui punct de vedere, pentru ei supraordonat. Aceştia au ajuns unde voiau şi au fost acoperiți de laude. Cartea istoriei li s'a deschis. Bucura Dumbravă a ascultat de consecvența ei. Roadele acestei consecvențe nu vin însă, ca celelalte, numaidecât, şi nici* ***nu le culege adesea cel care s'a ostenit pentru ele****. Cum s'a putut gândi cineva să se aplece după piatră?...*[...]*”*

---

[1] Observ mai sus că nu se pune problema vreunei erori de navigare, de concepție a celor precum Fanny și Bucuța, ci doar a faptului că alții nu trec un pretins examen de consecvență (stabilit de ei, mai exact)... La chestiune, îmi pare că acei dezertori s-au săturat a sta preș prietenei lor - ce inițial le păruse a fi soarele luminînd trista lor existență.

În materie de persuasiune, Bucuța se află feroce. Mai sus, aduce cu bolșevicii cînd propovăduiau sacrificii (ale altora), în numele unei îndepărtate societăți ideale: „Copiii noștri, nu noi, vor culege roadele trudei noastre de azi... Ei vor trăi în comunism, unde vor fi remunerați după nevoi, nu după munca depusă, ca acum...”.

> „Ca o scăpare din **încleştarea aceasta cu materia**, care-şi avea legile ei dârze, se deschidea literatura, în care legile stăteau toate în mâna creatorului. Dintr'o asemenea liberare au ieșit „Haiducul” şi Pandurul” şi au înflorit mai târziu «Ceasuri Sfinte» şi «Cartea Munților». Cât intra din **duhul de luptă al Bucurei** mai ales în cele dintâi două cărți, **se vede şi din rostul limpede pe care dintru început li l-a dat**, de părți dintr'o trilogie numită «Sfărâmătorii de valuri»...”

După momente în care *duh de luptă* este atribuit la tot ce ne convine din jur, cititorul este smucit în direcție inversă:

> „**Pacifismul ei era tare si curat ca diamantul,** şi niciodată nu l-a pătat de vreun oportunism. Am cunoscut-o atunci când iubirea mea de țară sângera mai greu. O văd într'o sală de fost spital, cu profilul luminat puternic pe margini și înscriindu-se pe fundul de întuneric. Funcționari și funcționare în halate albe aleargă de colo, colo. O pălărie-coif îi ascunde fruntea şi aproape și ochii ajutați de ochelari. Vorbele, de unde sunt, nu i le aud, dar îi deosebesc mişcarea buzelor. De unde sunt, vorbele ei sunt un necontenit zâmbet. Sufeream de-o umilinţă care nu era numai a mea, și căutam în rostul meu mic să lupt şi să smulg ce se putea din încălcările ocupantului. Insemna în zilele acelea singura măruntă mângâere, care ne ajuta s'o ducem. Sensibilitatea mea, căreia pot să-i zic patriotică, era aşa de îndurerată încât prindea orice deosebire şi reacționa pătimaş. Şi tocmai în acea vreme şi stare m'am împrietenit cu Bucura. Ar fi, dacă aş mai avea nevoe, cea mai bună dovadă despre locul ei mai presus de orice vină în acel vălmăşag. Gândul îi era iute şi condeiul tăios. O luptătoare loveşte totdeauna[1]. Dar din ce izvor porneau toate? **Ce iubire de oameni o mişca?**... [...]”

Apoi, urmează inevitabil cuvenita volută...

---

[1] Tot pe acolo: „Bucura Dumbravă în toate cele de-o zi era stângace şi neajutorată ca albatrosul lui Baudelaire, între marinarii-copii, pe punte”...

> *„...De când o mare prietenă* [Elisabeta] *fusese coborîtă sub înflorită piatră între vechi voevozi, ea s'a apropiat mai mult de oameni.* ***Cercul de prieteni a pierdut câțiva obişnuiți, cari îşi vor fi închipuit că s'au retras ei, când fuseseră îndepărtaţi*** *încă dinainte să ştie că ar putea găsi vreodată un temei de cenzură. Alții le-au luat locul, din alte straturi, cu alte preocupări. Lumea se mişcase puțin, în anii din urmă, pe osia ei şi constelații noui se arătaseră la orizont. Erau între ele şi* ***stele de faptă, de regi magi****. Bucura a început să lucreze social, să țină conferințe, să publice în reviste, să prezideze şedințe, să străbată Europa după congrese, să fie membră în asociații, căi de care altădată ar fi făcut haz*[1]*, ca de începuturi de nebunie feministă. Înțelegea să aibă o acţiune socială, credea sosită vremea şi nu şovăia să întrebuinţeze toate mijloacele cunoscute...”*

Nu o ține mult însă...:

> *„După patru sau cinci ani de asemenea viață,* ***Bucura Dumbravă începuse să sufere de-o lipsă pe care nu şi-o mărturisea****. Lipsa îşi făcea drum, ca un suspin pentru gânduri ascunse, în planuri de lucrări de alt ordin. Asculta îndemnurile de întoarcere la literatură, cu tăceri care vorbeau sau cu o îngrămădire de argumente împotrivă ori de şi mai departe amânare, care puteau da de bănuit că erau menite s'o convingă în întâiul rând pe ea. Argumentele n'aşteptaseră întrebarea străină ca să se nască. Vor fi lucrat şi micile dezamăgiri ale* ***contactului deadreptul şi prelungit cu massa socială amorfă****. Nu trage în cumpănă chiar atât de puțin obişnuinţa de treizeci de ani cu un mediu armonizat, ca să se rabde fără murmur inegalitățile celuilalt, oricât ar fi ele mai aproape de viață.”*

Previzibil la Bucuța, nu dă lămuriri ce s-a ales de suferința/lipsa nemărturisită a prietenei sale (dar pe care pornise a diseca atît de amplu...). Cert este că, pe la 1925...

> *„Sufletul îşi pusese pentru noi călătorii, noi aripi. Şi e caracteristic destul că în India, scriitoarea, deşteptată la adevărata-i menire, se gândea la o carte despre acea țară, care* ***nici vorbă că ar fi fost altceva decât o înşirare de însemnări de călătorie****. Ea* ***trebuia să aducă o nouă filozofie de viaţă şi un suflu epic trecut peste Himalaia şi Streaşina lumii***[2]*.*

---

[1] Simt că la vremea cu pricina încă își făcea iluzii, în privința succesului la sexul opus.

[2] Nu știu ca Fanny să se fi apropiat / văzut măcar din depărtare Himalaya...

> *Acea carte, **şi celelalte câte aveau s'o urmeze, adânc ale noastre**, nu ne-au venit şi n'au să ne mai vie niciodată... ”*

Urmează încheierea articolului – previzibil, unul apoteotic:

> *„..Într'o firidă de Panteon de Santa Croce, Bucura Dumbravă zâmbeşte, sprijinită într'un scut subtire, cu zâmbetul Sfântului Gheorghe al lui Donatello. Ea stă în aşteptarea întrupărilor care au să-i fie dăruite, ca să se întoarcă între noi...”*

Peste trei ani, și ajuns la frîiele revistei de cultură „Boabe de grâu”, intervențiile lui E. Bucuța privitoare la Fanny se îndesesc. Toate, cu inconfundabilele-i peceți stilistice (mascînd subiectivism, cel atît de necesar nevoilor sufletești proprii).

Într-o primă fază, ține a vorbi despre „Cartea munților” (este și titlul articolului[1]).

> *„Pentru toţi câţi iau acuma drumul munţilor, mai ales din văile Oltului de dincoace, a Argeşului, a Dâmboviţei şi a Prahovei, un nume trebuie să fie amintit. E numele cuiva care a bătut înaintea noastră aceleaşi poteci şi care cu o mică silinţă a închipuirii, poate fi deosebit, într'o făptură de abur, cum ne premerge şi astăzi fără să se întoarcă la noi, cu faţa la înălţimi. Iubise prea mult munţii noştri ca să poată să se simtă în altă parte mai bine, dupã ce a trebuit să plece năprasnic[2] de pe pământ. E vorba de scriitoarea Bucura Dumbravă. Cartea ei, mai în urmă scrisă şi la care ţin mai mult, se cheamă Cartea Munților. Ea **ne-a rămas astfel în chip de călăuză ideală** şi cei cari nu și-o pot reîmprospăta din amintire sau din zvon, au aceste pagini pline de izvoare, de flori de munte, de stâne şi de stele. Drumeţul la munte, după ce şi-a aruncat sacul bine chivernisit in spate, de la merinde **până la felina**r și toporaş, şi s'a pipăit repede pe haine in jos dacă nu-i lipseşte nimic, înainte să zică ciobăneşte: Doamne-ajută![3] **să pună undeva, la loc uşor de umblat la popasuri,***

---

[1] „Boabe de grâu”, nr. 6/1930.

[2] Principală preocupare a lui Bucuța în așa rînduri se află manipularea cititorului, aducerea lui de partea entuziasmului său pentru Fanny. Inclusiv prin ideea de *făptură de abur* sau *năpraznic*. Condeierul nu se simte bine *singur*, acolo. Mai exact se dorește Mare preot al cultului ei, peste o masă de credincioși, captați prin articolele lui despre ea.

[3] Const. Beldie, *op. cit*.; „copiii Bucuțenilor, crescuţi în frica nu a lui Dumnezeu (nici pe departe n-am văzut în casa asta cultivându-se legea creştinească!), cât a biciului cu şapte cozi, cnutul căzăcesc pe care-l vedeam atârnat în perete...”

> ***şi Cartea Munţilor***[1]*. E vrednică. Voi căuta în două cuvinte s'o arăt celor care n'o ştiu. Departe de mine gândul unei recenzii*[2]*. Trebuie adus între noi, din singurătatea lui de vântoase şi de stâncării, duhul muntelui.*
> *Muntele n'a fost descoperit de mult. L-au colindat ciobanii şi l-au trecut la pasuri călătorii, fie cei paşnici, fie cei războinici.* [...]
> *Dar nu e în gândul meu să fac istoricul turismului între români sau în România. Vreau să găsesc numai atmosfera și clipa in care s'a arătat «Cartea Munţilor»..”*

Dar asta și face, între ultimele croșete (vorbește de pildă despre S.K.V.-ul transilvan)! Totodată, și în ciuda precizării de mai sus (ori a titlului articolului) nu ajunge să trateze despre acel volum... În schimb, o înfățișează pe autoarea lui, printr-o extrem de interesantă volută:

> *„... Legătura cu muntele, care începe să dea pe drumeţii înălţimilor, se face mai ales prin Sinaia şi Bucegi, prin urmare după clădirea castelului din poiana Peleşului. Ea* ***are mai bine de patruzeci de ani****. Din copilăria mea mă mai urmăreşte amintirea unei mari fotografii înrămate, cu un grup aşezat în piramidă pe o creastă de piatră. Poate că nu era mai departe decât poiana dela Stâna Regală sau vreo stâncă de deasupra ei. Trebue să fi fost printre întâile semne, cu toată fudulia începutului, ale acestui nou gust. Timpul s'ar putea socoti uşor, nu după rochile lungi şi cu șa ale femeilor, dar în capul grupului se afla Ducele de Wales, viitorul rege Eduard al şaptelea al Angliei. Analele vizitelor princiare la curtea noastră ne-ar spune numaidecât anul şi ziua când această plimbare in munte, care începea să fie un punct de program, s'a întâmplat anume. M'am căznit mai târziu să-mi aduc aminte, dacă printre căţărătoarele de curte de acolo, nu se rătăcise şi Bucura Dumbravă. Cu stăruinţa amintirilor copilăriei fiecare faţă mi se întorcea, care cu zulufii ei în vânt, care cu toca pe-o ureche, care cu un adevărat coif pe tâmple, privind înlături intr'o râpă bănuită sau privind drept in ochi, dar faţa cunoscută a Bucurei Dumbravă aproape copilă lipsea. Încă de pe atunci însă ea se afla în acea lume şi în acel fel de viaţă. Așa de nedespărţit încât dacă într'adevăr nu se vedea şi nu se vedea, nu mai rămâne decât ca ea să fi fost fotograful care fotografiase şi la care cătau aproape toţi, cu ochii lor de acum mai bine de patruzeci de ani!”*

---

[1] Ce-ți arde de făcut în biroul de acasă (și avînd în față vreor evistă subțire) nu-i deloc obligatoriu să-ți vină și pe munte.

[2] Deduc de aici că recenziile obligau la (cît de cît) picioare pe pămînt - ceea ce nu se potrivea cu genul de pledoarie dorit de Bucuța...

Nici în restul articolului, Bucuța nu face referiri la „Cartea munților”...

> *„...Romanul «Haiducul» al Bucurei Dumbravă, e din 1907.* ***Scria de mult la el****, dar a fost să apară atunci, în anul răscoalelor, ca un simbol*[1]*.* ***Mi se pare*** *că nu mult după aceea «Vorwärts», ziarul socialist german, l-a publicat in foileton*[2]*.*
> ***Simbolul pentru străinătate era un fapt, pe care înţelegea să-l cunoască în imaginea frumoasă răsfrântă de o scriitoare română, în întâia perioadă, de limbă germană****. Ridicări impotriva ciocoilor mai fuseseră între români, cea de ordin mai mult social o întrupa Haiducul, Jianu, cea de ordin mai mult politic, Pandurul, Tudor Vladimirescu, trăitori în același timp. la inceputul veacului trecut şi făuriţi de scriitoare unul după altul şi aproape unul trebuind să urmeze pe celălalt, în* ***două din cele mai puternice romane pe care le avem****. Păcatul ca au fost scrise în limba germană a fost răscumpărat de traducerile apărute numaidecât în româneşte. Nu ştiu dacă ediția originală germană a trecut peste cea dintâi, dar in româneşte ambele romane sunt la a şasea sau la a şaptea ediţie. E destul de caracteristic. Şaizeci, şaptezeci de mii de cititori români au adeverit, alături de zecile de mii care fără îndoială vor urma că scriitoarea era româncă şi că romanele ei, pline de atâta înţelegere şi iubire a oamenilor şi a locurilor, sunt romane româneşti. Astfel pseudonimul* [-] *care e mai firesc decât numele, pentru că* ***pseudonimul şi l-a dat şi l-a umplut de conţinut scriitoarea****, pe când numele il căpătase fără nicio putinţă de alegere*[3] [-] *a învins numele, iar Fanny Seculici a rămas definitiv Bucura Dumbravă. Fanny Seculici era fără o naționalitate limpede, aşa cum ii plăcea ei, care avea uneori* ***furii împotriva hotarelor trase între oameni****: născută la Bratislava, aşezată dela cinci ani in România, cu o mamă poate mai mult germană şi cu un tată* ***poate*** *mai mult slovac-ungur*[4]*, scriind şi vorbind aproape tot aşa de uşor în limbile germană, franceză şi engleză: Bucura Dumbravă era numai româncă.”*

În două materiale ce publică în aceleași „Boabe de grâu”, la 1931, Bucuța tratează teoretic despre alții, dar nu scapă ocazia de a pomeni – favorabil, se înțelege - de muza inimii sale...

---

[1] Simbolul era că, la vreme de țară în flăcări, tu te ocupi de fabricarea unor idoli din urmă cu un veac...

[2] Mai degrabă ziarul a publicat întîi din roman, ca reclamă... Totodată, cum publicația era de stînga, nu m-ar mira să fi existat în prealabil acolo o intervenție pe linie masonică.

[3] Numele din acte îi asigurase doar bunăstarea și relațiile...

[4] De faptul era mai mult evreu, m-aș mira ca Bucuța să nu fi știu asta.

Autorul nu l-a cunoscut pe Nestor U. (recent dispărut atunci) dar scrie despre el, ca și cum ar fi făcut-o. Alături, în așa demers, îi sînt imaginația, dar și tupeul insului capabil să facă din orice bici.

> *„Cine ştie şoseaua de pe Valea Cerbului, care duce din Buşteni până la picioarele Dihamului, trebue să-şi aducă aminte şi de cea din urmă casă cu obloane verzi, chiar din marele cot. De-acolo mai departe plimbăreţii se răresc de-a binelea. Nu se mai întâlnesc decât telegi lungi şi scârţiitoare cu buşteni de brad.* ***Suntem în munte****. Pârâul ne însoţeşte, trecându-ne pe supt podeţe sau ferindu-se până în rădăcina pădurii, cu acelaș vuet de ape repezi. Aici m'am oprit, sunt mulţi ani de-atunci, asupra* ***numelui*** *lui Nestor Urechiă. L-am cunoscut din lumea în care-i plăcea să trăiască, la fel ca o telekia de înălţimi*[1]*, şi* ***înainte să-i citesc paginile***[2]*. Cărţile lui mai mărunte, cum e «Căruţa poştei», sau lucrările mai întinse, ca «Zânele din Valea Cerbului» şi «Cercetaşii Bucegilor», dau de gol dela întâile rânduri pe drumeţ. Altă muncă de om al condeiului* ***cred*** *că şi-a cheltuit-o în revista «Propilee literare». Pentru toate, istoria literaturii* ***tineretului***[3] *sau a literaturii fără vârstă va găsi odată formulele ei de caracterizare. Viaţa omului s'a oprit. Judecăţile se pot produce. Nicio uimire a unei noui creaţii nu le mai poate tulbura. Nu de acest Nestor Urechiă vreau însă să vorbesc* [...]. *Fiinţa lui mi-a fost descoperită* ***acolo***, ***urcând*** *Valea Cerbului, spre Pichetul Roşu,* ***Chioşcul*** *lui Karoly, brânele Bucşoiului*[4] *şi Casa dela Mălăeşti. A fost o încântare de o clipă, din cele puternice.* ***Trecusem de-atâtea ori prin acele locuri***[5]*, fără să-mi atragă luarea aminte cineva. Iată casa cu obloane verzi, în umbra brazilor, sus şi la o parte. Lemnele de iarnă sunt aşezate gospodăreşte, aplecate, Ca să se scurgă apa pe ele. Un gard mic desparte o curte, în care trebue să fie orătănii. Într'un coteţ cu tablă, apărat de ploae și de vânt, se încolăceşte un câine ciobănesc. Mergem la munte, cu sacii în spate şi cu ghetele cu colţi.*

Din acest stadiu, se trece la alte persoane (decît cea pomenită în titlul articolului)...

---

[1] Despre *telekia* pot paria că are habar doar din scrisele lui Fanny...

[2] Dacă traduc eu bine, pînă în 1918, cînd trece *pe lîngă* casa lui Nestor U. din Bușteni, Bucuța nu răsfoise nimic din scrisele acestuia (nu pariez că a făcut-o nici după aceea)...

[3] Cred că aștia o țineau gaia-mațul cu tineretul pentru că nu puteau încăleca, după cum le era dorința, vreun matur...

[4] Deci prin așa ceva înțelege Take Ionescu!

[5] Eu unul am mici îndoieli că mai dăduse pe acolo, prea vorbește extaziat de acel drum.

> *„...Sunt eu, mai e altă lume **şi e şi Bucura Dumbravă**. Ea mi-a arătat aşezarea* [casa lui Nestor U.] *şi **mi-a rostit pentru întâia oară numele omului**. Acum s'au întâlnit amândoi, într'o lume unde ea, mai bună drumeaţă, l-a premers...”*

... respectiv un amic al Bucurei:

> *„Mi se pare că Nestor Urechiă **are tot dreptul** să aducă aminte de **celălalt Urechiă, Alceu**, igienistul şi umoristul, care şi-a câştigat un loc atât de însemnat în istoria turismului român* [...] *Mi-l aduc aminte încă, din anii băieţiei, când l-am văzut întâia oară pe Orăţii, la Cristache*[1]*, de unde ne luam merindele pentru drumurile lungi. Din pragul lui, ieşeam încă odată, până ne lega pachetele, şi ne uitam spre Vârfu cu Dor, sau ne uitam spre Piatra Arsă, ca să ghicim vremea. Mulţi ani s'au lăsat, pentru unii ca de plumb, peste zilele de-atunci. Poate că una din cele din urmă urcări la munte **cu doctorul**, care a fost apoi oprit să le mai facă*[2]*, a fost la inaugurarea Casei Peştera a Touring Clubului României. Din ea a ieşit un foileton plin de duh, împotriva tulburătorilor muntelui, în „Universul" **de pe vremuri*** [1923!], *şi a mai ieşit acel episod frumos al Marelui Urs din «Cartea Munţilor» **a Bucurei Dumbravă**. Recitiţi-l. Marele Urs e doctorul Urechiă. După felinarul purtat pe lângă pelerina până în pământ, **m'am ţinut atunci şi eu**[3], în noaptea dintre cele două schituri*[4]*....”*

Într-un al doilea material, despre „Regina scriitoare” (e vorba de Maria), Bucuța trage încă din primele două paragrafe, și încă amplu, spuza pe turta proprie:

> *„Am simţit darul de scriitoare al Reginei Maria nu din cărţi scrise, ci din mărturisiri* [nu ale suveranei!] *. Era într'o vreme când publicase puţin şi nu era cunoscută decât de câţiva. Puteam să stau de vorbă pe-atunci cu Bucura Dumbravă, prietena celeilalte regine poete. Ea* [*pare* să fie vorba de Bucura] *era făcută, **prin fire şi gust, să fie mai curând o judecătoare aspră**. Partea curat literară a unei opere, de meşteşug şi de strălucire for-*

---

[1] Poate o prăvălie, în Sinaia.

[2] Se contrazice un pic cu Baticu-Țițeica, 1984...

[3] Nu bag mîna în foc de veridicitatea afirmației. Dacă ar fi fost realmente atunci, și acolo, Bucuța ar fi brodat la nesfîrșit, prin publicații, de acel moment. Știa însă despre el strict din „Cartea munților”...

[4] Are ceva din Ogrinji, prin scosul de text din piatră seacă, iar totodată prin a-și reliefa persoana, în așa parazitări...

> *mală, n'o mişca, faţă de adevărul adânc și de omenescul din ea.* ***Scrisul trebuia să fie o trebuinţă şi o poruncă****, dând din sine şi luminând* [?][1]*. Judecam* [la plural] *pe mulţi...*
> *Nu mai mi-aduc aminte, cine din noi doi a spus întâi numele Reginei Maria. Dar* ***o văd*** *încă pe scriitoarea încoronată, în cadrul în care acea convorbire a pus-o... "*

Nu era un văzut cu ochii proprii, ci unul parazitînd (căci nu se pomenește de Maria, acolo) relatarea Bucurei Dumbravă, din volumul „Ceasuri sfinte"[2]...

> *„Era pe Dunăre, într'un vapor alb, într'o plutire fără griji. În scaunul ţării şedea măreţ Regele Carol. Carmen Sylva se împărţea între rosturile zâmbitoare de bună samariteancă şi de fostă prietenă a lui Andersen*[3]*. Principesa de coroană trecea sprintenă şi albă prin această măreţie rece şi bunătate liniştită, ca un pescăruș de larguri, venit din alte mări. Bucura Dumbravă era mai aproape de perechea bătrână, care vorbea de castele de pe Rin, vorbea de cavaleri în armură, apărători ai nevinovăţiei și ai dreptăţii*[4]*, de gândul în căutare ca să folosească celorlalți. Principesa de pe vremuri o uimea însă* [pe Bucura] *prin înzestrarea ei de scriitoare. Uşurinţa în mânuirea creaţiei, fie ca idee, fie ca rostire, i se părea minunată. Mi-o zugrăvea făcându-şi puţin loc pe un colţ de masă, intre oameni cari vorbeau mai departe, şi scriind repede, fără stare la gânduri şi fără ștersături, pagini de inaltă poezie*[5]*. Şi ea* [Bucura] *și Carmen Sylva, scriitoare deopotrivă, erau aproape înfricoşate de o asemenea putere. Aplecate, una spre misticism şi alta spre teozofie, ele vedeau aci menirea întrupată prin dar venit odată şi anume unei fiinţe între toate aleasă sau prin* ***călătorie de suflete până la noi și nenumărate naşteri***[6]*. Ii urmăreau de la o parte înflorirea. Inflorirea cea mare nu i-au mai putut-o vedea. Carmen Sylva, pentru că a fost luată dintre muritori mai înainte, iar Bucura Dumbravă, pentru că* ***în anii din urmă, datorită poate în parte şi acestei plecări a***

---

[1] Îmi mențin părerea că, lui Bucuța, ocupație literară de căpătîii îi era zăpăcirea cititorului. Iar de aici e de cercetat ce fel de pornire din copilărie, față de maturii din jur, îi era la bază. Simt una de îmbrobodit, prin care le tăia agresivitatea și-i trimitea în somnolență. La adolescență, acea pricepere, combinată cu interes pentru literatură, a fost transformată (prin intermediul muncii, firește) ntr-un atu social.
[2] În acea carte nu se pomenește nimic, de Maria...
[3] Hans-Christian, autorul de povești pentru copii?
[4] Nu-l văd pe Carol I să discute despre cele de mai sus.
[5] Firește, e de cercetat și dacă nu inventa Bucuța...
[6] Bucuța trage aici lucrurile pe spuza teozofiei...

> ***regeştei prietene, lăsase să dea îndărăt literatura în fața preocupărilor de o mai bună și sufletească orînduire a societății***...”

Rău nu putea cădea nici vreo pomenire a propriei persoane:

> *„Eu am fost martor acestei înfloriri, într-o înfățișare care mi s-a părut mai vădită decît oricare alta și a rămas pentru mine pînă astăzi ca atare. Era ca o recunoaștere într-o curte de poezie de pe vremuri. Peste două sute de scriitori, din ce are mai cu vază Anglia literară, o alcătuiau. Regina Maria se găsea acum șase ani la Londra, ca oaspe, împreună cu regele Ferdinand, al regilor englezi. Cu acest prilej scriitorii englezi au poftit pe colega lor la o masă. Regina Maria e preşedinta de onoare a centrului român al P.E.N.*[1] *Clubului. Prânzul era dat de P.E.N. Clubul englez. Prezida Galsworthy şi la masa pătrată cu crini înalţi în vase, la care şedea Regina, pe fiecare lature se găseau câţiva mareşali ai literaturii engleze.* ***Eram în sală*** *şi mi-aduc aminte* ***fiorul pe care l-am avut****. Nu Regina era sărbătorită între aceşti mânuitori de condee şi fauri ai visului. Printre cei mai mari şi mai vorbăreţi vedeam destui liberali, de la cele mai slabe nuanţe de dreapta până la anarhism. Puţin le păsa lor de sfinţenia coroanei sau de înţelesul simbolic al monarhiei.* ***Ei sărbătoreau ca scriitori, o scriitoare*** [...][2]
> *Aceste două clipe se întorc, vii ca atunci, cu prilejul apariţiei noii cărţi a Reginei Maria* [...][3] *Văd pe scriitoare alături,* ***ca în cuvintele Bucurei Dumbravă****, cu îndrăzneala autobiografică, spărgând pereţii vopsiţi ai legendei*[4]*, şi cu uşurinţa compoziţiei plină de tinereţe şi de plutire…”*

Este perioada cînd Bucuța activează în așa-numita Direcție a educației poporului, din Ministerul muncii. Iar totodată are de a face cu școlile...

> **În context, opinie a lui Const. Beldie:**
>
> *„...Acea pârtie alunecoasă care avea să-l ducă* [pe Bucuța] *înspre periferiile nobilei îndeletniciri a scrisului, cercând, fără a reuși, să-şi acomodeze*

---

[1] Grafia este totuși *PEN*, și nu *P.E.N.*...

[2] Afirmația e discutabilă, pentru a mă afla elegant în exprimare...

[3] În răstimp, perii cum scrie la carte (bașca trimiterile la propria persoană): *„Am faţă de ea puţin din ochiul de iscoadă al unui regizor la întâia reprezentare. Am citit-o in foile încă ude şi cu greşeli, ale corecturii. Cuvântul de-aici a trebuit înlocuit, litera de dincolo era din alt corp, paginaţia din altă parte părea rău făcută. N'o văd isprăvită, ci făcându-se. Cartea nu s'a despărţit în întregime de autor. Faptele aevea, din care a fost prelucrată, stau faţă de opera de artă ca bisericuţa în miniatură, ţinută pe palmă de ctitor în peretele dela intrare, faţă de clădirea însăşi. Dar această miniatură e toată de aur şi de nestemate.”*

[4] Aici ideea de legendă are conotație mai degrabă negativă...

> *mintea și scrisul, ambele de esență superioară, pe măsura unui culturalizator neapărat al maselor, a unui educator, vezi Doamne, al bietului nostru popor, de la al cărui geniu autentic, noi, scriitorii, cărturarii, intelectualii, sau cum naiba ni se mai spune, avem încă atâtea și atâtea de învățat."*[1]

... iar implicit cu solicitudinea slujbașilor celor care le conduceau. Prin urmare, „într'o sală de serbări a unei școli", „s'a sărbătorit amintirea unei scriitoare, care trebuie så fie cu deosebire dragă tineretului". Ea nu putea fi alta, decît...:

> *„...autoarea acelei «Cărţi a Munţilor», care nu s'ar putea încadra în literatura noastră decât între cele mai frumoase pagini din Pseudokinegetikos al lui Odobescu, între acele pagini despre Bărăgan, de unde, în zilele senine, munţii ţării se arată albăstrii la orizontul de miazănoapte.* ***Aduceţi-vă aminte***[2] *de «Închinarea» care incheie această carte, de mai puțin de 120 de pagini şi putand fi citită într'un ceas la foc, la un popas de munte: «Închin această carte tineretului Doresc tineretului dorul de munte. Dorul de munte să-i fie călăuza de pe pragul vremii noi...»* [...]
> *Tot fundul* [sălii conferinței?] *era ca o expoziţie turistică sau o dioramă de munte. Printre crăcile de brad se deosebeau ghete groase cu cuie şi beţe şi tălpi de ski, care erau* ***ghetele de căţărat şi skiurile Bucurei Dumbravă, pentru că de ea, cum veți fi ghicit, e vorba****. Într'alt colţ se vedea un cort întins cu focul roşu dedesupt din lumini electrice ascunse in crăci. Era cortul in care scriitoarea s'a adăpostit în Rătezat, pe malul tăului vestit*[3] *de la care şi-a împrumutat numele. Pe un postament sub sticlă erau manuscrise şi scrisori către prieteni sau nenumărate fotografii, cele mai multe in*

---

[1] *Op. cit.*, și completat cu: *„Am cunoscut și eu de aproape această minciună a culturalizării satelor şi oraşelor noastre. L-am însoțit pe Bucuța, cu Renault-ul meu de 6 HP, mai întâi în două inspecții pe la bibliotecile săteşti: una, dată în grija învățătorului din Ciocăneşti-Ilfov, iar alta în a unui funcționăraș al Asigurărilor Sociale, din Turtucaia. După ce-am privit cu jale la dulapul cu cărți prăfuite, cu registrul-inventar rămas intact de la donația, primă și unică, a bancherului cu ifose culturale Aristide Blank şi cu registrul de împrumut al cărților virgin de orișice însemnare, inspecția noastră din Ciocăneşti s-a încheiat cu o masă aleasă şi vin negru în «cămașa» lui, la conacul domnesc al lui Grigore Ghica Vodă..."*

[2] E o formulă strict oratorică, adresîndu-se mai degrabă celor care nu au habar de acea informație, dar care au astfel plăcutul sentiment că se întîmplă să fi uitat, niște idei atît de valoroase, asupra cărora s-au aplecat cîndva..

[3] Cînd cineva spune, în fața unei asistențe, că vreun lucru e vestit, poți fi sigur că nu le este deloc, acelora... Dar le naște ideea că, aflînd de acele lucruri vestite, ei înșiși zburdă dezinvolți pe deasupra lumii.

> *haine de drum şi pe căi de stâncă. Risipite sau plutitoare peste tot se înfiorau flori albe, ca florile înălţumilor. Parcă muntele însuşi se mutase aici ca să-şi amintească de* ***cel mai iubit drumeț****.*
> *Bucura Dumbravă, sau cu numele ei de societate pe care lumea aproape îl uitase, de d-şoara Fanny Seculici, a fost* ***antemergătoarea turismului românesc***[1]*.* ***Înaintea ei n'au colindat munţii noştri din ţara veche decât ciobani cu oile şi oaspeţi străini întâmplători****.* ***Cea mai mare asociaţie de turism pe care o avem****, Touring Clubul,* ***a fost înfiinţată de ea după război*** [!]. *Cea mai mişcătoare carte a turismului e «Cartea Munţilor»*[2]*, scrisă de ea. Cât* ***vom*** *trǎi şi* ***vom*** *urca la munte, cei cari* ***am cunoscut-o*** *şi* ***am făcut*** *aceste drumuri împreună*[3]*, vom avea totdeauna înainte imaginea ei, pe cărări cu flori sau pe stânci cu izvoare.*"[4]

Din acest punct, Bucuța pornește un demers aparte:

> *„****Vom*** *ţine-o astfel între noi, până când literatura romānă, care o crede* ***încă*** *o străină scriind in altă limbă, o va descoperi şi ea şi o va primi la sine. Cărţile Bucurei Dumbravă sunt întâi, prin subiect, ale noastre: cel mai bun roman despre Iancu Jianu, cea mai zguduitoare cronică a lui Tudor Vladimirescu. «Cartea Munţilor», Bucegi, Făgăraş şi Rătezat, «Ceasurile Sfinte» petrecute cu Carmen Sylva între întâmplări de folklor românesc şi pagini de Biblie. Ele nu sunt însă mai puţin prin limbă. Cele pe a căror copertă se arată că sunt traduse, sunt, traduse sau revăzute în mare parte de ea, iar altele sunt scrise deadreptul în limba noastră..."*

De unde mai sus autorul indică un demers, nu departe lucrurile sînt prezentate ca deja izbîndite: „*A fost o seară de amintire, nu numai a drumeţiei, dar* ***şi a literaturii române****".*

Fiind om ce nu descurajează ușor, Bucuța reia subiectul peste doi ani[5]:

> *„În fiecare ianuarie, la 31, se împlineşte un an de când ne-a părăsit pentru totdeauna* ***o scriitoare a tineretului și a eroismului moral****. E vorba de*

---

[1] Ghici cine a lansat formula în cauză, în tipăriturile românești?

[2] Mie unuia mi s-au părut mai instructive, cît și mai echilibrate anuarele S.T.R. Dar aps de convinge de asta pe cineva, cînd naște ori admiră elogii ca mai sus!

[3] Minus răspomenita tură de la Bușteni la Mălăiești, din 1918, Bucuța nu dă semne că a însoțit-o pe undeva, pe Bucura.

[4] „Boabe de grâu", nr. 1-2/1932.

[5] *Idem*, nr. 1/1933.

> *Bucura Dumbravă. Istoria literaturii române, încurcată dacă poate să și-o însușească sau dacă nu trebuie mai bine s'o lase literaturii germane[1], pentru care a scris cel puțin* ***cele două mari romane****: «Haiducul» şi «Pandurul», n'o aminteşte.* ***Cred că greşeşte****. Cercul în care a trăit și a găsit înțelegere şi prietenie, s'a sfărâmat, prin ani sau prin întâmplări.* ***Dacă toți ar tăcea, ea n'ar mai fi, ar fi ca şi când n'ar fi fost niciodată. Iată de ce, cu acest fel de spaimă, a omului care simte cum în jurul lui singurătatea se face tot mai mare****, înalț glasul meu,* ***nu ca pe al meu, ci ca pe un glas al amintirii****[2]. Ar fi păcat să se piardă ceva care a fost atât de frumos şi a trăit ca să ne facă viața mai înaltă și mai împodobită, ca un bulgăr de stea licăritor oprit în fundul cerului.*
> *Anul acesta am sărbătorit-o din nou,* ***în aceeaşi sală de serbări de şcoală primară****. Fete[3] ale triunghiului albastru şedeau pe trei laturi, în rânduri, şi cântau. Poate că nemișcată şi nevăzută, în locul liber dintre ele, Bucura Dumbravă asculta. Erau şi ochi cari lăcrămau. E roua sub care se deschid şi-şi dau mireasma florile amintirii. Eram* ***cu toții*** *acolo numai ca să nu lăsăm să scape* ***mâinilor noastre tot mai slabe****, acest trecut."*

Bucuța face în continuare o demonstrație de neașteptată incoerență:

> *„Din paginile rămase de la scriitoare* ***aş fi vrut*** *să scoatem un ultim volum. După «Ceasuri sfinte», cartea cea din urmă tipărită de ea, el trebuia să se cheme «Ceasuri pământeşti».* N'am izbutit **să dăm** decât o fasciculă de vreo sută de pagini, în 1927 [...] Întâiul capitol **trebuia** să sune: «Pe drumurile Indiei» [...] "

Or, după cum și spune la o adică, Bucuța publicase deja acele rînduri, la data frumoaselor întorsături din condei, de mai sus!

Nici constanța nu e punctul său forte:

> *„Al doilea capitol al «Ceasurilor pământeşti»* ***trebuiau*** *să-l alcătuiască «Învăţăturile de viață pentru Carol Eduard»* [...] *În același capitol,* ***în care a intrat*** *«Steagul albastru»,* ***aş fi pus şi*** *«O candelă», tipărită prin 1914 în revista «Flacăra»,* ***dacă n'ar fi zăcut ascunsă acolo, până la această a şaptea aniversare a morții****, când s'a aprins din nou și s'a coborît liniştit*

---

[1] Literatura română în cauză a avut alte motive, pentru care nu a reținut, în 1932 sau ulterior, romanele Bucurei Dumbravă...

[2] Formulă de impact, nu glumă!

[3] Deduc de aici că manifestarea a avut loc într-o școală de fete. E interesant cum va fi decurs relația lui Bucuța, cu dascălii cei ce acceptaseră să fie gazde manifestării.

> *între noi, ca de un lănțug dintr'o boltă atât de înaltă că nu i se văd liniile* [ale bolții? Ale lanțului?]...”

Este de manual, mai sus, cum Bucuța brodează în baza neștiinței lui, (pînă în acel 1934), de existența vechiului articol din „Flacăra”!

> *„.. Ea are forma de scrisoare, răspuns unei prietene numite cu numele ei de munte. Cozia e, mi se pare, d-na Otilia-Mihail Otetelişanu. O candelă e tot atât de nouă astăzi ca atunci....”*

În continuare este reprodus acel articol (menționat deja la pag. nn a studiului de față). Și unde, conform unei rețete care devenită clasică (la Fanny, dar și la Bucuța) se inventează o situație, căreia îi sînt atribuite apoi însușiri din categoria maximei măreții.

Obiceiul unei întîlniri a prietenilor Bucurei („mica *frăție*”), la sfîrșit de ianuarie („ca să-şi aducă aminte de timpul când mai erau împreună)”, subzistă și în 1934. Dar cu mențiunea că...

> *„...Anul acesta a crezut că trebuie să facă mai mult şi a strâns într'un mănunchi de amintiri, care nu fuseseră până acum scrise. Amintirile n'au fost împărţite decât între câţiva, dar nu m'am putut* ţine [e vorba de E. Bucuța] *să nu iau dintre ele şi să fac publice,* ***pe cele care împrăştie o lumină de iubire şi de interior asupra prietenei noastre****, luminându-i în acelaş timp și personalitatea și biografia; sau cuprind observații în legătură cu vremea, și trecătoare altminteri odată cu ea. Alte contribuții erau poate tot atât de vrednice să fie cunoscute, dar, în afară că toate laolaltă alcătuiesc o adevărată carte, prea întinsă pentru cât loc aveam aci,* ***multe erau prea personale ca să cutez să le rup din atmosfera lor intimă și din atmosfera lor intimă și să le port în lume.***[1]”

Cel dintîi material reprodus cu acel prilej în „Boabe de grîu” („Bucura Dumbravă și Carmen Sylva”) semnaliza că ștafeta înaltei abureli – cu inerentul procent înalt de egocentrism – fusese preluată nu doar de Bucuța, ci și de Ottilia Michail-Oteteleșanu:

---

[1] Nu am răsfoit acel material omagial, dar tot nu cred că era menit să circule doar între semnatari (poate nici atît, căci erau intimități, nu?).

„Prin uşa mare, larg deschisă, îndreptată spre minunatul lanţ al Bucegilor, năvăleau în atelier valuri de lumină şi o răcoare blândă, parfumată de mirosul pădurilor de brazi și fagi din Valea Peleşului. Era o dimineață splendidă din luna august 1909. În acea zi ***pe la orele opt*** *ușa se deschide* ***deodată*** *la camera pe care o locuiam şi Regina intră în odaia mea. Tocmai mă pieptănam. Surâsul ei plin de graţie şi bunătate se revarsă asupra mea.* ***Treceam prin o criză puternică, starea mea sufletească era apăsătoare și mă chinuia. Regina ştia şi venise să-mi vorbească****. Simţisem: ca să rupă firul gândurilor mele, îmi spuse că vrea să-mi schimbe pieptănătura care* ***nu era tocmai după placul ei***[1]*.* ***Avea o mare dorinţă de a armoniza în jurul ei nu numai sufleteşte, dar şi fiziceşte fiinţele pe care le iubea şi adesea le căuta alt nume, care i se părea că se potrivea mai bine cu făptura lor***[2]*. Nu voiu uita niciodată senzația de negrăit a mişcărilor ei grațioase şi a degetelor ei fine în părul meu*[3]*. Un adevărat balsam se scurgea în toată firea mea* [...].

Aceasta era Regina Elisabeta, marea, blânda, cu adevărat Mama Regină. Ea nu găsea mai mare mulțumire în menirea ei decât atunci când putea pătrunde în adâncul sufletului omenesc, spre a aduce alinare [...]

În acea zi am cunoscut-o pe Bucura. Într'adevăr Regina îi trimisese vorbă să vie pe la orele 10 în atelier[4]*. Ieşirăm întâi în balconaşul dinspre munți, lângă micul colț pe care-l numea ea Eldorado* [...] *Acolo îmi vorbi Regina mult despre Bucura, despre scrierile ei literare*[5]*, de sufletul ei şi de iubirea ei de munte şi de natură,* ***«vreau să te încredințez ei ca să te ducă pe munte, şi sunt sigură că sufletul ei ales şi viața ei în mijlocul naturii va crea între voi o strânsă legătură****». Și în adevăr, la orele 10 uşa se deschide şi Bucura intră.* ***Fizicul ei, care pentru cei mai mulți nu părea atrăgător****, căpătă o altă calificare în înțelesul meu.* ***Mişcările ei măsurate, vocea ei armonioasă, râsul cristalin şi expresia gravă în unele momente, dădeau făpturii ei o atracție deosebită, mai ales că totul era colorat de spiritul ei evoluat (în sfere înalte) şi pătruns de o adâncă cultură.*** *Revărsa prospețime de cuget şi bucurie curată. Imediat plănui-*

---

[1] Situația aduce cu „oroarea de cravată roşie», a lui *Frozinel*, ce indispunea cîndva pe Fanny...

[2] Legat de faptul că Fanny preia inclusiv acest obicei de la Elisabeta, mă întreb ce fel de relații avusese cu propria mamă, dacă nu-și închegase totuși o conduită, pînă a cunoscut-o, la adolescență, pe regină...

[3] La genul de siluetă (rubicobdă) din epocă al Elisabetei, am îndoieli de grația mișcărilor ei, ori a fineței degetelor...

[4] După ce că îi schimbă coafura, trimisese deja după Bucura, chit că nu știa răspunsul Ottiliei, la ideea unei ture pe munte cu o persoană ce îi era străină!

[5] Fanny nu prea avea scrieri *la plural*, în 1909...

răm chiar pentru după masa aceea o mică plimbare pe Valea Peleşului, numai ea cu mine. Era probabil acea piatră de încercare de o oră comunicativă pentru a ne cunoaşte sufleteşte.

*De atunci multe şi minunate excursii am făcut împreună, colindând munții într'un grup restrâns de prieteni, **formați după preceptele ei turistice**. Poate tot **ne-a** lăsat o urmă veşnică de viaţă şi lumină neperitoare, încât şi astăzi de câte ori merg pe munte e cu neputinţă ca făptura ei să nu-mi fie evocată de fiecare colţişor de care ne leagă atâtea amintiri neşterse. După câteva zile petrecute pe munți cu ea, ne scoboram schimbați, plini de o înviorare sufletească, ce făcea să dispară orice oboseală fizică, chiar după excursii mai grele; nu odată mi-aduc aminte scoboram în Sinaia la orele 8, luam repede o baie, mâncam puțin în camera mea şi, în loc să mă culc, azvârleam pe mine o rochie de seară și **mă duceam să salut pe Rege şi pe Regină în mijlocul invitaţilor**[1] şi nici o urmă de oboseală nu se arăta pe faţa mea, cel mult o arsură de soare, ceea ce făcea pe Regină să spuie: **«Ce leac minunat, ştiam ce fac! Copila mea de câte ori te vei simți obosită şi dezgustată să fugi cu Bucura pe munte»!** Mă scoboram chiar în acea seară, pentru că Reginei îi făcea o deosebită plăcere să afle cu o oră mai de vreme pe unde fusesem şi ce văzusem, căci Regina Elisabeta era o mare iubitoare a muntelui. **A fost probabil prima turistă în România** şi gusta din povestirile Bucurei şi ale mele acea fericire pentru ea acum intangibilă, de a pune ghetele de munte şi un rucksack pe spinare şi a colinda cu noi pe potecile sălbatice şi singuratice, ca în primii ani ai tinereţii ei. Şi iată cum ascensiunile noastre pe munți erau împărtăşite de o ființă în plus, de blânda Regină Elisabeta, Regina poetă, Regina Mamă pe care O dureau durerile altora şi ştia să se bucure de bucuria altora. Mai târziu, în vara anului 1915, când locuia în Castelul Foişor şi protocolul la Curtea ei de văduvă era mai îngăduitor, Bucura, câțiva prieteni şi cu mine în echipamentul de munte, gata de plecare am dat năvală în micul ei pavilion din pădure ca să o salutăm. Sufletul ei îngreuiat de durere s'a înviorat ca în zilele vesele şi trăi un moment de adevărată bucurie. Alt punct de contact pe care Regina Elisabeta l-a creat între Bucura Dumbravă și mine a fost arta. Bucura era scriitoare, eu pictor, şi când condeiul lâncezea se grăbea penelul sau dimpotrivă. Dar o contopire sufletească completă intervenea în ceasurile de muzică. Pătrunderea adâncă a Bucurei în tainele gândirii muzicale o făcea să treacă cu ușurință peste greutățile tehnice şi avea o pricepere deosebită de a acompania. După ce se stingeau luminile în sala de muzică a Reginei, fugeam la Bucura şi câte ore de armonie nu petreceam împreună parcurgând caiete întregi de*

---

[1] Am îndoieli că se intra hodoronc-tronc în mijlocul invitațiilor lui Carol I...

> *Brahms, Schubert, Schuman, Wolf. Ca şi Caragiale, nu iubea decât muzica germană care începea cu Bach şi culmina cu Beethoven. De câte ori nu ne prindeau zorile şi pe noi și pe cei ce ne ascultau![1] Ardea în sufletele noastre acel foc nestins pe care Regina Elisabeta ca un adevărat Prometeu ni-l dăruise. Ea a fost o animatoare în cel mai înalt grad al cuvântului. Căci oricine a avut norocul să guste în atmosfera înălțătoare din jur radierile artistice ale sufletului Reginei Elisabeta, va înțelege că numai ea a ştiut să creeze în sala ei de muzică acea «Stimmung»[2] care a dispărut odată cu ea.*
>
> *În fluidul vibrant care pornea din făptura ei şi însufleţea pe toți artiștii de care se înconjura, care învăluia asistența, chiar cea mai puțin pregătită, impunându-i, dacă nu reculegere, cel puțin tăcere, nu se strecura nimic îndoielnic, nimic lăturalnic. Totul era artă și numai pentru artă.*
>
> *De câte ori mă gândesc la Bucura şi ating cărțile ei «Haiducul» şi «Pandurul» îmi place s'o văd* ***în epoca aceea de înălţare morală şi spirituală în care am cunoscut-o***[3] *şi în care s'a închegat prietenia dintre ea și mine..."*

Foarte interesant jocul pe degete (vizînd cititorul), pe care-l pornește Ottilia în continuarea acelui text... Și pe care îl simt din categoria a doi copii care mimează a ține ascuns un lucru, de un alt cogener, trezindu-i astfel ultimului o acută curiozitate (cam niciodată satisfăcută)[4]:

> *„...Cuvântul pe care Bucura Dumbravă l-a rostit* ***într'un cerc restrâns*** *pentru comemorarea Reginei Elisabeta va rămâne* ***desigur*** *printre cele mai frumoase pagini ale ei*[5] *ca și Închinarea şi Încheierea din «Ceasuri Sfinte». Multe momente pe care le reînvie* [simt că e vorba de acea cuvîntare *într-un cerc închis*], *le-am trăit împreună. Între legendele Bucurei este una întitulată: «Iconara de suflete». O întâmplare bizară a făcut să nască această legendă.* ***Puţini cunosc desigur înțelesul ei tainic****. Cândva,* ***mai târziu, îl voiu desluşi****, căci* ***numai Bucura și cu mine ştiam despre ce este vorba****, după cum tot* ***numai noi știam înțelesul poeziei Carmen Sylvei: «Și când o inimă se frânge»****.*

---

[1] E tare frumos, să nu ai nici o treabă, a doua zi...

[2] Pare că și această formulă a fost preluată de Fanny de la Elisabeta...

[3] Avînd în vedere formularea *epocă*, înțeleg că interbelicul a picat ceva mai prost Ottiliei. Ce e drept, întotdeauna e loc de mai rău, ulterior sosind comunismul. Și prin care Ottilia pare să fi trecut mulțumiror, nu și un nepot de-al ei.

[4] Văd acolo o situație din copilărie nu cu mult diferită de a lui E. Bucuța, una generînd *îmbroboditul* semenilor din jur.

[5] S-or fi aflat printre cele mai frumoase pagini ale Bucurei, dar le-au cunoscut doar cei din respectivul spațiu restrîns...

> *Eram într'o toamnă frumoasă la Bârseşti, în Argeș[1]. În calda după amiază de Septemvrie 1911, sub un umbrar de fei îngălbenite din vie, ne odihneam mai mulți prieteni și citeam fiecare pe rând un fragment[2]. Bucura avea în mână ultimul volum de poezii al Carmen Sylvei şi când deschise pagina la această poezie şi începu să cetească,* ***mă depărtai. Atunci se crea între mine şi ea un alt legământ sufletesc*** *care* ***s'a cimentat mai târziu într'o poveste al cărei manuscris e la mine****, scrisă în iarna anului 1916 în chiliile Peşterei Ialomiţa,* ***ca un imn al bucuriei, curat ca neaua care se unea în zări cu cerul****. De atunci au trecut atâția ani, şi Bucura Dumbravă nu mai este printre noi, căci valurile capricioase ale vremii duc barca vieții noastre pe căi nepătrunse de noi.*
> *Răsfoind filele îngălbenite ale amintirii, făptura Bucurei îmi apare în cadrul acestui trecut frumos trăit împreună.* ***În ciuda tuturor străduințelor de nesocotire şi uitare****[3], măreţia acestui trecut apropiat* ***se statorniceşte din ce în ce ca o realitate mereu crescândă*** *în* ***vâltoarea vremurilor pe care le trăim****.”*

Urmează în acel număr al „Boabelor de grîu” o contribuție a Eufrosinei (Frosy) Boerescu-Nenițescu (pomenită deja aici, la subcapitolul „Prieteni de munte”). Nu am văzut acea broșură omagială a amicilor lui Fanny, iar implicit nici bucata furnizată de Frosy, cert este că Bucuța preia în 1934 doar o parte a manuscrisului pe care aceasta îl adusese acolo.

> Spun asta întrucît, peste 12 ani, același material originar stă la baza unui articol din Enciclopedia turistică românească, unde dispar unele calupuri, dar apar altele, omise anterior.

Cîțiva ani Bucuța nu pare să mai scrie despre Fanny[4]. Reînnoadă tradiția la 1943, în prefața unei a treia ediții a „Cărții muntelui”. Acolo reia de fapt rîndurile lui vizînd cartea, din „Boabe de grâu” 1930, dar adăugîndu-i și o bucată nouă:

---

[1] Acolo să se fi găsit moșia Bucurei, ce a rămas după moartea ei?

[2] Alt obicei de la curtea Elisabetei.

[3] Cui vor fi aparținut acele străduințe? Sau e tot un mod de zgîndărit un alt puștan, din copilărie?

[4] Vor fi început și problemele în familia Bucuța, cu copii în creștere iar totodată recalcitranți, de care pomenește C. Beldie.

„...«Cartea Munților» începe să-și facă loc de la întâii ei paşi publici: operă literară şi nume sub care o trimitea lumii. Pentru «Haiducul», de pildă, Bucura Dumbravă, nu numai că a citit cartea populară a lui Nedea Popescu, şi a stat de vorbă cu el; bietul om o învinuia pe urmă, după marele răsunet al Haiducului, de plagiat! Ea a răscolit, tot ce se putea răscoli, ca să descopere firea omului, sufletul vremii şi cadrul natural. Una din legăturile ei de prietenie i s'a tras din aceste răscoliri, pe urmele rudelor în viață ale lui Jianu. Într'o bună zi, dusă din ştire în ştire, s'a oprit la pragul unui nepot neaşteptat, care a păstrat totdeauna farmecul acestei origini, oricât îndeletnicirea şi firea isteață și discursivă de bucureştean, îl arătau de departe de unchiul, pornit, mândru şi autoritar. Comunitatea Bucurei Dumbravă trăieşte încă nerisipită şi ea priveşte chiar astăzi ***cu oarecare pizmă*** *pe* ***acela dintre membri care a avut din această pricină cea mai mare din treceri****. Urmăriți însă îndeosebi partea de descriere din «Haiducul», nu numai Cezienii, dar mânăstirile de pe Olt și rătăcirea prin pădurile Prahovei* [ale lui Iancu Jianu, din carte]*. În ele orice ochi priceput recunoaşte drumuri proprii şi însemnări de culori de amurg sau de freamăt de frunză sau de siluetă de culă şi de turn peste o vale vijelioasă, făcute cu realitatea în față. Scriitoarea a străbătut toate aceste locuri ca să trăiască de aceeași viață cu eroul ei şi nimeni nu mai ştie, iar ea nu mai e aici ca să ne spună, dacă haiducul frate cu codrul i-a descoperit pământul românesc şi toate frumuseţile, sau dragostea pământului a îndreptat-o spre cei mai legați de el fii ai lui.*

Numele însuşi era un nume de munte. El vine din acea atmosferă romantică germană, care a dat şi Reginei Elisaveta pseudonimul pădurean de Carmen Sylva. Fanny Seculici, care iubea muntele, s'a dus până la tăurile reci ale Retezatului, cu oaspeți numai vulturi în zbor cu umbra în treacăt și capre negre sperioase coborîte la adăpat. Ea era de atunci o fiică a înălțimilor şi duhul muntelui, părintele ei de-al doilea şi ***cel adevărat****, trebuia s'o umple. Sprintenă de picior,* ***mândră în purtări****, fată până la urmă, la cei cincizeci și opt de ani pe cari i-a putut ajunge, tânără cu toți anii, pătrunsă de muzică și teosoafă prin dor metafizic, Bucura Dumbravă nici nu era decât un munte frumos, întrupat şi miniaturizat între noi, ca să nu ne sperie. «Cartea Munților» era jurnalul ei, testamentul lăsat nouă.*

Iată că sunt aproape douăzeci şi cinci de ani de când «Cartea Munților» a fost scrisă! Amintirea acestei aniversări nu se putea face mai potrivit decât într'o vreme când muntele românesc foieşte de drumeţi, şi pe calea văzduhului, în care de atâtea ori, poposiți la un foc de brad am privit împreună cu Bucura Dumbravă de la o curăţenie şi tăcere de aproape două mii de metri, cum se aprinde, într'o pulbere scăpărătoare, tăria cerului. ***Manuscrisul se păstrează undeva, în alte mâini de femeie****, căreia îi e dragă* *amintirea. L-am citit printre cei dintâi şi l-am dus, atunci, în 1920, la tipografia noastră, dela «Ideea Europeană», unde Colecția Cărților Galbene, o serie de cărticele care trebuia să aducă ceva nou oamenilor ieșiți din război, l-a primit* ***ca și cum*** *fusese ticluit pentru ea. «Noul» nostru era tot o răzvrătire, împotriva cărții sau a ideilor primite, cu miros în cele din urmă însă de bibliotecă şi de tradiție. «Noul» Bucurei Dumbravă era o întoarcere în singurătatea plină de atâtea daruri a naturii. Peste capetele noastre se ridicau deodată, în aerul care părea sterp, munții veşnici. Ea îi vedea ca un cioban şi ca un călugăr, ca un drumeţ şi ca un scriitor, ca un cavaler și ca un filozof, loc de odihnă și de frumusețe, dar și vatră de entuziasm şi de mari idei, gătită cu flori şi încinsă cu fulgere. «Cartea Munților» nu trebuie uitată. Mulți oameni şi multe locuri trăesc în ea. E ca o zare de ideal, foarte înaltă şi foarte albă, pusă vieţii noastre. «Cartea Munților» împlineşte douăzeci și cinci de ani, dar e din rândul celor veşnice. Să ne plecăm din nou peste paginile ei de argint şi de safir.”*

Legat de viața personală a lui E. Bucuța, după decesul soției se recăsătorește în 1945 cu Lucia Borș. El va înceta însă din viață după un an, după ce în prealabil, după spusa lui O. Onicescu, fusese „terorizat de ruși”. Presupunînd că ultima informație e demnă de încredere, e posibil ca problemele să-i fi venit în urma activității în Transnistria, ca reprezentant al Ministerului Educației.
Eventual, cu sensibilitatea-i din totodeauna, Bucuța și-a exagerat importanța în ochii ocupantului României, din acele momente...

La Balaur
Timbalul
Potecat
Mălăestilor
Vf Omu
2513
Casa „Mihai Haret" a T.C.R.-2509
Stânca Găvanele
2479
Vf Bucura
Turcesc
V. Adâncă
2351
2059
Brâna Mică
Brâna Mare a Morarului
Brâul Inflorit
Mtele
1474
1739
1923
Strunga
V. Seacă
V. Verde
Brâna

8784
Bucura Dumbravă

Pandur

Bucura Dumbravă

PE DRUMURILE INDIEI

rmă pagini •

LIMES

13. I. 34. Cuf. III. Cțe.
București
C 32

CEASURI SFINTE
BUCURA DUMBRAVĂ

BUCUREȘTI
EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ" S. A.

FLACĂRA
LITERARĂ ▫ ARTISTICĂ ▫ SOCIALĂ
Anul III No. 38. — 5 Iulie 1914
Director: C. BANU
No. 10 bani. — In Străinătate 20 bani

TUDOR VLADIMIRESCU

Chinul (versuri) . . . . . D. ANGHEL
Cimitirul de pe deal . G. GALACTION
Prinderea Domnului Tudor . . . . B. DUMBRAVA
In amintirea anilor tineri . . . . . A. CLARNET
Vasul de bronz . . . . A. MOȘOIU
Scaunul de rugăciune . . . . . . N. N. BELDICEANU
Notele săptămânei . . . . . . CRONICARUL DÂMBOVIȚEI
Desamăgire . . . . ORESTE
„Daâh, le premier homme" și „La Carapace" . . . .
Cărți noui . . . . C. P.

HANUL DRUMEȚILOR
SOCIATIE PATRIOTICĂ PENTRU RĂSPÂNDIREA
URISMULUI ȘI CREAREA DE PARCURI NAȚIONALE
IN ROMÂNIA

BIBLIOTECA LITERARĂ
No 1

CARTEA MUNȚILOR
DE
BUCURA DUMBRAVĂ

EDIȚIA IIa
REVĂZUTĂ ȘI ADĂOGITĂ
CU 11 ILUSTRAȚII

„CARTEA ROMÂNEASCĂ" S.A. BUCUREȘTI

După al doilea război mondial

În 1946, Fanny Seculici / Bucura Dumbravă face obiectul unui articol omagial în Enciclopedia turistică românească, mai exact sînt reluate acolo scrisele lui Frosy Boerescu-Nenițescu despre ea din 1934. Și în care, spre deosebire de forma oferită de Em. Bucuța în „Boabe de grîu”, dispar unele bucăți, dar apar altele:

> *„Mi-o aduc aminte la Sinaia, la vila Arion, dansând cu vărul meu, un menuet pe muzica lui Mozart, la o serată costumată, ce-o aranjase între prieteni.*
> *Fanou era prinsă de multe ocupațiuni variate. Diminețele le petrecea lucrând cu Regina Elisabeta în Palatul din Bucureşti, sau în biroul însorit plin de flori de munte de la Peleş. Duminicile dimineața însă, le închina cursurilor religioase ce le ţinea copiilor societății de binefacere «Tibişoiul», policlinică, apoi mondenităţi, cercetările la Academie pentru romanele ei istorice «Haiducul» şi «Pandurul», ale căror manuscrise le citea capitol cu capitol, prietenului ei, Titu Maiorescu.”*
>
> *„Când zărea vreo floare dragă, o striga pe nume, veselă, și-o culegea uşor, îmbrăcând mănunchiul în muşchi umed. Dragostea florilor ne-o spune atât de frumos, atât de sincer în «Cartea Munților»".*
>
> *„Din fire nu se plângea de nimic. Ploaie subțire sau torențială era binevenită şi ne găsea echipați cu ghetre lungi de piele şi pelerine negre impermeabile.*
> *Vântul, furtuna, jocul norilor şi al ceţii cu schimbările repezi de lumină şi colorit, erau pentru ea un izvor de bucurii pe care îl reînvia de fiecare dată cu alte gânduri rostite în cuvânt sau în cânt. Niciodată n'am văzut-o obosită, după zile lungi de mers. Niciodată rău dispusă la munte. Mersul ei era regulat şi uşor, mergea înainte şi noi o urmam[1]. Caii lui Ioniță Chiorul, lui*

---

[1] Cu cît tragi spre ideal descrierea unui om, cu atît publicul e tentat să se proiecteze în el, simțindu-se mai puternic în fața vieții. Autorul unor așa rînduri își are de asemenea încîntarea lui, știindu-se (pe el, dar și pe cel lăudat) sub reflectoarele atenției.

Gheorghe Cârnu sau lui Dumitru, veneau în urmă. Duceau proviziile şi sacii de dormit[1]*.*

La Peştera Ialomiței, în chiliile Schitului Nou, Moş Ioil ne dădea odăița lui, în care făceam focul şi ne aşternea fân proaspăt pe scândurile patului larg. Biserica Schitului Nou fusese târnosită cam tot pe atunci, şi noi, prietenii Peşterei, am asistat la ceremonie, îmbrăcaţi în costume naţionale.

In schitul vechiu, în chilia din dreapta intrării, locuia marele iubitor al locurilor şi al singurătății, doctorul Alceu Ureche. In aceeaşi chilie l'am pomenit, mărunt, surâzător şi ironic, umblând încet, sub umbrela lui mare, cenuşie, care-i umbrea părul cărunt. Când Bucura o pornea cu noi la drumul lung, peste hotare, când plecam «dincolo» la Negoiu, bunăoară, atunci călăuza Chicu din Porumbacu ne pregătea din vreme oamenii şi ne aştepta să sosim cu trenul de Făgăraş pe la 2 noaptea - un tren mirositor şi grozav de încet. De acolo cu căruța, la Porumbacul de sus unde așteptam zorile în casele lui Chicu. Negoiul din munţii Făgăraşului! Cu ce avânt, cu ce plăcere porneam scuturaţi în căruța încărcată cu alimente şi saci de dormit, căruţa lui Chicu ce ne ducea la poalele masivului, în zorii zilei. ***Era prin 1910.*** *Iată-ne la cabana dela lacul Bâlea, pe o ploaie subţire ce ţinea de 5 zile. Mi-aduc aminte de un tânăr student sas pe care l'am găsit acolo, studiind «branchipuşii» ce-i găsea în lac. Totul era învăluit în ceaţă şi tăcere, şi noi deodată umplem cabana,* ***6 turişti şi 6 ţărani****, cu ploaia ce pica de pe noi, dar şi cu râsete şi veselie. După 5 zile umede, ajunsesem la sfârşitul pâinei; pâinea era problema aprovizionărei – greutate şi volum.”*

*„****Fanou iubea tineretul****. Iubea tinereţea. Voia să deschidă frumusețea munţilor şi altora. Eram atât de puțini cei care colindam vara Carpaţii! Nu existau adăposturi şi mersul în munți costa foarte mult. Când şi-a instalat Schiel fabrica şi funicularul* ***peste Furnica****, când la Bulboace s'a dezvoltat industria lemnului, lanțul Bucegilor dinspre Sinaia a căpătat o viaţă nouă. Funicularul i-a dat Bucurei ideea să stăruie în crearea «Hanului Drumeţilor», la peştera Ialomiței. Vedea în el transportul materialului de construcție. Lemnul îl găseam chiar pe loc. A stăruit, a luptat, ajutată de prieteni şi a adus la înfăptuire «Hanul» după terminarea războiului mondial.* ***Era în 1919****. După un început, cu sediul la Sinaia, într'o casă cu prispă din str. Davila, Bucura a cerut lui Mihail Haret să ia în mână construcţia «Hanului» pe pajiştea din Cocora. Era primul adăpost confortabil clădit de noi bucureştenii în Bucegi! I-am făcut «safteaua» în Septembrie 1923, cu emoția și dragostea cuvenită, căci ne simţeam paşii acestei case simpatice, cu prispă lungă, sprincenată cu şindrilă joasă, casa ce o visase Bucura din timpul*

---

[1] Inevitabil mă întreb dacă Fanny avea vreun bagaj pe umeri, la munte...

când munţii noştri erau înstrăinaţi, sub ocupaţie germană. Şi acum şedea mândră şi primitoare, la poalele Cocorei! Pe atunci în valea Ialomiţei, erau poienile încărcate cu flori, flori şi iarbă până la brâu, cât vedeai cu ochii. Coasa călugărilor, turmele ciobanilor n'o pridideau.
În poiana Horoabei, unde nici o casă, nici un han clădit fără rost nu-i strica tăcerea luminoasă*, era pe atunci o stână. Am poposit cu Bucura, o noapte cu cântec de fluer, cântece de dor, poveşti de urşi și zâne, la focul ciobanului cu fum şi miros de oaie. Și-n tăcerile lungi apa Horoabei povestea înainte şi toaca schitului vechiu ne chema la rugăciunea de miezul nopţii.* ***Din inima şi iubirea Bucurei pentru tineret***[1]***, a ieşit casa „Hanul Drumeţilor****". Aici ca şi pentru jocul şi portul românesc al soc... «Chindia».”*

„Ea începu, ***la vârsta de 40 ani - prin 1908 - să urce Bucegii cu skiuri****, atunci când la Sinaia, copiii* [ai localnicilor, probabil] *ne imitau mişcările pe pajiştea Castelului, alunecând pe ciolane de bou... Mai târziu vânătorii ae munte făcură primele lor exerciții cu skiuri «Bilgheri» pe coastele Vårfului cu Dor. În ciuda ochilor ei atât de miopi, şi a picioarelor ei de mici, Bucura se urca fără şcoală - căci şcoala a început mai târziu şi fără călăuză căci Filică Pascu cu skiurile Bucurei şi-a făcut primii paşi - se urca încet cu skiuri aduse din München...”*

„Câteva luni înainte de plecarea ei în India, ***Fanou, şi cu mine, însoţite de o prietenă din Elveţia*** [să fie Romniceanu?], *urcarăm Ghețarul «Le Buée» din masivul Mont Blanc (3200 m. alt.). Apoi s'a dus...”*[2]

„O văd pe peronul gării de Nord în Bucureşti, cu faţa luminată, cu ochii împăienjeniți dar fericiți, pleca spre ţara Himalayei, spre ţara credinţei theozofice. Era în 1926. Icoana ei aşa mi-a rămas, aşa o port de atunci în suflet.”

Instaurarea deplină a comuniștilor în România, începînd cu 1948, nu doar a desființat asociațiile turistice, publicațiile lor și le-a confiscat bunurile, dar a interzis vreme de 10-20 ani orice referire publică la personalități precum Fanny Seculici / Bucura Dumbravă. La finalul anilor ‘60 are loc însă o destindere politică, între altele fiind reeditate „Pandurul” și „Cartea munților”. În cercuri turistice se poate discuta acum despre ea, iar în publicații precum „România pitorească” îi este amintită elogios activitatea (nu și aceea de apropiată a reginei Elisabeta).

---

[1] Referirile la dragostea lui Fanny pentru tineret se fac, din ce am observat, strict în scrise publice. Așa mențiuni nu apar în dialogul diurn (reprodus în tipărituri), ori în scrisori. Un amic se uită cam strîmb la tine, dacă te apuci să-i perorezi despre acel sentiment. Acel prieten știe (altfel nu ți-ar ajunge în acea poziție) că la mjloc este un discurs voitor să obțină considerație din exterior, pentru acel orator, dar și grupul din care face el parte / cei care îl susțin.

[2] De notat că acest paragraf nu există în ceea ce publică Bucuța la 1934, deși ar fi adus indiscutabil un plus de considerație pentru Fanny, din partea cititorului.

Sînt anii în care apare și o recenzie a „Cărții munților” (de Dumitru Micu), dar și un material în două episoade, de Leon Kalustian[1].

> *„Nu m-am gîndit să scriu despre Bucura Dumbravă; dar destui cititori tineri şi cițiva mai în vîrstă chiar, întîlnindu-i numele menționat în precedentele mele note consacrate lui Mircea Eliade, m-au întrebat pur şi simplu[2] cine-i Bucura Dumbravă, cum de a ajuns în India, ce a scris ea în general şi, în mod special, asupra Indiei?*
> *Nu ştiau nimic. Și mi-am pus problema din nou, cu tristețe și cu melancolii, că Timpul atît de vertiginos, de feroce și veşnic flămînd, ne mastichează cu măselele lui de oțel pînă la urmă pe toți, otova, cu aspirații, cu trude şi vieți. Nici eu nu ştiu, în fond, mare lucru, deşi în tinereţea mea am avut norocul să le fiu apropiat și să-i frecventez des, pe ce doi statornici prieteni şi admiratori fără limite ai Bucurei Dumbravă, poetul şi esteticianul Ştefan Nenițescu şi scriitorul Emanoil Bucuța doi oameni de pilduitoare sensivități şi delicateţe care îi păstrau în amintire valoroasa ei imagine, cu evlavie. Și m-am îndreptat spre fişele și ciornele mele cu decolorate însemnări şi cred că ceea ce am recoltat, departe de a alcătui un portret vor fi nişte date cu un specific biografic şi bibliografic, capabile să satisfacă dorinţa lectorului neştiutor.*
> *E adevărat că Istoriile literare nici cele vechi şi nici acelea mai noi n-o pomenesc, și mă surprinde că o ignorează George Călinescu şi că nu e semnalată nici în Micul Dicționar Enciclopedic scos in 1972. Și e cu atît mai bizar, cu cît Bucura Dumbravă a fost preţuită, la vreme, de Titu Maiorescu, de Caragiale, de Vlahuţă, de Duiliu Zamfirescu, de C. Stere iar în periodicele de altădată, critici literari ca Mihail Dragomirescu, Ilarie Chendi şi Caion pînă la Perpessicius la începuturile lui[3], au scris elogios despre creația ei; cum nu e cu nimic îndreptățită omisiunea intregii [ei] activități publicistice de la «Ideea Europeană», excelenta revistă a lui C. Rădules-*

---

[1] „Flacăra”, 16 aprilie 1980.

[2] Cred totuși că este o formulă inventată, întrucît nu văd tineri (ba și „numeroși”) să umble după dl. Kalustian prin urbe, solicitîndu-i detalii.

[3] Mențiunea dă de înțeles că un Perpessicius matur nu ar fi repetat acele aprecieri.

> *cu-Motru, de la «Convorbirile Literare» din perioada Al. Tzigara-Samurcas, de la «Lumina» lui C. Stere, ca şi de la «Viaţa Românească»...”*

Kalustian se vădește și în continuare un admirator al scriitoarei:

> *„...La vîrsta de 5 ani dimpreună cu părinții s-au stabilit în țară. Aici a crescut, aici a învățat, aici i s-au dezvăluit frumoasele însuşiri ale minții și ale sufletului, cu care şi-a cucerit stima unor amiciții durabile şi iubiri statornice* [?], *aici îşi descoperă vocația scriitoricească, împătimită de istoria noastră şi de poporul nostru. Era un spirit întru totul ales, cu o cultură de adîncimi, stăpînind ireproşabil, în scris şi vorbit, în afara limbii pămînturilor unde văzuse lumina zilei*[1] ***și româna****, care era a patriei adoptive, germana, franceza şi engleza şi era dominată în egală măsură de voluptatea muzicii și a poeziei* [...]
> *Cea de-a treia ei lucrare este «Cartea munţilor», prima pe care a scris-o direct în româneşte un superb poem al naturii închinat tineretului din care s-au scos intre 1920 şi 1943 trei ediții, dintre care cea din urmă cu un vibrant cuvînt înainte al lui Emanoil Bucuța. Îi transcriu finalul pentru poezia lui* [...]
> *Dar cîte n-ar mai fi încă de consemnat biografic și bibliografic vorbind inviate din galerele memoriei și recontrolîndu-mi după aproape o jumătate de veac fişele în legătură cu această fascinantă și tulburătoare individualitate care a fost Bucura Dumbravă! Și selectez din ele cîteva, menite să-i arate cititorului de azi structura, vibrațiile ei de minte şi de inimă, ideile şi idealurile care o călăuzeau și o tensionau, capacitatea inepuizabilă de a se dărui Omului, ca să apropie oamenii, dincolo de frontiere și de naționalităţi şi asta o va duce, neîncetat, la căutări, la experienţe şi la neobosite străduinţe.*
> *La 14 ani începe să scrie versuri şi e cîştigată de sensibilitatea poeziei noastre populare, de jocurile şi de portul național românesc și așa, în 1905, întemeiază societatea Chindia, cu scopul să le pună în valoare, să le propage și să atragă atenţia întregului neam asupra comorilor artistice inestimabile ce le avem. Timp de 11 ani, adică pînă la izbucnirea razboiului din 1916, cînd societatea îşi încetează forțat activitatea*[2]*, ea va depune acolo o muncă frenetică in ultima analiză, o adevărată pedagogie ilustrată și demonstrativă, de gust și de gest estetic. Și ca să dovedesc* ***cît de identificată era cu sfielnica şi trudita noastră pătură țărănească și totodată***

---

[1] Nu știu ca Fanny să fi cunoscut limba maghiară ori slovacă. Asemenea note, ale mele, pot părea obositoare sau răutăcioase, însă dacă nu ar exista ar da impresia că sînt de acord, cu ce se spune în textul reprodus.

[2] E interesant că Fanny nu reanimă după război acea societate. Asta, întrucăt vedea în ea un *cal mort*, noua regină regină avînd alte hobby-uri...

***cît de mult işi iubea eroii, a căror viață a închis-o în minunata ei literatură**, mă voi opri asupra unui amănunt pe care-l ştiu, desigur, foarte puțini. Apărea la Gorj o revistă lunară, «Şezătoarea săteanului», fondată la 1898 [...] O solicită pe Bucura Dumbravă să le aducă aportul colaborării. Era o tipăritură modestă, fără nici o aureolă, iar Bucura Dumbravă, cu toată reputația ce o avea, trimite, reîntorcîndu-se la poezie fără înfumurări, fără năzureli și fără să se considere micşorată* [...] *izbutita și pierduta* [?] *ei «Doină», de şaptezeci de stihuri, închinată lui Tudor Vladimirescu* [...] *și din care să-mi fie permis să-i transcriu sfîrşitul:*
«Scoală, Tudor, Căpitane / Și adună-ți pe cătane / Căci pandurii n-au murit, Cum nici munții n-au pierit, Și nici Oltul n-a secat / Şi nici dorul nu s-a dat, Dorul sfint de înălţare, Dor curat de indrumare, / Dorul care te-a crescut, / Şi cu har te-a învăscut, / Tudor, Vodă oltenesc, Dorul tău cel românesc»[1]*. Curînd însă România va intra în hora celei dintii conflagrații mondiale. Scrisul va fi abandonat. Bucura Dumbravă, cu neastîmpărul și cu freneziile ei, nu va sta inactivă. Va căuta să dea o organizare înţeleaptă şi de rostuiri temeinice cercetăşiei feminine abia înființate*[2]*, şi va fi prezentă concomitent şi la spitalul de răniți aduşi de pe front, unde a depus* **eforturi disperate**[3]*, cu o grijă și o devoțiune* **absolut materne**[4]*; iar cînd, sub ocupația germană, C. Stere va scoate «Lumina», Bucura Dumbravă* [...] *va tipări un lung foileton intitulat «Ceterum censeo»*[5]*, o apologie a păcii şi a sensurilor cu care îmbracă responsabilitățile femeii. Redau din cuprinsul lui: «Fireşte că în propovăduirea respectului şi a dragostei între naţiuni, școala trebuie puternic susținută de familie, adică înainte de toate de mame și apoi de toate femeile. Ura trebuie stigmatizată ca un păcat de moarte. Cuvîntul ură în gura femeii sună ca un lătrat de hienă»*[6]*. Și apoi, ceva mai în jos, adaugă: «Nici o maşină de război, fie ea de o sută de ori mai îngrozitoare ca cele întrebuințate azi pentru nimicirea popoarelor, nu va distruge sau învinge ura, căci materia e fără putere față de forțele su-*

---

[1] La așa vorbe frumoase, nu e deloc politicos să întrebi dacă Tudor s-a sculat, în urma acelui înălțător îndemn...

[2] Nu Fanny a organizat acea cercetășie feminină, ale cărei statute (deci venind de la alții) le aștepta la începutul lui august 1916; ea doar emite acea chemare „Gata pentru bine” (vezi „Anexe”), în care se joacă frumos cu condeiul.

[3] L. Kalustian va fi găsit mențiunea „disperate” tot în fișele lui îngăbenite de vreme...

[4] Scrisoarea (8/21 septembrie 1916) în care Fanny dă detalii despre munca ei la spital este mai puțin eroică. Ea nu pomenește de vreun contact direct cu rănițiii, iar totodată spune că „nu fac mare lucru la Crucea Roșie”, și regretînd că nu i se dă voie să dea o fugă pe Bucegi.

[5] Traducere aproximativă (lat.): „Pe de altă parte, consider.:”

[6] Ura se manifestă între oameni altfel, și anume foarte puțin pe calea cuvintelor.

> *fleteşti. Singura armă contra urii este dragostea. Şi dragostea nu poate să se răspîndească pe pămint. dacă inimile femeilor rămîn impietrite»*[1].
> *Vedea, in visurile ei, o uniune mondială a femeilor, cum în teozofie – luînd act din propria-i mărturisire, că o descoperă după ce împlinise treizeci de ani – nădăjduia să afle soluțiile pentru înfrățirea popoarelor şi pacificarea lumii. Superbă candoare şi mereu aceeaşi irealizabilă utopie! [...]*
> *Bruioanele, caietul cu note care ar fi trebuit să dea cartea asupra Indiei a şi gîndurile ei,* ***nu s-au mai întors****. Sfirşeşte la Port-Said, ori în urma unei puternice crize de malarie pe care a contractat-o în India, ori ca o consecinţă a unei infecții generalizate de la o rană la picior [...] A fost incinerată la Port-Said, iar* ***în 1928 urna funerară a fost adusă în țară de Emanoil Bucuța, Ştefan Nenițescu şi de sora acestuia, Fanny, căsătorită Boerescu[2], iar cenușa împrăştiată la Virful Omul****, în cele patru unghiuri ale lui,* ***ca să-i împlinească vrerea olografă aşternută pe hîrtie înainte de a se mîntui****.*
> *Se născuse* ***în Cehoslovacia****, România îi devenise patria adoptivă și moare în Egipt, în întoarcerea din India, unde se dusese să găsească tablele legii care să dezarmeze urile şi să înfrăţească seminția umană. Și se putea oare, pentru toate neliniştile și mistuirile ei, pentru toate dibuirile şi aspirațiile după care a tînjit, să i se rezerve alt epilog mai potrivit decît acesta care-i rezumă ireproșabil de armonios şi de tîlcuitor destinul?”*

În stilistica romantică (dar interesată...) a tuturor condeielor de pînă la el, scrie despre Bucura și Valentin Borda, la 1979. După cinci ani, Niculae Baticu (altminteri extrem de critic cu alți confrați montaniarzi) și Radu Țițeica nu au nici ei (în cartea „Pe crestele Carpaților”) vreo observație critică la adresa respectivei.

> *„Fire veselă, expansivă, dorea ca frumusețile munților, ale naturii, să fie cunoscute de cît mai multă lume și în special de tineret, pe care-l iubea din toată inima, așa cum o dovedește în capitolul Închinare.* [/] ***Era o desăvîrșită drumeață****”*

Or sintagma „desăvîrșită drumeață” mi se pare discutabilă, în condițiile în care ea folosea – pe lîngă călăuze – și cai pentru transportul bagajelor, iar nu o dată stătea în șa la munte, pe lungi distanțe.

---

[1] Sună frumos, dar cît a modificat acest discurs (încă o dată *trecător de stradă*, pentru cei din jur) realitatea?

[2] De fapt, Frosy era născută Boerescu, și căsătorită cu Mircea Nenițescu...

Nici în convorbiri particulare nu i-am simțit pe cei doi autori să fi cercetat cu atenție rîndurile Bucurei, de pildă cele de mai jos:

> *„În mijlocul ținuturilor româneşti, se ridică turnurile de veghe, cetățile idealului, vorbesc de un ideal curat spiritual. Oricât de orbit de patimi ar fi neam în aceste vremuri ale agoniei materialismului, o agonie lungă şi sălbatică, pentru că forțele negre ştiu că înfrângerea lor se apropie, şi se luptă cu disperare ca să mai păstreze o clipă stăpânirea pământului, cât de înspăimântător să fie asaltul acestor forțe, munții veghează! Munții sunt dovada dorului şi puterii de înălțare a unui neam. Câtă vreme el nu se clatină, acest neam îşi păstrează putința de dezvoltare, adică de propăşire morală."*
>
> Să fi fost la mijloc *și* reticența omului educat de a-și privi critic *mama*?

În era internetului

Față de epoca precedentă, Revoluția din 1989 a adus libertatea de opinie, cît și un volum mult sporit al informației disponibile (îndeosebi după apariția internetului). Noua situație nu a modificat însă modul (hiperelogios) în care era privită viața lui Fanny Seculici / Bucura Dumbravă.

> Își face apariția după 2000 și un mod accentuat de amatorism, constînd în reproducerea materialulului vreunui terț, ori uneori doar prin semnalarea (prin ceea ce se numește link, a) existenței aceluia,

Ultima caracteristică e regăsită și în materiale mai docte, cu contribuții de apreciat altminteri în cunoașterea subiectului. Acea înclinație nu este văzută de respectivii drept ceva nociv, întrucît ea servește scopului: și anume prezentarea cît mai roză a Bucurei Dumbravă (iar prin urmare fiind evitate cele mai mici critici, în paralel cu umflarea calităților, inclusiv pe calea mistificării), unui public doritor de așa icoane.

Pe această această plajă (postdecembristă) identific următoarele zone:

- Cuminte:

– Materiale confecționate de angajați ai Arhivelor naționale ale României[1]:

„**Duhul munților: călătoriile Bucurei Dumbravă**
Bucura Dumbravă (pe numele real Francisca Josepha Szeculici) (1868-1926) a fost o scriitoare, lideră feministă, alpinistă și exploratoare a Munților Carpați, prima femeie care a urcat pe vârful Omu și a înființat prima asociație de turism din România. Fanny Seculici și-a luat pseudonimul Bucura Dumbravă, de la iezerul Bucura și dumbrava de la poalele Acele Morarului [...]
Bucura Dumbravă este prima femeie care a dat indicații despre modul de pregătire a unei excursii, despre îmbrăcămintea și alimentele potrivite pentru drumeții la munte.
A fost preocupată și de protecția naturii, considerând că oricine are dreptul de a se bucura de soare, aer curat și pădure verde atunci când urcă pe munți și recomandând călătorilor: „«Pelerini [sic], apărați-vă munții!» [...]
Ca o preţuire a acestei activităţi, «Vârful Ocolit» de pe Omu poartă azi numele ei. A urcat [...] *şi pe un gheţar din masivul Mont Blanc înalt de 3200 m”*
Etc.

- Tabloidă

– *„Prima alpinistă care a cucerit Omu și a dat numele unui vârf din Bucegi”*[2]
– *„Bucura Dumbravă, o mare iubitoare a munților României”*[3]
– *Bucura Dumbravă, vârful* ***cu nume de fată*** *din Munţii Bucegi. Cum a ajuns să fie botezat în cinstea unei străine, dar care* ***a iubit enorm România”***[4]
– *„Scriitoarea masonică fascinată de Bucegi. A dat numele unui vârf* [...] *Despre Vârful Bucura se spune că animalele îl ocolesc, iar acest fapt ar fi cauzat, în opinia multora, de energiile de pe vârf, dar și de faptul că mai multe persoane ar fi dispărut fără urmă în zonă.”*[5]
– „Bucura Dumbravă, străina care a iubit enorm România”[6] etc.

- Doctă

---

[1] Ca și în cazul unui L. Kalustian, sînt oameni care îndeplinesc o îndatorire de serviciu. Ce astăzi scriu despre un subiect, iar mîine despre altul – cu aceeași aparentă dedicație.
[2] ”Adevărul”, Maria-Alexandra Mortu, 30 martie 2024
[3] https://dosaresecrete.ro/bucura-dumbrava-o-mare-iubitoare-a-muntilor-romaniei/
[4] Octavian Pescaru, „Libertatea”, 4 august 2020
[5] Andra Ilie, „Observatorul prahovean”, 22 august 2016.
[6] Material cu circulație pe Fb, preluat dintr-o gazetă pe care nu am identificat-o însă.

Sînt materiale (extrem de) utile altor cercetători, dar cu o țintă clară, a mulțumi publicul (atît de numeros!) în căutare de semizei.

– **Monica Negru**[1]...

– **Luiza Munteanu**[2]...:

„Ceea ce a rămas cu desăvârşire neclar a fost sfârşitul rapid din călătoria epuizantă spre ţară cu vaporul. Scriitoarea ***înzestrată cu un trup astral strălucitor*** *îşi părăsea trupul pământesc, cu tristeţea contemplativă a celei care avusese ocazia să privească spectacolul lumii, să-i descrie precis contururile colorate,* ***punând în valoare fiecare moment al călătoriei****. Înzestrată cu o memorie bună, cu imaginaţie și intuiţie, Bucura Dumbravă reuşeşte să construiască din goana condeiului un text format din imagini pregnante, care dau naştere unei realităţi literare*[3]*. Înzestrată cu o natură interioară sensibilă la vibraţii fine şi pline de conţinut, scriitoarea nu a pierdut niciodată din vedere scopul spiritual al călătoriei sale.*
Îmbogăţită cu dorinţa fermă dar blândă de a schimba lumea în mijlocul căreia trăia, cu zâmbetu-i cald îndreptat spre întruparea lucrurilor utile și plăcute, scriitoarea nu-şi expune prea mult trăirile care o epuizaseră. Cu o tenacitate, cu un cult al frumuseţii şi al credinţei în adevăr, implicată în acţiunea prin care trece folosindu-şi tactul și cunoştinţele, Bucura Dumbravă ştie să păstreze secretele: şi ale ei şi ale altora. Despre Mihail Sadoveanu se spunea că este un «Ceahlău al literaturii române». Numele scriitoarei Bucura Dumbravă a fost dat Kogaionului, muntele sacru al dacilor în amintirea ei. Acesta este al doilea vârf ca înălţime din Munţii Bucegi având 2503 m. S-ar putea spune deci, că numele alese intenţionat ca pseudonim sunt revelatoare pentru destinul literar şi pentru memoria locurilor în care aceşti scriitori, plăsmuitori de lumină au trăit. și fără să bănuieşti, ei continuă să întregească peisajul spiritual.”

– **Clementina Raveca Buleu**[4].

---

[1] În „Orizonturi culturale italo-române”, materialele „Bucura Dumbravă, o deschizătoare de drumuri” și „Prietenii și drumeții montane”.

[2] „Bucura Dumbravă on the roads of India («Pe drumurile Indiei»)”.

[3] Exemplu, din „Pe drumurile Indiei”.

[4] „Bucura Dumbravă și teozofia” (l-am identificat în colecția online a revistei „Contemporanul, însă fără data); „Din nou despre Bucura Dumbravă”, „Contemporanul”, 23 nov. 2015.
Primul dintre aceste materiale conține și o istorie asociațiilor teozofice, în care autoarea este cît se poate de obiectivă, menționînd și diversele neînțelegeri care au existat între partizani (inclusiv acuze de pedofilie). Procedează astfel întrucît publicul interesat la 2025 de așa subiect – astăzi demodat/răcit - nu poate fi decît unul doritor de obiectivitate. Cînd însă imediat după aceea se adresează unui alt gen de public (interesat de viața

Între ultimele două categorii (*Taboide* și *Culte*) poate fi plasat și Mihai Ogrinji, cu producții în zona revistei „România Pitorească”:

> *„Nu doar iubitorii de munte **trebuie** să aibă cât mai la îndemână „Cartea Munţilor”” una dintre lucrările de căpătâi ale literaturii noastre turistice. Ci oricare cititor obișnuit, indiferent de vârstă, fiindcă autoarea, **celebra** Bucura Dumbravă, are în vedere nu doar altitudinile alpine otova, cu tot ce reprezintă ele, ci şi, metaforic vorbind, muntele dinăuntrul fiecăruia dintre noi. Nu poţi cuceri potecile montane, pereţii de piatră, piscurile înalte dacă, într-un fel sau altul, nu urci şi muntele din tine*[1]*. Este, de fapt, aspirația sublimă şi divină – ca să păstrăm spiritul cărții – a fiecărei existențe umane.* [...]
> *Autoarea romanelor istorice „Haiducul” (1907) şi „Pandurul” **(1914)** n-a fost doar o excepțională inimă legată prin toate simțurile şi tresăririle de natură, cu tot ceea ce înseamnă imensa ei bogăție, o scriitoare de un rafinament aparte, o încântătoare excepţie feminină în rândul «amanților naturii de la noi» – Calistrat Hogaș ori Nestor Urechia fiind capi de listă; Bucura Dumbravă, dincolo de grațiosul ei har în arta scrisului, s-a dovedit un neașteptat şi sârguincios om de acțiune în folosul turismului* [...] *Alături de Mihai Haret şi Emanoil Bucuţa, a întemeiat „Hanul Drumeţilor”, asociație care, între altele, a ridicat, **în vara anului 1920**, adăpostul **din pădurea Cocora – locaș confortabil, dotat cu bibliotecă, sală de conferințe şi muzeu** – «unde membrii asociaţiei, în schimbul unei plăti modeste, să capete pensiunea completă, care să-i scutească de grija adăpostului şi hranei, lăsându-le întreaga libertate de spirit pentru cunoașterea şi cercetarea Bucegiului apropiat».” Din lipsă însă de clienți – lumea a preferat hotelurile din Sinaia! – **adăpostul a funcţionat doar până în septembrie 1922**...”* [2]

Cît și:

> *„Bucura Dumbravă (1868-1926), una dintre remarcabilele deschizătoare de drumuri în literatura noastră de turism, a cuibărit multe «ceasuri sfinte»*

---

propriu-zisă a Bucurei), trece pe lungimea de undă a acestuia... Mai exact a unui om cult, doritor de finețuri, dar și afirmații precum următoarele: „Pe fundalul războiului, Bucura Dumbravă înregistrează stări de graţie numai în spaţiul pur al munţilor, la stâna regală, unde simte posibilitatea unei conexiuni cu viaţa şi cu pacea primordială...”.

C.R. Bulei semnează și prefața ediției din 2016 a cărții „Bucura Dumbravă [/] Pe drumurile Indiei”

[1] După știința mea, d. Ogrinji nu a mers (și merge) pe munte... Precum L. Kalustian însă, e gazetar, iar prin urmare poate glosa înalt pe orice subiect îi cere meseria. Asta, dacă nuare ghinionul întrebării: „Și cum arată, dom’ne, muntele ăsta din noi?”.

[2] https://romania-pitoreasca.net/2017/07/23/bucura-dumbrava-%E2%97%8F-cartea-muntilor-si-alte-scrieri/

> *în paginile cărților sale. Crucea Bucurei Dumbravă (Fanny Seculici), chiar dacă a avut un alt chip, a căutat toată viața «duhul muntelui», a fost în permanență plină de credință întru lumină.*
> *Drumul cărții ține totdeauna aproape de Drumul crucii. Și Cartea și Crucea îți întemeiază un sens izbăvitor, te scot la liman, te păzesc de rătăciri –* ***alimentate hojma de prostie, de ignoranță****. Nu există o altă cale a regăsirii,* ***de ieșire din sforacul în care suntem împinși, întru captivitate****, decât drumul întoarcerii la carte, la cărțile de căpătâi ale identității noastre.*[1]

O excepție

Este vorba de un domn Emil Olteanu, care afirmă (la un comentariu pe Facebook) următoarele:

> *„Citînd atît cartea munților cît și cele doiuă volume ATRIBUITE Bucurei Dumbravă îmi este imposibil să accept că aceeași persoană le-a scris”*
> *O străină, secretara* [lui] *Carmen Silva, NU PUTEA SCRIE cele două volume referitoare la T. Vladimirescu și Iancu Jianu!*
> *Rog și alte păreri privind corectitudinea sau aberația mea!*
> *Dar am o rugăminte. Cel care afirmă ceva să posteze 2 pagini din Cartea munților și 2 pagini din una dontre celelalte volume pomenite!”*
>
> Nu răspunde nimeni acolo, acelei provocări, dar nici respectivul[2], cînd îl întreb ceva, la aceeași rubrică de comentarii.

În paralel, nu am cercetat în amănunt presa interbelică, care e posibil să găzduiască și amănunte nu neapărat pe măsura elogiilor de azi.

---

[1] https://romania-pitoreasca.net/2022/08/12/bucura-dumbrava-intre-coperti-vechi-si-coperti-noi/

[2] Am remarcat că scrie cu *î din i*, deci va fi avut o vîrstă... Știe totodată că a fost secretara Elsabetei, amănunt nu chiar pe toate drumurile...

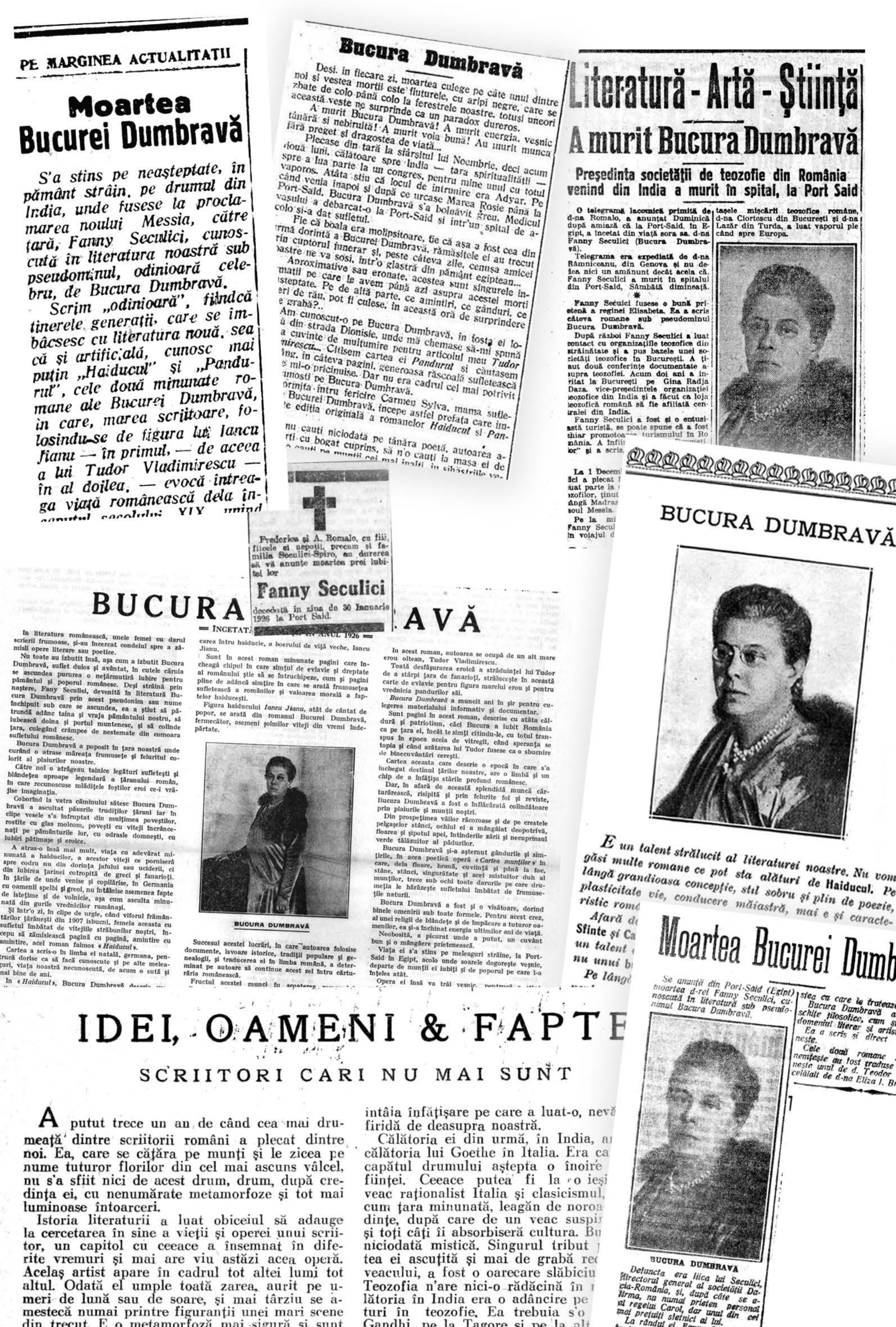

PE MARGINEA ACTUALITAȚII

Moartea Bucurei Dumbravă

S'a stins pe neașteptate, în pământ străin, pe drumul din India, unde fusese la proclamarea noului Messia, către țară, Fanny Seculici, cunoscută în literatura noastră sub pseudominul, odinioară celebru, de Bucura Dumbravă.

Scrim „odinioară", fiindcă tinerele generații, care se îmbâcsesc cu literatura nouă, sea că și artificială, cunosc mai puțin „Haiducul" și „Pandurul", cele două minunate romane ale Bucurei Dumbravă, în care, marea scriitoare, folosindu-se de figura lui Iancu Jianu — în primul, — de aceea a lui Tudor Vladimirescu — în al doilea, — evocă întreaga viață românească dela în-

---

Bucura Dumbravă

Deși, in fiecare zi, moartea culege pe câte unul dintre noi și vestea morții este fluturele, cu aripi negre, care se zbate de colo până colo la ferestrele noastre, totuși uneori această veste ne surprinde ca un paradox dureros.

A murit Bucura Dumbravă! A murit energia, veșnic tânără și nebiruită! A murit voia bună! Au murit munca fără preget și dragostea de viață...

Plecase din țară la sfârșitul lui Noembrie, deci acum două luni, călătoare spre India — țara spiritualității — spre a lua parte la un congres, pentru mine unul cu totul vaporos. Atâta știu că locul de intrunire era Adyar. Pe când venia inapoi și după ce urcase Marea Roșie până la Port-Said, Bucura Dumbravă s'a bolnăvit greu. Medicul vasului a debarcat-o la Port-Said și intr'un spital de acolo și-a dat sufletul.

Fie că boala era molipsitoare, fie că așa a fost cea din
rmă dorință a Bucurei Dumbravă, rămășițele ei au trecut
rin cuptorul funerar și, peste câteva zile, cenușa amicei
oastre ne va sosi, intr'o glastră din pământ egiptean...

Aproximative sau eronate, acestea sunt singurele in-
rmații pe care le avem până azi asupra acestei morți
steptate. Pe de altă parte, ce amintiri, ce gânduri, ce
eri de rău, pot fi culese, in această oră de surprindere
e grabă?..

Am cunoscut-o pe Bucura Dumbravă, in fosta ei lo-
ă din strada Dionisie, unde mă chemase să-mi spună
a cuvinte de mulțumire pentru articolul meu *Tudor*
mirescu... Citisem cartea ei *Pandurul* și căutasem
ing, in câteva pagini, generoasa răscoală sufletească
e mi-o pricinuise. Dar nu era cadrul cel mai potrivit
unoști pe Bucura Dumbravă.

ormița intru fericire Carmen Sylva, mama sufle-
Bucurei Dumbravă, incepe astfel prefața care in-
te ediția originală a romanelor *Haiducul* și *Pan-*

nu cauți niciodată pe tânăra poetă, autoarea a-
rți cu bogat cuprins, să n'o cauți la masa ei de

Frederica și A. Romalo, cu fiii, fiicele și nepoții, precum și familia Seculici-Spiro, au durerea să vă anunțe moartea prea iubitei lor

Fanny Seculici

decedată in ziua de 30 Ianuarie 1926 la Port Said.

Literatură - Artă - Știință

A murit Bucura Dumbravă

Președinta societății de teozofie din România venind din India a murit în spital, la Port Said

O telegramă lacomică primită de d-na Romalo, a anunțat Duminică după amiază că la Port-Said, în Egipt, a încetat din viață sora sa, d-na Fanny Seculici (Bucura Dumbravă).

Telegrama era expediată de d-na Râmniceanu, din Genova și nu dedea nici un amănunt decât acela că, Fanny Seculici a murit în spitalul din Port-Said, Sâmbătă dimineață.

*

Fanny Seculici fusese o bună prietenă a reginei Elisabeta. Ea a scris câteva romane sub pseudominul Bucura Dumbravă.

După războiu Fanny Seculici a luat contact cu organizațiile teozofice din străinătate și a pus bazele unei societăți teozofice în București. A ținut două conferințe documentate asupra teozofiei. Acum doi ani a invitat la București pe Gina Radja Daza, vice-președintele organizației teozofice din India și a făcut ca loja teozofică română să fie afiliată centralei din India.

Fanny Seculici a fost și o entusiastă turistă, se poate spune că a fost chiar promotoa
turismului în Ro
mânia. A înfiin
ior" și a scris,

La 1 Decem
ici a plecat
uat parte la
ozofilor, ținut
ângă Madras
oul Messia.

Pe la mi
Fanny Secul
în voiajul d

tașele mișcării teozofice române, d-na Ciortescu din București și d-na Lazăr din Turda, a luat vaporul plecând spre Europa.

BUCURA AVĂ

— ÎNCETATĂ ÎN ANUL 1926 —

In literatura românească, unele femei cu darul scrierii frumoase, și-au încercat condeiul spre a zămisli opere literare sau poetice.

Nu toate au izbutit însă, așa cum a izbutit Bucura Dumbravă, suflet duios și avântat, în cutele căruia se ascundea pururea o nețărmutiră iubire pentru pământul și poporul românesc. Deși străină prin naștere, Fany Seculici, devenită în literatură Bucura Dumbravă prin acest pseudonim sau nume închipuit sub care se ascundea, ea a știut să pătrundă adânc taina și vraja pământului nostru, să iubească doina și portul muntenesc, și să colinde țara, culegând crâmpee de nestemate din comoara sufletului românesc.

Bucura Dumbravă a poposit în țara noastră unde curând o atrase măreața frumusețe și felurítul colorit al plaiurilor noastre.

Către noi o atrăgeau tainice legături sufletești și blândețea aproape legendară a țăranului român, în care recunoscuse mlădițele foștilor eroi ce-i vrăjise imaginația.

Coborînd la vatra căminului sătesc Bucura Dumbravă a ascultat păsurile trudiților țărani iar în clipe vesele s'a înfruptat din mulțimea poveștilor, rostite cu glas molcom, povești cu viteji încrâncenați pe pământurile lor, cu odrasle domnești, cu iubiri pătimașe și eroice.

A atras-o însă mai mult, viața cu adevărat minunată a haiducilor, a acestor viteji ce porniseră spre codru nu din dorința jafului sau uciderii, ci din iubirea țarinei cotropită de greci și fanarioți. În țările de unde venise și copilărise, în Germania cu oamenii spelbi și greoi, nu întâlnise asemenea fapte de istețime și de volnicie, așa cum asculta minunată din gurile vrednicilor rumânași.

Și într'o zi, în clipe de urgie, când viforul frământărilor țărănești din 1907 isbucni, femeia aceasta cu sufletul îmbătat de vitejiile străbunilor noștri, începu să zămislească pagină cu pagină, amintire cu amintire, acel roman faimos «*Haiducul*».

Cartea a scris-o în limba ei natală, germana, pentrucă dorise ca să facă cunoscute și pe alte meleaguri, viața noastră necunoscută, de acum o sută și mai bine de ani.

In «*Haiducul*», Bucura Dumbravă

carea întru haiducie, a boerului de viță veche, Iancu Jianu.

Sunt în acest roman minunate pagini care închegă chipul în care simțul de evlavie și dreptate al românului știe să se întruchipeze, cum și pagini pline de adâncă simțire în care se arată frumusețea sufletească a românilor și valoarea morală a faptelor haiducești.

Figura haiducului *Iancu Jianu*, atât de cântat de popor, se arată din romanul Bucurei Dumbravă, fermecător, asemeni șoimilor viteji din vremi îndepărtate.

BUCURA DUMBRAVĂ

Succesul acestei lucrări, în care autoarea folosise documente, isvoare istorice, tradiții populare și genealogii, și traducerea ei în limba română, a determinat pe autoare să continue acest zel întru cărturăria românească.

Fructul acestei munci fu scoaterea

In acest roman, autoarea se ocupă de un alt mare erou oltean, Tudor Vladimirescu.

Toată desfășurarea eroică a străduinței lui Tudor de a stârpi țara de fanarioți, strălucește în această carte de evlavie pentru figura marelui erou și pentru vrednicia pandurilor săi.

Bucura Dumbravă a muncit ani în șir pentru culegerea materialului informativ și documentar.

Sunt pagini în acest roman, descrise cu atâta căldură și patriotism, căci Bucura a iubit România ca pe țara ei, încât te simți citindu-le, cu totul transpus în epoca aceia de vitregii, când speranța se topia și când arătarea lui Tudor fusese ca o sbucnire de binecuvântări cerești.

Cartea aceasta care descrie o epocă în care s'a închegat destinul țărilor noastre, are o limbă și un chip de a înfățișa stările profund românesc.

Dar, în afară de această splendidă muncă cărturărească, risipită și prin felurite foi și reviste, Bucura Dumbravă a fost o înflăcărată colindătoare prin plaiurile și munții noștri.

Din prospețimea văilor răcoroase și de pe crestele pelgașelor stânci, ochiul ei a mângâiat deopotrivă, floarea și șipotul apei, întinderile zării și necuprinsul verde tălăzuitor al pădurilor.

Bucura Dumbravă și-a așternut gândurile și simțirile, în acea poetică operă «*Cartea munților*» în care, dela floare, hrană, cuviință și până la foc, stâne, stânci, singurătate și acel mistuitor duh al munților, trece sub ochi toate darurile pe care drumeția le hărăzește sufletului îmbătat de frumusețile naturii.

Bucura Dumbravă a fost și o visătoare, dorind binele omenirii sub toate formele. Pentru acest crez, al unei religii de blândețe și de împăcare a tuturor oamenilor, ea și-a închinat energia ultimilor ani de viață.

Neobosită, a picurat unde a putut, un cuvânt bun și o mângâere prietenească.

Viața ei s'a stins pe meleaguri străine, la Port-Said în Egipt, acolo unde soarele dogorește veșnic, departe de munții ei iubiți și de poporul pe care l-a înțeles atât.

Opera ei însă va trăi veșnic,

BUCURA DUMBRAVĂ

E un talent strălucit al literaturei noastre. Nu vom
găsi multe romane ce pot sta alături de **Haiducul.** *Pe*
lângă grandioasa concepție, stil sobru și plin de poezie,
plasticitate vie, conducere măiastră, mai e și caracte-
ristic rom

Afară d
Sfinte *și Ca*
un talent
nu unui b
Pe lângă

Moartea Bucurei Dumb

Se anunță din Port-Said (Egipt) moartea d-rei Fanny Seculici, cunoscută în literatură sub pseudonimul Bucura Dumbravă.

BUCURA DUMBRAVĂ

Defuncta era fiica lui Seculici, directorul general al societății Dacia-România, și, după câte se afirma, nu numai prieten personal al regelui Carol, dar unul din cei mai prețuiți sfetnici ai lui.

La rândul ei,

stea cu care le trateaz
Bucura Dumbravă a
schițe filosofice, cum ș
domeniul literar și artis
Ea a scris și direct
nește.
Cele două romane
nemțește au fost traduse
nește unul de d. Teodor
celălalt de d-na Eliza I. Br

IDEI, OAMENI & FAPTE

SCRIITORI CARI NU MAI SUNT

A putut trece un an de când cea mai drumeață dintre scriitorii români a plecat dintre noi. Ea, care se cățăra pe munți și le zicea pe nume tuturor florilor din cel mai ascuns vâlcel, nu s'a sfiit nici de acest drum, drum, după credința ei, cu nenumărate metamorfoze și tot mai luminoase întoarceri.

Istoria literaturii a luat obiceiul să adauge la cercetarea în sine a vieții și operei unui scriitor, un capitol cu ceeace a însemnat în diferite vremuri și mai are viu astăzi acea operă. Acelaș artist apare în cadrul tot altei lumi tot altul. Odată el umple toată zarea, aurit pe umeri de lună sau de soare, și mai târziu se amestecă numai printre figuranții unei mari scene

intâia înfățișare pe care a luat-o, nev
firidă de deasupra noastră.

Călătoria ei din urmă, în India, a
călătoria lui Goethe în Italia. Era ca
capătul drumului aștepta o înoire
ființei. Ceeace putea fi la o ieși
veac raționalist Italia și clasicismul,
cum țara minunată, leagăn de noroa
dințe, după care de un veac suspi
și toți câți îi absorbiseră cultura. Bu
niciodată mistică. Singurul tribut
tea ei ascuțită și mai de grabă re
veacului, a fost o oarecare slăbiciu
Teozofia n'are nici-o rădăcină în
lătoria în India era o adâncire pe
turi în teozofie. Ea trebuia s'o

Anexe

Steagul albastru (1918)

„Regele Carol a spus adeseori: «Soarta unui popor se poate prevedea dacă studiem istoria lui, căci istoria se repetă»[1]*. Se înțelege că acest cuvânt nu se aplică părții exterioare a evenimentelor, căci forma sub care ele se înfăţişează e supusă schimbării, icoanele istoriei nu se repetă. Motivele lăuntrice ale vieții omeneşti rămân însă neschimbate îndeobşte ca în particular, căci pronia cerească pare a fi hotărât ca pomul virtuții să nu-şi întinză deocamdată vârful până la cer. Cu toate acestea, efectivul virtuţii omeneşti rămâne şi el neschimbat, ba poate ca el să se mărească încetul cu încetul, cel puțin teoreticeşte; şi, deoarece gândul e tatăl faptului şi teoria mama practicii, ne e îngăduit să nădăjduim că vom putea împlini odată idealurile noastre morale. Acesta este singurul punct de vedere din care* ***un popor*** *poate fi judecat cu dreptate. Oricât de pestriță ar fi soarta exterioară, ea se trage totuşi din aceleaşi însuşiri şi din aceleaşi defecte; când unele, când altele se arată însă în primul plan, după cum poporul ştie să se ţină în frâu pe sine însuşi sau pierde stăpânirea de sine. Un neam care are puncte luminoase în trecutul său nu trebuie lăsat în părăsire nici în vremuri de întunecare. El se va ridica aproape matematiceşte, ba chiar matematiceşte de tot – căci nu este numărul rădăcina tuturor legilor firii? Deci, să* ***ne*** *îndreptăm privirile,* ***acum, în vremea întunecării românismului*** *– către un punct strălucitor din trecut, ca să* ***ne*** *luminăm calea spre viitor. Această rază purcede de la* ***un chip în care geniul neamului a ajuns la culme*** [Tudor Vladimirescu]. *Nu e chipul unui cuceritor, unui domnitor, unui cărturar sau artist. Istoria universală ar fi pomenit de mult oameni de felul acesta. Chipul e mai rar, dar atât de modest, încât nu se revelează decât aceluia care se apropie de el cu băgare*

---

[1] Dincolo de dubiul meu că suveranul cu pricina ar fi spus așa ceva... Ce concluzie de viitor a tras el, cunoscînd istoria?

de seamă şi cu dragoste, cunoscându-l ca un apostol. El n-a propovăduit decât o singură lege: dreptatea. El era curat la suflet ca cleștarul, înfricoşat ca un arhanghel şi fioros ca un om din începutul vremurilor. Acest bărbat trăia într-un timp când ***otrava din Fanar, de care România boleşte şi azi****, bântuia ţara. El se apucă să tămăduiască sufletul poporului, căci el era din neamul profeților care cred că puterea nu poate izvorî decât dinăuntru şi că numai o astfel de putere poate avea durată lungă. Și micul slujbaş, vătaful plaiului Cloşanilor din Mehedinți, începu, singuratec ca un profet, opera de asanare. N-o începu pe din afară, prin strângerea de mijloace băneşti şi prin căutarea legăturilor politice puternice, ci dinăuntru, adunând puținele elemente ale neamului rămase încă sănătoase împrejurul unui steag albastru, pe care sta scris rostul ridicării sale, sub forma unei rugăciuni: «****Tot poporul românesc pe tine te proslăveşte, Troiță de o ființă****. Trimite-mi ajutorință, puterea ta cea mare, şi-n brațul tău cel tare nădejde de dreptate acum să am eu parte».* ***Singurele elemente sănătoase*** *erau câteva mii de panduri. Pe ei se rezema Tudor Vladimirescu, pe ei şi pe steagul său albastru, spre a se lupta* ***încontra unei lumi întregi de viciu şi de noroi****. Oricine s-a apucat vreodată de dezlegarea chestiunilor sociale va pricepe câtă vitejie şi credință se dovedesc prin faptul acesta. Oare nu e nevoie, spre a izbuti în lume, de susținerea autorităților şi de un şir întreg de împuterniciri? Oare va fi ascultat, chiar şi de către cel mai mic, acela care nu se poate legitima ca venind din partea unei puteri recunoscute şi înregistrate undeva în catastiful dregătoriilor între capul ocârmuirii şi între epistat[1]? Cui nu i s-a întâmplat în fața unor nedreptăți și călcări de lege să se simtă pătruns de neantul său neautorizat? De bună seamă, Tudor Vladimirescu primise oarecare făgăduieli ruso-greceşti, dar ştia prea bine valoarea lor. Mai ştia că scopul său era cu totul deosebit de scopul Grecilor, de a căror înrâurire otrăvitoare de suflete vroia tocmai să-şi scape ţara. Deci, el nu putea să poruncească în numele vreunei puteri politice, ci el se rezema, ca profeții, pe virtute, pe dreptate şi pe Dumnezeu – factori cu greutate puțină când nu sunt sprijiniți prin hârtie ştampilată.*

Acela care poate concepe ce înseamnă să fii singur în mijlocul mocirlei, al lipsei de credință, de conştiinţă şi de cinste, când vrei s-o prefaci în câmpie roditoare, şi ce sforțări sufleteşti trebuiesc făcute, când numai cu idealul vrei ***să cureți un popor de mârşăviile sale****, acela va ridica un astfel de bărbat apostolic mai presus de un rege mare sau*

---

[1] „Cel mai mic grad de ofițer de poliție sau administratorul unei moşii”.

de un general victorios, pe care o țară întreagă îi susține cu toate autorizațiile ei pecetluite. Apoi, el va prețui şi pe acei puțini la număr, care au înțeles rostul neatârnatului steag albastru: pe ***cei şapte sau opt mii de vânători de capre şi de urşi din Carpați****, care au urmat* ***simbolul*** *lui Tudor Vladimirescu, până ce idealul Domnului Tudor întrecu orice măsură soldăţească: după legea făcută de el, pandurul trebuia să fie un înger, dacă a luat armele în numele dreptății. Mânia şi virtutea lui se ridicară deasupra țării ca norul cel sfânt şi furtunos deasupra muntelui Sinai.*

Tudor Vladimirescu ştia de la început cu ce preţ era să plătească avântul cel mai vitejesc al sufletului, îndrăzneala de a fi profet, adică refomator, zicând: «De când m-am ridicat, m-am îmbrăcat cu cămaşa morţii». Căci cutezarea propovăduitorului în pustiu stă sub zodia morții. Iar nu soarta ostaşului în mijlocul înfricoşatei măriri a luptei, înconjurat de cântecul trâmbițelor şi sprijinit de apropierea tovarăşilor, ci moartea prin omor, moartea pe cruce. Căci fariseismul e mult mai greu de combătut decât o lume întreagă cu toate armele ei.

Din pricina aceasta, reformatorii sociali sunt puțini la număr. N-aş mai putea pune alături de Tudor Vladimirescu decât pe Florian Geyer[1] *şi pe* [Oliver] *Cromwell.*

Voința de a se jertfi, martiriul pentru o cauză, sunt greu de găsit într-o țară bogată. Cea mai recentă istorie a României a arătat cum se naşte putregaiul din bogăție. Acest adevăr trebuie înțeles de-a binelea de către generațiile viitoare, dacă nu vor să se azvârle înaintea pieirii. Ele trebuie să se adune în jurul sfântului steag albastru al lui Tudor, spre a învăța din neprihănitele lui falduri că oalele pline de carne nu ajung pentru a creşte oameni de omenie, şi că nu aceia care ajută la agonisirea unor finanțe strălucite sau cei care ațâță pofta de cucerire sunt cei mai mari ai națiunii, ci numai aceia care îndrumează şi întregesc conştiinţele.

Faptul că steagul lui Tudor e albastru, iar nu roşu, e plin de înțeles. Revoluția de la 1821 se deosebeşte şi prin simbolul acestei culori de celelalte revoluții din lume; prin această culoare ea dovedeşte caracterul ei original, pe care-l putem numi caracterul românesc. Roşul e culoarea sângelui; cu toate că el se ridică pentru idei înalte şi drepturi sfinte, steagul roşu, fiind întruchiparea patimii şi a urii, duce fatalmente pe credincioșii săi la o criză anarhică. Albastrul simbolizează credința. Şi pandurii, departe de a răsturna sistemul monarhic al guvernului sub

---

[1] „Unul dintre liderii Războiului țărănesc german (1524-1525).

care trăiau, îl fac Domn pe «comandirul» lor. Duhul lor cumpătat nu râvnea la altceva decât să înlocuiască un stăpân prost printr-unul bun. Minunatul avânt al lui Tudor Vladimirescu a avut un răsunet adânc. Fapta lui politică a rodit într-atât, că țara a scăpat de domniile din Fanar. Mai mult însă a rodit fapta lui sufletească. Moralizatorul a inspirat o pleiadă de ucenici, alde Naum Râmniceanu, Eufrosin Poteca, Dumitru Jianu, Petrache Poenaru și alții, o mână de oameni curați la suflet, care, urmând cuvintele de pe steagul albastru, au prețuit mai mult dreptatea, adică binele obştesc, decât binele lor personal, şi care, trăind într-o sfântă modestie, necăutând nici titluri şi nici chiverniseală, au închinat viața lor învăţământului, şcolilor pentru tineret. Studiind istoria țării, dai peste ei, cum dai, în pădure, peste izvoarele ascunse, care totuşi sunt bogăţia pământului. Iar istoria omenirii ne-arată că totdeauna la început a fost cuvântul. Spiritualiceşte, omenirea nu s-a luminat decât prin cuvânt. Nici potopul, nici războaiele, nici foametea, nici robia n-au slujit vreodată drept învăţătură îndărătnicului neam omenesc. Dovada clasică a acestui adevăr este istoria poporului lui Israel. Peste capul lui sună şi tună mereu, când jalnic, când înfricoşat, trâmbița profeților, căci nici o pedeapsă materială n-a fost în stare să îi întoarcă cu desăvârşire pe Evrei de pe calea rătăcirii. Iar faptul că din mijlocul păcătoşilor răsăreau mereu chipurile măreţe ale profeților ne destăinuieşte cauza pentru care ***Israel a rămas poporul cel ales****: îl călăuzea, îl dăscălea necontenit cuvântul, puterea spirituală cea mai înaltă, care este de o ființă cu Logosul. Şi deci istoria Israelului a rămas cartea cărților, cartea sfântă a omenirii.*

Şi poporul românesc are darul cuvântului. Însă, fiecare dar poate fi întrebuinţat spre bine, ca şi spre rău, după duhul care-l îndreptează. Politicienii moderni au întrebuinţat cuvântul în rău. Să răscumpărăm păcatul lor. Dar-ar Dumnezeu ca din țara aceasta să iasă de acum înainte cuvântul dreptății!

Omenirea întreagă stă pe pragul unei ere noi. Ogorul a fost pregătit de plugul unui război, dezlănțuit nu atât de o voință particulară sau de un grup de voințe, cât de păcatul general al lăcomiei de bani și de putere materială. România, dacă vrea, poate şi ea să arunce în acest ogor o sământă bună. Pentru aceasta e de-ajuns ca o mână de oameni să reia firul istoric, alcătuindu-şi un program înainte de toate sufletesc, şi apoi practic, adică cristalizând principiile în jurul câtorva puncte concrete. Şirul acestor puncte poate fi mărit la infinit prin fiecare credincios, care aduce prinosul lui de cugetări şi de muncă cauzei steagului albastru.”

Prefață, la „Ceasuri sfinte”

„ÎNCHINARE

Această carte aveam de gînd s-o scriem împreună, Carmen Sylva și eu, şi urma să aibă numele «Cartea îngerilor». Partea slăvitei Doamne trebuia să fie în versuri, iar a Bucurei Dumbravă în proză. Partea întîi n-a fost isprăvită.

Ne-am sfătuit adesea despre carte, citindu-ne una alteia ce scriam încetul cu încetul; multe din cele povestite ni s-au întîmplat în adevăr şi pe toate le-am trăit împreună, cum o facem necontenit pînă astăzi, căci legătura duhurilor nu are sfîrşit. De aceea aştern cununa cea dintîi a «Ceasurilor sfinte» la picioarele înaltei mele prietene, care avea în măsura cea mai bogată darul de a sfinți ceasurile. Am găsit numai în limba germană cuvîntul potrivit: Stimmung *– ce vine de la* stimmen, *a acorda, a înstruna.* Stimmung *face parte din imponderabili, din curente, deasupra tuturor zidurilor cu care ne împrejmuieşte materia. Oricine se apropia de Carmen Sylva era răpit de acest curent.*

Chiar oamenii cei mai simpli şi nedezvoltați se deşteptau pentru cîteva clipe în preajma ei și se întorceau acasă simțind că au priceput rosturile mai înalte ale vieții. Cînd spiritul se împarte cu dărnicie, el este totdeauna roditor. Şi Carmen Sylva era totdeauna darnică cu duhul.

Ea cheltuia – chiar pentru aceia care nu erau în stare decît să ia sufleteşte, fără să poată da nimic în schimb – atîta putere spirituală, încît obosea cu trupul. Poate cîtcodată ea îşi risipea mărgăritarele! Dar există oare o simţire bogată care să nu fi făcut aceasta ? A munci şi a dărui din plin era pentru Carmen Sylva o nevoie sufletească. Şi ar fi vrut să împartă şi comorile materiale, fără a fi nevoită să ţină socoteală, aşa cum împărţea din cele spirituale.

Ea fericea pe domniţele românce de altădată care, cînd doreau să mulţumească cuiva sau să-l ajute, dăruiau galbenii luîndu-i cu pumnul din sipetele lor pline de aur. Atunci îi aduceam aminte pătimaşei suverane că belşugul aurului în sipetul domniţelor izvora din nedreapta împărţire a dărilor de pe acea vreme şi că banul în sine n-are nici o însuşire înălţătoare.

Iar ea le povestea altora rîzînd: «Bucura[1] îmi spune totdeauna că, dacă aş fi fost foarte bogată, aş fi crescut numai cerşetori în jurul meu, în

---

[1] E discutabil că Elisabeta folosea acel nume (literar) în anturajul ei. E ca și cum Fanny i s-a fi adresat ei cu „Carmen Sylva”.

loc să mă străduiesc zile şi nopţi să înfiinţez societăţi de muncă pentru femei».

Proiectul «Cărţii îngerilor» s-a născut spre sfârşitul războiului balcanic şi a fost urmărit prin toate zguduitoarele întîmplări petrecute, pînă cînd sosiră cele din urmă şi cele mai sfinte ceasuri pe care mi-a fost dat să le trăiesc alături de Doamna ţării, ceasurile privegherii lîngă patul ei de moarte, pe care ea zăcea în frumuseţea spumoasă a dantelelor de mireasă şi între mii şi mii de flori. Er a o convorbire adînc prietenoasă şi nicidecum o despărţire. ***Moartea nu ne era străină****. Gîndul ei ne fusese intim, căci n-o privisem niciodată altfel decît ca pe o poartă care duce într-o viaţă nouă. În ultimii doi ani Carmen Sylva spunea adeseori:* ***«O, nu mai e frumos pe pămînt, n-aş mai vrea să rămîn.»*** *Aceasta însă nu însemna o tăgăduire a vieţii. Ea nu era sătulă decît de izolarea traiului ei domnesc în furtuna istoriei. Cîrmaciul trecuse pe malul celălalt.*

Cînd citeam împreună din Swedenborg, ca îşi alegea în regiunile spirituale, aşa cum marele vizionar le descrie, regiunea pădurilor de fagi şi o colibă pe un luminiş, înaintea căreia voia să şadă şi «să facă rochii de dantelă pentru îngeri», cu minunatele ei suveici de aur, de opal, de crisopras şi de sidef. Era sufleteşte obosită de domnie, nu pentru că se amestecase vreodată în politică, ci pentru că, fiind iniţiată de rege în toate, fusese nevoită să privească zilnic lupta amară a politicii. Aceasta îi crescuse groaza ce o simţise chiar din copilărie în faţa asprimii şi a nedreptăţii omeneşti. Ea zicea: «Să se scrie un singur cuvânt pe mormîntul meu: „spaimă“. » Aceste vorbe păreau stranii pe buzele unei personalităţi care nu dăruia decît dragoste, bucurie şi blagoslovire, căci dragostea, neclintita dragoste către oameni, aşa cum a răspîndit-o Carmen Sylva prin cîntece şi prin fapte peste o lume întreagă, izvorăşte din voinicie, duhul ei era viteaz. Dar inima ei rămăsese un copil sfios. Îi era frică şi de rege. «Cînd începe el să mă întrebe: Elisabcta, ai zis sau făcut... atunci aş vrea să mă sting», zicea ea, «căci de multe ori nu zisesem sau nu făcusem ceea ce-mi spusese el. Am avut totdeauna conştiinţa neîmpăcată faţă de părinţii şi de dascălii mei cînd eram copilă şi o am acuma faţă de rege»[1]. Aşa se chinuia aceea care era prea conştiincioasă! În anii din urmă frica ei de asprimea regelui se mai potolise. Acei doi oameni măreţi se apropiaseră unul de altul, fiindcă vîrsta netezise ascuţişul firii lor. Mi-aduc aminte de o clipă minunată în timpul celei din urmă călătorii a suveranilor pe

---

[1] Pretenția e discutabilă, cîtă vreme Elisabeta nu a ezitat să plece cîțiva ani în exil voluntar, în ultimul deceniu al secolului 19.

Dunăre, din primăvara anului 1914. Călătoria aceasta de zece zile fusese ***cu desăvîrşire luminată de soare şi de armonie****, se împăcaseră chiar contrastele, adeseori izbitoare, ale unei adunări eterogene ce se află de obicei împrejurul căpeteniilor de stat. Era ca o pauză a păcii în viaţa viforită a domnitorilor — înaintea viforului mondial. Un vapor mare, alb ne ducea prin Delta Dunării. Interiorul lui era aşezat cu un gust ales, şi podoaba de flori din* ***toate încăperile*** *era încîntătoare. Un şir lung de spire uşoare ca puful şi de crini albi într-un coridor, alb şi el, era de o gingăşie deosebită! Delta Dunării nu se poate asemăna cu nici un peisaj european. E ţara visurilor: puternicul fluviu argintiu, cînd curge între două ţărmuri de un verde străveziu de primăvară, dintre două ţărmuri dintre care unul e înalt şi deluros, iar celălalt şes, cînd între alte pînze de apă lucitoare şi aproape nemărginite – ținutul revărsărilor. Din el răsar pletele verzi ale sălciilor adunate în păduri întregi, răsfirate în şiruri lungi sau răzlețite, cu trunchiul rupt de fur tună, stînd în luciul apelor cu o înfăţişare pătimaşă, ca un proroc care strigă singur în pustiu. Corabia aluneca printre mări de papură din care se ridicau babițe, cormorani şi cocostîrci de toate felurile, aluneca peste iezere mari pe care se legănau catene lungi de lebede albe. O putere primordială pluteşte deasupra locurilor şi visează în zilele cu soare şi în nopțile cu lună, cînd privighetorile cîntă în pădurile de sălcii! Corabia trecea prin ținutul fermecat, şi balustrada ei era tot mai bogat acoperită de* ***cununile de flori aduse de locuitorii de pe malurile fluviului****. Ne părea rău de fiecare zi, de fiecare ceas ce trecea, și-i ziceam fiecărei clipe cuvintele pentru care Faust căuta zadarnic un prilej: «O, rămîi, ești așa de frumoasă!» Măreția, care ținea de partea regelui, se schimbase în bunătate primitoare. El rămînea, fireşte, pilda maiestății, căci maiestatea făcea parte din el, cum făcea parte din el şi culoarea ochilor! Dar țara visurilor îi domolise asprimea. Poate visa și el că toate s-ar putea schimba în bine pe acest pămînt mereu robit puterii răului. Într-o după-amiază se sui pe punte cu o mînă plină de telegrame citite şi, surîzînd vesel, le azvârli peste bord, zicînd: «Iată, am aruncat politica pe gîrlă!» Regina îi luă mîna și i-o sărută din tot sufletul. Regele mulțumi cu un fel de mormăială amabilă şi-şi băgă repede două degete printre nasturii uniformei. Întîmplarea aceasta între cei doi soţi înalți, cu părul de argint, era de o grație mişcătoare.*

Dar ceasul cel mai sfînt l-am trăit în călătoria pe Dunăre la cel din urmă apus de soare.

Cerul şi apa jucau şi oglindeau culori opaline, iar la mijloc se întindea ca o diademă bolta de filigran a podului de la Cernavodă. Vaporul aluneca domol pe sub pod. Ca să mă bucur mai mult de priveliştea ope-

rei de artă, mă dusesem la proră. Nu era nimeni acolo, pentru că toţi se adunaseră împrejurul mesei de ceai în salon, la celălalt capăt al vaporului. Atunci se apropie şi perechea regală, mînă în mînă, amîndoi frumoşi şi măreţi, un grup care era în cea mai sărbătorească armonie cu ceasul opalin al serii. Voiau şi ei să se mai uite la pod – a fost pentru amîndoi cea din urmă oară — şi vorbeau de însemnătatea lui. Regina zise că ceea ce îl adusese pe rege în România fusese putinţa să clădească această boltă îndrăzneaţă ; ea urma să fie legătura între Apus şi Răsărit, drumul cel mai scurt spre India. Şi priviră simbolul cu gravă bucurie. Am simţit adînc fericirea că mi-a fost dat să petrec acest ceas singură cu acei oameni ai datoriei.

La cîteva luni după luminoasa călătorie pe Dunăre, înalta Doamnă îmi telegrafia de la Sinaia: «Şi cerurile s-au deschis» – căci regele Carol adormise lin lîngă tovarăşa lui de drum, după ce-i mai făcuse o slujbă de dragoste. Regina fiind suferindă, el o mîngîiase uşor, întrebînd-o apoi: «Ţi-e mai bine acum?», şi cînd ea îi răspunsese, plină de recunoştinţă: «Fireşte, mult mai bine!», el zisese zîmbind: «Atunci pot să adorm!» şi întorsese capul pe pernă, şi nu s-a mai deşteptat decît dincolo de porţile cerului.

Urmă scurta şi solemna văduvie a reginei Elisabeta.

Un scriitor român a numit-o preoteasă lîngă mormîntul soţului ei. Preoţia aceasta rămase caldă şi plină de gîndiri de dragoste, mai ales pentru oraşul mausoleului, Curtea de Argeş, la a cărui înflorire regina cugeta necontenit.

Ea voia să aducă apă în orăşel, să-l lumineze cu electricitate, să-l dăruiască cu o şcoală după noul sistem pedagogic de creştere la ţară a copiilor de oraş. Mintea ei vioaie era plina de planuri. Ea îngrijea de şcolari. Plimbările reginei într-ur cărucior tras de un cal ajunseseră să fie mici serbări populare căci la picioarele ei îngrămădea covrigi şi mere cumpărate pc drum, pe care le împărţea tuturor copiilor întîlniţi. Dimineaţa un ceas era închinat mormîntului. Adînc mişcătoare erau clipele cînd Doamna, în lungile ei straie cernite, urca scara de piatră şi cînd uşa neagră de bronz se deschidea, deşteptînd un răsunet melodios înlăuntru! bisericii, ca şi cum clădirea ar fi fost nemăsurat de mare. La dreapta intrării este lespedea mormîntului, o adevărată grădiniţă de flori, deasupra căreia atîrna, ca de o cîrjă episcopală, o candelă aprinsă. Interiorul bisericii este o simfonie de aur şi culori, străbătută lin de lumina zilei, care pătrunde prin ferestrui rotunde sau lungi ca văzătorile. Cu toate că dimensiunile nu sînt mari, proporţiile sînt pline de maiestate; liniile originalei despărţiri arhitectonice între pronaos şi naos, ale acelei porţi care se ridică nelipită de ziduri, sînt *nobile, mărind impresia de înălţare a clădirii. Lîngă mormînt se află un scrin de cleştar şi de metal aurit în care se păstrează Evangheliarul pictat de regină pe pergament: foile lui sînt deschise, şi lumina dulce a coloritului lor se potriveşte cu acordul de culori al zidurilor. La căpătîiul mormîntului era aşezat un jilţ, locul de odihnă cel mai iubit al văduvei. Pe prietenii ei îi ducea ea însăşi acolo cînd sănătatea i-o îngăduia. Acestea erau clipe pline de o putere sfîntă. Simţeam că straja de îngeri se ruga de jur-împrejur.*

Un an şi jumătate mai tîrziu sfinţenia locului era întreită, căci şi regina Elisabeta, şi drăgălaşa ei copilă se odihneau acolo.

Ele îşi făcură intrarea într-o zi furtunoasă de martie, în care nori grei de ploaie goneau peste întinsa privelişte, dar cînd alaiul mortuar ajunse în faţa bisericii, soarele ieşi din nori cu putere şi lumină sicriul acoperit cu purpură pînă ce pieri sub poarta aurită.

Atunci raza se stinse şi nu se mai arătă. Toţi cei de faţă înţeleseseră cuvîntul ceresc.

Astfel fu dăruit ţării un loc de pelerinaj în vremea cea mai grea. Noi ne ducem acolo ca să aflăm vitejia entuziasmului, fără de care nu e mîntuire. Iar acolo ne întîmpină totdeauna maiestatea regelui şi dragostea reginei. Ea însăşi pare că stă zîmbind la intrarea micului palat de lîngă biserică. Ea însăşi ne însoţeşte prin toate odăile şi ne arată prin toate ferestrele minunea artistică a bisericii, cu acordu-i întreit de culori în alb gălbui, aur şi albastru deschis, de a cărei frumuseţe ea nu se sătura. Ne arată şi picturile cele mai iubite din micul ei dormitor, mai ales pe drăgălaşul Rencontr’che *de Simm, despre care schimbase atîtea cugetări intime şi vesele cu poeta Lina Sommer. Simţirea ei puternică încălzeşte încă totul, fiindcă ea trăise totul cu intensitate, punînd un rost adînc în fiecare loc, în fiecare odaie, ca şi în darul cel mai mic. Iar aceia care au avut fericirea s-o însoţească o bucată lungă din drumul ei pe pămînt simt o bucurie deosebită văzînd o drăgălaşă slăvire a naturii pe mormîntul ei: de jur-împrejurul bisericii, deasupra brîului frumos împletit din frînghii albastre şi aurite, se află o cunună de rozete mari şi bogate. Sînt şase de fiecare parte. Intr-a patra, spre miazănoapte, se vede un punct negru în împletitura clasică a izvodului aurit, un punct veşnic înconjurat de albine care intră şi ies. Dătătoarele de miere şi-au ales acest loc drept stup, căci ele ştiau că harnicei Elisabeta de Wied mama ei îi zicea în tinereţe «Regina albinelor».*

Am petrecut o noapte de iulie din înfricoşatul an 1917 în singurătatea micului palat, simţindu-mă ca învăluită în prezenţa spirituală a preaînaltei mele prietene. Dimineaţa, ciocănitura uşoară a toacei intra pe *geamul deschis. Biserica strălucea în fineţea ei poleită de pe stratu-i de răzoare şi de trandafiri în care e aşezată, după dorinţa reginei.*

Un călugăr în rasă neagră păşea încet împrejurul zidurilor, bătînd toaca de lemn şi întrerupîndu-se de patru ori ca să se închine către cele patru puncte cardinale.

Apoi clopotele începură a se clătina, sunînd departe, peste frumoasa vale a Argeşului, în jos pînă la rîu şi în sus pînă la coama albastră a munţilor. Clopotele! Simbolul ei, pe care şi-l alesese la urmă de tot într-un cerc de prieteni tineri, care îşi luaseră fiecare un semn caracteristic pentru individualitatea lor: cercul, spirala, triunghiul. Fiind împărţite toate figurile geometrice simple, regina zise: «Vreau să fiu clopotul vostru care vă cheamă la toate întîmplările sărbătoreşti ! »

Iubea clopotele, căci clopotele cîntau la amiază, cînd ea văzuse lumina zilei. Astăzi clopotele casei şi ale mormîntului ei îmi cîntau mie, pe cînd stoluri de rîndunele se învîrteau ciripind în junii turnului. Iar înalta strajă a îngerilor stătea jur-împrejurul bisericii, rezemaţi de paloşele lor şi aşteptînd vremea cînd vor putea să înainteze cu binecuvîntarea, ca să mîntuie omenirea de ură, aşa cum dorea slăvită Doamnă.”

[Despre teozofie], de Luiza Munteanu, 2015

„În 1875 Helena Blavatsky, colonelul Henry Steel Olcott și William Quan Judge fondaseră la New York, în SUA The Theosophical Society. Helena Blavatsky a murit în 1891 şi curând, în 1895 ramura americană a Societăţii Teozofice s-a declarat independentă de organizaţia mamă condusă de colonelul Olcott și Annie Besant, cunoscută ca The Theosophical Society, Adyar, India. Rudolf Steiner, secretarul general al Societăţii Teozofice germano-austriece în 1902 şi-a menţinut independenţa faţă de societatea de la Adyar şi în 1913 a format Societatea Antropozofică. După scindarea Societăţii Teozofice, Ordinul Steaua de la Răsărit (The Order of the Star in the East, prescurtat OSE) şi-a întins conducerea asupra Societăţii Teozofice de la Adyar, India din 1911 până în 1927. Misiunea acesteia era pregătirea spirituală a umanităţii pentru întâlnirea cu o entitate mesianică, cu aşa-numitul Învăţător al Lumii sau Maitreya, al cărui succesor era Jiddu Kryshnamurti. În 1922, următorul Mare Maestru al Marii Lojă din România, colonelul Ioan T. Ulic a acordat autonomie deplină Lojei Femi-

nine de Adopţie și a întemeiat la 1 martie 1922 Marea Lojă Feminină Independentă de Adopţie. Această Lojă a fost prima Lojă Autonomă Feminină de Adopţie din lume, iar Bucura Dumbravă a fost conducătoarea ei. Alături de Bucura Dumbravă, din această Mare Lojă Feminină au mai făcut parte și alte femei de excepţie din societatea culturală românească: Martha Bibescu, Agepsina Eftimiu Macri, Zoe Pallade, Smaranda Maltopol, Claudia Milian-Minulescu, Elena Rose Prager, Mariana Huch şi Georgeta Davidescu. ***Graţie creării primei Mari Loje Feminine, femeile din România au căpătat mai multe privilegii decât cele din restul Europei****. În 1927 femeile din România au obţinut dreptul de vot la alegerile locale, spre deosebire de Spania unde acest lucru s-a întâmplat în 1931 şi de Franţa, unde femeile au avut drept de vot în 1945. Această ramură androgină a masoneriei regulare din România «numită în 1905 Masoneria Universală, acest* neg al feminismului pe faţa tradiţiei *(R. Guénon), a lucrat în ritul de adopţie, rit condus de la Adyar, India de* [...] *Annie Bessant (nivel 12, Maestru Suveran) autoare a* Esoteric Christianity *(Creştinismului Ezoteric) cu care Bucura Dumbravă (gradul 9, Divă a Crucii cu Trandafiri, a corespondat intens» (Cernătescu 2010:182)*[1] [...]

Preocupată de studiile teozofice şi de mişcările iluminaţilor, care îşi creau reţele spirituale de iniţiaţi în întreaga lume, Bucura Dumbravă o întâlneşte la Paris, la Congresul Femeilor pe Annie Besant. Astfel are loc o conjuncţie a forţelor ce susţin acelaşi proiect: răspândirea lucrărilor lui Jiddu Kryshnamurti despre Învăţătorul lumii. Era vorba despre un tip special de experienţă spirituală și despre o literatură filosofică iniţiatică, menită să îl facă pe om să îşi descopere vibraţiile înalte i să îşi utilizeze o mai mare parte din întregul potenţial cu care fusese înzestrat de creator. Bucura Dumbravă va traduce în 1924 cartea lui Jiddu Kryshnamurti La picioarele Învăţătorului, autor considerat de fruntaşii mişcării teozofice un Mesia, și ca urmare, va participa la Congresul Societăţii Teozofice de la Adyar din 1925-1926, convinsă că, mai ales după Primul Război Mondial cuvintele lui Jiddu Kryshnamurti ar fi trebuit să producă schimbarea: «Omul încă este la fel cum a fost – spunea Kryshnamurti. Este încă brutal, violent, agresiv, avid, competitiv. Şi... a construit o societate după aceste trăsături»... ”

---

[1] „Literatura luciferică. O istorie ocultă a literaturii române”, de Radu Cernatescu, 2010.

La picioarele Învățătorului (extras)

Eseu de Jiddu Krishnamurti, trad. din eng. si fr. , cît și înscris în bibliotecă (poezie.ro) de Eugen Matzota

Prefață

Am privilegiul, ca fiind mai în vârstă, de a scrie un cuvânt de introducere la această cărticică, prima scrisă de un frate mai tânăr, tânăr la trup, nu la Suflet. Învățăturile cuprinse în ea i-au fost date de Învățătorul său când îl pregătea pentru Inițiere, și au fost scrise din memorie – încet și laborios, pentru că engleza sa de anul trecut era mult mai puțin fluentă decât acum. Cea mai mare parte este o reproducere a propriilor cuvinte ale Învățătorului; ceea ce nu este o altfel de reproducere verbală, este gândirea Învățătorului îmbrăcată în cuvintele discipolului Său. Două fraze omise au fost furnizate de către Învățător. În alte două cazuri, un cuvânt omis a fost adăugat. Dincolo de acestea, îi aparține în întregime lui Krishnaji, este primul său dar către lume.

Fie să-i ajute pe alții, așa cum învățăturile spuse l-au ajutat pe el – aceasta este speranța cu care dă. Dar învățătura poate da roade doar dacă este TRĂITĂ, așa cum a trăit-o el, când a căzut de pe buzele Învățătorului. Dacă exemplul este urmat, la fel de bine ca și preceptul, atunci pentru cititor, ca și pentru scriitor, se deschide marele Portal și pașii îi sunt purtați pe Cale.

[semnat] *Annie Besant*

De la ireal du-mă la Real.
Din întuneric du-mă la lumină.
Din moarte du-mă către nemurire.

Cuvânt înainte

Acestea nu sunt cuvintele mele; sunt cuvintele Învățătorului care m-a învățat. Fără El n-aș fi făcut nimic, dar cu ajutorul Lui, pașii mi-au fost purtați pe Cale. Și tu vrei să intri pe aceeși Cale, așa că vorbele ce mi Le-a spus te vor ajuta și pe tine, dacă li te vei supune. Nu este îndeajuns să spui că sunt adevărate și frumoase; un om care vrea să reușească, trebuie să facă exact ceea ce spune. Dacă un om înfometat se uită la mâncare și spune că e bună, asta nu-i ține de foame; trebuie să pună mâna să mănânce. Astfel, să asculți cuvintele Învățătorului nu e de ajuns; trebuie să faci ceea ce spune, atent la fiecare cuvânt, la fiecare sugestie. Dacă o sugestie nu este remarcată, dacă *un cuvânt e pierdut, s-a dus pentru totdeauna; pentru **că El nu vorbește de două ori**.*

Celor care bat la poartă

Patru calități sunt cerute pe acest drum:
Discernământ
Bună conduită
Lipsa dorinței
Iubire

Ceea ce Mi-a spus Învățătorul despre fiecare dintre acestea voi încerca să vă spun vouă.

I

Prima cerință este Discernământul; și ea este de obicei luată ca discernământul dintre real și ireal, care conduce oamenii la intrarea pe Cale. Asta este, dar înseamnă și mult mai mult; înseamnă și să îl practici, nu numai la începutul Căii, ci la fiecare pas al ei, în fiecare zi, până la sfârșit. Intri pe Cale pentru că ai învățat că doar pe ea pot fi găsite acele lucruri care merită câștigate. Cei care nu știu muncesc din greu pentru avere și putere, dar acestea sunt cel mult pentru o viață și, deci, ireale. Sunt lucruri mai mari decât acestea – lucruri care sunt reale și țin mult; când le-ai văzut o dată, nu le mai vrei pe celelalte.

În toată lumea nu sunt decât două feluri de oameni – cei care știu și cei care nu știu; și această cunoștință este ceea ce contează. De ce religie e cineva, de ce rasă – acestea nu sunt importante; lucrul cu adevărat important este cunoașterea – cunaoșterea planului lui Dumnezeu pentru oameni. Pentru că Dumnezeu are un plan și acel plan este evoluția. Când un om a văzut aceasta și o știe cu adevărat, nu se poate opri să nu muncească pentru el, pentru că este atât de glorios, de frumos. Astfel, pentru că știe, este de partea lui Dumnezeu, luptând pentru bine și rezistând răului, muncind pentru evoluție și nu pentru egoism.

Dacă este de partea lui Dumnezeu, este unul dintre noi și nu contează câtuși de puțin dacă este hindus ori budist, creștin sau mahomedan, indiferent dacă este indian ori englez, chinez sau rus. Cei ce sunt alături de El știu de ce sunt acolo și ce trebuie sa facă și încearcă s-o facă; toți ceilalți nu știu încă ce să facă; și, de aceea, acționează prostește deseori și caută să-și găsească diverse căi ce cred că le vor fi plăcute, fără a înțelege că toate sunt unu, și, de aceea, doar ceea ce Unul vrea poate fi într-adevăr plăcut oricui. Ei urmează irealul în *locul realului. Până vor învăța să distingă între acestea două, nu s-au aliniat de partea lui Dumnezeu și de aceea este această discriminare primul pas.*

Dar chiar și atunci când alegerea este făcută, trebuie să-i amintești că există multe varietăți ale realului și irealului; și trebuie să mai discerni între bine și rău, important și neimportant, folositor și nefolositor, adevărat și fals, altruist și egoist.

Între bine și rău nu ar trebui să fie greu de ales, pentru că aceia care doresc să-L urmeze pe Învățător au decis deja să aleagă binele cu orice preț. Dar corpul și omul sunt doi și voința omului nu este întotdeauna ceea ce corpul dorește. Când corpul tău vrea ceva, oprește-te și gândește-te dacă TU o vrei într-adevăr. Pentru că TU ești Dumnezeu și vrei doar ceea ce Dumnezeu vrea; dar trebuie să sapi adânc în interiorul tău pentru a-L descoperi pe Dumnezeu în tine și a-I asculta vocea, care este vocea TA. Nu-ți confunda corpurile cu tine însuți – nici cel fizic, nici cel astral, nici cel mental. Fiecare va pretinde că este Sinele, pentru a câștiga ce vrea. Dar tu trebuie să le cunoști pe toate și să știi că tu ești stăpânul lor.

Când este ceva de făcut, corpul fizic vrea să se odihnească, să se plimbe, să bea și să mănânce; și omul care nu știe își spune: «Vreau să fac aceste lucruri și trebuie să le fac.» Dar omul care știe spune: «Cel care vrea Nu sunt eu și trebuie să mai aștepte.» Deseori, când se ivește ocazia de a ajuta pe cineva, corpul simte: «Câtă bătaie de cap pentru mine; s-o facă altcinevă». Dar omul răspunde corpului: «Nu mă vei împiedica să fac lucruri bune».

Corpul estre animalul tău – calul pe care călărești. De aceea, trebuie să-l tratezi bine și să ai grijă de el; nu trebuie să-l istovești, trebuie să-l hrănești cum se cuvine doar cu mâncare și băutură curate și să-l ții strict curat mereu, chiar și de cel mai mic grăunte de praf. Pentru că fără un corp curat și sănătos nu poți face dificila muncă de pregătire, nu-i poți suporta încordarea neîncetată. Dar întotdeauna trebuie ca tu să fii cel care controlează acel corp, nu el pe tine.

Cropul astral își are dorințele SALE – o mulțime; vrea să fii nervos, să spui vorbe tăioase, să fii gelos, să fii avid după bani, să-i invidiezi pe alții pentru ceea ce posedă, să cazi pradă depresiunii. Toate aceste lucruri le vrea și multe altele, nu pentru că vrea să-ți facă rău, ci pentru că-i plac vibrațiile violente și-i place să le schimbe mereu. Dar TU nu vrei nimic din acestea și, de aceea, trebuie să discerni între ceea ce vrei tu și ce vrea corpul.

Corpul tău mental vrea să se creadă orgolios separat, să se gândească mult la el și puțin la ceilalți. Chiar și când l-ai întors de la cele lu-

mești, tot încearcă să socotească pentru el, să te facă să te gândești la propriul progres, în loc să te gândești la munca Învățătorului și să-i ajuți pe alții. Când meditezi, va încerca să te facă să te gândești la multe alte lucruri pe care-l vrea EL, în locul celui pe care-l vrei TU. Nu ești tu această minte dar e a ta s-o folosești; așa că, aici, este nevoie încă o data de discernământ. Trebuie să stai de pază fără încetare, ori vei da greș.

Între bine și rău, Ocultismul nu cunoaște compromisuri. Cu orice preț, ceea ce este bine trebuie să faci, ceea ce este rău nu trebuie să faci, fără a ține seama de ceea ce ar putea gândi ori spune ignoranții. Trebuie să studiezi în profunzime legile ascunse ale Naturii iar când le cunoști, să-ți pui viața în acord cu ele, folosind întotdeauna rațiunea și bunul simț.

Trebuie să discerni între important și neimportant. Tare ca piatra atunci când este vorba de bine și rău, cedează întotdeauna în fața celorlalți când e vorba de lucruri care nu contează. Pentru că trebuie să fii mereu blând și bun, rezonabil și împaciuitor, lăsând celorlalți aceeași libertate deplină de care ai nevoie pentru tine.

Încearcă să vezi ceea ce merită făcut; și amintește-ți că că nu trebuie să judeci lucrurile după mărime. Un lucru mic care este direct util în munca Învățătorului merită mult mai mult să-l faci decât un lucru mare pe care lumea l-ar găsi bun. Trebuie să distingi nu numai între folositor și nefolositor, dar și între mai folositor și mai puțin folositor. A-l hrăni pe cel sărac este o muncă bună, nobilă și folositoare; dar a le hrăni sufletele este mai nobil și mai folositor decât a le hrăni corpurile. Orice om bogat pot hrăni corpul, dar doar cei care știu pot hrăni sufletul. Dacă știi, este datoria ta să-i ajuți pe alții să știe.

Oricât de înțelept ai fi deja, pe această Cale ai mult de învățat, atât de mult încât și aici trebuie să fie discernământ și trebuie să te gândești bine ce merită învățat. Toată învățătura este folositoare și într-o zi o vei avea; dar, cât timp ai doar o parte din ea, ai grijă să fie cea mai folositoare parte. Dumnezeu este Înțelepciune, la fel ca și Iubire; și cu cât ai mai multă înțelepciune, cu atât poți manifesta mai mult din El. Învață, deci, dar învață mai întâi ceea ce te va ajuta mai mult să-i ajuți pe alții. Muncește cu răbdare în studiile tale, nu ca oamenii să te creadă înțelept, nici măcar pentru a-i putea avea fericirea de a fi înțelept, ci pentru că doar omul înțelept poate fi de ajutor în mod înțelept. Oricât de mult ai vrea să ajuți, dacă ești ignorant poți face mai mult rău decât bine.

Trebuie să distingi între adevăr și falsitate; trebuie să înveți să fii mereu adevărat, în gândire și fapt.

Întâi în gândire; și nu e ușor, pentru că sunt pe lume multe gânduri neadevărate, multe superstiții prostești și nimeni dintre cei înrobiți de ele nu poate progresa. De aceea, nu trebuie să susții o idee doar pentru o susțin mulți alții, nici pentru că este crezută de secole, nici pentru că este scrisă în vreo carte pe care oamenii o cred sacră; trebuie să te gândești tu însuți la ea și să o judeci tu dacă este sau nu rezonabilă. Amintește-ți că dacă o mie de oameni sunt de acord asupra unui subiect, dacă nu știu nimic despre aceasta, opinia lor n-are nici-o valoare. Cel care urmează a păși pe Cale trebuie să-nvețe să gândească pentru sine, pentru că superstiția este unul dintre cele mai mari rele pe lume, unul dintre lanțurile de care trebuie să te eliberezii complet.

Gândul tău despre alții trebuie să fie adevărat: nu trebuie să gândești ceea ce nu știi. Nu presupune că ei se gândesc mereu la tine. Dacă un om face un lucru care crezi că-ți va provoca răul, ori spune ceva care crezi că se referă la tine, nu gândi imediat: «A vrut să mă rănească». Mai mult că sigur că nici nu s-a gândit la tine deloc, pentru că fiecare suflet are problemele lui și gândurile sale se-ndreaptă mai mult către sine. Dacă un om îți vorbește nervos, nu te gândi: »Mă urăște, vrea să mă rănească». Probabil că altceva l-a enervat și, pentru că s-a întâmplat să-i ieși în cale, și-a revărsat nervii pe tine. Acționează prostește, pentru că orice enervare este prostească, dar nu trebuie, de aceea, să gândești neadevărat despre el.

Când devii discipolul Învățătorului, poți întotdeauna să-ți încerci justețea gândirii, punând-o lângă a Lui. Pentru că discipolul este una cu Învățătorul Lui și nu trebuie decât să-și pună la loc gândul în gândul Învățătorului pentru a vedea dacă este de acord. Dacă nu este, înseamnă că e greșita și se schimbă instantaneu, gândirea Învățătorului fiind perfectă, pentru că El cunaoște tot. Cei care nu sunt încă acceptați de El nu pot face chiar așa; dar le poate fi de mare ajutor să se oprească și să se gândească deseori: "Ce-ar gândi Învățătorul despre asta? Ce-ar spune ori face Învățătorul în asemenea împrejurări?" Pentru că nu trebuie niciodată să faci, să spui ori să gândești ceea ce nu poți să-ți imaginezi că Învățătorul ar face, spune ori gândi.

Trebuie, de asemenea, precis și fără exagerare. Nu atribui niciodată motive altuia; doar Învățătorul său îi cunoaște gândurile și el poate acționa din motive care nici nu-ți trec prin minte. Dacă auzi o poveste despre cineva, nu o repeta; s-ar putea să nu fie adevărată, și chiar dacă este, e mai frumos să nu spui nimic. Gândește-te bine înainte de a vorbi, ca să nu cazi în greșeală.

Fii adevărat în acțiune; nu pretinde că ești altfel decât ești, pentru că orice pretenție este o opreliște în calea luminii pure a adevărului, care *trebuie să strălucească prin tine așa cum lumina soarelui strălucește prin geamul curat.*

Trebuie să discerni între egoism și altruism. Pentru că egoismul are multe forme și, când crezi că l-ai ucis într-una dintre forme, apare într-altamai puternic ca oricând. Dar, treptat, vei ajunge atât de plin de gândul de a-i ajuta pe alții încât nu va mai fi nici loc, nici timp, pentru vreun gând pentru sine.

Mai trebuie să discerni într-un fel. Învață să-L distingi pe Dumnezeu în oricine și orice, oricât de rău ar părea acesta la suprafață. Poți să-ți ajuți fratele prin ceea ce aveți în comun, și aceasta este Viața Divină; învață cum s-o trezești în el, învață cum să-l ispitești către asta; așa îl vei salva pe fratele tău de la rău [...]*”*

[**Cercetășie**][1]

„Bucura a scris peste două luni, în Octombrie 1916, această chemare pentru cercetaşe:

Gata pentru Bine.

În cursul unei inspecții făcute, după porunca Comitetului, la spitale, ospătării comunale şi grădini de copii, unde lucrează fete cercetaşe, am avut adânca bucurie de a vedea că tânăra noastră societate dă roade bune şi că putem nădăjdui să ajungă în curând la înălțimea Cercetăşiei bărbăteşti, care e cu doi ani mai mare decât cea femeiască. Întrebând peste tot pe conducătorii instituțiilor la care fetele cercetaşe fac slujbă, am primit răspunsuri mulțumitoare: majoritatea este harnică, supusă şi îndemânatică.

Iar mărturia cea mai frumoasă am cules-o într-un spital, unde am găsit, făcând corespondența răniților, pe o copilă drăgălaşă de vreo unsprezece ani. «Pe fetița aceasta», îmi spuneau soldații cu insistență, «s-o propuneți pentru o decorație. Numai noi ştim tot ce face pentru noi. De dimineaţa până seara ne dă ajutor. Vă rog s-o propuneți pentru decorație».

Se înțelege că pe lângă aceste mulțumiri sufleteşti, am avut şi neplăceri. Cererile grave ale războiului ne-au găsit nepregătite, căci Cercetăşia feminină nu e în ființă decât de un an de zile. Deci, n-am putut îndeplini nici a mia parte a idealului nostru, care e disciplina morală. Încercăm însă să îndepărtăm cât mai grabnic toate elementele

---

[1] Material reprodus la notă de subsol de C. R. Buleu, în ”Pe drumurile Indiei”.

vătămătoare care s-au strecurat printre fetele cercetaşe, căutând să intrăm în legături personale şi sufleteşti cu tinerele noastre prietene.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, această nouă şi neobişnuită educație, izvorâtă din înfricoşarea timpurilor, o educație care pune pe copile cu tot ce e mai întunecos, cu boala şi cu moartea, şi, iarăşi, cu tot ce e mai înălţător: cu vitejia şi cu credința bărbaților, cu devotamentul nestrămutat al femeilor alese, această educație nu poate da decât roade bune. Să avem nădejde că prin ea se pregăteşte o generație mai morală, mai conştientă de adevăratul ideal al omenirii, idealul dreptății, al cinstei şi al păcii.

Teoriile cu care am umplut până acuma mai mult urechile decât inimile copiilor, războiul, cu mâna lui de fier, ne-a silit să le aplicăm în mod practic, fără multe cuvinte. Cercetaşele care au trecut prin această şcoală de energie şi de iniţiativă nu vor uita niciodată că rănile trebuie legate, flămânzii trebuie hrăniți, bucătăriile trebuie curățate, copiii trebuie îngrijiți. Nu de un oarecare «stat», de «instituţie», sau de vreo altă noţiune mai mult sau mai puțin vagă, ci tocmai de individul care se află mai aproape de aceste răni, de aceşti flămânzi, de aceste gospodării, de aceşti copii nevoiaşi. Simțul răspunderii fiind trezit în sufletul cercetașei, el nu va mai pieri. Prin el se va deştepta şi curajul moral față de tot ce e rău în societate. Femeia moralmente dezvoltată va lupta fără sfială în contra vanității, nepăsării, a lipsei de conştiinţă şi de cinste şi în contra neomeniei, oriunde le va găsi, la cel mic, ca şi la cel mare. Ea se va lupta cu vorbe puţine şi cu fapte multe. Nu pentru a fi lăudată, ci pentru a împăca propria ei conştiinţă.

Mulțumim din suflet părinților care, înțelegându-ne scopul, ne încredinţează copilele lor. Le urăm fetelor lor să poarte cu cinste brățara cercetăşească cu frumoasa ei deviză «Gata pentru bine», care cuprinde rostul întreg al misiunii feminine.

Const. Beldie, despre Emanoil Bucuța[1]

„[Motto:] „L'art dangereux de rimer et d'écrire."[2] (Boileau)

„Întâiul număr din ideea europeană a ieșit la 22 iunie 1919 [...] Într-o vreme de granițe închise de duşmănii sau lipsuri, străinătatea se cuvenea să fie din nou urmărită și împărtăşită, cu toate proaspetele ei preocupări. Ţara era ea însăşi o stufărie de probleme.

Și atunci [...] *a apărut Ideea Europeană. Era o foaie firavă, sub grele sarcini. Ea are mândria să nu se fi abătut de la gândul care a pornit-o și să fi dus cu fiecare număr mai departe rosturile ei.*

A informat, mai ales. A informat în toate domeniile. Când colaboratorii statornici nu-i ajungeau, se îndrepta către cel mai priceput într-o chestiune, sau care o avea mai la inimă, și nu se sfia să puie alături oameni altminteri opuşi [...]

Colaboratorii, tot numai o parte dintre cei din pagina întâi, vădesc deopotrivă lărgime de vederi: C. Rădulescu-Motru, Marin Ștefănescu, D. Gusti, D. Drăghicescu, Virgil Bărbat, Mircea Djuvara, Vintilă Brătianu, Virgil Madgearu, D. Ioanițescu, Bucura Dumbravă, Alice Voinescu, Cora Irineu, F. Aderca, Dragoș Protopopescu, Charles Drouet, Al. Popescu-Telega, P. Grimm, C. Sudețeanu, Marcu Beza, Octav Onicescu, Ramiro Ortiz, Ștefan Nenițescu, C. Beldie, Emanoil Bucuța [...]

Aş îndrăzni să situez la cele două capete ale unei axe psihologice ideale, imaginată când încerc să-mi evoc astăzi lumea noastră de la «Ideea Europeană», de o parte pe Emanoil Bucuța, și de alta pe Cora Irineu; iar ca un suport, dintr-un metal oarecare, între cele două extremități ale acului magnetic indispensabil orientării noastre, pe secretarul de redacție al revistei [3] [...]

Apariția lui Emanoil Bucuța la Ideea Europeană a fost de o cerință neapărată, providențială pentru întreaga fizionomie, de la început și până la sfârşit, a acestei reviste [...] Scrisul lui, într-atâtea feluri de strălucitor, pus în slujba poeziei, prozei și cronicii, cum şi prezenţa acestui om excepțional au imprimat o notă proprie întregii activități redacționale din paginile a doua, a treia și a patra ale revistei, prima pagină (în care Emanoil Bucuța n-a apărut decât foarte rar), fiind în majoritatea cazurilor rezervată colaboratorilor din afară, [cu texte]

---

[1] „Caleidoscopul unei jumătăți de veac în București"

[2] Periculoasa artă de a face rime şi de a scrie (fr.).

[3] Adică C. Beldie.

destul de eclectice sau de mediocre, salvate însă de la un discredit total prin rafistolările sau şiretlicurile amăgitoare ale titlurilor şi «manşetelor» cu tam-tam, inventate de secretarul de redacție, de nu-și mai recunoşteau nici autorii paternitatea lor, cum şi prin notițele dense, suculente, din paginile a treia și a patra, ***mai totdeauna nesemnate şi datorate mai toate lui Emanoil Bucuța****.*

La celălalt capăt al axei psihologice prezumate am situat, prin urmare, pe Cora Irineu, muza gracilă și excelentissimă a Ideii Europene [...]

Greu de închipuit o treabă ca aceasta, cum ar fi un cerc literar sau o redacție fără o prezență feminină destul de inteligentă cât să înțeleagă că nu are de ce să se amestece prea mult în ale bărbaților; nici basbleu, nici femme savante, ci stând în colțul ei favorit din redacție, felină cu ochi mari și fascinați, când la unul, când la altul dintre noi, în toiul discuțiilor aprinse; cucerită, posedată de brutala, irezistibila vervă masculină la vârsta noastră plenitudinară, eroică și generoasă, cum o aveam cu toții pe atunci (1919-1923). Emanoil Bucuța și Cora Irineu au fost singurele revelații ale Ideii Europene, unde amândoi și-au ascuțit condeiele; ceilalți colaboratori provenind fie de la Noua Revistă Română, fie de aiurea sau neînsemnând mare lucru, și dispărând fară urme. [...]

În ajunul apariției Ideii Europene, în primăvara lui 1919, Dimitrie (Puiu) Ioanițescu [...] *îmi spune că a ascultat la o adunare a «Convorbirilor literare» pe un tânăr poet, Emanoil Popescu, recitându-şi versurile de o calitate remarcabilă. A aflat că este funcționar la Casa Asigurărilor Sociale și m-a îndemnat să merg acolo, să-l cunosc şi să-i obțin colaborarea la revista ce o pregăteam. Am mers, l-am cunoscut şi l-am câştigat fără nici o dificultate şi fără nici o făgăduială de onorar, lucru normal pe acea vreme* [...]

Numele de Bucuța cu care avea să semneze Emanoil Popescu era al mamei sale, latinizat în actul ei de botez în Bocutia, după obiceiul popilor noştri de ispravă din Ardeal, care îndemnau părinții să dea copiilor prenume biblice sau altfel, greu de maghiarizat [...] *Am cunoscut-o de aproape și o afecționam nespus de mult pe Maia, cum i se spunea, ca pe maică-mea pierdută în copilăria mea; între altele, fiindcă numai un deal le despărțea satele lor de origine, lângă Cohalm-Rupea: Hoghizul, satul mamii, și Dăișoara, al Maiei. Dar marea susceptibilitate a poetului suferea, pe drept cuvânt, la maltratarea valahizantă a numelui său în «Bucuţă», foarte obişnuit chiar între prieteni și cunoscuți. N-ar mai fi să pomenesc aci de ieftinele glume ale lui Neculai Iorga și Tudor Arghezi, care încercau un calambur pe potriva delirului lor scatologic (bucă-Bucuță; petite fesse)* [...]

Nu l-am auzit niciodată pe Bucuța pomenind de taică-său, cum nici pe Arghezi de maică-sa. Avocatul timocean, care-i era devotat și i-a întocmit formele de pensionare, îmi spunea că în actul de naştere părintele lui Bucuța e trecut ca având profesia de «servitor». Dar pe maică-sa o aveam aproape în fiecare duminică la noi la masă, cu un țoi de țuică și un pahar de vin bun dinainte, lucruri de care ducea lipsă din pricina blestematei de abstinențe a feciorului şi nurorii sale, cu care locuia. Era o foarte plăcută, bravă și gureșă ardeleancă de-a noastră, cu bun-simț, cuviinţă şi omenie, de nu mai puteam de dragul ei, luând-o când o vedeam în brațe și sărutând-o ca pe maică-mea [...] *I-am țipat odată: «Maie, dragă, eu trebuia să-ți fiu fecior, nu păgânul de Bucuța care bea numai apă!».*
Nu-mi venea a [...] cât de nesuferit trebuie să le fi căzut soților Bucuța glumele mele neghioabe pe seama abstinenței la băutură practicate în casa lor, ba chiar stând, aş zice, la temelia casei lor, unde, când eram poftiți cu ai mei la masă, veneam cu sticla mea de vin ţinută, ținută tot timpul lângă mine, pe podea, fiindcă li se scurgeau ochii după ea copiilor din casă, cât și unor musafiri afectând conformismul locului. Căci Emanoil și Eufimia lui se cunoscuseră şi se luaseră împreună pe când erau amândoi membri ai unei asociații de importație străină la noi în țară şi de deviație puritană, cum sunt atâtea prin țările protestante, practicând şi propovăduind tot ce poate fi mai trist pe lume: abstinența de la orice băutură și, mai ştii?, chiar abstinența sexuală, de vreme ce membrii acestei asociații cu indivizi, desigur, alterați sufleteşte şi, de aceea, funestă genului omenesc și denumită, nu ştiu de ce și pentru ce, Bunii Templieri – îşi ziceau unii altora «frate» şi «soră».
Dar, în sfârşit, cu riscul de a fi excomunicați din această asociație ca niște incestuoși, Emanoil și Eufimia s-au luat, vrând-nevrând, ajungând să facă chiar copii, spre hazul cucoanelor noastre, prietene casei lor, care afectau a nu se putea dumiri cum de au reuşit soții Bucuța, cei atât de austeri şi de gravi unul cu altul, să-i facă pe acești copii, fiindcă nimeni nu auzise sau văzuse la ei vreun cuvânt sau vreun gest de intimitate între soți, numindu-se totdeauna între ei cu numele lor întreg de botez, fără diminutivele obișnuite în toate căsniciile, şi evitând tutuiala în lume.
Acest rigorism interior se complăcea la Bucuța cu unul exterior: totdeauna în haine negre, cu o pălărie neagră cumpărată de nevastă după măsura cunoscută a capului, fără măcar s-o încerce în oglindă; cu mustățile lăsate în jos, «pe oală», completând trăsăturile lui vag mongoloide, turanice, ce aduceau cu ale lui G. Clémenceau, cu o indiferență totală pentru orice cochetărie masculină. Credeți că astea n-au

cumva vreun raport cu psihologia omului? N-am purtat în viața mea haine negre decât la nuntă și pe cele păstrate acum pentru înmormântarea mea [...] *Contrast, orișicum, ciudat şi izbitor la Emanoil Bucuța între această morgă a lui exterioară, ilustrație parcă a unui rigorism prea afectat, şi strălucita lui vervă spirituală, luxuriantă și colorată, excelând în aluzii libertine sau mici răutăți din preaplinul său înnăscut şi viril, căruia i-ar fi sacrificat bucuros până şi necesarele lui relații cu lumea, atrăgându-şi, după cum s-a şi întâmplat, duşmăniile latente ale unor fandosiți cu aere de parveniți ai culturii noastre, de bonzi universitari și academici, cum erau V. Pârvan şi D. Gusti, în permanență molestați de Bucuța atunci când lucra cu ei în întreprinderi culturale* [...] *Abstinența de la orice băutură a lui Emanoil Bucuța îşi avea basmul ei, ea explicându-se, mai întâi, printr-o reală oroare de alcool, la amintirea numai a tatălui său mort prematur şi neştiut; [cel] care, din intemperanțele lui, mai transmisese poate băiatului acea tară congenitală a piciorului mai scurt, cum și cine poate ști? – acea strălucire fulgurantă a minții lui de poet [...]*

Temperament chiar de abstinent într-ale vieții nu avea însă Emanoil Bucuța, fiindcă, în ciuda afectației sale austere, era pofticios, mai ales după carne și după dulciuri, şi urmărea cu coada ochilor, stând lângă mine la volanul mașinii, femeile ce ne ieşeau înainte; pe cele mai frumoase şi din preajma noastră maltratându-le cu ironii și curtoazii în doi peri, din ciudă şi din teamă că infirmitatea lui l-ar face cumva ridicol în fața lor; iar pe nevestele noastre cele virtuoase tratându-le cu o politețe rece şi tăioasă, de parcă ar fi preferat, îmi spunea una din aceste cucoane, ba chiar cucoana mea, să fie luată la palme; ceea ce însemna că sărmana virtute nu este în prea mare favoare nici chiar în lumea abstinenților. Puritanismul lui Bucuța sta mai degrabă ca o mască rigidă pe sufletul acestui om prea sensibil, senzual și pasional, cu puternice instincte erotice abia trădându-se în unele poezii ale lui, în aluzii şi jocuri de cuvinte de care se folosesc îndeobşte toți obsedații sexual. Qui dit puritain, dit méchant.[1] *De aci legenda «răutăţii» acestui om (care mi se plângea: «Spune tu, Beldie, sunt eu om rău?»), în realitate mândru scut de apărare împotriva propriilor sale complexe de inferioritate care l-au turmentat toată viața, infirmitatea piciorului său și originea socială prea modestă* [...].

Vir pilosus, vel fortis, vel libidinosus *(bărbatul păros este cel mai voinicos și mai curvăsăros); l-am văzut odată pe Bucuța gol pe plajă cu toate podoabele lui și cu un stufăriș de păr sălbatec irupând de-a lun-*

---

[1] „Cine spune puritan spune om rău” (fr.), notă C. Beldie.

gul şirii spinării; şi ne-am speriat altă dată, Cora Irineu și F. Aderca și cu mine, la clocotul râsului lui enorm și cu spume, de glumele și à propos-urile lui mult prea deocheate şi mai fără perdea, dezlănțuite prin pădurea Peleşului, unde rătăceam cu toții într-o vară, și asta numai și numai din pricină că masculul sau faunul, sau silenul, sau satirul – geniile silvestre personificând fortele sălbatice ale naturii – era întărâtat pe atunci de carnea albă şi ațâțătoare, prin farmecul ei lenevos şi lasciv, a prietenei şi colaboratoarei noastre; eu mai păstrând şi astăzi aci, în fața mea, ca un presse-papier în atenția musafirilor mei de treabă, o piatră lunguiață și rotunjită în chip şi măsură potrivită de phallus, pe care se mai poate încă descifra scrisul de acum treizeci de ani al lui Emanoil Bucuța: Coram populo[1]*. Calambur ieşit dintr-o obsesie sexuală continuă şi greu disimulată la acest om care, tot pe atunci, bântuit cum era de atâtea și atâtea contradicții dintre cerebralitatea lui autoflagelantă şi natura sa greu de împăcat, scria în «Ideea Europeană», cu o voluptate amară, despre cingătoarea de cazne, bătută pe dinăuntru în cuie, cu care ar fi vrut parcă să se mortifice pe sine* [...].

Din aceeaşi vrăjmăşie cu natura lui cea tare, care avea să biruie, strivindu-l, într-o luptă inegală, Emanoil Bucuța şi-a selecționat [...] *toate femeile lui: pe Eufimia, prima soție, luată după ce fusese mai întâi îndrăgostit de sora acesteia, Cristina, dar răzgândindu-se şi luând-o pe Eufimia când află că aceasta este ofticoasă; apoi pasiunea lui, nu se ştie de ce natură, pentru o ființă fără sex și fără alte disponibilităţi; și, în sfârşit, cea de a doua lui soție, după moartea celei dintâi, Lucia. Înger providențial prin devotamentele și sacrificiile ei supraomeneşti, dar cu o mână şi obrazul drept greu mutilate de un accident nenorocit. Singură Cora Irineu, suavissima atque optatissima femina*[2]*, impecabilă făptură până la bijuteria rară a degetului ei mic de la picior, singură ea ar fi putut fi gratificată cu un omagiu deplin şi exultant al prietenului nostru, eveniment care l-ar fi salvat, sunt sigur, din tot zbuciumul complexelor lui, de toate chinurile îndoielilor şi ezitărilor lui, l-ar fi împăcat până la urmă cu sine însuși și cu natura lui rebarbativă, l-ar fi îmbunat cu lumea, cu prietenii și cu duşmanii – şi ni l-ar fi păstrat, teafăr și lucid, cu toate facultățile lui creatoare, înăuntrul marilor sale vocații.*

Însă nedomolita lui ciudă, ranchiună sau temerile lui ascunse şi instinctive în fața omenirii valide se traduceau mai degrabă prin tortura zilnică a lui, printr-o alegere neîmplinită a femeilor lui, prin persecuția Obiectului dorit, râvnit, poftit [...].

---

[1] „În fața mulțimii” (lat.), notă C. Beldie.

[2] „Cea mai dulce și preascumpă femeie”, Cicero, notă C. Beldie.

Eufimia venise de la Vidin cu cele două surori ale ei, Luiza și Cristina, și cu fratele lor zidarul, debutând în postul de casieriță la Plosca de aur», vechiul magazin cu pânzeturi din Bărăţie. Nu ea era cea mai plăcută dintre surori; iar cele trei naşteri din căsnicia ei cu Bucuța o obosiseră curând de tot.

Disprețuind orice cochetărie sau chiar numai grija pentru cum este datoria unei femei să se înfățișeze lumii, sau chiar acelora ai ei sau mai de aproape, Eufimia ne descuraja pe toți prietenii cu acea continență austeră și amară, proprie fizionomiei ingrate și defiante cu lumea a Bucuțenilor (un amănunt: pudra, rujul, apa de colonie, coafatul și manicuratul erau socotite ca dezonorante în menajul lor; sutienul și portjartiera, necunoscute în garderoba lor; încât lumea se întreba, pe la recepții și premiere, de unde nu lipseau: «Cum? Asta este doamna Bucuţa?»); iar copiii Bucuțenilor, crescuţi în frica nu a lui Dumnezeu (nici pe departe n-am văzut în casa asta cultivându-se legea creştinească!), cât a biciului cu şapte cozi, cnutul căzăcesc pe care-l vedeam atârnat în perete, completau, cu ferocitatea şi ostilitatea lor fățișe, panorama acestei căsnicii de tristă figură (cuvântul «căsnicie», pretindea Bucuța, vine de la «caznă»).

Însă misiunea ei eminentă nu și-o afla Eufimia nici în gospodărie şi nici în creșterea copiilor, care i-au scurtat din viață, agravându-i sufocațiile acestei mame mereu cu sufletul la gură, cum o vedeam adesea, ca pe un îmblânzitor neputincios în cuşca fiarelor revoltate.

Eufimia prefera mai degrabă rolul de şef al antreprizei peste soțul scriitor cu reputație, pus să robotească acum numai în activități lucrative, chiar de-a doua şi a treia mână (ani de zile, zi şi noapte, a corectat Bucuța manuscrisele fără stil, fără acorduri gramaticale, fară ortografie și punctuație, cât și miile de pagini compacte ale «Arhivei pentru știința şi reforma socială«, morman inutil de probleme răsuflate ale răsuflatului sociolog D. Gusti); în afară de asta, găsindu-l pe toate drumurile îngăduite hârtiei tipărite și păturite în fel şi fel de cărți, broşuri şi reviste, biblioteci și publicații ale Ministerului Muncii, ale Institutului Social Român, ale Direcției Generale C.F.R.; și mai ocupând câteva situații de conducere administrativă în minister, în comitetul de radio, la Fundațiile Regale [...].

Ori că din îndemnul Eufimiei sau poate chiar din firea lui ardelenească, mai dârză decât a mea, Bucuța era, fără să ni se arate, aprig după câştig şi, la fel ca țăranului ardelean din părțile noastre, nu-i repugnau mijloacele. Cu alte cuvinte, scria la o revistă a ceferiștilor, la o alta a societății funcționarilor publici, pagini de un scris literar de ocazie, contrafăcut, numai fiindcă i se plătea; și era totdeauna gata să țină o

conferință cu orice subiect, în orice adunare sau urbe din ţară şi la orișice dată din calendar, iarăşi fiindcă i se plătea [...]
Dar, în afară de această uzură zilnică pe urma blestemaților de bani și iar bani, sărmanul nostru prieten mai înnodase relații aşa zicând înalte, sau de societate, dar costând iarăşi timp şi osteneli, cu coconeturi de vârstă canonică vârâte prin fel de fel de asociații, mă rog!, culturale, unde n-aveau ce căta decât numai ca nepricepându-se sau alungate fiind de la alte rosturi ale muierii. Și făcând Bucuța astea toate pentru ce?... De gura Eufimiei, cea cu fumurile şi gărgăunii ei de pricopseală și de parveneală cu care a venit de la Vidin și care ni se fudulea la noi în casă că a stat la masă cu niște «prințese»? [...]
Cu timiditățile și resemnările proprii tuturor intelectualilor, Emanoil Bucuța, în care atâţia dintre noi întrevăzuseră pe unul dintre cei mai de seamă poeți și prozatori ai noştri, se înhămase, vrând-nevrând, la jugul cel mai greu al vieţii, cu o femeie bolnavă și roasă de ambiții lângă el, cu copii peste orice putere omenească de stăpânit în instinctele lor prădalnice. Steaua poetului începu de atunci să pălească, poezia lui n-a mai văzut-o apărând de la o vreme și mulți ani după aceea nu l-am mai urmărit pe acea pârtie alunecoasă care avea să-l ducă înspre periferiile nobilei îndeletniciri a scrisului, cercând, fără a reuși, săşi acomodeze mintea și scrisul, ambele de esență superioară, pe măsura unui culturalizator neapărat al maselor, a unui educator, vezi Doamne, al bietului nostru popor, de la al cărui geniu autentic, noi, scriitorii, cărturarii, intelectualii, sau cum naiba ni se mai spune, avem încă atâtea și atâtea de învățat.
[...][1] Dar de pe urma acestor concesii față de sine şi de mândra lui conştiinţă literară, lucru pentru care sunt sigur că Emanoil Bucuța su-

---

[1] Între croșete, un calup îngreunînd subiectul, dar poate interesant, privind și pe alții doritori a trece omenirea/poporul strada...:
„Un viitor istoric al culturii româneşti de după războiul nostru cel norocos va trebui să insiste, odată și odată, asupra acestei farse a culturalizării maselor, cât şi asupra dramei intelectualilor noştri precipitați într-un climat atât de rentabil culturalilor și propagandiștilor, adică indivizilor fără nici un talent sau meserie avuabilă, și atât de ostil creatorilor de valori culturale originale, din acelea care înfruntă, la rigoare, nivelul de înțelegere şi gustul prea comun al publicului. Am cunoscut și eu de aproape această minciună a culturalizării satelor şi oraşelor noastre. L-am însoțit pe Bucuța, cu Renault-ul meu de 6 HP, mai întâi în două inspecții pe la bibliotecile săteşti: una, dată în grija învățătorului din Ciocăneşti-Ilfov, iar alta în a unui funcționăraș al Asigurărilor Sociale, din Turtucaia. După ce-am privit cu jale la dulapul cu cărți prăfuite, cu registrul-inventar rămas intact de la donația, primă și unică, a bancherului cu ifose culturale Aristide Blank şi cu registrul de împrumut al cărților virgin de orișice însemnare, inspecția noastră din Ciocăneşti s-a încheiat cu o masă aleasă şi vin negru în «cămașa» lui, la

ferea adânc, gustat-a el măcar deliciile intime ale unei existente confortabile, dulcile răgazuri ce le aşteptăm în schimbul ostenelilor şi compromisurilor noastre de dimineaţa până seara? Nici atât!... Casa lor din str. Grigore Alexandrescu nr. 17, cumpărată cu ceva bani și cu alții mai mulți împrumutați pe la bănci («Îmi vine să mă sinucid, Beldie, când primesc avizele de plata ratelor!») era o casă-vagon veche, imposibil de încălzit iarna, când toţi stăteau cu paltoanele pe ei, closetul despărțit de sufragerie numai printr-o ușiță falsă, bucătăria și atenansele[1] *înşirate de-a lungul unui coridor cu geamlâcul putred și cu un singur rând de ferestre, unde locuia și Maia, cu surorile și slugile Eufimiei. ...Ce bine locuia în acea vreme un pârlit de chiriaş – nu proprietar ca Bucuțenii și pe care nu vi-l mai numesc – într-unul din cele mai centrale şi confortabile blocuri din Capitală; şi mai având încă o garsonieră elegantă în Parcul Bonaparte, voluptuos amenajată. L-am dus într-o zi acolo pe nefericitul meu prieten, fratele Manolache Bucuța, când începuse a-şi da seama cât de greşită i-a fost rețeta de viață. L-am dus fără să ştie unde, pe potecile întortocheate cunoscute numai mie şi în absența preatinerei gazde domnind peste inima mea, peste divanul nostru înflorat, peste pianul Biedermayer cu suspine din Chopin, peste colțul rustic cu naive icoane ardelenești pe sticlă. A rămas împietrit locului Bucuța cu ochii la fotografiile de pe noptieră ale amanților, în conflict și ei, desigur, cu unele rânduieli ale acestei lumi, dar nu cu cele ale propriei noastre firi și nici chiar cu rânduielile lui Dumnezeu. M-a smucit cu violență de braț, m-a privit cu privirile lui duse încă de pe atunci, spunându-mi la obraz: «Tu, Beldie, tu singurul ai înțeles!»* [...]
Plecasem odată cu Cora [Irineu] *în nu mai ştiu ce ascunziș de la munte, feriți, pe cât puteam, de ochii şi gura rea a lumii lăsând vorbă la tipografia noastră, unde ne aveam și redacția «Ideii Europene», cum că am fost chemat urgent... la Cluj. Dar, la întoarcere, găsesc pe biroul meu aceste rânduri scrise de Emanoil Bucuța și semnate de încă doi prieteni din redacție:*

«Domnule secretar de redacție,
În interesul urgent al revistei, avem onoarea să vă întrebăm dacă, la Cluj, unde ați fost chemat brusc, era ‚Primăvară'. Ne pare rău că de

---

conacul domnesc al lui Grigore Ghica Vodă, cel de lângă balta încremenită sub luna îmbobocită, sub nuferii și crinii albi de apă tăiați ca în argint, sub pădurea de trestii și papură, sub zboruri repezite de rațe, unde ne aştepta coana Didina Cantacuzino, aprigă culturalizatoare a maselor, dar nu şi a băieților ei proprii, cu care era înduşmănită la cuțite pe chestii de averi mari de împărțit..."

[1] Cf Dex, corp secundar al unei case, folosit pentru bucătărie, spălătorie.

atâta vreme rea se poate zice că nici n-ați văzut Clujul şi ne temem că de grija igrasiei ați petrecut mai mult în pat.
Colaboratori: Emanoil Bucuța, Ramiro Ortiz, Ştefan Nenițescu [...]»

Activitatea de scriitor a lui Emanoil Bucuța, cea poetică mai ales, nu-l îndemna la nici o afectare sau demonstrație de nici un fel. Era sfios ca un june debutant când îmi punea pe masă, cu privirea într-altă parte, versurile lui spre publicare în «Ideea Europeană». Eu însumi, care pe atunci mă pricepeam să dau prieteneşte brânci la treabă oamenilor, eram intimidat când cercam să-l conving, fără succes, a-şi aduna în volum poeziile din plina maturitate a talentului lui, apărute în «Ideea Europeană», în «Convorbiri literare», în «Gândirea» şi în «Cuvântul liber», precum «Cetate de Argint» şi cele fără titlu, numai cu o numerotație de cifre romane. Schimba totdeauna vorba!...
[...] *Emanoil Bucuța a început să scrie în «Ideea Europeană» sub o rubrică proprie «Carnetul unui drumeț», care nu depăşea o coloană-două și era semnată Em. B. Pe atunci, prietenul nostru era nu numai un entuziast călător pe dealuri de munte şi prin toată ţara, dar și un harnic realizator, alături de Gold-Haret, Bucura Dumbravă, Dr. Urechia, Ion Co*[l]*man și alții care au întemeiat primele noastre asociații turistice* [!] *(Hanul Drumeţilor şi Touring-Clubul României), cum și primele adăposturi în Carpați, unde, până atunci, numai sașii îşi avuseseră organizațiile lor solide pentru drumeţie şi sporturi de iarnă. Cu tot anonimatul semnăturii lui «Carnetul unui drumeţ» a atras atenția cititorilor repede și de la început atât prin cuprinsul de un interes nou, etnografic, istoric sau numai turistic, cât şi printr-**o proză nemaiîntâlnită în scrisul românesc, numai în vârf de peniță scrisă, numai în arabescuri şi volute cioplită*** [...]. *Tot pe atunci începuseră să apară în revista noastră unele din poeziile lui Emanoil Bucuța, adunate prin decembrie 1920 sub titlul «Florile inimii». Câteva din aceste poezii ar fi de reamintit, între altele, fiindcă ne descoperă, iarăşi, pomenitul temperament robust şi sanguin al poetului, care, sub aripa exclusivă a poeziei, și-a putut lua aci îngăduințele sale firești, altfel stingherite de funestele lui ortodoxii.* [...]
Farmecul nedesluşit al lui Emanoil Bucuța, atât al omului, cât şi al scrisului său, te întâmpina, dulce-acrişor sau aspru-amar, în orișice împrejurare care te apropia cumva de el, ca pentru o cunoștință greu aflată, ca pentru o descoperire, în viaţa noastră, pe care o aşteptăm de mult. Il recunoşteai dintr-odată şi de departe în poezie, proză, recenzii, note și polemici; o convorbire cu el la un colț de stradă nu era niciodată vreme pierdută; corespondența lui cu scris filigranat mai

păstra pentru noi ceva-ceva din savoarea și interesul permanent al scrisorilor lăsate de oamenii veacului al XVII-lea şi al XVIII-lea (Saint-Évremond, Voltaire, Vauvenargues, Diderot), admirabila artă epistolară pierdută în zilele noastre din neastâmpărul și automatismul funcțiilor noastre pe toate planurile vieții – triumf al omului despuiat de orice personalitate.

Cea dintâi manifestare a lui Emanoil Bucuța în public, în ciclul conferințelor «Ideii Europene» din toamna lui 1922, când a vorbit despre Papini, necunoscut pe atunci decât numai câtorva dintre cei prea puținii noştri cititori de literatură italiană, a fost încă o revelație pentru noi, ascultătorii. Fără nici o foaie dinainte, vorbitorul ne-a uimit până la stupefacție cu strălucirea multistelară a minții sale cu adevărat inspirate, cu improvizațiile lui subite, elaborate sub ochii noştri, cu desfrâul, aş zice cosmic, al unei inteligențe artistice creatoare de frumuseți inedite și multiple – însuşiri pe care, mărturisesc, nu le mai întâlnisem la nici unul dintre vorbitorii şi scriitorii noştri cunoscuți [...]

Sunteți cumva doritori să aflați veşti sau judecăţi despre noi și despre cei scumpi nouă venite de pe altă lume și prin mijloace [nu] ***la îndemâna oricui? Eu unul nu,*** *de când, sunt mulți ani deatunci, proprietarul meu, bărbat tânăr, ofiţer de aviație invalid, cu o nevastă frumoasă şi un copilaș, m-a invitat la el într-o seară ca să asist la o ședință de spiritism. Este adevărat, am primit veşti veridice și sfaturi care m-au tulburat adânc de la biata maică-mea, răposată cu mult înainte. Dar proprietarul meu, medium cu această ocazie, a înnebunit chiar a doua zi și a fost internat la balamuc, unde a şi murit.*

Iar acuma, cineva de aproape, fost funcționar în subordinea lui Bucuța și care mi-a citit paginile de până acum, neavând, se vede, ce face, s-a încumetat, fără știrea mea, să chestioneze spiritul unui mare taumaturg și preot egiptean, Reïs Mu, de care n-ați auzit, desigur, ca și mine, şi anume: ce crede el despre Emanoil Bucuța, ca și despre analistul, cam cu anasâna, al zbuciumului acestui om și prieten.

Am dinaintea mea, pe un petec de foaie groasă de ambalaj aflată la îndemâna mediumului şi scris cu creionul, abia ținând pas cu păhărelul prea grăbit de pe masă, mesajul de pe cealaltă lume al taumaturgului din a nu ştiu câta dinastie egipteană, la curent cu măruntele mele îndeletniciri memorialistice de pe aici:

«Bucuța a fost un om care a vrut să înfrunte legea naturii. A suferit și eul lui va suferi, fiindcă nu-și va putea găsi echilibrul. În viaţa ce va urma va fi un mare desfrânat. Așa păţesc cei ce nu se încadrează legilor vieții. Nimeni nu poate fi erou nesocotind ceea ce destinul i-a hărăzit: celui ce-i este sete să bea, iar celui ce-i este foame să

mănânce. Evoluția se face atunci când prin rațiune ajungi să-ți dai seama de deşertăciunea dorințelor. Nu este nici un bine să doreşti cu înfrigurare ceva şi să te crezi supraom, refuzându-ți totul. Prin evoluție să-ţi dai seama de valoarea dorințelor. Ce folos de sacrificiile lui dacă erau contrarii firii. A fost un om nebun. Era un inspirat, dar şi-a stricat viața și menirea prin nebunia lui. Cred că ați înţeles drama vieții lui. Beldie are chemare pentru a adânci oamenii, dar încă ochii lui sunt închişi adevărurilor eterne. El nu şi-a mințit firea, cu toate că mulți îl socotesc păcătos. El a urmat firul vieții lui și al destinului lui. Nu a mințit cu viața. S-a integrat ei.»
...Asta s-a nimerit a fi chiar în ziua aceea de sfârşit de iarnă când [...] *deretecam de primăvară şi* ***mângâiam*** [...] ***cu un cuvânt de amintire și câteva fire blonde de mimoză, mormântul lui Emanoil Bucuța de la Sfânta Vineri.***

Maneros (Prohodul lui Usiru)

„Se uitau adînc unul în ochii altuia. Ai unuia erau ca migdala, lungi şi subţiri către tîmple, cu luminița căprie lunecînd în albul ochiului, cînd învăluită de vis şi cugetare, cînd întunecată de un dor. Ai celuilalt erau rotunzi şi numai aur; nemişcată, or aspru. dunga neagră şi strîmtă din mijloc arăta odihnită putere. În jurul celor care se priveau, umbră luminoasă*, cernută prin pînza de cort galbenă, întinsă pe stinghii; între marginea ei şi piciorul de piatră al foişorului larg, o fîşie de cer siniliu. Mai erau şi alţi ochi, dar stăteau închişi: ochii unui șoim care şedea mîndru şi somnoros pe o vargă de aur prinsă în zidul din fund.*
Tînărul cu ochi întunecați era întins pe un pat, sprijinindu-se pe brațele sale încrucisate sub piept. Trupul său dumnezeiesc se ghicea, pîrlit de soare, prin țesătura albă de bisus a tunicii, cu crețurile mărunte strînse de un brîu pestrit. Cel la care privea îi era culcat la picioare pe lespezi, moale, cu mădularele puter- nice neîncordate, dar cu capul sus; blana-i de aur stins era pătată de rotocoale negre. Acesta era leopardul de vînătoare al lui Usiru, fiul regelui.
Şi sufletul lui Usiru grăi prin ochii săi: «De ce am fost desprins din soare, ca să mă chinui între oameni, să fiu silit să le poruncesc şi să-i stăpînesc, să am nevoie de robi de carne şi oase în locul gîndurilor care-mi slujeau odinioară cum voiam. Și trebuie să ucid fiare, pe unele ca să le mănînc, pe altele ca să nu mă ucidă ele pe mine. Căci marele

meşteşug al oameni- lor uciderea este. Lor li se pare că prin ea sînt tari şi înțelepți: căpetenia lor trebuie să ştie ucide. »

Nările fiarei se încreţiră, colții rînjiră şi un scheunat, jumă tate plîngător, jumătate fioros, trecu printre dinții gălbui. În sufletul lui Usiru scîrba creştea, şi grăia din nou, fără cuvinte: «Trebuie să mă apăr împotriva celor ce-mi sînt vrăj maşe. Oare de ce-mi sînt ele vrăjmaşe? Nu am nevoie de luptă. Dacă firea luptă este, nu cer să fiu. De ce m-ai desprins din soare, Mini, tatăl meu, luîndu-ți o femeie? Cel ce se naşte din bărbat şi din femeie e în luptă cu sine însuşi pentru că ei sînt despărţiţi unul de altul. De la ei rodul lor primeşte darul luptei al dorului, pentru că ei înjumătățiți sînt. Iar dobitoacele sînt mai puțin încă decît jumătăți. Sînt numai aşchii din puteri ce fură întregi odinioară. Pămîntul e un morman de cioburi. Nu mi-e-n vrere să lipesc oalele sparte. Cel care le-a fărîmat să le încleieze.»

Izbit de privirea neagră care i se înfigea acum în ochii de aur, leopardul închise pleoapele, puse capul pe labe şi adormi. Usiru se sprijini în cot cu un suspin ostenit de silă, luă din- tr-un vas de piatră de lîngă el o floare de lotus profirie şi sufletul său îi zise: «Doar pe tine te înțeleg, care pluteşti pe ghiolurile tihnite ale lui Hapi, luminîndu-mi calea apelor cu şirurile tale de candele sfinte, între zidurile ușoare de papură, pline de zborul şi de chemările păsăretului atunci cînd, zile şi nopți întregi, caut cetatea lui Horu, zisă a singurătății, care nu se lasă găsită. Doar tu, floare de culoarea zorilor, cu inima de soare, îmi mîngîi dorul, doar tu ai vrea să m-ajuți, ca să mă apropii de zeul care, din ascunzătoarea lui tăinuită de trestia cîntătoare, pe noi ne împinge fără milă în viaţa pămîntească. Dar îndată ce te încumeţi, tu, floare de lumină, să-mi călăuzeşti barca pe cărările înstelate de tine, înfricoşatul zeu îmi scoate în cale balauri însolziţi şi dințați, şi mamele negre, ca nişte movile mişcătoare, ce vor să nimicească oameni şi barcă, de nu-i ucide omul». Şi cu un geamăt înăbuşit, Usiru se întinse iară, ascunzîndu-şi fruntea în brațele lui încrucişate. Atunci cîțiva bărbați intrară în foişor; erau înalți, subțiri şi spătoşi, încinşi cu tunica albă încreţită, şi pieptul arămiu le era împodobit cu lanțuri de aur; pletele lor negre, linse şi lucioase, unse cu miruri scumpe, le cădeau de-a lungul obrajilor, care se asemănau prin gravitatea gînditoare.n

Veneau să-l cheme pe Usiru în fața luminatului său părinte. Străbătură apoi împreună cu el mărețul palat, păşind fără zgomot, cu piciorul gol, cînd prin ganguri întunecoase, cînd prin curți însorite, străjuite de uriaşi de piatră, rezemați de stîlpi, cu chipuri zîmbitoare, vopsite roşu – erau icoanele unei seminţii de oameni stinse de pe pămînt.

Ajunseră într-o sală lungă, în care lumina zilei cădea printr-o singură deschizătură, sus de tot, sub tavan, aşa încît suliţele ei aurite poleiau tronul regelui, pe cînd dregătorii și slugile în jurul său rămîneau într-o umbră străvezie. Se zvonea că lumina ar fi izvorît cîteodată chiar chipul lui Mini, cum se-ntîmplase pe vremea cînd înşişi zeii, în văzul tuturora, stăpîneau ţara.

Şi, într-adevăr, cine se apropia de acest om puternic îşi simțea sufletul întărit. Pe fruntea lui netedă şi uşor teșită şi pe sprîncenele lui arcuite domnea o voință falnică. Ochii săi priveau drept; buzele sale erau cărnoase, roşii şi hotărîte; iar umerii lui păreau zidiți să poarte întreg pămîntul; mîinile le ținea întinse pe genunchi în tihnă desăvîrşită; se ştia că, dacă le ridică, fiecare mişcare a lor era deopotrivă unei înfăptuiri, căci ea pătrundea, ca un foc electric, în cei arătați de rege, care se duceau şi îndeplineau poruncile. Acesta era meşteşugul stăpînitorului. Mini îl învățase în temple timp îndelungat şi-l cîştigase prin stăpînire de sine şi prin inițierea sa în știință adîncă. De aceea şarpele înţelepciunii îi înconjura scufa regală de aur, a cărei țesătură se frîngea după urechi în cute aspre şi-i atîrna pe piept în două colțuri.

Usiru, zise regele, «meşterii clădirilor mele mă cheamă celălalt mal al lui Hapi, unde se usucă bălțile; iar vînătorii îmi spun de o groază de lei care-i rup pe toți oamenii ce se apropie de munți. De aceea, fiule, te însărcinez cu regeasca datorie a vînătorii împotrivă-le.»

Pe lîngă falnicul său părinte, care întrecea cu un cap şi pe cei mai înalți bărbați ai Kimitului, fiul părea aproape gingas, dar cu aceeaşi înfățișare aleasă de stăpînitor. Şi pe fruntea lui Usiru se încolăcea şarpele de aur al inițierii, peste care cădea în dreapta – semn al tinereții sale – coada grea, împletită din părul lui negru. pe cînd tatăl purta știința vieții cu vrere şi evlavie, fiul se răzvrătea împotriva ei. Şi Mini ştia şi aceasta şi-şi învăluia copilul într-o privire luminoasă ca să-l încălzească şi să-l îmbărbăteze.

Dar ochii lui Usiru rămaseră plecați în timp ce se înclina adînc şi porni odată să îndeplinească porunca regelui. Pentru această vânătoare nu-i trebuia nici leopard, nici șoim.

Usiru, însoțit de vânătorii săi, plecă numai cu arcul şi cu sulița înspre Munții Leilor, cei încinși și galbeni. Adesea tovarăşii se mirară de vitejia sa nebună în căutarea vînatului înfricoşat – el şi trimise două fiare mîndre tatălui – şi mai cu seamă se înspăimântau cînd Usiru se despărțea fără veste de ceilalţi şi pierea singur prin văgăuni de stîncă. Într-o zi nu se mai întoarse. Cuprinşi de groază, vînătorii îl căutară, gonind peste lespezile şi pietroaiele văii ce vuia de răcnete; dar nu *putură să ajungă la locul de unde veneau, căci după o vreme răcnetele se stinseră în depărtare.*

Atunci unul dintre oameni zări sus de tot, pe fîșia albastră de cer, deasupra cheii, un lucru straniu: doi șoimi, neobişnuit de mari şi de culori neobişnuite, se încăierau. Unul era alb ca argintul, celălalt strălucea ca aurul. Din Munții Leilor se avîntaseră ca nişte săgeți de lumină. Fulgii zburau împrejurul lor fără să cadă la pămînt, ci păreau că se topesc în aer. Unul dintre vînători ridică brațele deznădăjduit şi se văită: «Şoimi cereşti, veți fi văzut ce s-a făcut Usiru ? O, de-ați putea să ne spuneți!»

Un strigăt slab picură din văzduh, dar cine ar fi ştiut să-l tălmăcească? Acolo sus însă, încăierații se-nfruntau cu aspre cuvinte. Cel de aur striga: «Pentru că n-ai izbutit prin silnicie să mă împaci cu firea omenească, tu, Horu, care pui jugul vieții pe grumazul tuturor ființelor, împingînd chiar pe tatăl tău să trăiască din nou, m-ai smuls din ghearele leilor și m-ai pre- schimbat în seamănul tău. Dar nici asta nu vreau să rămîn. Căci zidirea voastră, a zeilor, nu-mi este decît un joc chinuitor, o legănare fără noimă între ce e sus și ce e jos. Trăsnește-mă dar cu privirea-ți însortită! Nimiceşte-mă odată! Nimicnicia nu mă înspăimântă, înspăimântător e numai Ceva. Nimicul are loc destul; dar chiar Unul e prea mult, căci din el ies doi. Și, Usiru, vezi bine, noi doi nu avem loc sub cerul larg. Siliți am fost să ne ciocnim de vreme ce, ieșiți din Unu, vrem să ne afundăm din nou în unitate, unul într-altul, şi apoi în Nimic!» răcni Usiru.

Ochii lui Horu rîdeau: «Şi din Nimic izvorăşte în veci unul după unul, fără număr şi fără oprelişte. Căci Nimicul este Totul. Trăieşte, își trage răsuflarea. Pe sine însuși se zidește și iar își soarbe înapoi, în sine, toată făptura. Și nu poți zice: 'Nu vreau să ies din sînul tău, pentru că tu singur te zideşti'. Trebuie să trăieşti, răsuflînd, pînă ce vrea Totul, şi deci tu însuți, să te soarbă înapoi. Neființa nu ființează, de aceea nu poți s-o dobîndeşti cu sila».

– O voi zidi atunci, strigă Usiru.

Celălalt rîse un râs strălucitor :

– Zidește! Nu ai încotro!

– Afurisesc zidirea, răcni șoimul de aur, dar cu glasul răguşit, pentru că i se sleiau puterile, şi, învîrtindu-se în aer, atîrnă acum sub Horu, sub ghearele ridicate înspre el, fluturîndu-şi istovit aripile; pe cînd celălalt zbură fără şovăire deasupră-i, învăluindu-l pe învins în vijelia orbitoare a aripilor sale de argint.

Usiru îşi pierdu simțirea şi se prăbuşi greu ca o piatră la pămînt; Horu se repezi după el pînă-l aşeză la locul hotărît: pe varga de aur din foişorul domnesc.”
(1922)

E. Bucuța, articol din „Gândirea” (1927)

„A putut trece un an de când cea mai drumeață dintre scriitorii români a plecat dintre noi. Ea, care se cățăra pe munţi şi le zicea pe nume tuturor florilor din cel mai ascuns vâlcel, nu s'a sfiit nici de acest drum, drum, după credința ei, cu nenumărate metamorfoze şi tot mai luminoase întoarceri.
Istoria literaturii a luat obiceiul să adauge la cercetarea în sine a vieții şi operei unui scriitor, un capitol cu ceea ce a însemnat în diferite vremuri şi mai are viu astăzi acea operă. Acelaş artist apare în cadrul tot altei lumi tot altul. Odată el umple toată zarea, aurit pe umeri de lună sau de soare, și mai târziu se amestecă numai printre figuranții unei mari scene din trecut. E o metamorfoză mai sigură şi sunt reîncarnări literare care n'au nevoie de Sfinx nici de Upanișade. Bucura Dumbravă stă deocamdată înaintea noastră ca într'o firidă de Panteon sau de Santa Croce. Trecerile ei prin diferite înfăţişări abia încep.
Imi place s'o văd cu acest chip, de luptătoare. Nu întâmplător condeiul scriitoarei a întârziat în zugrăvirea vremii Pandurilor şi a Haiducilor. Firile tari au atras-o totdeauna. Femeile ei, cu toate că nu le lipseşte nimic din gingăşia şi din puterea de iubire şi de jertfă, deosebitoare, au şi ele ceva bărbătesc. Fiecare om iese din mâinile ei, aşa cum îl dorea şi în lume, un ostas al dreptății. De aceea nu se putea să treacă pe lângă Ioana Darc, fără să n'o puie să se mişte printr'un episod, care era de lagăr de după războiu, dar şi de zâmbet şi de împăcare, al unui suflet mai dedat cu florile decât cu paloşul. E o Ioana Darc semănând, cu capul gol aproape zâmbitor sub cârlionții părului şi cu mâna pe scutul subțire proptit în pământ, aidoma cu Sfântul Gheorghe al lui Donatello. Eroina are ceva bărbătesc şi Sfântul o o nevinovăţie de femee care se întâlnesc tocmai bine în acest vis de piatră. Ca o asemenea purtătoare de scut în repaos, mi-o închipuiu şi pe Bucura Dumbravă. Trebue să fie întâia înfăţişare pe care a luat-o, nevăzută într o firidă de deasupra noastră.

Călătoria ei din urmă, în India, are ceva din călătoria lui Goethe în Italia. Era ca o fugă. La capătul drumului aştepta o înoire întreagă a ființei. Ceeace putea fi la o ieșire dintr'un veac rationalist Italia şi clasicismul, insemna acum țara minunată, leagăn de noroade şi de credinţe, după care de un veac suspina Germania şi toţi câți îi absorbiseră cultura. Bucura n'a fost niciodată mistică. Singurul tribut pe care mintea ei ascuțită şi mai de grabă rece, l-a plătit veacului, a fost o oarecare slăbiciune romantică. Teozofia n'are nici-o rădăcină în misticism. Călătoria în India era o adâncire pe mai multe laturi în teozofie. Ea trebuia s'o ducă pe la Gandhi, pe la Tagore şi pe la alți frământători de mulțime, în haine de țesător flămând sau în caftane de purpură stropite cu stele. Şi a dus-o.

Bucura Dumbravă era de la o vreme într o stare de criză. Femeie prea de lume și mândră, ea n-o arăta. Voința ei de putere, foarte vie, se cheltuise mai mult în singurătate sau într-un cerc restrâns. Poate că în anii din urmă am făcut parte și eu din el și îl cunosc.

Mă văd parcă pe brâna de sub Bucşoiu, cu ea, spânzurați, pe unde ploile spălaseră pământul de pe stâncă, de câteva vlăstare deasupra prăpăstiilor, spre castelul de vânătoare al lui Karoli şi spre casa dela Mălăeşti, sau la biroul ei destul de lat, din Bucureşti, ca să ție în mai multe căni şi vase tot felul de flori ale anului, când seara se înălţa roşie de peste acoperişuri şi copaci cu păsări. Iată condeiul făcut dintr'o pană lungă de vultur al Bucegilor, pe care Visarion, scriitorul, o cunoscuse că era a douăsprezecea din aripa dreaptă, şi iată locul de lângă catarg unde înfăşurată în tartane luase însemnări la lumina singură a lunii noui, până când stufărişul şi satele de pescari se şterseseră ca intrate în Dunăre. Toate îmi sunt aievea, ca de adineauri. Şi mi-e mai ales aievea Bucura.

Ce poate să însemne toată această schimbare, subt alte nume decât le aveau, a tuturor prietenilor ca şi a ei? Era ca trebuinţa unei desfaceri de viața de toate zilele. Ea se mişca în tovărăşia unor munți, de care îi venea greu să se despartă. Cu trei cuvinte de descântec, lumea se făcea sau redevenea ermetică, cum într'adevăr e şi uităm că rămâne. Fanny Seculici se făcuse pentru totdeauna Bucura Dumbravă, ducând cu ea vârfuri și tăuri de pe Retezat, altcineva era o Cozie, cu o mânăstire, cu flori și cu ascunzişuri de haiduci anevoie de ajuns, departe deasupra apelor Oltului, sau o Laită mai mică, mai crestată şi mai argintie între culmile vecine Negoiului, sau un Bucşoiu răslet şi plin de căldări cu aburi ai diavolului sau de prăvălişuri cu capre negre şi flori ale reginei. Mă amețește și pe. mine această prefacere și dezgrădinare, de, proporții, a lumii cunoscute. Tot aici trebue să trec şi *marea plăcere pentru serbări, sau simple întâlniri de seară, la un ceaiu, costumate. O panglică de argint care aduna părul sus făcea un cap de romană, un şal legat turban şi prins cu un surguciu de diamante o arătare de rajah. Pianul cânta întovărășind o voce caldă de altistă, şi nu mai credeai. Era ca o pătrundere unele în altele de timpuri şi locuri. Înconjurimea, cu lucruri obişnuite, ea începea să pară o vedenie. Aievea era numai omul, cu perspectivele de istorie şi de cultură dărâmate. Nu mai exista decât un singur plan, dar nu geometric şi plastic, ci sufletesc și astral.*

Lumea se rânduia, la porunca unui gând, în grup social, în care se adâncea la lucrul lui zilnic un zidar al mai binelui, plin de vioiciune, sau într'o plasmă artistică, supusă legilor închipuirii. In Bucura lupta între reformatorul social şi scriitor era mai veche. Materialul social era însă dur şi se împotrivea cu încăpăţânare. Împrejurările pe de altă parte, de naştere şi de viață, ale Bucurei, şi apoi gusturile înăscute şi câştigate, o împiedicau să ajungă la el pe căile obişnuite. Din grupul social se desprinsese astfel, grupul mai mic, nu de experimentare, ci de realizare prin selecție, al cercului de prieteni. El era societatea ideală, zbuciumată de tot felul de aspirații şi porniri, dar dintre ele mai cu seamă de aspirația, mereu discutată şi îndreptată, şi de pornirea mereu hrănită şi dusă mai departe, a desăvârşirii. Poate că acestea toate, creşterea, împreună cu făurirea unui mediu, rupt, e drept, din cel mare, dar după criterii care-l făceau foarte puțin asemenea lui: şi tocmai de aceea, artificial, dacă celui dintâi nu i se poate zice decât natural, duceau la un idealism luptător, optimist şi radical. Lumea se putea crea oricând din nou, mai bună, şi sabia de foc pusă de pază la intrarea Raiului, lua de-acolo cu arhanghel cu tot. Dacă o viaţă n'ajungea, rămâneau celelalte vieți, nesfârşite; fiinţa primară nu se pierdea şi opera aproape că nu era încredinţată altor mâini, chiar dacă ducerea la capăt ar fi cerut o sută de mii de ani; şi dacă n'ajungea știința omenească, mai era o ştiinţă! Ezotericul, ocultismul şi teozofia apăreau deodată, ca un fundal firesc şi statornic.

Personalitatea Bucurei Dumbravă, cercetată fără această latură, e nu numai mult mai săracă, dar, aş cuteza să spun, chiar fără înțeles.

Ca o scăpare din încleştarea aceasta cu materia, care-şi avea legile ei dârze, se deschidea literatura, în care legile stăteau toate în mâna creatorului. Dintr'o asemenea liberare au ieșit «Haiducul» şi «Pandurul» şi au înflorit mai târziu «Ceasuri Sfinte» şi «Cartea Munților». Cât intra din duhul de luptă al Bucurei mai ales în cele dintâi două cărți, se vede şi din rostul limpede pe care dintru început li l-a dat, de părți dintr'o trilogie numită «Sfărâmătorii de valuri», titlu generic apărut numai *în ediția, premergătoare, germană. Din volumul al treilea ea scrisese peste o sută de pagini. Trebuia să se cheme, cred, «Sarea Norodului» şi se petrecea, mi se pare, în jurul figurei centrale a lui Câmpineanu, în aceeaș întâe jumătate a veacului al nouăsprezecelea, din care ne tragem şi noi, politic şi spiritual. O muncă de migală, anevoie de refăcut, dusese la o răscolire de ani de zile prin documente. În zilele când țara se mântuise de ocupaţia străină şi-şi umpluse ma- rele făgaș visat, ne-a urmărit blestemul să pierdem această avere de gând, care ar fi fost a treia parte a «Sfărâmătorilor de valuri». Amenințată de o cercetare fără rost, prietenii s'au gândit să înlăture tot felul de hârtii, în care s'ar fi găsit, nu temeiuri de vreo vinovăţie, ci intimități scumpe numai celor potriviți să le înțeleagă. În brațul de scrisori şi de însemnări pus atunci pe foc, se nimerise şi manuscrisul «Sării norodului». Bucura era mai târziu nemângâiată şi certa, cu râsul ei tânăr şi fără supărare, râvna care o sărăcise. Se gândea să reia drumul prin biblioteci!*

Se mai vede că acel duh de luptă din opera literară era simțit şi de alții, după locul unde a fost cerut «Haiducul». El a fost tipărit pe vremuri ca foileton în «Vorwärts», ziarul partidului socialist german. Bucura n'avea înclinări socialiste. Firea ei era prea aristocrată, iar părerile politice o îndreptau spre domnia celor aleşi şi buni, adică a celor puțini, în folosul celor încă neluminați și mulți. Dar era o răzvrătită, cu duhul, împotriva părerilor primite şi a urâtului şi răului, sub oricât de strălucite haine s'ar fi plimbat printre noi. E ciudat că toate aceste gânduri şi simțiri, neschimbate în linia lor mare dela foarte timpuria păşire în societate, au întors dela ea pe atâtea prietene de inimă, tocmai atunci când s'a ivit prilejul examenului de consecvență, de potrivire între spuse şi purtare în ciuda oricăror piedici, sau cu cât piedicile erau mai dureroase. Credințele femeii şi scriitoarei erau cunoscute de mai înainte. Le discuta doar cu aprindere şi nu se sfiise să le scrie. Se uitase că le are sau se aştepta să şi le lepede? Unii au ascultat de consecvența lor sau au călcat-o, supunându-se unui punct de vedere, pentru ei supraordonat. Aceştia au ajuns unde voiau şi au fost acoperiți de laude. Cartea istoriei li s'a deschis. Bucura Dumbravă a ascultat de consecvența ei. Roadele acestei consecvențe nu vin însă, ca celelalte, numaidecât, şi nici nu le culege adesea cel care s'a ostenit pentru ele. Cum s'a putut gândi cineva să se aplece după piatră?

Pacifismul ei era tare si curat ca diamantul, şi niciodată nu l-a pătat de vreun oportunism. Am cunoscut-o atunci când iubirea mea de țară sângera mai greu. O văd într'o sală de fost spital, cu profilul luminat puternic pe margini și înscriindu-se pe fundul de întuneric. Funcționari și funcționare în halate albe aleargă de colo, colo. O pălărie-coif îi *ascunde fruntea şi aproape și ochii ajutați de ochelari. Vorbele, de unde sunt, nu i le aud, dar îi deosebesc mişcarea buzelor. De unde sunt, vorbele ei sunt un necontenit zâmbet. Sufeream de-o umilinţă care nu era numai a mea, și căutam în rostul meu mic să lupt şi să smulg ce se putea din încălcările ocupantului. Insemna în zilele acelea singura măruntă mângâere, care ne ajuta s'o ducem. Sensibilitatea mea, căreia pot să-i zic patriotică, era aşa de îndurerată încât prindea orice deosebire şi reacționa pătimaş. Şi tocmai în acea vreme şi stare m'am împrietenit cu Bucura. Ar fi, dacă aş mai avea nevoe, cea mai bună dovadă despre locul ei mai presus de orice vină în acel vălmăşag. Gândul îi era iute şi condeiul tăios. O luptătoare loveşte totdeauna. Dar din ce izvor porneau toate? Ce iubire de oameni o mişca? Ce dreptate avea în sine, şi peste contingentele, atunci fatale sau sfinte, după interese? Azi cei mai mulți din câți pe acea vreme tocmai dintr'o asemenea pricină au părăsit-o, s'ar socoti jigniți dacă n'ar fi puşi între cei cu părerile ei de-atunci. Pentru că e o dreptate de-o zi şi alta de totdeauna. Bucura Dumbravă în toate cele de-o zi era stângace şi neajutorată ca albatrosul lui Baudelaire, între marinarii-copii, pe punte.*

Destul că de la acea răspântie, şi poate cu puțin chiar mai de vreme, de când o mare prietenă fusese coborîtă sub înflorită piatră între vechi voevozi, ea s'a apropiat mai mult de oameni. Cercul de prieteni a pierdut câțiva obişnuiți, cari îşi vor fi închipuit că s'au retras ei, când fuseseră îndepărtaţi încă dinainte să ştie că ar putea găsi vreodată un temei de cenzură. Alții le-au luat locul, din alte straturi, cu alte preocupări. Lumea se mişcase puțin, în anii din urmă, pe osia ei şi constelații noui se arătaseră la orizont. Erau între ele şi stele de faptă, de regi magi. Bucura a început să lucreze social, să ție conferințe, să publice în reviste, să prezideze şedințe, să străbată Europa după congrese, să fie membră în asociații, căi de care altădată ar fi făcut haz, ca de începuturi de nebunie feministă. Înțelegea să aibă o acţiune socială, credea sosită vremea şi nu şovăia să întrebuinţeze toate mijloacele cunoscute.

După patru sau cinci ani de asemenea viață, Bucura Dumbravă începuse să sufere de-o lipsă pe care nu şi-o mărturisea. Lipsa îşi făcea drum, ca un suspin pentru gânduri ascunse, în planuri de lucrări de alt ordin. Asculta îndemnurile de întoarcere la literatură, cu tăceri care vorbeau sau cu o îngrămădire de argumente împotrivă ori de şi mai departe amânare, care puteau da de bănuit că erau menite s'o convingă în întâiul rând pe ea. Argumentele n'aşteptaseră întrebarea străină ca să se nască. Vor fi lucrat şi micile dezamăgiri ale contactului deadreptul şi prelungit cu masa socială amorfă. Nu trage în cumpănă *chiar atât de puțin obişnuinţa de treizeci de ani cu un mediu armonizat, ca să se rabde fără murmur inegalitățile celuilalt, oricât ar fi ele mai aproape de viață.*

O întoarcere la literatură ar fi putut părea, pentru ea, o expresie fără înțeles. «Ceasuri sfinte» arată că în 1913 scrisese şase povestiri, două în 1914, şase în 1915, câte una în cei trei ani următori şi cel puțin trei în 1919. Din acest an e începută şi «Cartea Munților» şi una din legendele care trebuiau să intre în al doilea volum de «Ceasuri», rămas numai gândit: «Vătaful zăpezilor". Anul 1920 a adus sfârşitul «Cărții Munților», scrisă numai în câteva săptămâni, şi încă două legende, a trubadurului şi a fiului de Faraon, «Doina tăcerii" şi «Maneros». Unde e întreruperea sau abaterea, ca să se poată vorbi de-o întoarcere? [...]

Mai târziu, la un îndemn pe care îmi pare rău că n'am ştiut să-l duc până la capăt, Bucura s'a apucat să traducă din englezeşte pe «Kim». Kipling n'a ținut-o destul. Krişnamurti, în schimb, cu psalmii lui, «La picioarele Invățătorului», a cucerit-o. «La picioarele Învățătorului» e azi o cărticică albastră, cu scrisul românesc plin de vechi rezonanțe al Bucurei. Și nu ştiu câți au băgat de seamă că «Pandurul» la o nouă ediție a fost refăcut în întregime, nu numai în amănunte lexice, dar şi în economia lui lăuntrică; părți întregi au fost tăiate, iar altele strânse. Bucura s-a mulțumit să arate că ediția e revăzută de ea şi nu s'a atins de vechea traducătoare şi fostă prietenă. Pentru acțiunea ei directă, fie în vorbă, fie în scris, Bucura Dumbravă era acum stăpână pe o nouă limbă. De scrisul în tovărăşie ştiuse în sfârşit să se desfacă. În acest înțeles se poate, prin urmare, vorbi de o întoarcere la literatură. Sufletul îşi pusese pentru noi călătorii, noi aripi. Şi e caracteristic destul că în India, scriitoarea, deşteptată la adevărata-i menire, se gândea la o carte despre acea țară, care nici vorbă că ar fi fost altceva decât o înşirare de însemnări de călătorie. Ea trebuia să aducă o nouă filozofie de viaţă şi un suflu epic trecut peste Himalaia şi Streaşina lumii. Acea carte, şi celelalte câte aveau s'o urmeze, adânc ale noastre, nu ne-au venit şi n'au să ne mai vie niciodată. Iar într'o firidă de Panteon de Santa Croce, Bucura Dumbravă zâmbeşte, sprijinită într'un scut subțire, cu zâmbetul Sfântului Gheorghe al lui Donatello. Ea stă în aşteptarea întrupărilor care au să-i fie dăruite, ca să se întoarcă între noi."

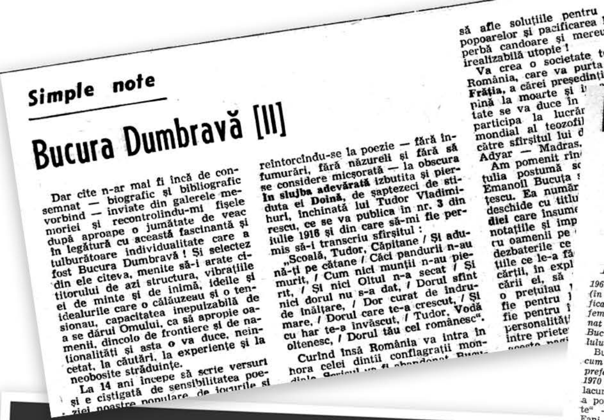

Simple note

Bucura Dumbravă [II]

Dar cîte n-ar mai fi încă de consemnat — biografic şi bibliografic vorbind — inviate din galerele memoriei şi recontrolindu-mi fişele după aproape o jumătate de veac în legătură cu această fascinantă şi tulburătoare individualitate care a fost Bucura Dumbravă ! Şi selectez din ele cîteva, menite să-i arate cititorului de azi structura, vibraţiile ei de minte şi de inimă, ideile şi idealurile care o călăuzeau şi o tensionau, capacitatea inepuizabilă de a se dărui Omului, ca să apropie oamenii, dincolo de frontiere şi de naţionalităţi şi asta o va duce, neîncetat, la căutări, la experienţe şi la neobosite străduinţe.

La 14 ani începe să scrie versuri şi e cîştigată de sensibilitatea poeziei noastre populare, de jocurile şi

reintorcîndu-se la poezie — fără înfumurări, fără năzureli şi fără să se considere micşorată — la obscura **În slujba adevărată** izbutita şi pierduta ei **Doină**, de şaptezeci de stihuri, închinată lui Tudor Vladimirescu, ce se va publica în nr. 3 din iulie 1916 şi din care să-mi fie permis să-i transcriu sfîrşitul :

„Scoală, Tudor, Căpitane / Şi adună-ţi pe cătane / Căci pandurii n-au murit, / Cum nici munţii n-au pierit, / Şi nici Oltul n-a secat / Şi nici dorul nu s-a dat, / Dorul sfînt de înălţare, / Dor curat de îndrumare, / Dorul care te-a crescut, / Şi cu har te-a învăscut, / Tudor, Vodă oltenesc, / Dorul tău cel românesc".

Curînd însă **România** va intra în hora celei dintîi conflagraţii mondiale. Scrisul va fi abandonat. Bucu-

să afle soluţiile pentru înfrăţirea popoarelor şi pacificarea lumii. Superbă candoare şi mereu aceeaşi irealizabilă utopie !

Va crea o societate teozofică în România, care va purta denumirea **Frăţia**, a cărei preşedinţie o va avea
pînă la moarte şi î
tate se va duce în
participa la lucrăr
mondial al teozofil
către sfîrşitul lui d
Adyar — Madras.
Am pomenit rîn
ţulia postumă s
Emanoil Bucuţa
ţescu. **Ea număr**
deschide cu titlu
diei care însum
notaţiile şi imp
cu oamenii pe
dezbaterile ce
ţiile ce le-a fă
cărţii, în expl
cării ei, să
o preţuiau
fie pentru
fie pentru
personalităţi
între priete

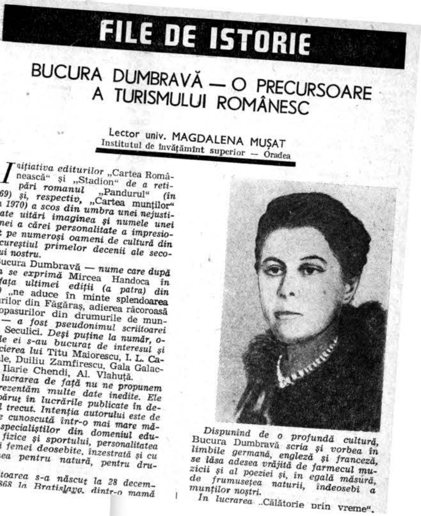

FILE DE ISTORIE

BUCURA DUMBRAVĂ — O PRECURSOARE A TURISMULUI ROMÂNESC

Lector univ. MAGDALENA MUŞAT
Institutul de învăţămînt superior — Oradea

Iniţiativa editurilor „Cartea Românească" *şi* „Stadion" *de a retipări romanul* „Pandurul" *(în 1969) şi, respectiv,* „Cartea munţilor" *(în 1970) a scos din umbra unei nejustificate uitări imaginea şi numele unei femei a cărei personalitate a impresionat pe numeroşi oameni de cultură din Bucureştiul primelor decenii ale secolului nostru.*

Bucura Dumbravă — *nume care după cum se exprimă* Mircea Handoca *în prefaţa ultimei ediţii (a patra) din 1970* „ne aduce în minte splendoarea lacurilor din Făgăraş, adierea răcoroasă a popasurilor din drumurile de munte" *— a fost pseudonimul scriitoarei* Fani Seculici. *Deşi puţine la număr, operele ei s-au bucurat de interesul şi aprecierea lui* Titu Maiorescu, I. L. Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Gala Galaction, Ilarie Chendi, Al. Vlahuţă.

În lucrarea de faţă nu ne propunem să prezentăm multe date inedite. Ele au apărut în lucrările publicate în deceniul trecut. Intenţia autorului este de a face cunoscută într-o mai mare măsură specialiştilor din domeniul educaţiei fizice şi sportului, personalitatea acestei femei deosebite, înzestrată şi cu pasiunea pentru natură, pentru drumeţie.

Scriitoarea s-a născut la 28 decembrie 1868 la Bratislava, dintr-o mamă

Dispunînd de o profundă cultură, Bucura Dumbravă *scria şi vorbea în limbile germană, engleză şi franceză, se lăsa adesea vrăjită de farmecul muzicii şi al poeziei şi, în egală măsură, de frumuseţea naturii, îndeosebi a munţilor noştri.*

În lucrarea „Călătorie prin vreme",

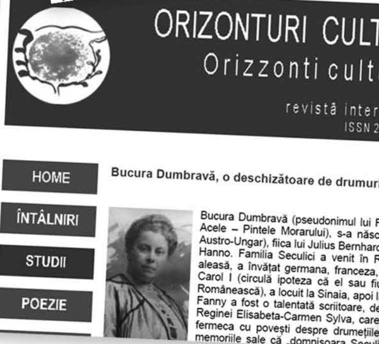

ORIZONTURI CULTURALE ITALO-
Orizzonti culturali italo-rom
revistă interculturală bilingvă
ISSN 2240-9645

Bucura Dumbravă, o deschizătoare de drumuri

Bucura Dumbravă (pseudonimul lui Fanny Seculici, de la iezărul Bucura şi dumbrava de la poalele
Acele – Pintele Morarului), s-a născut l– 28 decembrie 1868, la Bratislava (Slovacia, în Imperiul
Austro-Ungar), fiica lui Julius Bernhard Se
Hanno. Familia Seculici a venit în Rom
aleasă, a învăţat germana, franceza, er
Carol I (circulă ipoteza că el sau fiul
Românească), a locuit la Sinaia, apoi la
Fanny a fost o talentată scriitoare, de
Reginei Elisabeta-Carmen Sylva, care
fermeca cu poveşti despre drumeţiile
memoriile sale că „domnişoara Secul

GLOBALIZATION, INTERCULTURAL DIALOGUE AND NATIONAL IDENTITY REFLECTED IN A TRAVELOG: BUCURA DUMBRAVĂ ON THE ROADS OF INDIA (PE DRUMURILE INDIEI)

Luiz
Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Bucharest

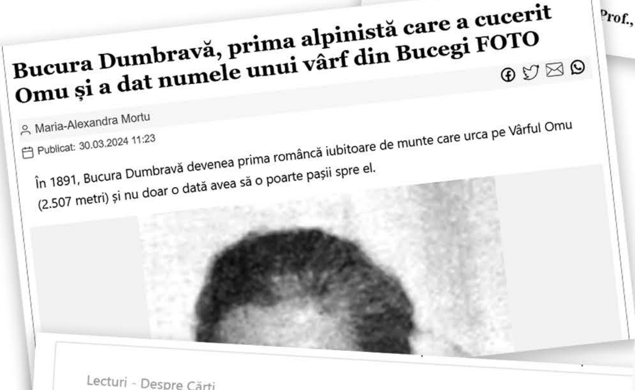

Bucura Dumbravă, prima alpinistă care a cucerit Omu şi a dat numele unui vârf din Bucegi FOTO

Maria-Alexandra Mortu

Publicat: 30.03.2024 11:23

În 1891, Bucura Dumbravă devenea prima româncă iubitoare de munte care urca pe Vârful Omu (2.507 metri) şi nu doar o dată avea să o poarte paşii spre el.

Lecturi - Despre Cărţi

Constantina Raveca Buleu: Din nou despre Bucura Dumbravă

Constantina Raveca Buleu • 23 noiembrie 2015 0 384 5 minute de citit

---

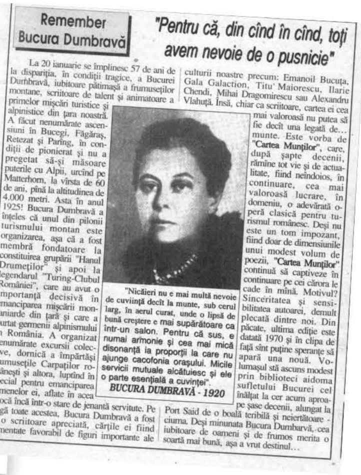

Remember Bucura Dumbravă

"Pentru că, din cînd în cînd, toţi avem nevoie de o pusnicie"

La 20 ianuarie se împlinesc 57 de ani de la dispariţia, în condiţii tragice, a Bucurei Dumbravă, iubitoare pătimaşă a frumuseţilor montane, scriitoare de talent şi animatoare a primelor mişcări turistice şi alpinistice din ţara noastră. A făcut nenumărate ascensiuni în Bucegi, Făgăraş, Retezat şi Paring, în condiţii de pionierat şi nu a pregetat să-şi măsoare puterile cu Alpii, urcînd pe Matterhorn, la vîrsta de 60 de ani, pînă la altitudinea de 4.000 metri. Asta în anul 1925! Bucura Dumbravă a înţeles că unul din pilonii turismului montan este organizarea, aşa că a fost membră fondatoare la constituirea grupării "Hanul Drumeţilor" şi apoi la legendarul "Turing-Clubul României", care au avut o importanţă decisivă în emanciparea mişcării montaniarde din ţară şi care a purtat germenii alpinismului în România. A organizat nenumărate excursii colective, dornică a împărtăşi frumuseţile Carpaţilor româneşti şi altora, luptînd în special pentru emanciparea semenelor ei, aflate în acea epocă încă într-o stare de jenantă servitute. Pe lîngă toate acestea, Bucura Dumbravă a fost şi o scriitoare apreciată, cărţile ei fiind comentate favorabil de figuri importante ale culturii noastre precum: Emanoil Bucuţa, Gala Galaction, Titu Maiorescu, Ilarie Chendi, Mihai Dragomirescu sau Alexandru Vlahuţă. Însă, chiar ca scriitoare, cartea ei cea mai valoroasă nu putea să fie decît una legată de... munte. Este vorba de **"Cartea Munţilor"**, care, după şapte decenii, rămîne tot vie şi de actualitate, fiind neîndoios, în continuare, cea mai valoroasă lucrare, în domeniu, o adevărată operă clasică pentru turismul românesc. Deşi nu este un tom impozant, fiind doar de dimensiunile unui modest volum de poezii, **"Cartea Munţilor"** continuă să captiveze în continuare pe cei cărora le cade în mînă. Motivul? Sinceritatea şi sensibilitatea autoarei, demult plecată dintre noi. Din păcate, ultima ediţie este datată 1970 şi în clipa de faţă sînt puţine speranţe să apară una nouă. Volumaşul stă ascuns modest prin biblioteci aidoma sufletului Bucurei cel înălţat la cer acum aproape şase decenii, alungat la Port Said de o boală teribilă şi neiertătoare - ciuma. Deşi minunata Bucura Dumbarvă, cea iubitoare de oameni şi de frumos merita o soartă mai bună, aşa a vrut destinul...

"Nicăieri nu e mai multă nevoie de cuviinţă decît la munte, sub cerul larg, în aerul curat, unde o lipsă de bună creştere e mai supărătoare ca într-un salon. Pentru că sus, e numai armonie şi cea mai mică disonanţă ia proporţii la care nu ajunge cacofonia oraşului. Micile servicii mutuale alcătuiesc şi ele o parte esenţială a cuvinţei".
BUCURA DUMBRAVĂ - 1920

Sumar

Primii ani 2
În preajma reginei Elisabeta 5
„Haiducul” și „Pandurul” 15
Drumuri pe munte 24
Prieteni de munte 28
    Alceu Urechia 29
    Elena Romniceanu 31
    Eufrosina Boerescu (căsăt. Nenițescu) 32
    Ottilia Michail (căsăt. Oteteleșanu) 37
    Natalia Slivici 40
Interesul pentru schi 41
Jumătatea anilor 1910 42
1917-20 45
Activitatea teozofică 54
Ciocniri, tensiuni 61
O traseu alpin de excepție 64
„Hanul drumeților” 66

„Cartea munților” 69
    I 69
    II 73
    III 78
    IV 81
    VI 90
    VII 95

„Ceasuri sfinte” / „Cartea îngerilor” 101
Ascensiuni în Alpi 110
Activitatea teozofică (II) 111
Naturalizarea 118
Călătoria în India 120

Decesul 134
    Debarcarea la Port Said 134
    Sosirea tragicei vești în România 137
    Moștenirea 140
Cultul Bucurei Dumbravă 141
Intervenție pe o hartă a Bucegilor 153
O situație aparte: Emanoil Bucuța 154
După al doilea război mondial 188
În era internetului 195
O excepție 199

Anexe 201

De același autor:

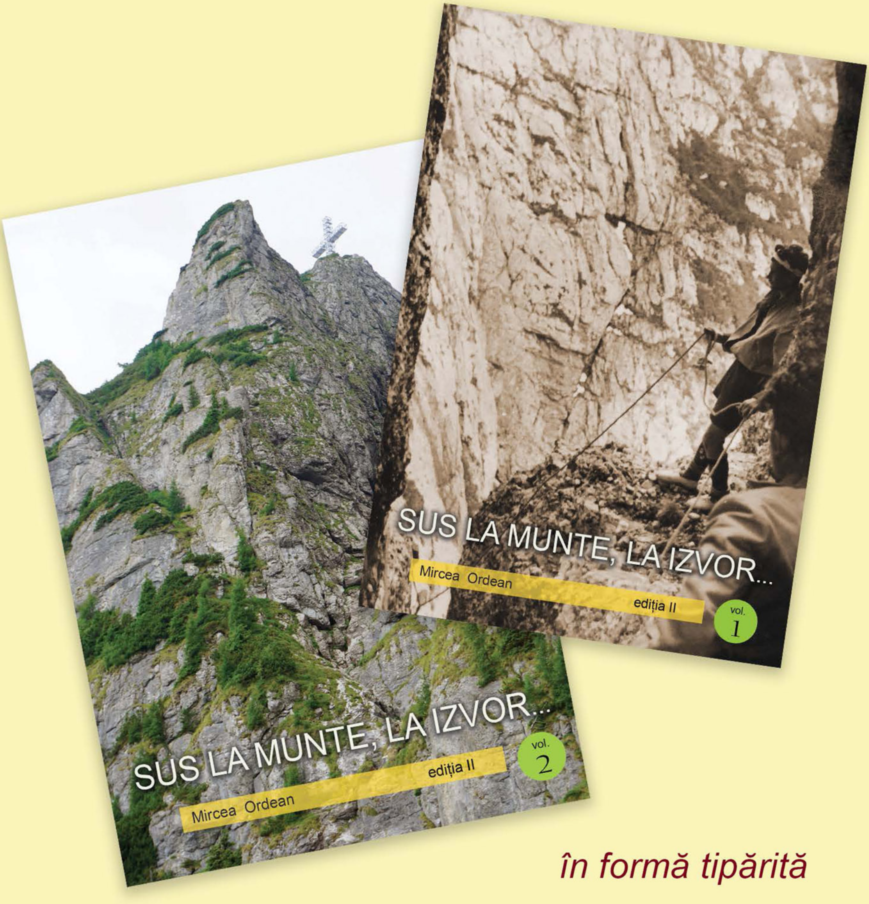
SUS LA MUNTE, LA IZVOR...
Mircea Ordean
ediția II
vol. 1
SUS LA MUNTE, LA IZVOR...
ediția II
vol. 2
Mircea Ordean

în formă tipărită

mmordean@gmail.com